नं. ५१५०

शतपथ ब्राह्मणम्

२य ३य काण्डौ.

२४९

पत्र. १४५

2

संहिता ब्राह्मणं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

शतपथब्राह्मणद्वितीयतृतीयकाण्डौ

५१५०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ॐ स यद्वा इतश्चेतश्च सम्भरति तत्सम्भाराणां सम्भारत्वं यत्र यत्र वा अग्नेर्न्यक्तं ततस्त
द्वि॰ तः सम्भरति तद्यशसैवैनमेतत्समर्द्धयति पशुभिर्वित्त्वन्मिथुनेनैवैनंसं
१ भरत् १ अथोल्लिखति तद्यदेवास्यै पृथिव्या अभिक्षितं वाभिष्ठ्यूतं तस्मात्तदेवा
स्या एतदुद्धत्याथ यज्ञियायामेव पृथिव्यामाधत्ते तस्माद्वा उल्लिखति २ अथा
द्भिरभ्युक्षत्येषा वा अपः सम्भारो यदद्भिरभ्युक्षति तद्यदपः सम्भरत्येवं वा आपोऽन्वं
ह्विवा आपस्तस्माद्यदेमं लोकमाप आगच्छन्त्यथ यदन्नाद्यं जायते तदन्नाद्येनैवै।
वैनमेतत्समर्द्धयति ३ योषा वा आपो वृषाग्निर्मिथुनेनैवैनमेतत्प्रजननेनेतस १

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

महद्यत्प्राड्विंवोइदं सर्वमाप्नमद्भिरेवैनमेतदाप्नोयत्वेतस्मादपः संभरति ४ अथ
हिरण्यं संभरत्यग्निर्हवा आपोपोभिदध्यौ मिथुन्याभिः स्यामिति ताः संबभू।
वतासुरेतः प्रासिञ्चत्तद्धिरण्यमभवत्तस्मादेतदग्निसंकाशमग्नेर्हिरेतस्तस्मा
दप्सु विन्दन्त्यप्सु हि प्रासिञ्चत्तस्मादेनेन धावयन्ति न किञ्चन करोत्यथ यशो दे।
वैरेतसं दिव्यघृतसैवैनमेतत्समर्द्धयति सरेतसमेव कृत्स्नमग्निमाधत्तेतस्मा
द्धिरण्यं भरति ५ अथोषान्त्संभरत्य सौ दैवैद्यौरस्यै पृथिव्यापतानि शस्त्वद।
दैतस्मात्परागमावारभिमन्याहुः पशवो हैवैतेसानाद्देवतत्पशुभिरेवैनमेतत्स।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ मर्द्धयतितेमृतआगताअस्यांपृथिव्यांप्रतिष्ठितास्तस्मादनयोर्द्यावापृथिव्योरसंम।
द्वि॰ न्वेतेनतदनयोरेवैनमेतद्द्यावापृथिव्योरसेनसमर्द्धयतितस्मादूषान्संभरति ६ अ
२ थाखुकरीषंसंभरत्या खवोहवाअस्यैपृथिव्यैरसंविदुस्तस्मात्तेधोधइमांपृथि।
वींचरन्तःपीविष्ठाअस्यैहिरसंविदुर्यत्रवैतेअस्यैपृथिव्यैरसंविदुस्ततउत्किरन्तितद।
स्याएवैनमेतत्पृथिव्यैरसेनसमर्द्धयतितस्मादाखुकरीषंसंभरतिपुरीष्यइतिवै
तमाहुर्यःश्रियंगच्छतिसमानंवैपुरीषंचकरीषंचतदेतदस्यैवावरुध्यैतस्मादाखुक २
रीषंसंभरति ७ अथशर्कराःसंभरति देवाश्चवाअसुराश्चोभयेप्राजापत्याःप।

२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्पृथिवीमादृंहपृथिवीमालेलायद्यथाशुष्कपर्णमेवन्वाऽइदमस्मावातः संवतिसाये।
वैदेवाञ्जगामसोपाक्रामन्तसायद्धदेवाऽउपजेगाम ८ तेहोचुर्हन्तेमांप्रतिष्ठांलभंऽइदा
मैहैतस्यांध्रुवायामशिथिलायामग्नीआद्धामहैततोसैसपत्नान्निर्भजत्यामऽइ।
ति ९ तद्यथाशंकुभिश्चर्मविहन्यादेवमिमांप्रतिष्ठांशंकुराभिःपर्यहृंऽहत
मेयंध्रुवाशिथिलाप्रतिष्ठातस्यांध्रुवामशिथिलायामग्नीआदधततोसैसप
त्नान्निरभजन् १० तथोऽएवैषएत दिमांप्रतिष्ठांशंकुराभिःपरिहृंऽहतेतस्यां
ध्रुवायामशिथिलायामग्नीआधत्तेततोसैसपत्नान्निर्भजतितस्माच्छंकवःसंतर

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
२
3

ति ११ तान्वा एतान्पञ्च संभारान्त्संभरति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तः पशुः पञ्चर्तवः संव ।
त्सरस्य १२ तदाहुः षडेवर्तवः संवत्सरस्येति न्यूनमु तद्धि मिथुनं प्रजननं क्रियते ।
न्यूनाद्ध्वा इमाः प्रजाः प्रजायन्तेति न्यूनेप्ययं समृतवस्तस्मात्पञ्च भवन्ति यद्यु षडे
वर्तवः संवत्सरस्येत्यग्निरेवैते षाड्ढः षष्ठस्तद्योऽप्येवैतदञ्जसं भवति १३ तदाहुर्नैवै ।
कञ्चन संभारं संभरेदित्यस्यां वा एते सर्वे पृथिव्यां भवन्ति स यदेवास्यामाधत्ते ।
तत्सर्वान्त्संभारानाप्नोतीति तस्मान्नैवैकंचन संभारं संभरेदिति तदु समेव भरेद्यदेवै ३
वास्यामाधत्ते तत्सर्वान्त्संभारानाप्नोति यदु संभारैः संभृतो भवति तदु भवति तस्मादु ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

समेमरेन १४ ब्राह्मणम् १ कृत्तिकास्वग्नीआदधीत एतावाअग्निनक्षत्रंयत्कृत्ति।
कास्तद्वैसलोमयोग्निनक्षत्रेग्नीआदधातैतस्मात्कृत्तिकास्वादधीत १ एकंद्वेत्री
णि चत्वारीतिवाअन्यानिनक्षत्राण्यथैताएवभूयिष्ठायत्कृत्तिकास्तद्भूमानमे
वैतदुपैतितस्मात्कृत्तिकास्वादधीत २ एताहवैप्राच्यैदिशोनच्यवन्ते सर्वाणिह
वाअन्यानिनक्षत्राणिप्राच्यैदिशश्च्यवन्तेतत्प्राच्यामेवास्यैतद्दिश्याहितौभवतस्त
स्मात्कृत्तिकास्वादधीत ३ अथयस्मान्नकृत्तिकास्वादधीतऋक्षाणांहवाएताअ
ग्रेपत्न्यआसुःसप्तर्षीनुहस्मवैपुरर्क्षाइत्याचक्षतेतामिथुनेनव्यार्ध्यन्तामीह्युत्त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ रादिमसमक्षषयउयन्तिप्रयतास्त्रशामिवैवैतद्योमिथुनेनव्यृद्धः सनैनंमिथुनेनव्यृ।
द्वि॰ ध्या३इतितस्मान्नकृत्तिकास्वादधीत ४ नदैवदधीतचित्रांवैपत्नीसामिथुनमग्नि।
४ मेनामिथुनेनसमृद्धास्तस्मात्दैवदधीत ५ रोहिण्यामग्नीनादधीत रोहिण्या
म्हवैप्रजापतिःप्रजाकामोग्नीनाधत्तसप्रजाअसृजततास्यप्रजाःसृष्टाएक
रूपाउपस्तब्धास्तस्थूरोहिण्याऽवैवतैहरोहिण्यैरोहिणीत्वंसर्वैर्दैवप्रजयापशु।
भिर्भवतियएवंविद्वान्रोहिण्यामाधत्ते ६ रोहिण्यामुहवैपशवोग्नीनादधिरे ७
मनुष्याणांकामंरोहेमेतितेमनुष्याणामरोहन्सर्वैर्वनतस्पशवोमनुष्येष्वका

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ममरोहत्वस्मैदेवपशुकामष्ट रोहेमेतियएवंविद्वान्रोहिण्यामाधत्ते ७ मृग

शीर्षेग्नीआदधीततैतद्वैप्रजापतेःशिरोयन्मृगशीर्षं श्रीर्वैशिरः श्रीर्हिवैशि

रस्तस्माद्योर्धस्यश्रेष्ठोभवत्यसावमुष्यार्धस्यशिरइत्याहुः श्रियंहगच्छति।

यएवंविद्वान्मृगशीर्षआधत्ते ८ अथयस्मान्नमृगशीर्षआदधीत प्रजाप।

तेर्वाएतच्छरीरंयत्रवाएनंतदविध्यंस्तदिषुणात्रिकाण्डेनेत्याहुः सएतच्छरीरंम

जहाद्वास्तुवैशरीरमयज्ञियंनिर्वीर्यंतस्मान्नमृगशीर्षआदधीत ९ तद्वैपरस्थी

त नवाएतस्यदेवस्यवास्तुनायज्ञियंनाशिरमस्तियत्प्रजापतेस्तस्मादेवद।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
५

धीत पुनर्वसोः पुनराधेयमादधीतेति १० फल्गुनीष्वग्नीआदधीत ता वा इन्द्रन
क्षत्रं यत्फल्गुन्योप्यस्य प्रतिनाम्न्योर्जुनो ह वै नामेन्द्रो यदस्य गुह्यन्नामार्जुन्यो वै ता ना
मैतास्ताः परोक्षमाचक्षते फल्गुन्य इति को ह्येतस्यार्हति गुह्यन्नाम ग्रहीतुमि
न्द्रो वै यजमानस्तत्स्वयैवैतद्देवतयाग्नीआधत्त इन्द्रो यत्तस्यैव देवतेनेनोपासीत्तमिन्द्र
मग्न्याधेयं भवति स यः पूर्वयोरादधीत पूर्वस्मात्तद्धैवास्मै भवत्युत्तरयोरादधीत श्वः
श्रेयसं हैवास्माउत्तरावद्भवति ॥ हस्तेग्नीआदधीत य इच्छेत्प्र मे दीयेतेति तद्धा ५
यत्तुष्णाय हस्तेन प्रदीयते प्र हैवास्मै दीयते १२ चित्रायामग्नीआदधीत देवाश्च वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्राहरत्स्थोभयेप्राजापत्याःएषूपिरेतन्नभयण्वामँल्लोकंसमाहरत्ताञ्चक्रहि।
वन्तेतोहराणेहिणाभिर्यग्रेविक्रिमेतेनामँल्लोकंसमारोहयामइति ३ इन्द्रोहवाइ
दाञ्चकारमेञ्चहाऽमेविवन्तेततंपवन्तोभिभवन्तीतिसब्राह्मणोब्रुवाणपकेषु।
काप्रमधेयाय ४ सयद्वावदन्नादस्मिमामभ्युपदधातइतितथेतिमाहपाहघ
त्तेषामल्पकादेवाग्निरसञ्चितश्चास ५ अथयद्वाचानावाग्रदन्तादासेयामभे
हेतितामभिपद्यावर्द्धतस्याहृणायामग्निर्घ्रीवशाशादायेद्धेवशादसन्वहावा
षोडःमतापवेष्टकावन्तांक्रुनाग्रीवाःप्रचिच्छेद ६ तेहदेवाःसमन्तमोऽत्रुःशवेद्धेवा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰ ग्रभृमयग्रयतः सवत्तानवाषिष्मतितेद्वेविज्ञायेयेविज्ञावेंविउंऽह्मवतितिदत्तिसप
हि॰ त्तारत्तितिहिषत्तश्रात्वेयेयपवविहोश्विज्ञायामायत्वेतस्मादेततत्त्वियपवनद
६ त्रमुपेत्संजिवाऽस्तीवेत्रषमपत्नात्नीवत्रिणीषते १० नानाहवापताम्रयेद्वा।
ज्ञाणामर्यैयेवासोमर्यंपवन्तेषामेषउयद्गेवंधीर्येतत्रमादत्ततस्मादादिस्पा।
नामधेटेवोवीर्यंतत्रमादत्त १८ तेरुहेवाऊऊर्यांतिवैतानित्वज्ञाणमभृवद्गेवेता
नितज्ञाणमभृवत्रितितेद्वैनत्वज्ञाणीनतत्रवेतस्माउस्तर्यंनतत्रपवस्मादेषतेषो। ९
वीर्यंतत्रमादत्तयघनतत्रकामःस्पादेतद्दाग्रनापराहन्त्वतत्रेयत्स्तर्यःसपत्नैः।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वस्तुण्याहैनयदैतेषान्नृतेजाणाक्काममेषेततइपेसैतस्माइसर्येनतपवसात।

१९ ब्राह्मणम् १ वसन्तोग्रीष्मोवर्षास्तेदेवाऋतवःशरद्धेमन्तःशिशिरस्तेपित

रोयएवापूर्यतेर्द्धमासःसदेवायोपक्षीयतेसपितरोहरेवदेवारात्रिःपितरःपुनर

ह्नःपूर्वाह्णोदेवाअपराह्णःपितरः १ तेवाएतऋतवोदेवाःपितरःसयोहैवं।

विद्वान्देवाःपितरइतिह्वयत्याहास्यदेवादेवहूयंगच्छन्त्यापितरःपितृहूयम

वन्तिहैनंदेवादेवहूयेवन्तिपितरःपितृहूयेयएवंविद्वान्देवाःपितरइतिह्वयति

२ सयत्रोदङ्ङावर्ततेदेवेषुतर्हिभवतिदेवांस्तर्ह्यभिगोपायत्यथयत्रदक्षिणावर्तते

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ हि॰ ८

पितृष्वतर्हि भवति पितॄंस्तर्ह्यभिगोपायति ३ स यत्रोदङ्ङावर्त्तते तर्हि देवेष्वग्नी
न्नादधीतापहतपाप्मानो देवा अपपाप्मानं हतेऽमृता देवानामृतत्वस्याशा।
स्ति सर्वमायुरेति य एवं विद्वांस्तर्ह्याधत्तेऽथ यत्र दक्षिणावर्त्तते य एवं तर्ह्याधत्ते नापहतपाप्मा
नः पितरो न पाप्मानमपहते मर्त्याः पितरः प्रागायुषो म्रियते य एवं तर्ह्याधत्ते ४ ब्रा।
ह्मैव वसन्तः क्षत्रं ग्रीष्मो विडेव वर्षास्तस्माद्ब्राह्मणो वसन्त आदधीत ब्रह्म हि वस।
न्तस्तस्मात्क्षत्रियो ग्रीष्म आदधीत क्षत्रं हि ग्रीष्मस्तस्माद्वैश्यो वर्षास्वादधीत विड्ढि।
वर्षाः ५ स यः कामयेत ब्रह्मवर्चसी स्यामिति वसन्ते स आदधीत ब्रह्म वै वसन्तो ब्र। ८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रवंवेमीरैरेवभवति ६ अथयःकामयेत तत्रङ्स्त्रियायशसःस्यामितिग्रीष्मे।
मआदधीततत्रैवेग्रीष्मः तत्रङ्रैवस्त्रियायशसाभवति ७ अथयःकामयेत व।
वहुःप्रजयापशुभिःस्यामितिवर्षासुआदधीतविड्वैवर्षाअन्नंविशोवहुरैवप्र
जयापशुभिर्भवतियएवंविद्वान्वर्षास्वाधत्ते ८ तेवाएतऋतवउभयएवापहत
पाप्मानःसूर्यएवावैषांपाप्मानोपहन्तोयत्तैवैपाउभयेषांपाप्मानमपहन्तितं।
स्मायदैवैनंहृदावयत्तउपनमेदथाग्रीष्मआदधीतनश्वःश्वमुपासीतकोहिमनुष्यस्य
श्वोवेद ९ आग्नम् १ यदहरश्वोऽग्न्याधेयंस्याद्दिवैवाशनीयान्मनोहवैदेवाम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ नुष्यस्याजानन्ति ते सैतन्क्षोग्न्यायेयं विडले सविश्वेदेवा गृहानागच्छन्ति तस।
द्वि॰ गृहेषूपवसन्ति स उपवसथः १ तन्न्वेवावक्लृप्तं यो मनुष्येष्वनश्नत्स्वश्नी।
८ यात्किमु यो देवेष्वनश्नत्स्वश्नीयात्तस्मादु नैवाश्नीयाद्यद्यपि काममेव न
काममश्नीयाज्ज्योतनाहिताग्नेर्व्रतं वयोऽस्ति मानुषोऽतैवेषनावड्रवति यावदनाहि
ताग्निस्तस्माद्यद्यपि काममेव न काममश्नीयात् २ तद्धैतत्सूपमद्धत्याग्नेयो वाऽग्निरेव।
सर्वे देवा येति वदन्तस्तदु तथा न कुर्याद्यद्युष्माज्ञः स्यादद्योऽपवैतं प्रातर्यष्यन्तेनैव ८
तद्धाममाप्नोतीति तस्मादु तं दृष्येनत्ताद्दियेत ३ अथवातच्छ्राश्यमोऽस्तं पचन्तिक्ष

त्वाः॰ सएतेनप्रीणीमऽइति यथायेनवाऽन्नेनस्यन्नस्यन्नस्यान्नमस्मादितङ्कः नैवैतद्यथा
देवमतदितिवदभस्तऽइतयानकुर्यायघ्राद्रास्पज्ञायायाणाः फलेवमेतस्थितिनश्यात्।
विन्नश्यतेनैवतद्गामममाप्नोतितस्माइतद्राद्दियेत ४ तस्मसर्ण्यिंगासेवनेकुर्वास
येगासिव्याश्वस्थोस्तिसः समिधोघृतेनावस्यसमिद्वतीभिर्धृतवतीभिर्ऋग्भि
रभ्यादधातिशमीगर्भमेतद्यदश्वत्थः सयः शुरस्तात्संवत्सरमभ्यादध्यात्।
स्मदेतद्गामममाप्नुयात्तस्माइतद्राद्दियेत ५ तदुहोवाचभाल्लवेयोयथावाअग्र
करिष्यन्सोऽग्रकुर्यात्यथाग्रहदिक्ष्यन्सोग्रहदेदयथाश्रेनपयेक्ष्यन्सोश्वेनप्रतिपद्ये

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ नैवतन्नश्नतेवातत्सायमोदनंपचेदूणाहिरेवसेतिनाहितदवकल्पतेयस्मिन्नग्रा
हि॰ ह्वावासन्नावायज्ञपात्रावासमिधंवाभ्याददध्यादाहूतिंवाजुहूयाघन्नरवि।
५ णावाहरेयुरत्नवागामयेयुर्हविर्णावातेनःस्तरलंबाहार्यपचनोभविष्यती
सत्रुवागामयन्ति ६ अथयन्नाश्रातिनाश्रातिदेवा स्तेह्वानेवैतदुपावर्त्ततेसम।
देवतः। अन्ततरस्तुपितृदेवत्योभवत्यथयदश्नातितेनहापिकाममेवस्यपाद्ग्रहिनाहितायेवेत
वयोस्तिमानुषोहिवैयज्ञावद्दवतियावद्दनाहितायिस्तस्माद्दपिकाममेवस्पा। ५
त२ तद्देकेउदितेमथित्वाग्निमुदितेप्रांचंशुद्धरन्तितदुतथाभवेदोणद्येपरिरक्षीमः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्राणोदानयोर्मेनमस्यबावस्यपर्याप्त्याइतिवदन्तइदंतपानऊर्योद्मौर्देवास्य
न्तयात्रुद्दितआहितौभवतोत्रुद्दितेहिमष्यिवान्नुद्दितेशंवशुद्धान्निमयउद्दित
आहवनीयमेधेत्सतस्यर्योभ्युयात् ८ अदैवैदेवाअनपहतपाप्मानःपितरोनप
प्मानमपहतेमर्त्यापितरःपुरास्तुयोम्रियतेयोउद्दितेमथ्यस्यपहतपाप्मानो
देवाअपपाप्मानंहतेमस्तादेवानामस्तवस्याशामिसर्वमायुरेतिस्वीर्हदेवाःश्रि
यंगच्छतियशोदेवायशोहभवतियएवंविद्वानुद्दितेमंथति ९ तदाहुर्येत्र्वीन।
मामनातयजुषाविनाधीयतेथकेनाधीयतइतिब्रह्मणोदैवैवब्रह्मणाधीयते।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वागैवेब्रह्मणसौवाव: सत्यमेवब्रह्मताबाएता: सत्यमेवव्याहृतयोभवन्तितदस्य
द्वि॰ सत्येनैवाधीयते १ भूरितिवैप्रजापतिरिमामजनयतभुवइत्यन्तरिक्षंस्वरि
१ तिदिवमेतावद्वाइदंसर्वंयावदिमेलोका:सर्वेणैवाधीयते ॥ भूरितिवैप्रजा
10 पतिर्ब्रह्माजनयतभुवइतिक्षत्रंस्वरितिविशमेतावद्वाइदंसर्वंयावद्ब्रह्मक्ष
त्रंविट्सर्वेणैवाधीयते २ भूरितिवैप्रजापतिरात्मानमजनयतभुवइतिप्रजा
ंस्वरितिपशूनेतावद्वाइदंसर्वंयावदात्माप्रजापशव:सर्वेणैवाधीयते ३
सवैभूर्भुवइत्येनावैतेनवगार्हपत्यमादधात्यथयत्सर्वैर्गार्हध्यात्केनाहवनीयमा १

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

दध्याद्देवतैरेवाशिशिनाष्टिते नो एवतान्ययातयामानि भवन्ति तैः सर्वैः पञ्चभिरा।
हवनीयमादध्याति भूर्भुवः स्वरिति ता अष्टावक्षराणि संपद्यन्ते अष्टाक्षरा वै गायत्री।
गायत्रमग्नेश्छन्दः स्वेनैवैनमेतच्छन्दसाधत्ते १४ देवान्ह वा अग्नीनाधास्यमानान्।
असुररक्षसानि ररक्षसानि ररक्षुर्नाग्निर्जनिष्यते नाग्नीनाधास्यध्व इति तद्यदर।
क्षंस्तस्माद्रक्षांसि १५ ततो देवा एतं वज्रं ददृशुर्यदश्वं तं पुरस्तादुदश्रयंस्तस्याभ
येनाष्ट्रे निवातेऽग्निरजायत तस्माद्यत्राग्निं मन्थिष्यन्त्स्यात्तदश्वमानेतवै ब्रूयात्स पू।
र्वेणोपतिष्ठते वज्रमेवैतदुच्छ्रयति तस्याभयेनाष्ट्रे निवातेऽग्निर्जायते १६ स वै शुक्ले

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
॥

वाह्मात्मसत्यणिरिमितिर्वीर्य्येसभिवर्त्ततेयदिसूर्य्योवास्त्रवितेदपियपवकञ्वा
श्वः स्याद्यथ्यश्वत्रवितेदण्णनश्याद्वेवास्यादेषहोवानश्योवैघ्नः ७ तेयतप्राव
श्वश्चन्तितत्सश्चात्पश्चवत्रयन्तितत्सश्चादेवैतत्राप्रास्ताःस्यपद्वेत्सयाभ्ये
नानाश्रुणहरन्ति ८ तेवैतत्थैववर्द्धेयुर्यथैनमेषप्रसङ्गः पाचेरेदषवैयत्तोयद।
ग्निः प्रत्यङ्वैनेयत्तः प्रविशतितेतिष्ठेयत्तउपनमत्यथयस्मात्पराङ्वर्त्ततिपराङ् है
वास्मायत्तोवर्तितीश्वरोहयत्तस्थैवस्मात् ९ प्राणोवैप्राणस्तंचैतत्थैववर्द्धेयुर्यथै ॥
नमेषप्रसङ्गः पाचेरेत्सत्यङ्वैनंप्राणः प्रविशत्यथयस्मात्पराङ्वर्त्ततिपराङ्हैवा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्मात्प्राणोभवतिसयोहैतन्तत्रानुव्याहरेत्पराङ्स्मात्प्राणोभूद्दितीश्वरोहयत्त
थैवस्यात् २० अथैवैषवायोयंपवते तंहैतंथैवदृदंषुर्यथैनमेषवत्पराङ् पाचरेत्प्रत
हैवैनंयक्ष्मः प्रविशतितंदेप्रयत्तउपनमत्पथ्ययस्मात्पराङ् वतिपराङ् हैवास्मात्प्रा
णोभवतिसयोहैतन्तत्रानुव्याहरत्पराङ् स्माप्त्तोभूद्दितिश्वरोहयत्तथैवस्यात् २१
एषउ चैवप्राणस्तंवेतंथैवदृदंषुर्यथैनमेषप्रत्पराङ् पाचरेत्प्रतप्हैवैनंप्राणः प्राविश
त्पथ्ययस्मात्पराङ् वतिपराङ् हैवास्मात्प्राणोभवतिसयोहैतन्तत्रानुव्याहरेत्परा
ङस्मात्प्राणोभूद्दितीश्वरोहयत्तथैवस्यात्तस्माउतंथैवदृदंषु २२ अथाश्वमाक्रम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
द्वि॰
१२

यति तस्मात्क्रममाणं च स्कन्नयति तं पुनरावर्त्तयति तमदः स्वं प्रमुञ्चति वीर्यं वा
अश्वो नेदस्मादिदं पराग्वीर्यमसदिति तस्मात्पुनरावर्त्तयति २३ तमस्य स्वपदा
आघ्नन्ति वीर्यं वा अश्वो वीर्यं एवैनमेतदायच्छन्ति तस्मादश्वस्य पदा आघ्नन्ति २४ स वै
तूष्णीमेवाग्र उपस्पृशत्यथो यजुषाथोपस्पृशति भूर्भुवः स्वरित्येव तृतीयेनाद
धाति त्रयो वा इमे लोकास्तदिमानेवैतल्लोकानाप्नोत्येतन्वेकम् २५ अथेदं द्वि
तीयं तूष्णीमेवाग्र उपस्पृशत्यथो यजुषेति भूर्भुवः स्वरित्येव द्वितीयेनादधाति
यो वा अस्यामप्रतिष्ठितो भारमुद्यच्छते नैनं शक्नोत्युद्यन्तुं सं हैनं शृणा १२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ति २६ स यत्रस्मीमुपस्पृशति तदस्यां प्रतिष्ठायां प्रतितिष्ठति सोऽस्यां प्रतिष्ठित
आघ्नेतथानव्यथतेतउहैवतत्र ज्वेवदग्निरग्या स्तरिः पांविम्मां घकिः सर्वेमा
त्रय्यद्दियासितमिवप्रथमेनैवोघत्यादथ्याद्भूर्भुवः स्वरिति तदेवानियसित।
मित्यतोयतमथाकामयेततथाकुर्या २७ अथपुरस्तात्परीत्य पृश्वोदगुन्तर।
कानामभिपद्याजपतिद्यौरिवभूम्नापृथिवीववरिम्णेतियथासौद्यौर्बहीनद
दैवंमहद्भूयासमित्येवैतदाहयदाहद्यौरिवभूम्नेतिपृथिवीववरिम्णेतिय
थेयंपृथिव्युर्व्येवमुरुर्भूयासमित्येवैतदाहतस्यास्तेपृथिविदेवयजनिपृष्ठ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
द्वि॰
४

ष्मसैवैनेनैतदुपायन्नेग्निमन्नादमन्नायाधायादयश्चन्नादोग्निरन्नादोभूयासमिति

वैतदाहसैषाशीरेवसयदिकामयेतजपेदेतंयद्युकामयेतापिनाद्रियेत २८ अ।

थसर्प्पराज्ञ्याऋग्भिरुपतिष्ठत आयङ्गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः पितरंच

प्रयंत्स्वः अन्तश्चरतिरोचनास्यप्राणादपानती व्यख्यन्महिषोदिवम्‌ त्रिंशद्धा

13

मविराजतिवाक्पतङ्गायधीयते प्रतिवस्तोरहद्युभिरितित्रयदेवास्यात्रसंभौरेवान

त्वैवैनेभिर्व्याधानेनवानासंभवतितद्देवास्यैतेनसर्वेणासंभवतितस्मात्सर्प्पराज्ञ्या

ऋग्भिरुपतिष्ठते २९ तद्धाहुर्नसर्प्पराज्ञ्याऋग्भिरुपतिष्ठेतेतीयंवैपृथिवीसर्प्पंरा १२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ह्रीमयदेवास्सामा यज्ञे तनत्सर्वोकामानाप्नोतितस्मात्त्वसर्पेरात्नाऽरभिरूपतिष्ठु
तेति १० ब्राह्मणम् ४ उद्धृत्याहवनीयेसृणोऽङ्गतिज्जवरोति तद्यस्तृणोऽङ्गतिज्जवरो
त्यन्नादेवापतमात्मनोऽन्ततयतेयदग्निन्तस्मापतरत्वाद्यमपिदध्यातियथाक्रुमा
रायवाऽस्नातायवस्नायवासनमपिदध्यादेवमस्मापतद्दत्वाद्यमपिदध्याति १
सयतेनान्वेनशान्तःअत्तपाणिरवीः विश्रूय्यमास्मान्मुपरामतिशःस्वद्ववाय्रयद्यंगे
वायजमानेवाऽस्पदेत्तौलस्मेत्वेदिंछंचरतोयदस्मिन्वेतामाङ्गतित्वज्वङ्गयात्तस्मा
द्वापत्तामाङ्गतिज्जवरोति २ तौवैश्रूर्स्मोऽज्जवरोति सर्वैस्तृणोः सर्वैर्णावैनमेतत्क्षमयति
वै

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· स्वाहाकारेणान्नहोमनिरुक्तो वै स्वाहाकारः सर्वं वा अनिरुक्तं सर्वेणैवैनमेत-
हि· च्छमयति ३ यो वै प्रजापतिः प्रथमाऽमाहुतिमन्नहोमस्वाहेति वै तामन्नहोमस्यो
१४ स्विष्टेषातिदानेनैतस्मात्स्वाहेत्यन्नहोमेति तस्माच्चरन्दाति सर्वं वै वरः सर्वेणैवैन
14 मेतच्छमयति ४ तदाहुः वेतामेवाहुतिं हुत्वाथोत्तराणि हवींषि नाद्रियेतेतेनैवै-
वतं काममाप्नोति यमभिकाममुत्तराणि हवींषि निर्वपतीति ५ स वा अग्नये
पवमानाय निर्वपति प्राणो वै पवमानः प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति तिलतैर्नवैवा १४
स्मिन्नन्तस्थामन्नं हि प्राणोऽन्नमेवाहुति ६ अथाग्नये पावकाय निर्वपत्यन्नं वै पा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वकमन्नमेवास्मिन्नेतद्दध्याति तिनद्देतयैवास्मिंस्तद्दध्यात[illegible]सोषा सेव प्रत्यवम

न्नमाहुतिः ७ यथाग्नयेऽशुचये निर्वपति वीर्यं वै शुचिर्यद्धायसेतड्रत्वलसे[illegible]त

दस्य वीर्यं शुचिर्वीर्यमेवास्मिन्नेतद्दध्याति तिनद्देतयैवास्मिंस्तद्दध्याति यदा सेवा

स्मिन्नेतामाहुतिं जुहोति यथास्य नद्धीर्यं शुच्युज्ज्वलति ८ तस्मादाहुरेतामेवाहु

तिं हुत्वायो नराणि हवींषि नाद्रियेत तेनैव तद्व्क्षामामोति यमभिकामस्तु।

नराणि हवींषि निर्वपतीति तद्ध निर्वपेद्देवो नराणि हवींषि परोत्नमिव वाय

नघद्दत्तादिदमितीवा ९ सयद्यग्नये पवमानाय निर्वपति प्राणो वै पवमानो य।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स वै जायते यः प्राणेभ्यो यावद्धन्न जायते मा न्वेवैतावत्प्राणमनुप्राणीतिति यथा वा
द्वि॰ तज्जात एवास्मिन्नेतत्प्राणान्दधाति १० अथ यदग्नये पावकाय निर्वपत्यन्नं वै
१५ पावकोऽन्नं जात एवास्मिन्नेतदन्नं दधाति ११ अथ यदग्नये शुचये निर्वपति वी
र्यं वै शुचिर्यदा वा अन्नेन वर्द्धतेऽथ वीर्यं धत्ते तदेनमेतद्धैयिवात्यास्मिन्नेतद्वी
र्यं शुचिं दधाति तस्मादग्नये शुचये १२ तद्धैतद्देवसंहितं पर्यस्तमिवाग्निर्हैयत्रैदे।
वेभ्यो मनुष्यानभ्युपावर्तत हेताग्वक्के मैव सर्वेणेवात्मना मनुष्यानभ्युपाहृत
मिति १३ स पुनरालिप्सत नूत्येषु लोकेषु विन्यधत्त यदस्य पवमानं रूपमासीत्त १५

दस्मात्पृथिव्या अग्नेर्हैन्ताथयथमावकन्तदन्तरिक्षेऽथयज्जुविन्तहिविन्तद्वातद्यथयः श
तिं पुरुर्षियिरेयउतल्लोथयआहवसंवैत्पाणैवेनआत्मनाग्निरभ्युर्षचन्तदितिन्तस्मात्पृ।
नातिहवींषि निर्वपत्। ५ सयदग्नये पवमानाय निर्वपति यदेवास्यास्यां
पृथिव्यां रूपन्तदेवास्यैतेनाप्नोत्यथयदग्नये पावकाय निर्वपति यदेवास्यान्त
रिक्षे रूपन्तदेवास्यैतेनाप्नोत्यथयदग्नये शुचये निर्वपति यदेवास्य दिवि रूपन्त
देवास्यैतेनाप्नोत्येवमु हैतत्सर्वमेवाग्निमनपतिरिति माघनेन स्माऽङ्ग निर्वपेद्देवात
गणिहवींषि ५ केवलबर्हिः प्रथमं हविर्भवति समानबर्हिषी उत्तरे द्वयेवे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ लोकः प्रथममहरिदमन्तरिक्षं द्वितीयं द्यौस्तृतीयं मङ्कलेष्ववारये पृथिवी

हि॰ लेलयेवान्तरिक्षं लेलयेवासौ द्यौस्त्वमेवि हेनां प्रवृद्धामिनीत्वामिति तस्मात्स।

९ मानमर्द्दिषी ९ अष्टाकपालः संवत्सरो भवत्यष्टाक्षरा वै गायत्री गायत्र

16 मग्नेश्छन्दः स्वेनैवैनमेतच्छन्दसाऽष्टेनानि सर्वाणि चतुर्विंशतिः कपाला।

नि संपद्यन्ते चतुर्विंशत्यक्षरा वै गायत्री गायत्रमग्नेश्छन्दः स्वेनैवैनमेतच्छ।

न्दसा द्वेगायत्र्यो याऽस्याद्धा वाक्ता भवन्ति गायत्रमग्नेः छन्दः स्वेनैवैनमेतच्छन्द। ९

साऽह्रते ९ अथादित्यै चरुं निर्वपति प्रत्यवतरं वा एषोऽस्माल्लोकाद्यपनानिद।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वीरः स्त्रिनिर्वपतीमांल्लोकान्समारोहन्नेति ८ मृगयददित्यै चरुन्निर्वपती यं वै
पृथिव्यदितिः सेयं प्रतिष्ठाः इमामेवैतस्याद्दति श्रयो प्रतितिष्ठति तस्माददित्यै।
चरुन्निर्वपति ९ तस्मै विराजौ संयाज्ये स्यातामित्याहु र्विराड्ढीयमिमं यो त्रिष्टुभौ
त्रिष्टुब्ध्नीयमित्यथो नग्नातीत्त गातीद्रीयमिति विराजावेवैव स्यातामन् १० तस्मै धेनु
र्हृदित्मणा धेनुरिव वा इयंमनुष्येभ्यः सर्वान्कामान्दुहे माता धेनुर्माता इव वा इयंमनु।
ष्यान्बिभर्ति तस्माद्धेनुर्हृदितोणं नवैकमयनम् ११ अग्नये दन्द्वितीय मार्ग्नेयमेवा।
ष्टाकपालं पुरोडाशं निर्वपति परोदाहमिव वा पतद्यदग्नये पवमानाया ग्नये पावका।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ यद्ग्रेये स्तुव यत्स्ती वा या ज्ञ मैं दैनमेतन्न्वपद्म माहुर्नेत स्माद्ग्रये ष्या दिमेव स हि
हि॰ ष्यन्ति स यएव वचोमधुः संमधुः ११ ब्राह्मणम् ५ अग्निं वा एतं यज्ञं य देवेन व
९ नेयन्नेव राजानमभिषुण्वन्ति तं सौ अग्निं यन्त्य स्तुः संस्तपयन्ति विशामतिनन्नं
17 ष्वन्नल लब लमसलाभ्यां हवद्वपलाभ्यां हविर्यज्ञेऽग्निः १ स एष यज्ञो हतो न ।
ददक्षे तन्देवा दक्षिणाभिरदक्षयं स्तद्यदेनं दक्षिणाभिरदक्षयं स्तस्माद्दक्षिणा नाम ते
घ्नेदेवात्र यज्ञस्य हतं स्यव्यथेनेनं देवा अस्मिन्न दक्षिणाभिर्दक्षयत्यथ समृद्ध एव य ।
ज्ञो भवति तस्माद्दक्षिणा ददाति २ ता वै षड् दद्यात् षड्वा ऋतवः संवत्सरस्य संवत्सरो य ९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्तः प्रजापतिः सयावानेवयज्ञोयावत्यस्यमात्रातावतीभिरिष्ट्वात्यति ३ द्वाद।
शद्य द्वादशामवैमासाः संवत्सरस्यसंवत्सरोयज्ञः प्रजापतिः सयावानेव।
यज्ञोयावत्यस्यमात्रातावतीभिरिष्ट्वात्यति ४ चतुर्विंशतिर्द्या चतुर्विंशति
र्वैसंवत्सरस्यार्द्धमासाः संवत्सरोयज्ञः प्रजापतिः सयावानेवयज्ञोयावत्यस्या।
मात्रातावतीभिरिष्ट्वायस्तेषामात्रादक्षिणानान्द्यास्तेवयथाश्रद्धंभूयसीस्तद्य।
द्दक्षिणाददाति ५ द्वयावैदेवादेवा अहैवदेवा अथयेब्राह्मणाः शुश्रुवांसो
नूचानास्तेमनुष्यदेवास्तेषान्द्वेधाविभक्तएवयज्ञआहुतयएवदेवानान्दक्षिणा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· भिमनुष्यदेवानां ब्राह्मणानाऽ शुश्रुवांसमनूचानानामाहुतिभिरेव देवान्प्रीणाति द।
द्वि· क्षिणाभिर्मनुष्यदेवान्ब्राह्मणाञ्छुश्रुवुषोऽनूचानांस्तएनमुभये देवाः प्रीताः सुधा
१८ यान्दधति ६ तद्यथा योनौ रेतो दध्यादेवमेवैतदृत्विजो यजमानं लोके दधति तद्यदे
भ्यपतद्ददाति येमेदऽ संस्थापयिष्यन्तीति तद्दक्षिणानाम् ७ देवाश्च वा असुराश्चोभये
प्राजापत्याः पस्पृधिरे त उभयदेवानात्मान आसुर्मर्त्या ह्यासुरनात्मा हि मर्त्यस्तेषू
भयेषु मर्त्येष्वग्निरेवामृत आस तऽहस्मोभयेमृतमुपजीवन्ति स यऽहस्मैषां घ्नन्ति
तद्धस्मैव भवति ८ ततो देवास्तनीयाऽस इव परिशिशिषिरे तेऽर्चन्तः श्राम्यन्तश्चेरु १८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

कृत्ता स्वरात्सपत्नान्भ्रात्र्यानभिभवेमेति तत एतदमृतमपश्यांथे यदहस्तुः ४ ते होचुर्हि।
न्तेदमस्तमन्तरात्मत्वादथा मैतेऽइदममृतमन्तरात्मेनाथायमृताभूत्वा सत्यर्यात्सप
त्नान्भ्रात्र्यानभिभविष्यामऽइति ५ ते होचुः कुभयेषुवै नोयमग्निः प्रत्येवाहवेभ्योऽभवामे।
ति ६ ते होचु राचैव वयमश्रीयास्यामहेऽथ मृत्युं किं कुर्विष्यथेति ७ ते होचु रचैवं वयं त्सैव।
यास्यामहेऽथ कृणाणिदद्दाऽउदा हृणिदद्दाऽओदनं पचाऽउमाऽऽसं पवेति सयथैनमहराभदथ
नेनानेनमऽउपासुंजते ८ अथैनं देवा अन्तरात्मन्नादधत ततऽइममृतमन्तरात्मन्नाधा।
यामृताभूत्वा सत्यर्योभूत्वा सत्यर्यान्सपत्नान्भ्रात्र्यानभ्यभवं ते सयोऽपवैवषएतदमृतमन्तरा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्मन्नाहुर्नैनाम्नस्तनवस्याशास्ति सर्वमायुरेत्यस्तयोहिवं भवति नैदेनं सपत्नास्लस्त्येमा
द्वि॰ णाग्न्यन्नस्त्वेतेतस्माद्यदाहिताग्निश्चानाहिताग्निश्चस्पर्द्धेते आहिताग्निरेवाभिभवत्यस्ल।
१९ योहिवलस्तनहिभवत्यस्तः १४ तद्यत्रैनमतद्दो मंथन्ति तज्जातमभिप्राणितिप्राणोवा
19 अग्निर्जातएवैनमेतज्जनयति सपुनरपानितितदेनमन्तरात्मन्नाधत्ते सोस्यैषोन्त
रात्मन्नग्निराहितोभवति १५ तमुद्दीप्य समिन्द्धे यद्वा इदम्भ्रुतं करिष्यामीत्येवैनमे।
तत्समिन्द्धे योस्यैषोन्तरात्मन्नग्निराहितोभवति १६ अन्तरेणागार्हाच्चहृदिति नद्दावाय।
स्यैतंकश्चनान्तरेणेतियावज्जीवतियोस्यैषोन्तरात्मन्नग्निराहितोभवतितस्माउतन्नाहि १९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

येनैतदनुगच्छेत्तद्वा अस्यैषोनुगच्छति यावज्जीवति यो अस्यैषोन्तरात्मन्नग्निराहितो ।
भवति १७ ते वा एते प्राणा एव यदग्नयः प्राणोदानावेवाहवनीयश्च गार्हपत्यश्च व्या
नो न्वाहार्यपचनः १८ तस्मै वा एतस्मा अग्न्याधेयाय सत्यमेवोपचारः स यः सत्यं वदति य
थाग्निं समिद्धं तं घृतेनाभिषिञ्चेदेवं हैनं स उद्दीपयति तस्य भूयो भूय एव ते
जो भवति श्वः श्वः श्रेयान्भवत्यथ यो नृतं वदति यथाग्निं समिद्धं तमुदकेनाभि ।
षिञ्चेदेवं हैनं स जासयति तस्य कनीयः कनीय एव तेजो भवति श्वः श्वः पापीया
न्भवति तस्मादु सत्यमेव वदेत् १९ तदु हाप्यरुणमौपवेशिं ज्ञातय ऊचुः स्थविरो वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ग्रस्यग्रीग्रायत्येतिसदोवावर्तेमैतच्छ्रथवावंयमपश्वैथिनवाआदित्ताग्निनानतेवदि।
द्वि॰ तच्चन्न्रवटग्न्नातेनान्नतेवदेत्तावत्सत्यमेवोपचारइति २॰ ब्राह्मणम् ६ प्रथमःप्र।
२॰ पाठकः समाप्तः कण्डिकसंख्या १४ वरुणोदेवेनइन्द्रज्यकामश्रादधे॥सराज्यमग।
च्छत्तस्मायश्चवेदयश्चनवरुणोराजेत्येवाहुः सोमोयशस्कामः सयशोभवत्तस्माद्य
श्चसोमेलभतेयश्चनोभावेवागच्छतोयशएवैतद्दृष्टमागच्छन्तियशोदभवन्ति।
ज्ञंगच्छतियएवंविद्वानाधत्ते १ अग्नौदेवेदेवाः सर्वाणिरूपाणिनिदधिरेयानिच।
ग्राम्याणियानिचारण्यानिविजयंवोपप्रैष्यन्तः कामचारस्यवाकामायायन्तो। २॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गोविन्दो गोपायति वा २ तां ह्युदासीनं त्रिचक्रमे तैः संवत्सरं व्रत्युच्चविवेश पुनरेमश्चतिवाप
दग्निति गोभू तन्नेषां ऽहेयमेवामसकिमिदं कर्तव्यं केह्रूप्रत्तेतीव ३ तत पतत्वष्टा पुन
रायेयन्दर्शी तदा दध्येतेनाग्नेः प्रियं धामोपगमम सोस्मा उभयानि रूपाणि प्रतितिनिः
ससर्ज यानि च ग्राम्याणि यानि चारण्यानि तस्मादाहुस्त्वाष्ट्राणि वै रूपाणीति वह।
ह्येवमस्त्वं रूपमुपद्वेवान्याः प्रजया वज्ञोषा वज्ञस्वतिष्ठन्ते ४ तस्मैकं पुनराधेय
मादधीतेवं ह वा अग्नेः प्रियं धामोपगच्छति सोस्मा उभयानि रूपाणि प्रतितिनिः सृज
ति यानि च ग्राम्याणि यानि चारण्यानि तस्मिन्नेता उभयानि रूपाणि दृश्यन्ते परम।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तांवैसामस्यरदयज्ञहासैतयाउष्यतिलोकामेवाप्यपि ५ स्याग्नेयोयंयज्ञोज्योति।
द्वि॰ रग्निःपाप्मनोदरथासोस्यपाप्मानंदहतिसरदहज्योतिरेवश्रियौयशसाभवतिज्यो।
२१ तिरस्त्रउएपलोकंवैतन्ततघस्मादादधीत ६ सवैवर्षास्यादधीतावर्षावैसर्वेऽस।
२१ नवोधादोवर्षमक्रम्मोदोवर्षमक्रमैतिसंवत्सरात्संपश्यन्तिवर्षादवेवसर्वेघार
तनाङ्ग्रूपमृतदित्तहर्षोम्नभवतियदाद्भ्रीष्मेरववाग्नेयेसतोतहर्षोम्नभवतियदा
द्भुःशिशिरेरववाग्नयेतिवर्षादिहर्षो ७ ग्रेयैतदेवपरोतङ्ग्रूपंयदेवग्रस्तात्हातित २१
हसंतस्परूपंयन्नाभयतिनज्ञीष्मस्यदहर्षतितहर्षोणांयहिधोतनेतत्च्छरदोयहृष्टो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हरूणातितद्धेमन्तस्यवर्षाः सर्वे ह्यृतवस्तद्याविशादहनस्योपवेनमेतन्निष्क्रमीते ८ आ
दित्यस्त्वेवसर्वे ह्यृतवोयदैवोदेत्यथवसन्तोयदासंगवोऽथग्रीष्मोयदामध्यन्दिनो।
ऽथवर्षायदापराह्णोऽथशरद्यदैवास्तमेत्यथहेमन्तस्तस्मान्मध्यन्दिनएवादधीत
तर्हिहिसश्रेष्ठोऽस्यलोकस्यनेदिष्ठंभवतितन्नेदिष्ठादेवैनमेतन्मध्यान्निष्क्रमीते ९ छा
यायैववाअयंपुरुषः पाप्मनानुषक्तः सोऽस्मात्कनिष्ठोभवत्यथयस्यदमिवयस्तेतत्
कनिष्ठमेवैतत्पाप्मानमवमाधत्तेतस्मान्मध्यन्दिनएवादधीत १० तंवैदर्भैर्हरेद्।
ति दारुभिर्हैकेपूर्वंहरन्तिदारुभिः पूर्वंदारुभिरपरंजामिकुर्यात्समदंकुर्यादापोदर्भा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ग्नेयो वर्ष्णोऽस्तत्स्याविशद्द्विधैवैनमेतद्योनिर्मिमीते तस्माद्द्वैधं रूढवति ॥ अ

द्वि॰ ष्टाकपालाभ्यां व्रीहिमयमश्वपकं कृत्वा यत्र गार्हपत्यमाधास्यन्भवति तन्निदध्या

२२ त्तद्गार्हपत्यमादधाति ७ अष्टाकपालाभ्यां यवमयमश्वपकं कृत्वा यत्राहवनीयमा

धास्यन्भवति तन्निदध्यात्तदाहवनीयमादधीत पूर्वाभ्यामेवैनावेतदग्निभ्याम

न्नाद्यं प्रशति वदन्तस्तदु तथा न कुर्याद्यो ह्यग्निभिर्हैवान्तर्हितो भवत ८ आग्नेयमेवपं

चकपालं पुरोडाशं निर्वपति तस्य पञ्चयदाः पङ्क्तयो याज्यानुवाक्या भवन्ति पञ्च। २२

वा ऋतवस्तन्नृतून्त्स्याविशत्तस्मात्पञ्चधैवैनमेतन्निर्मिमीते ९ सर्व आग्नेयो भवत्येवं हि

22

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्वष्टुः प्रियन्धामोपागच्छन्तस्मात्सर्व आग्नेयो भवति १५ तेनोपांशु चरन्ति ।
यत्तान्त्येवामत्स्येवानिरुक्तो वै विकीर्णमिति तिरश्च वै तेन वो भवत्तद्देवान्योय ।
न्तोथैष निरुक्तो वल्याग्नेयो यद्धेति तिरश्च तदुपांशु तस्मादुपांशु चरन्ति १६ उच्चैरु
त्तमममनुयाजं यजन्ति कृतकर्मैव हि मनर्द्धिर्भवति सर्वो हि कृतमनुमन्यते १७ स
आश्राव्याह समिधो यजेति तदाग्नेयं रूपं परोक्षं वाग्नीन्यजेति त्वेव ब्रूयात्तदेव प्रत्य
क्षमाग्नेयं रूपं १८ स यजत्यग्न्याज्यस्य व्यन्तु वौषडग्नेमाज्यस्य वेतु वौषडग्नि
माज्यस्य व्यन्तु वौषडग्निराज्यस्य वेतु वौषडिति १९ अथ स्वाहाग्निमित्याद्याग्नेयमाज्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· भागं स्वाहाग्निं पवमानमिति यद्दि पवमानाय ग्रियेरन्स्वाहाग्निमिन्दुमन्तमिति
हि· यद्यग्नय इन्दुमते ग्रियेरन्स्वाहाग्निं स्वाहाग्नीनाज्यपोत्रघाणोऽग्निराज्यस्य वेत्वि
२२ ति १· अथाहाग्नयेऽनुब्रूहीत्याग्नेयमाज्यभागं सोत्वाहाग्निं स्तोमेन मेधयस।
मिधानो अग्ने मर्मेऽहव्या देवेषु नोऽदधदिति स्वपिती वत्वलवापनघट्टहासितो भव
ति संस्पृतिमेधयद्यदेवैनमेतत्समुद्दीपयति जुषाणो अग्निराज्यस्य वेत्विति यजति २।
अथ यद्यग्नये पवमानाय ग्रियेरन्नग्नये पवमानायानुब्रूहीति ब्रूयात्सोत्वाहाग्न आ
यूंषि पवस आसुवोर्जमिषञ्च नः आरे बाधस्व दुच्छुनामिति तथाहाग्नेयो भवति २२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सोमोवैपवमानस्तदुसौम्यादाज्यभागान्नयन्तित्वषाणोग्निः पवमानआज्यस्यवे
तितियजन्ति २२ अथयदग्नयपवस्तुमतेधियेर आम्रयरस्तुमतेत्वभूदीतिब्रूयात्सो।
नारेहस्तष्ठवाणितेस्रस्येतरागिरः पमिर्वर्द्दासस्तुभिरितितयाराग्नेयोभवति
सोमोवारस्तुस्तदुसौम्यादाज्यभागान्नयन्तित्वषाणोग्निरिस्तुमानाज्यस्यवेवित्ति
यजतेवस्तुसर्वमाग्नेयङ्करोति २२ अथयादाग्नेयेत्वभूदीतिदविषोग्निंयजानग्नेयेहि।
ष्कूतेत्वभूत्याग्निंस्विष्टकृतंयजेत्सर्वयदेवाम्यजेत्यग्नीन्यजेत्सैवैतदाह २४ सयज्ञ
स्यैर्वस्वतेवस्वधेयस्यवेत्वोकरणाउवस्तुवतेवस्थेयस्यवेनवोकरदेवोग्निः।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्विष्टकृदितिस्वयमास्येयस्तृतीयपर्वस्मान्नेयानुयाजान्करोति २५ तावापतः।
द्वि॰ षड्विभक्तीर्यजतिचतस्रः प्रयाजेषुद्वेअनुयाजेषुषड्वाऋतवऋतून्वाविसृष्टमभ्य
२४ पर्वैनमेतत्त्रिर्मिमीते २६ द्वादशवात्रयोदशवावदानानिभवन्ति द्वादशवावैत्रयो
दशवासंवत्सरस्यमासाः संवत्सरमृतून्वाविसृष्टमभ्यपर्वैनमेतत्संवत्सरात्त्रिर्मि
मीतेनहैचतस्रदाम्नामित्रायेज्जामिदकुर्यादेहविस्मदस्यातीकंतद्वेवविन्येवश्रया
जानाः २ रूपंवमहवनेवमहधेयस्यत्यनुयाजानाम २७ तस्यहिरण्यदक्षिणाग्नेयो।
वाएषयज्ञोभवत्यग्नेरेतोहिरण्यन्तस्माद्धिरण्यदक्षिणानद्गानामहिवैदेनाग्नेयो २४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्निरेतद्यथा मित्रवत्सस्यवहं भवति देवानां हव्यवाहनोऽग्निरिति वदन्ति वा एषमत्तेछो।
भागस्समदन्तद्धान्त्रिशि ॥ २८ ब्राह्मणम् । प्रजापतिर्वा इदमग्र एक एवास सऐ
क्षत कथन्नु प्रजायेयेति सोऽश्राम्यत्स तपोऽतप्यत सोऽग्निमेव मुखाज्जनयाञ्चक्रे त
द्यदेनं मुखादजनयत तस्मादन्नादोऽग्निः स यो हैवमेतमग्निमन्नादं वेदान्नादो है
व भवति । तद्वा एनमेतदग्रे देवानामजनयत तस्मादग्निरग्निर्ह वै नामैतद्यद
ग्निरिति स जातः पूर्वः प्रायद्यो वै पूर्व एत्यग्र एतीति वै तमाहुः सोऽएवास्याग्निता
२ सऐक्षत प्रजापतिरन्नादं वा इममात्मनोऽजीजनय यदग्निं न वा इह मदन्यदन्नमस्ति वे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वाअयज्ञाधादितिकाल्वालीकृताहैवतर्हिपृथिव्यासनौषधयआसुर्नवनस्पत
हि॰ यस्तेदेवाअस्यमत्स्यास १ अथैनमग्निर्व्योत्तेनोपपर्यावर्तत नस्यभीतस्यलो
२५ महिमापचक्रामवाअस्याअस्मैतोमहिमावागस्यापचक्रामसस्थानमेवाहुति।
मीधेमरुदस्रष्टुतयइदस्रष्टुतस्मादिदंवालोमकमिदंत्वतप्रविवेदहुताहुतिमे
वपयाआहुतिभ्योभयंदद्वेवतस्ययपव ४ सोदेनत्राभिप्रायर्योवकार केशाभि
श्रेवदासतोअथोतदोषधयोयेतितत्रुषधयः समभवंस्तस्मादोषधयोनामसद्धिती
यमुदस्रष्टुतत्रापरामाहुतिंविवेदघृताहुतिंवैवपयआहुतिंचोभयंदद्वेवतस्ययप २५

25

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

व ५ सोहैनमभिराधयांचकारसह्यविकित्सञ्जुहवानी ३ मिमाहौषा ३ मिति।
तऽस्वोमहिमाभ्युवादजुहुध्धीतिसप्रजापतिर्विदांचकारस्वोवैमामहिमाहे
तिसस्वाहेत्येवाजुहोत्तस्मादुस्वाहेत्येवहूयतेततसउदियाययएषतपतिततो
यंप्रबभूवयोयंपवतेततएवाग्निःपराङ्पर्याववर्त्ते ६ सहुत्वाप्रजापतिःप्रचा।
जायतात्स्यतश्चाग्नेर्मृत्योरात्मानमात्रायतसयोहैवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोत्येताऽ
हैवप्रजातिंप्रजायतेयांप्रजापतिःप्रजायतैवऽहैवात्स्यतोग्नेर्मृत्योरात्मानं
त्रायते ७ सयत्रम्रियते यत्रैनमग्नावभ्यादधतितदेषोग्नेरधिजायतेथास्यशरी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ रेमेवाग्निर्हृद्यंतितद्यथापितुर्वामातुर्वाजायेतैवमेषोऽग्नेरधिजायतेशश्वद्धवा।
हि॰ एषनसंभवतियोऽग्निहोत्रंजुहोतितस्माद्वाअग्निहोत्रंहोतव्यं ८ नेद्धापतदे
२९ वविविकित्सायैजन्मयत्प्रजापतिर्व्यविकित्सत्सविविकित्संश्रेयान्प्रियत
यःप्रवाज्जायतात्मतस्यात्रैर्मस्तयोरात्मानमग्रायतसयोहैवमेतद्विचिकित्सा
यैजन्मवेदयद्धकिंचविविचिकित्सतिश्रेयसिहैवध्रियते ९ सजुह्वान्यत्सृष्टस्ततो
विकृद्भूतःसमभवत्तस्मादेषयत्सियोयज्ञपात्रयोहूतस्तत्पतेदेवानांवाराग्न
जायन्ताग्निर्योयंपवतेसूर्यःसयोहैवमेतान्देवानांवीरान्दरास्यवीरोजायते। २९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नउहैतेनउत्तुवायंवैप्रजापतिंपितरमतुष्मोहन्तवयन्तत्सृजामहैयदस्मात
नमसीतितेपरिश्रित्यगायंश्रेणापहिङ्कारेणनश्रृविरेतत्सत्यम्यंश्रयन्नसमु
श्रेयमेवएष्यिव्यास्ताव: ॥ तेस्तवाप्रांवाद्यक्रमुः पुनरेमइतिदेवापञ्चाः
सेभ्यतांसाहैनाउदीलहिञ्चकारतेदेवाविदाञ्चक्रुरेषसाम्नोहिङ्कारइत्यपा।
हिङ्कारं हैवपूर्वानतः सामामसपश्यत्विसाम्नोहिङ्कारस्तस्मादेषोपजीवनी
योपजीवनीयोहवैभवतियएवमेतद्विसाम्नोहिङ्कारंवेद ॥ तेदेवाउत्तुभंदेवारद।
मनोजननामहियेणामनोजननामहियत्तोहवेयन्नोत्यतेगोर्यंतत्सामायतेन्नंएतेवेयं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ १२

27

यदि किं चाग्नौ स्रवति हि ति १२ तद्वा एतद्देवैनामाज्ञा मैनयस्त स्मादेतत्पारिस्रे
साधु श्रुणामिति मासोऽदंवाग्नेऽसेता भवत्सु पदानामकपदं यत्तो भवति यस्य वेवि।
द्वानेतन्मापिरस्रेति साधु श्रुणामिति १३ ताधुद्दाग्निरभिद्ध्यौ मिथुनेन यास्या
मितिताः सं बभूवतस्माद्रेतः पासिंचतत्तयो भवतस्मादेतदासायाः वि।
मत्याः शृतमग्ने हि रेतस्तस्मात्पादिकुस्माया अयद्यो हिरण्याः शुक्रमेव भवत्य
ग्निं संकाशमानेऽग्नि रेतस्तस्मात्त्वयमहंयमलं भवत्यग्नेहि रेतः १४ तेदोत्तुरित्ते
दग्नहवामहा इति कस्मै नरं देशयमायरोष्णी नीतिमत्यमिति हैवाग्निहवावमत १२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मितियोयंपवतेमत्वामितिस्य येलोकेन संपाद्याज्वक्तु स्तेदासंपायोब्रुः प्रजापति
मेवापितरंऽग्रत्यायामसयस्मैनऽद्यप्रथमायह्वोतव्यंवक्ष्यतीति तस्मैनऽद्यप्रथमाय
ह्वोऽश्नन्तीति तेप्रजापतिंपितरंयतीसोब्रुः कस्मैनऽद्यप्रथमायह्वोऽश्नन्तीति १६
सहोवाचाग्नयेऽग्निरनुष्णामहंऽतेः प्रतन्नयिष्यतेतथाप्रत्नतरष्णधश्रमयत्वभ
मितिस्य यें मयदेवहूयमानस्यव्यश्नुतेतदैवेनस्य योयंपवतऽइतितदेभ्यऽइम
येनहैतद्वेवत्रक्त्रमग्रयपवमायऽ सूर्योयप्यतरथ्ययदेवहूयमानस्यव्यश्नुते
तदैवेनस्य योयंपवते ७ तेहनादेवाऽस्मांप्रजातिप्रजायन्तदेयशामियंप्रजाति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा·
हि·
२८

रिमां विजितिं व्यजयन्त येयमेषां विजितिरिममेव लोकमग्निरजयदन्तरिक्षं ।
वायुर्दिवमेव सूर्यः स यो हैवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोत्येतां हैव प्रजातिं प्रजायते
यामेत एतत्प्राजायन्तैतां विजितिं विजयते यामेत एतद्व्यजयन्तैतैरु हैव सलो
कोभव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्नः २१ सैषाकाह्रतिरेवाग्रेयामेवामूं प्रजापतिरजुहोदथयदेतत्शतमञ्चेवाभिय
न्नाग्निर्यो य्येपवतेसूर्येतस्माद्वेषाद्वितीयाहुतिर्हूयते २२ सायाशूर्वाहुतिः साग्नि
होत्रस्यदेवतातस्मात्सैष्यनुहोतस्यथयोत्तरा सिष्टकृद्भाजनमेवसातस्मान्नस्तुत्तरा।
हैनुहोत्सैषाहिदि विसष्टकृत्तत्त्विमस्तुतायैवेषाद्वितीयाहुतिर्हूयते इन्दुः हिमि
स्तुतेप्रजननम् २३ तद्वयमेवैतेप्राहुतीभूतंचैवभविष्यच्चजातंचजनिष्यमाणंवा
गतच्चाशावाचश्चश्चतद्वयमेवानु २४ आत्मैवभूतमढाद्वितयद्भूतमहोतघद्वात्मा
प्रजैवभविष्यदनढाद्वितयद्भविष्यदनहोतघत्प्रजा २५ आत्मैवजातमढाद्वितघ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ज्ञातमद्धोतद्यदात्माप्रश्नैवज्जनिष्यमाणामनद्धाहितयज्जनिष्यमाणामनद्धोतद्य
शि॰ त्सज्ञा २६ आत्मैवागात मद्धाहितद्यदागातमद्धोतद्यदात्माप्रश्नैवागातद्धाहित।
३३ घदाशानद्धोतद्यत्सज्ञा २७ आत्मैवाघा द्धाहितद्यद्घाद्धोतद्यदात्माप्रश्नैवघो
33 नद्धाहितद्यज्ज्योनद्धोतद्यत्सज्ञा २८ सायाश्रद्धोद्भतिः सात्मानमभिद्रूयतेतामे
देवाज्जहोत्यद्धाहितद्यदात्माप्रयोनतासाप्रजामभिद्रूयतेताभूयसीर्जुहोतनद्धाहि
तद्यत्सीमनद्धोतद्यत्सज्ञा २९ सत्त्वहोत्यग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निःस्वाहेत्यथप्रातः। ३३
सूर्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यःस्वाहेतितन्न्वेवैनेवह्रूयतेयदाह्येवसूर्योस्तमेत्यथाग्निर्ज्यो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिर्यद्दासर्व्वंउदेतस्य सूर्योज्योतिर्यद्धि सत्येनहूयतेतेनहैवानाकृति १० तदुहैतदे।
वारुणाये ब्रह्मवर्च्चसकामायततान्वायाग्निर्वर्च्चोज्योतिर्वर्च्चः सूर्योवर्च्चोज्यो।
तिर्वर्च्चः स्वाहेति ब्रह्मवर्च्चसीहैवभवतियएवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोति ११ तदुहस्मैवप्र
जननस्यैवरूपमग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेतितदुतयतोज्योतीरेतोदेवतयापरि
गृह्णात्युभयतः परिगृहीतंवैरेतः प्रजायतेतदुभयतएवैतत्परिगृह्यप्रजनय।
ति १२ अथप्रातः सूर्योज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेतितदुभयतोज्योतीरेतोदेवत
यापरिगृह्णात्युभयतः परिगृहीतंवैरेतः प्रजायतेतदुभयतएवैतत्परिगृह्यप्र।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ जनयतितत्प्रजननमस्यरूपम् २३ तद्धहोवाचजीवलश्चैलकिर्गर्भमेवायमाहितःक
हि॰ रोतिनप्रजनयतीतिसमप्तेनैवसायंजुहुयात् २४ अथप्रातर्ज्योतिःसूर्यःसू।
२४ र्योज्योतिःस्वाहेतितद्धद्विर्द्वाज्योतिषीरेतोदेवतयाकरोतिसद्विर्द्वावैरेतःप्रजातंभ
वतितदेतत्प्रजनयति २५ तदाहुरग्नावेवैतत्सायंसूर्यंजुहोतिसूर्येप्रातरग्नि
मितितद्वैतदुदितहोमिनामेवयदाह्येवसूर्योस्तमेत्यथाग्निर्ज्योतिर्यदासूर्यउ
देत्यथसूर्योज्योतिर्न्नोस्यसापरिवर्तेयमेवपरिवर्त्तायत्नस्यैनाहादेवतायैजुहुय २४
तेयाग्निहोत्रस्यदेवताग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निःस्वाहेतितत्रनाग्नयेस्वाहेत्यथप्रातः।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सूर्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यःस्वाहेतितत्रनसूर्यायस्वाहेति २६ एतेनैवजुहुयात्सजू
र्देवेनसवित्रेतितत्सवितारमस्यसमवायसजूरात्र्येन्द्रवत्येतितद्रात्र्यामिथुनंकरोतिसे
न्द्रंकरोतीन्द्रोहियज्ञस्यदेवताजुषाणोअग्निर्वेतुस्वाहेतितदग्नयेप्रत्यक्षंजुहोति २७
अथप्रातःसजूर्देवेनसवित्रेतितत्सवितारमस्यसमवायसजूरुषसेन्द्रवत्येत्यह्नेतिवा
तदह्नावोषसावामिथुनंकरोतिसेन्द्रंकरोतीन्द्रोहियज्ञस्यदेवताजुषाणःसूर्योवे
तुस्वाहेतितत्सूर्यायप्रत्यक्षंजुहोतितस्मादेवमेवजुहुयात् २८ तेहोचुःकोनइदं
होष्यतीतिब्राह्मणएवेतिब्राह्मणान्दत्त्रोजुहुधीतिकिंमेततोभविष्यतीत्यग्निहोत्रो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
द्वि॰
३५

स्विष्टमेवैतिमयत्नविपरिशिनष्टितदग्निर्होत्रोऽस्विष्टमथयत्स्याल्पांयथापरीत
द्रोतिर्देपेदेवत्रनस्मानयएवकश्चपिमेनदैनाब्राह्मणःपिमेदग्नौलयिश्रयन्निति।
स्मान्नाब्राह्मणःपिबेत १९ ब्राह्मणम् २ एतांहवैदेवतायोस्लितस्मिन्वसन्तीन्द्राय
मोगानानग्नैनैषिधोनश्चन्नाङ्गमनोमन्माङ्सवः १ तद्धापएवेन्द्रोयदाहवनीयो
यएवकाहिपतोबमोनान्नाग्नेएवनग्नैनैषिद्वोयदन्वाहार्यपचनस्तयदेतमाहर
हर्दितिणतआहरन्तितस्माद्राङ्गरहर्दैवनग्नैनैषिधोयमःराजानत्दितिणतउपत। ३५
यतीति २ अथयएषसभायामग्निरेषएवानश्चन्नाङ्गमनस्तयदेतमनाशिवेवोयसं

35

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गच्छन्तेतस्मादेषोनश्नन्नथयदेतङ्कस्मोहूत्यपरावपन्तेषपवासस्याङ् सर्व्वःसयोदि।
वमेतद्धैदेवमध्येनादेवतावसन्तीतिसर्व्वान्हैवताङ्लोकाञ्जयतिसर्व्वाङ्लोकानतुसञ्च
रति २ तेषामुपस्थानेयदेवमायंप्रातराहवनीयमुपचतिष्ठन्उपजास्वेनतदेवतस्यो।
पस्थानमथयदेवप्रतिपरेत्यगार्हपत्यमास्तेवाशनेवातदेवतस्योपस्थानमथयत्रै।
वसंव्रजन्नानाहार्यपचनमुपस्मरेत्तदेवतमनसोपतिष्ठेततदेवतस्योपस्थानम् ४
अथशातरनशिताशुहूतेङ्सभायामासितापिकामंपल्ययेततदेवतस्योपस्थानमथ
यत्रैवमस्योहूतउपतिगच्छेत्तदेवतस्योपस्थानमेवमुद्रासैतादेवताउपस्थिताभवन्ति ५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· हि· ३६

यजमानदेवत्यो वै गार्हपत्यो यैष भ्रातृव्यदेवत्यो यदन्वाहार्यपचनस्तस्मादेनन्नाहर।
हराह्रेगुर्नेह्रवाग्रस्य सपत्ना भवन्ति य एवं विदुषपतन्नाहरहराहरन्त्यन्वाहार्यपच।
नो वापच ६ उपवसथ्यं वैनमाहरेयुर्यैवास्मिन्नर्यन्तो भवन्ति तथोहास्यैवामोध्या
यान्तो भवति ७ नवावसितं वैनमाहरेयुस्तस्मिन्नर्वेयुस्तद्भ्राह्मणास्यश्रीश्रुर्येयुत।
न्नविन्देयस्य वेदपि गोरेवडुरह्मपि निश्रयितवै ब्रूयात्तस्मिन्नाह्मणान्याययितवै ब्रूया
त्पापीयान्सोऽस्वाग्रस्य सपत्ना भवन्ति य एवं विदुषपवं कुर्वन्ति तस्मादेवमेव चिकी
र्षेत ८ तं यैवैनं स्वयमंसमिद्धो भवति धूप्यत इव न तर्हि देहो भवति रुद्रः सन्यः कामयेत ३६

36

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यथेमा नद्यः प्रज्ञा अश्वकृष्यैवं वत्सरं हिमेव वनं त्रिज्ञातं मिव वनं तस्य वनत एवं मन्त्रमयमिति न
हिं हमन्नञ्ज्यात्माप्नोति दैवेन तदन्नाद्यं य एवं विद्वान् हिं कुर्वन्ह्रोति ४ अथ यदैतन्महीम:
तरो भवति न हिं हिं ष भवति वरुणः स यः कामयेत यथेमा वरुणः प्रज्ञा मरुद्धान्त्रिवत्व
त्सरं दैमेव वन त्रिज्ञातं मिव वत्सवत एवमन्नमयामिति न हिं हमन्नञ्ज्यात्माप्नोति दैवे
न तदन्नाद्यं य एवं विद्वान् हिं कुर्वन्ह्रोति ५ अथ यदैतन्महीमो भवसि वैहिं मः परमयान्न
त्मा मल्मलीति न हिं हिं ष भवतीडः स यः कामयेतेन्द्रश्व श्रियाय शसा स्यामिति न।
हिं हमन्नञ्ज्यात्माप्नोति दैवेन तदन्नाद्यं य एवं विद्वान् हिं कुर्वन्ह्रोति ॥ अथ यदैतत्मतित

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ रमिव तिरश्चीवार्चिः ॥ ३ ॥ श्राम्पन्नो भवति तद्धि हैष भवति मित्रः स यः कामयेत
हि॰ मैत्रेणाहं सत्रमयामिति य माहुः सर्व्वेष्वा वा एवं ब्राह्मणो मित्रं वा एष यद्दू ज्वनहित
३७ ल्वीति तद्धि ह स्वतन्त्रुयात्प्राप्नोति दैवैतद्दन्नाय एवं विद्वान्हर्दिन्नहोति ॥ ५ ॥ अथ ये
नदक्रूरा ग्याकायन्त इव तद्धि हैष भवति ब्रह्म स यः कामयेत ब्रह्मवर्च्चसी स्यामिति
तद्धि ह स्वतन्त्रुयात्प्राप्नोति दैवैतद्दन्नाय एवं विद्वान्हर्दिन्नहोति ॥ ६ ॥ एतेषामेकं ।
संवत्सरमुपेत्सैतस्य एतद्द्वयं दिवा स्या मोज्ञइयादेषयोन्नम्यान्नमथात्तद्दोति यथापो
वाभिवन्नन्नाह्यद्राग्रायदं सम्पामिति वैतैनैवन्नदथ यः साद्दैन्नदोति यथापो वाभि । ३७

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्वेतं तन्महद्यन्नाद्यं तस्मिन्नेवाभितं धा देवननात ४ अथ यो ह वा एवमन्नाद्यस्यायदा

हुतयो भिरेवैतदन्नाद्यं तस्मिन्निधत्ते एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति ५ सा या पूर्वाहुति

स्ते देवा अथ योत्तरा ते मनुष्या अथ यत्स्रुचि परिशिनष्टि ते पशवः ६ स वै कनी

यसीं पूर्वामाहुतिं जुहोति भूयसीमुत्तरां भूयसीं स्रुचि परिशिनष्टि ७ स यत्क

नीयसीं पूर्वामाहुतिं जुहोति कनीयांसो हि देवा मनुष्येभ्योऽथ यद्भूयसीमुत्त

रां भूयांसो हि मनुष्या देवेभ्योऽथ यद्भूयसीं स्रुचि परिशिनष्टि भूयांसो हि पश

वो मनुष्येभ्यः कनीयांसो ह वा अस्य भार्या भवन्ति भूयांसः पशवो य एवं वि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हानग्निर्होतेऽन्वहोतेतितंहैसमरुहंयस्यकरोयाऽ३सोभार्योऽत्रसनभूयाऽ३सःपश।
द्वि॰ वः १९ ब्राह्मणम् ४ द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः कण्डिकासंख्या १०१ यत्र।
१८ वै प्रजापतिः प्रजाः ससृजे स यज्ञाऽ३ ससृजे सदृग्ज्ञातः सर्वमेव ददृशुन्त्यग्र
स्यैवाविलमेवतायास्तर्हिप्रजाआसन्तांहैनाऽ३ संपेपृच्छ्यर्थिरेसोतिनिवसा।
णः पृच्छमेवाभ्येयाय । स होवाच नवाअहमिदमग्निति देहन्तवाशविशानि।
तस्माज्जनयित्वाभिभूर्हि सयथैवमांवमसि कोऽजनयित्वाभरिष्यस्येवमे
वाहन्त्वामसमुद्धिष्कोकेजनयित्वाभरिष्यामीतितथेतितंजनयित्वाभिमः २ १८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स यदग्नीमाधत्ते तदेनञ्जनयति तं जनयित्वा बिभर्ति स यथा ह वै षपत्नमस्मि
ल्लोके जनयित्वा बिभर्त्येवमु हैवैष पत्नमुष्मिँल्लोके जनयित्वा बिभर्ति २ तन्त्रे
सा म्यद्धा सयेत सामिद्धा सैस मला यति स यथा हैवैष पत स्मा अस्मिँल्लोके सा
मिद्धा य मेव मु हैवैष पत स्मा अमुष्मिँल्लोके समिद्धा यतित स्मात्त सा म्यद्धास
येत ४ स यत्रैमिय ते यत्रैनमग्नी व भ्यादधति तदेवो ग्रे ऽधिजायते स एषश्वः
सन्यता भवति ५ तस्मादेतदृषिणाभ्यनूक्तं शतमिन्नु शरदो अन्ति देवा य
त्रा णश्चक्रा जरसं तनूनाम् पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायु।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ १९ गोऽन्तोरितिपुत्रोह्येषसन्त्सपुनः पिताभवत्येतद्वैतद्यस्माद्ग्रीष्मआदधीत द
नह्लाणषपवमस्य यंपषनपतितयदेषपवमस्यस्तस्माद्याणतस्माद्वोव्याः
प्रजास्ताम्नियन्तेष्वयाः पराव्यस्तेदेवास्तस्माद्देनेमस्तास्तस्येमाः सर्वाः प्र
जाः षष्टिभिः प्राणेष्वभिहितायथाश्वोऽश्वाभिधाञ्जाचाभीशुभिर्वैवमस्ये
माः सर्वाः षष्टिभिः प्राणेष्वभिहितास्तस्माद्दशमयः प्राणानभ्यवताय
ने १ सयस्सकामयेते नसप्राणमदायोदेनिसम्भ्रियनेसयोर्हैतमस्य। १९
मनतिस्वप्राणस्सलोकमेतियथाहैवास्मिंलोकेनसंयतमाह्रियतेयसाय

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

दैवकामयतेयमारयमेवमुहैवामुष्मिंल्लोकेपुनःपुनरेवप्रमारयति ८
सयत्कामायमस्त्वामितेह्याहुतीर्जुहोति नदेताभ्यांशर्वाभ्यांपश्यामितस्मि
न्नस्मैप्रतितिष्ठत्यथयत्पातरुदितेह्याहुतीर्जुहोतितदेताभ्यामपरा।
भ्यांपश्यामेतस्मिन्नस्मैप्रतितिष्ठतिसएषनमेवउद्यन्नेवादायोदेतितदेव।
मस्तमतिग्रच्छतेसैषाग्निहोत्रेमस्त्यारतिमुक्तिरतिद्वैवपुनर्मस्मैसम्प्रच्छते
यएवमेतामग्निहोत्रेमस्त्यारतिमुक्तिंवेद ९ यथावाइषोरनीकामेवंयज्ञा
नामग्निहोत्रंयेद्वानवाइषोरनीकमेतिसर्वांवैतेनेषुरेष्यतेनोह्यास्यसर्वैय

श्री
हि
४
40

न्तकृतवपत्मरसमतिमुक्ताः ९ अहोरात्रे ह वा अमुष्मिंल्लोके परिस्रवमा
ने पुरुषस्य सुकृतं क्षिणुतो ऽर्वाचीने वा अन्तो ऽहोरात्रे तयोर्हास्याहोरात्रे सुकृ
तं न क्षिणुतः ११ स यथा रथोपस्थे तिष्ठन्परिष्टाद्रथचक्रे पल्यंगमाने उप
वेक्षेतैवं परस्तादर्वाचीनो ऽहोरात्रे उपावेक्षते न ह वा अस्याहोरात्रे सुकृतं क्षि।
णुतो य एवमेतामहोरात्रयोरतिमुक्तिं वेद १२ स्वर्गेण आहवनीयेन परीत्यान्त
रेणा गार्हपत्यमेवातितिष्ठेद्वेदवा मनुष्या विद्वल्पतमतदन्तरेणातियन्ते विद्व। ४
रयैवैनं रुदन्नरोनीत्याग्निर्हैव पाप्मनोपद्रष्टा नावस्याहवनीयश्च गार्हपत्य।

ष्यान्तरेणातियतः पाप्मानमहतः सोपहतपाप्मा ज्योतिरेव श्रिया यश
साभवति ॥ १२ ॥ अन्तरतोवाअग्निहोत्रस्याहारः सयथाहारउपयेतैवन्तदथ
योदक्षिणतपस्मात्तेयथामहिंहोचरेदेवन्तत् ॥ १४ ॥ नौर्हवाएषास्वर्ग्या यद।
ग्निहोत्रन्तस्याएतस्यैनावः स्वर्ग्यायाआहवनीयश्चैवगार्हपत्यश्चनौमंडेऽअ।
थैषएवनावाजोयदग्निहोता ॥ १५ ॥ सयत्प्राङुपोदैति तदेतांप्राचीमभ्यज।
तिस्वर्गंलोकमभिनयास्वर्गंलोकं समश्नुतेतस्माउत्तरतश्चारोहण
ऽ सैनं स्वर्गंलोकं समापयत्यथयोदक्षिणतपस्मात्तेयथाप्रतीर्णो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ यामागेहेऽस्य विदीयेत सतन्नन एवमहिंस्रोऽस्यादेव तत् ६ अथ यामेतां समि
द्वि॰ धमभ्यादधाति सेष्टका येनमंत्रेणाज्जुहोति तद्यजुर्यैवैतामिष्टकामुपदध्या।
५। तियदा वाऽइष्टकोपधीयतेऽस्याऽइति ह्येवैतदस्योपहिता सेवेष्टका सेता आहुत
५१ योहूयन्ते या एता अग्निहोत्राहुतयः ७ प्रजापतिर्वा अग्निः संवत्सरो वै प्रजाप
तिः संवत्सरे संवत्सरे ह वा अस्याग्निहोत्रं चित्येनाग्निना संतिष्ठते संवत्सरे संव।
त्सरे चित्यमग्निमाप्नोति य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोत्येतद्ध वा अस्याग्निहोत्रं चित्ये।
नाग्निं जुहोति ते हैसंपद्यन्ते नासंतिष्ठते चित्यमग्निमाप्नोति ८ सप्त वै शता ५।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्यशीतीनामष्टौ विंशतिश्शतस्य यत्सायं प्रातरग्निहोत्रं जुहोति ते ह्याहुती
नामस्य संवत्सरस्याहानि यः संपद्यन्ते ९ सप्त चैव शतानि विंशतिश्च संव
त्सरे संवत्सरे ह वा अस्याग्निहोत्रं महदन्तेनाप्येन संपद्यते संवत्सरे संवत्सरे महदु
क्थमाप्नोति य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोत्येतद्वा अस्याग्निहोत्रं महदन्तेनाप्येन संप।
द्यते महदुक्थमाप्नोति २ ब्राह्मणम् १ अग्नौ ह वै देवाः सर्वाणि वसूनि निदधिरे ये।
च ग्राम्या ये चारण्या विजयं वोपप्रैष्यन्तः कामचारस्य वा कामायायन्नो गोपि
थ्येगोपायतिरिति वा। तान्हाग्निर्निचकमे तैः संरब्धो रात्रिं प्रविवेश पुन।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ रेमइति देवा एतदग्निं ज्योतिरोभूतं तेनह विराजमकुर्वीरहैवैष्मा वित्तद्ध्रांशिवैष्मा विद्वादिति ।
द्वि॰ तमेतमत्मायत्याꣳ रात्र्यौ सायमुपतिष्ठन्ते देहि नः पशूनिति नद्वेः पशूंस्ते देहीति
५२ तेभ्योऽग्निः पशून्पुनरददात् २ तस्मैकमग्नीउपतिष्ठेता ग्रीवैदेवानां रोनारेवैत ।
52 गावते सायमुपतिष्ठेत सायꣳ ह्येवा उपातिष्ठन्त दत्तौ हैवास्मा एतौ पशूनेवं
विद्वानुपतिष्ठते ६ अथ यस्मान्नोपतिष्ठेतोभये ह वाऽइदमग्रे सहासुर्देवाश्च म
नुष्याश्च तद्यद्ध स्म मनुष्याणां न भवति तद्ध स्म देवान्याचन्त इदं वै नो नास्तीद ।
नोऽस्त्विति तेन तस्या एव याञ्चाया द्वेषेण देवास्तिरोभूता नेद्धिनसानि नेद्द्वेष्यो स ५२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नीतितस्मान्नोपतिष्ठेत ४ अथयस्मादुपैवतिष्ठेत यज्ञो वै देवानामाशीर्यजमानस्य
तद्दापषपवयज्ञो यदाहुतिराशिरेवयजमानस्यतग्रदेवास्यात्रतेदैवतउपतिष्ठमान
ऊरुतेतस्मादुपैवतिष्ठेत ५ अथयस्मान्नोपतिष्ठेत योवैब्राह्मणोवाशूद्रः समानो
नुचरतित्वदिविषंवायमेदासस्यमयमेरदाकरिष्यतीतियोवैतंवाथेनवाकस्मै।
णावाभिनिराह्रियेघतितस्मैवैसदेयमन्यतेथयथ्याह किन्नुत्वममासियोमेतद
दासीतीश्वरपनेद्वेहोरीश्वरोनिर्वेदंगन्तोतस्मान्नोपतिष्ठेतेतदिवैवषपतंयाचेत
यदित्येयज्ञदोतितस्मान्नोपतिष्ठेत ६ अथयस्मादुपैवतिष्ठेतो तवैयाचन्दातारं।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰
द्वि॰
५२
43

लभंते पवोनोभर्त्तोभार्यंत्रानुभुष्यते सयद्देवाद्भार्यो वैते स्मिमिभूद्धिमेतस्थैनंवेद्रा
थैनंवेद्राथैनम्भार्यामन्यतेतस्माडपैवतिष्ठेनेद्मित्तसमम्लेयस्माडपतिष्ठेत ७
प्रजापतिर्व्वापषभूत्वा यावतंइष्टयावदेनमन्नतस्पोतेतः सिंवतिपदग्निरेतंजन्त्वा
तीदमेवैतत्सर्व्वमुपतिष्ठमानोनुविकरोतीदं सर्व्वमन्नुप्रजनयति ८ सवाउ।
पवस्याप्रतिपद्यते इयंवाउपदद्येनेयमुपयडीदंकिञ्चजायतेस्यान्तडपजायते।
थयन्नक्षयस्यामेवतडपोप्यतेतनदन्नाराप्नाभूयोभूयएवाल्लप्पंभवतितदल्लब्धे। ५२
तौवैतद्भ्रमाप्रतिपद्यते ९ सप्रारो पप्रयन्नोप्रधश्मिमधगौवैयज्ञउपप्रयन्नोयत्त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मित्रो वैतदाह मे॑ब्रवो वै मा ग्रय इति मं॑त्र सुहृत्सा पतिर्है तस्य भवत्यारे॑ग्रस्मै॑च सृएव
तइति यथ्यण्णस्म दारकादस्मष्यनपतत्कुर्एवैवैवमैवैतन्नमन्यस्वेस्मैवैतदाह ९ ग्र।
ग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् ग्रपांऽरेतांऽसि जिन्वतीत्यन्नेवैवथा
वतित यथ्या यावत्कल्याणं वेदेदासुध्यायणौ वैतमस्य लैवैतमेतस्मा ग्रसीत्येवमे
घा ॥ ग्रयेन्द्राग्नी उभा वामिन्द्राग्नी ग्राहुवध्या उभा राधसः सहमादयध्यै उभा दा
तारा विषांऽरयीणामुभा वाजस्य सातय इन्द्र वै वाभित्येषवा इन्द्रो यय पघत पतिस।
यदस्तमेतितदाहवनीयं प्रविशति त उभा वै वैतत्सहस्मन्ना उपतिष्ठत उभौ मे सह।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· मन्नोदत्तामितितस्मादैन्द्राग्नी ॥ अथयन्नेयोनिर्हरन्नियो यतोजातोग्ग्रेरोयथ्या:
हि· नन्द्रानन्त्यग्ग्रोरोदाथ्यानोवर्हंयारयिमिति३हवैरयिर्भूयोभूयएववनः३दंग्रुहंक्रा।
४४ त्विस्पैवैनदाह ॥ अथमिदग्रथमो यायिधातभिद्रोनायन्निक्वोग्नयपेघीग्र: य
मभवानोभरगावोविकरुत्तुहवेनेषविंदेविनंविषेविशइत्यनेवयावनितयथ्या
याचनकल्याणंवरेदाग्नुख्यायणोवेवमस्मलेवैवमेतस्माग्रसीत्येवमेषायथ्यो
पवैषनथोपवैनमेतदाहयदाहविभंविशेविशइतिविभंहेषविशेविशे ॥ ४ ४४
ग्रसप्रत्नामनघृतं: शुक्रन्त्वेन्त्रूयः पयः सहस्रमासषिमितिपरमावाप।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सामिधेनीनां यत्सहस्रसनिस्तदेतस्यैवावरुन्धे तस्मादाहुः पयः सहस्रसार
ष्विमिति ॥ ५ ॥ तदेतत्समाहर्यंदङ्मध्रुवं तस्योपवती प्रथमा प्रत्नवत्युत्तमा।
वोचा मनस्तद्यस्मादुपवत्यथ यत्प्रत्नवती प्रत्नं यावन्तो ह वै सनाये देवास्तावन्त एव
देवास्तस्मादाहुः प्रत्नवन्तदिमे एवान्तरेणास सर्वै कामा लेश्वस्मादिमे संजानाना।
ते सर्वान्कामान्सन्नमन्तः ॥ ६ ॥ स वै त्रिः प्रथमाञ्जपति त्रिरुत्तमां त्रिवृत्प्राय
णा हि यज्ञास्त्रिवृद्धृदयनास्तस्मात्त्रिः प्रथमाञ्जपति त्रिरुत्तमां ॥ ७ ॥ यद्वा।
प्रज्ञाग्निरेवेजन्हङ्हायेन वा कर्मणा वा मिथ्या करोत्यमनस्तदेव यस्मात्।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ घोवावर्च्चसोवाप्रजायैवा ९ तदुवलन्ततनूपा अग्नेसितन्वम्मे पाह्यायुर्द्दा अग्ने अग्ने।
द्वि॰ स्यायुर्म्मे देहि वर्च्चोदा अग्नेसि वर्च्चो मे देहि अग्ने यन्मे तन्वा ऊनन्तन्म आपृणेति ९
४५ यद्वा अस्याग्निहोत्रेन्नरूह्या येन वा कर्म्मणा वा मिथ्या करोत्यात्मनस्तदवद्यत्या
45 युषो वा वर्च्चसो वा प्रजायै वा तन्मे पुनराप्याययेत्येवैतदाह तथो हास्मैतत्सुतरा।
प्यायते २ इन्धानास्त्वा शतं हिमा द्युमन्तं समिधीमहीति शतं वर्षाणि जी।
व्यासमेत्येवैतदाह तावन्ता महान्तं समिधीमहीति यदाह द्युमन्तं समिधी।
महीति वयस्वन्तो वयस्कृतं सहस्वन्तः सहस्कृतमिति वयस्वन्तो वयं भूयास्म ४५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वयत्कृत्वंभूयाः स्तेनैवैनदराद्दमहस्सन्नोवयंभूयास्ममहद्धत्वंभूयाः स्तेनैवैनदादाग्ने
सपत्नदंभनमदब्धसोअराम्यमितिवयावयद् सपत्नान्याप्रीयमः क्रियमस्तेनैव
तदाह ॥ २१ ॥ चित्रावसोस्वस्तितेपारमशीयेति चिरत्नस्यपतिरित्याहुर्विद्यावसुः सात्री।
यद्ग्रहेवचित्राणिवसन्तितस्माद्रात्रीकाचित्रेदृष्टेः २२ एतेनहस्मवाऋषयो।
रात्रेः स्वस्तिपारं समश्नुवत एतेनोहस्मैनाञ्चात्रेनोस्तुरस्ताः सिन्नविदुस्तेनैतेनो।
एवैषएतद्रात्रेः स्वस्तिपारं समश्नुतएतेनापमाद्रात्रेञ्चोद्धुरस्ताः सिन्नविदस्मा
तावस्वस्तिर्भवति २२ अथासीनः संवमग्नेसूर्यस्यवर्चसागथाइतितयदस्तेयन्ना

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ दित्या आहवनीयं प्रविशन्ति तैर्नैतदाह समृद्धीणाङ् स्त्वते नेति तद्यदुपतिष्ठते ते
द्वि॰ नैतदाह संप्रियेण यथा मन्त्रेत्याहुत यो वा अस्य प्रियन्त्या माहुतिभिरेतदाह समहमा
४६ पुषा सं वर्चसा सं प्रजया सम्ङ् रायस्पोषेण गमिषीयेति यथा वमैतैः समगच्छा एव
46
मह्मा पुषा वर्चसा प्रजया रायस्पोषेणेति यद्दन्त्रेनितदेवमह्मैतैः संगच्छा इत्ये
वैतदाह २४ अथ गामभ्येत्यन्यह्यान्यो वो भत्तीयमहस्थमह्यो वो भत्तीयेति घा
नि वो वीर्याणि यानि वो मह्वाङ्सि तानि वो भत्तीयेत्येवैतदाहोर्जस्थोर्जं वो भ।
त्तीयेति रसस्थरसं वो भत्तीयेत्येवैतदाह रायस्पोषस्थ रायस्पोषं वो भत्तीयेति भू। ४६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

माश्मभ्रमाणं वो मतीयेवैनदाह २१ रेवतीरमध्वमिति रेवन्तो हि पशवस्तस्मा
दाह रेवतीरमध्वमित्यस्मिन्नो हास्मिंल्लोकेऽस्मिन्क्षये इहैव स्त मा पगातेत्यानमा
नपवैनदाह मद्देवमीपगातेति २६ अथ गामभिमृशति सं हितासि विश्व
रूपीति विश्वरूपा हि पशवस्तस्मादाह विश्वरूपेत्यूर्जो माविश गौपत्येनेत्यू
र्ज्जेति यदाह रसेनेति तदाह गौपत्येनेति यदाह भूम्नेति तदाह २७ अथ गार्हपत्य
मभ्यैति स गार्हपत्यमुपतिष्ठत उप त्वाग्ने दिवे दिवे दोषावस्तर्धिया वयं नमो भर
न्त एमसीति नम एवास्मा एतत्करोति यथैनं न हिंस्यात् २८ राजन्तमध्वरा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ णाम् गोपामृतस्य दीदिवम् वर्द्धमानꣳ स्वे दम इति स्वे वै तदिदं यन्ममतन्त्रोभूया
हि॰ भूयपवज्ञर्विंसैवैतदाह २९ स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भव सचस्वा नः स्व
५२ स्तय इति यथा पिता पुत्राय सूपचरो नैवैनं केन चन हिनस्त्येवन्नः सूपचर एधि मे
वैनाकेन चन हिꣳसिषेत्येवैतदाह ३० अग्ने त्वन्नो अन्तम उत त्राता
शिवो भवा वरूथ्यः वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳ रयिन्दाः तन्त्वा।
शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः स नो बोधि श्रुधी हवमुरुष्या णो। ५२
अघायतः समस्मादिति ३१ यद्वा आहवनीयमुपतिष्ठते पशूंस्तद्याचते तस्मात्तमु।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ञ्चावैवैश्छन्दोभिरुपतिष्ठतउष्णिक्ककुभौविद्विपशवोथयज्ञाहैवपशंपुरुषांस्तया।
वनेतद्यायत्रेप्रथमेत्रिवेंगातेवाअग्रेश्छन्दःसैनैवेनमेतच्छन्दसोपपद्येरेति १२ अ।
थद्विपदाः पुरुषच्छन्दसमैवेद्विपदाद्विपाद्वाअयंपुरुषःपुरुषानेवैतद्यावतेपुरु।
षाङ्क्याचैतेनस्माद्विपदाःपशुमान्हैवपुरुषवान्भवतियएवंविद्वानुपतिष्ठते १३
अथगामभ्यैती इडेरन्तेदितिपदानीशहिगौरदितेर्हिगौस्तामभिमृशतिकामयाए
नेतिमन्त्रेणाणाःऽ एताम्हकामाःप्रविष्टास्तस्मादाहकाम्याएतेतिमयिवःकाम
धरणंभूयादित्याहसर्वःप्रियोभूयासमित्येवैतदाह १४ अथाग्नेरेणाहवनीयमन्व

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गार्हपत्यंच प्राङ्वृत्वाग्निमीत्समाणो जपति सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते क

ग्रा॰ क्षीवन्तं य औशिजः ॥ यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु

हि॰ यस्तुरः ॥ मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ्मर्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पत इति २५

४८ ग्रहानाहवनीयमुपतिष्ठते दिवन्त्वोपतिष्ठेत्थ यद्गार्हपत्यं पृथिवीन्त्वदैवेन दक्ष

48

णिमेघादित्रिमन्त्रस्यते रेताः ह्येतद्दिशामुपतिष्ठेतेतस्माद्गार्हपत्यं जपति २६ म

हीनां पयोस्तु ऋतस्मिञ्चरणायेमन्त्वः उरायं स्वःकृणास्य नहितेषाममाचतनाद्

सवारणेषु हेशोरिपुरब्रशं सः तेहिपुत्रासोप्रहितेः प्रनीवसेमत्र्योय ज्योतिर्ये ४८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ह्वन्यज्ञस्मिस्मितितत्राग्निना यष्टव्यावारणोछित्येतेद्रवाञ्चयानोवारणाय इमेतरेण

द्यावापृथिवीपत्न्यावेतद्रूपतिष्ठतेतस्मादाहनाय ष्टव्यावारणेछिति २७ अथैन्द्रीं वै

वैयज्ञस्यदेवतासेन्द्रमेवैतदग्रुपस्थानंकृतेकदावनस्लरीरस्मिनेन्द्रसख्यसिदा।

श्रुष इति यजमानो वैराज्यान्त्वयजमानायद्रुह्यमीत्यैवैतदाहो पोपेन्द्रमच्छवस्मृय

रस्त्वैतेदानंदेवस्यएव्यनइतिभूयोभूयपवतनरदेशुहूंकांछित्यैवैतदाह २८ अथसा।

वित्रीं सविता वै देवानां प्रसविता तथो ह स्मा पते सवितृप्रसूतापवसर्वैकामाः स

मश्नुते तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयादिति २९ अ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· स्वाग्नेयी नदग्रायएवैतदात्मानमन्ततः परिददाति गुप्त्यै परितेहृद्भ्योरक्षोभ्यो स्मौ १
द्वि· ःस्त्रश्रोतविश्वतः येनरक्षसिदाशुषइति यजमानोवैदाश्वान्‌ सोयोदक्षिणाग्निस्या
४९ नात्पृष्ठातमोरक्षस्तेनैवयजमानानभिरक्षति सयस्तेनापृष्ठातमारक्षोयेन
यजमानानभिरक्षसितेनवनः सर्वतोभिगोपायेत्येवैतदाहदक्षिणतस्त्वपति ४·
अथपुत्रस्यनामगृह्णाती इमंयेवीर्यंश्रोत्रसमन्ततनवदेति यदिश्रोतोनस्याद।
आत्मनएवनामगृह्णीयात्‌ ४ ब्राह्मणम्‌ २ अध्यायः अथजुहोत्यग्निहोत्रमुप
तिष्ठते भूर्भुवः स्वरितितन्मायेवैतेनहावंसमर्हयतियदाहभूर्भुवः स्वरिति ४९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नयासमृद्ध्याशिषमाशास्ते सह प्रजाः प्रजाभिः स्यामिति तत्प्रजामाशा
स्ते सह वीरो वीरैरिति तद्वीरानाशास्ते सह पोषः पोषैरिति तत्पुष्टिमाशास्ते १
यद्वा अशरीरो दीर्घमग्नुपस्थान माशीरेव साशीर्यन्त देनावनैवेतत्सर्वमा
मोतितस्मादेतेनैवोपतिष्ठेतैतेनैवैवं वयमुपचरामइति हस्माहारुणिः २
अथ प्रवत्स्यन्गार्हपत्यमेवाग्र उपतिष्ठतेथाहवनीयम् ३ स गार्हपत्य।
मुपतिष्ठते नर्य प्रजां मे पाहीति प्रजाया वै गृहेष्ठु तत्प्रजामेवास्मा एतत्प
रिददाति तस्मै ४ अथाहवनीयमुपतिष्ठते शंस्य पशून्मे पाहीति पशून

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· दृंहेदेदेष्टेतनयशूनेवास्मा पत्नमातिदद्दातिगास्मै ५ अथप्रवास्यन्तिप्रवायाव।
हि· यति सयत्रवेलामन्यतेतनस्पवावावेविसृन्तनेयशोदत्थपरेत्सयत्रवेलामन्य।
५० न्यतेतत्तद्धावेयक्षतिसयघपिरान्नान्तेगास्यान्वैवतमुपेयात ६ सआहवनीय
50 मेवाग्रउपतिष्ठते यगार्हपत्यंतद्धावैगार्हपत्योदद्धावैप्रतिष्ठातद्दृंहेदैवेतस्य
तिष्ठायांप्रतितिष्ठति ७ सआहवनीयमुपतिष्ठत आगात्मविश्ववेदसमस्मभ्यं
वसुवित्तमं अग्नेसम्राडभियद्युम्नमभिसहआयच्छस्वेत्यथोपविश्यपदृणात्यप।
लेपति ८ अथगार्हपत्यमुपतिष्ठते यमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यःप्रजयावसु। ५०

वित्तमः अग्नेगृहपतेभिक्रम्यन्तमभिसंस्थाय यद्धैवैतस्योपविश्यदक्षिणमपलेय
येतञ्जनयेत्तेनैवम्भयिष्याइवोपतिष्ठन्ते ८ सवैवलन्तल्लीमेवोपतिष्ठेते दैवै
यस्मिन्वसति ब्राह्मणो वा राज्ञा वा श्रेयान्मनुष्यो नैवनमेव नार्हति वक्तुमिदं।
मेव गोपाय प्राहं वत्स्यामीत्यथास्मिन्नेते श्रेयांसो वसंति देवा अग्नयः क उ ता
नर्हति वक्तुमिदम्मे श्रूयङ्गोपायत प्राहं वत्स्यामीति ९ मनो ह वै देवा मनुष्यस्या।
जानन्ति सवेद्गार्हपत्यः परिश्रामेदमुपागादिति तस्मीमेवाहवनीयमुपतिष्ठ
ते सवेदाहवनीयः परिश्रामेदमुपागादिति ॥ अथप्रवाञ्जन्ति प्रवाथावयति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
५१
51

सयत्रवेलाम्मन्येततत्सवाचंविसृजेनेथश्रौष्टात्परेत्सयत्रवेलाम्मन्येतेतत्सवाचंय।
च्छतिसयद्यपिराजानमेणमभ्यागच्छेन्नैवतमुपेयात ॥१॥ सयत्राहवनीयमेवाग्रउपति।
ष्ठते यथागार्हपत्यंतूष्णीमेवाहवनीयमुपतिष्ठते तूष्णीमुपविश्यतृणान्यपलुपा।
तितूष्णीमेवगार्हपत्यमुपतिष्ठतेतूष्णीमुपविश्यतृणान्यपलुंपति ॥२॥ अथा
तोगृह्याणामेवोपचार यतद्वैगृहपतेःप्रोषुषआगताद्गृहाः समुत्त्रस्ताइवभ
वन्तिकिमयमिहवदिष्यतिकिंवाकरिष्यतीतिसयोहतत्रकिंचिद्वदतिवाकरो ५१
वातस्माद्गृहाःप्रचलन्तितस्येश्वरःकुलंविदोग्धोःसयोहतत्रनवदतिनकिञ्चन

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

करोतीतितंगृहाउपसंष्ट्रयन्तेनवैरेष्टावादीन्नकिञ्चनाकरदितिसयदिदा।
पिसकृद्धइवस्यादुपवततस्मात्कयीघहदिष्णनाकरिष्यन्नास्यादेषउगृहाणा 45
मुपचारः ४ ब्राह्मणम् १ प्रजापतिंवैभूतान्युपासीदन्प्रजावैभूतानिवि
नोधेहियथाजीवामेतिततोदेवायज्ञोपवीतिनोभूत्वादक्षिणंजान्वाच्योपासी
दंस्तानब्रवीद्यज्ञोवोन्नममृतत्वंवऊर्ग्वः सूर्योवोज्योतिरिति १ अथैनंपितरः
प्राचीनावीतिनः सव्यञ्जान्वाच्योऽपासीदंस्तानब्रवीन्मासिमासिवोशनं
स्वधावोमनोजवोवश्चन्द्रमावोज्योतिरिति २ अथैनंमनुष्याः प्रावृताउपस्थंकृ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ त्वोपासीदंस्तानब्रवीत्सायंप्रातर्वोऽशनंप्रजावोमृत्युर्वोऽग्निर्वोज्योतिरिति ३ अ
द्वि॰ थैनंपशवउपासीदंस्तेभ्यः स्वैरमेवचकारयदैवयूयंकदाचलभाध्वैयदि।
५२ कालेयद्यनाकालेऽथैवाश्नाथेतितस्मादेतेयदैवकदाचलभन्तेयदिकाले
52 यद्यनाकालेऽथैवाश्नन्ति ४ अथहैनंशश्वदप्यसुराउपसेदुरित्याह तेभ्य
स्तमश्चमायाञ्चप्रददावस्त्याहवाअसुरमायेतीवपराभूताहत्वेवताःप्रजास्ता।
इमाःप्रजास्तथैवोपजीवन्तियथैवाभ्यःप्रजापतिर्व्यदधात् ५ नैवदेवाअ। ५२
तिक्रामन्तिनपितरोनपशवोमनुष्याएवैकेऽतिक्रामन्तितस्माद्योमनुष्या।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

णामेषघस्तस्मैमेघ्नन्तिविह्वलंतिह्निनलयनाथकनमवत्यन्नंह्निकुन्नामेघ
तितस्माडुसायंप्रातराशएवस्यात्सयोदेवंविद्वान्सायंप्रातराशीभवतिसर्वंहै।
वायुरेतियदुहकिंचवाचाव्याहरन्तितदुहैवभवत्येतद्धिदेवसद्गुप्तंगोपायन्तितदे
तत्तेजोनामस्त्राहृत्यपाणायपतस्यश्चनेङ्शक्नोतिचरितुम् ६ तद्धापितृन्मासिमा
स्येवपितृभ्योददतोयदैवैषनपुरस्तान्नपश्चाद्ददृशेथैतेभ्योददात्येषवैसोमोराजा
देवानामन्नंयच्चन्द्रमाः सएतांरात्रिंक्षीयतेतस्मिन्क्षीणेददातितथैतेभ्योसम
दंकरोत्यथयदक्षीणेदद्यात्समदंहकुर्याद्देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चतस्माद्यदैवैषघर१।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्री॰ रस्तात्तपश्चाहहरणेभ्योददाति ७ सवाअपराह्णेददातिपूर्वाह्णोवैदेवानांम
शि॰ ध्यन्दिनोमनुष्याणामपराह्णःपितॄणांतस्मादपराह्णेददाति ८ सजघनेन
५२ गार्हपत्यं प्राचीनावीतीभूत्वादक्षिणासीनउपसंगृह्णातिसततएवोपोष्यायो
53 त्तरेणान्वाहार्यपचनन्दक्षिणातिष्ठन्नवहन्ति सकृत्फलीकरोतिसकृदुह्येव
पराञ्चः पितरस्तस्मात्सकृत्फलीकरोति ९ तच्छ्रपयति तस्मिन्नधिश्रि
तआज्यंप्रत्यानयत्यग्नौवैदेवेभ्योजुह्वत्युद्धरन्तिमनुष्येभ्योऽथैवंपितॄणांतस्मा
दधिश्रितआज्यंप्रत्यानयति १० सउद्धास्याग्नौहैआहुतीर्जुहोतिदेवेभ्योदेवा ५२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नापश्उणावर्त्तेनेयज्ञआहिताग्निर्भवेतियोदर्शपूर्णमासाभ्यांयजतेतैथेतनीय
नृयज्ञेनेवाचारीत्इदेवेभ्योनिह्नुतेसदेवैःप्रसृतोथैतत्पितृभ्योददातितस्मा
इद्धास्याग्नौहेत्याहुतीर्जुहोतिदेवेभ्यः॥ सवाअग्नयेचसोमायचजुहोति स।
यदग्नयेजुहोतिसर्व्वंह्येवाग्निराभक्तोथयत्सोमायजुहोतिपितृदेवत्यो।
वैसोमस्तस्मादग्नयेचसोमायचजुहोति॥ सजुहोत्यग्नयेकव्यवाहनायस्वा।
हासोमायपितृमतेस्वाहेत्यग्नौमेक्षणमभ्यादधेतितत्स्विष्टकृद्भाजनमथदक्षि
णेनाहार्यपचनं सकृदुल्लिखतितद्धिमाज्ञनं सकृदेवपराचःपितरः।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· त्तस्मात्सकृदाच्छिनत्ति ॥१२॥ अथ परस्तादुल्मुकं निदधाति सयदनिधायोल्मु
द्वि· कमथैतत्पितृभ्यो दद्यादसुररक्षसानि हैषामेतद्विमथ्नीरंस्तथो हैतत्पितॄणा।
५४ मसुररक्षसानि न विमथ्नते तस्मात्परस्तादुल्मुकं निदधाति ॥१४॥ स निदधा
ति ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति परापुरो निपुरो
ये भरन्त्यग्निष्टांल्लोकात्प्रणुदात्यस्मादित्यग्निर्हि रक्षसामपहन्ता तस्मादेवं नि।
दधाति ॥१५॥ अथोदपात्रमादायावनेजयत्यसाववनेनिक्ष्वेति यजमानस्य ५४
पितरमसाववनेनिक्ष्वेति पितामहमसाववनेनिक्ष्वेति प्रपितामहं तद्यथा।

54

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

शिष्यन्ते भिषिञ्चेदेवं नेत ॥१६॥ अथ सकृदाच्छिन्नान्युपमूललूनानि भवन्त्यं
ग्रमिव वै देवानाम्मध्यमिमिव मनुष्याणां मूलमिव पितॄणां तस्मादुपमूल।
लूनानि भवन्ति सकृदाच्छिन्नानि भवन्ति सकृदु ह्येव पराञ्चः पितरस्तस्मात्स।
कृदाच्छिन्नानि भवन्ति ॥१७॥ तानि दक्षिणोपस्तृणाति तत्र ददाति सर्वाश्निद।
दानीनीवीं वै देवेभ्योज्जहृत्सु हरन्ति मनुष्येभ्यो थैवं पितॄणान्तस्मादिति ददाति ॥१८॥
सद्दाति असावेतत्त इत्येव यजमानस्य पित्रे ये च त्वामनु ह एक आहुस्तदुत
थान्न ब्रूयात्स्वयं वै तेषाम्भागः स ह येषाम्भागः स हतस्मादु न ब्रूयादसावेतत्त इत्येव यजमा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ नस्यपित्रेसावेतत्तइतिपितामहाययासावेतत्तइतिप्रपितामहायतद्यदितःपरा।
द्वि॰ गच्छतिसकृदुह्येवपराञ्चःपितरः १९ नत्रजपत्यत्रपितरोमादयध्वंयथाभाग।
५५ मावृषायध्वमितियथाभागमश्नीतेत्येवैतदाह २० अथपराङ्पर्यावर्त्तते।तिरउ
55 वैपितरोमनुष्येभ्यस्तिरइवैतद्भवतिसवाआतान्तमितोरासीतेत्याहुरेतावान्हिअ
रितिसवैमुहूर्त्तमेवासित्वा २१ अथोपपर्यावृत्यजपत्यमीमदन्तपितरोयथाभाग
मावृषायिषतेतियथाभागमाशिषुरित्येवैतदाह २२ अथोदपात्रमादायअवनेजय
त्यसाववनेनिक्ष्वेत्येवयजमानस्यपितरमसाववनेनिक्ष्वेतिपितामहमसावव ५५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नैति नेति प्रपितामहं तेन यथान्तरं तेभ्योभिषिञ्चेदेवन्तत् २३ अथ नीविमुद्वृह्य नमस्करो
ति। पितृदेवत्या वै नीविस्तस्मान्नीविमुद्वृह्य नमस्करोति यज्ञो वै नमो यज्ञियानेवै।
नानेनकरोति षड्कृत्वो नमस्करोति षड्वा ऋतवः पितरस्तस्मात्षड्कृत्वो नमस्करोति
गृहान्नः पितरो दत्तेति गृहाणाङ्ह पितर ईशत एषो एतस्याशीः कर्मणोऽथा।
वन्तीत्यत्रावधाय पिण्डान्त्स यजमानभागोऽग्नौ सकृदाच्छिन्नान्यभ्यादध्याति शुन
ह्लकमपिस्यन्ति २४ ब्राह्मणम् ४ तद्धोवाच कहोडः कौषीतकिः। रतयो।
वोऽग्रं ये ग्रावाणः पृथिव्यो रसोस्य रसस्पृहवा देवेभ्योथेमसम्नामेति तस्माद्धाग्राग्रय।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ णेष्ठायन्तइति । तद्धोवाचयाज्ञवल्क्योदिवास्मवाअसुराआसोभयेप्राजापत्याः
द्वि॰ पस्पृधिरेततोसुराउभयीरोषधीर्याश्चमनुष्याउपजीवन्तियाश्चपशवःकृत्यप
५६ वसहिषेणावनस्पलिलिपुरुतैवेविदेवानामभभवेकोतिततोनमनुष्याआशुर्न
56 पशवआलिलिशिरेनाहेमाःप्रजाअनाशकेननोपराभभवुः २ तेहदेवाशुश्रु
शुवु।ननाशकेनदवाइमाःप्रजाःपराभवन्तीतितेहोचुर्हन्तेदमासामपजिघांस
साभेतिकेनेतियज्ञेनैवेतियज्ञेनहस्मैवैनदेवाःकल्पयन्तेयदेषांकल्पमासर्व
यश्च २ तेहोचुः।कस्यनइदंभविष्यतीतितेममममेत्यवनसंपादयाञ्चक्रुस्तेहास। ५६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्याद्योचरात्निमेवास्मिन्नन्नामदेमयोनउज्जेष्यतितिस एनंरुरंभविष्यतीतितिनथेति
तस्मिन्नग्निमादधन् ४ ताविन्द्राग्नी उदजयतां। तस्मादैन्द्राग्नो द्वादशकपालः पुरो
डाशो भवतीन्द्राग्नी ह्यस्य भागधेयमुदजयतां तौ यत्रैन्द्राग्नी उज्जिगीवांसौ तस्था
नस्थिरे विश्वेदेवा अन्वाजग्मुः ५ तद्वा इन्द्राग्नी। विशो विश्वेदेवा यत्रैवैतद्युक्तयथा।
न्वाभक्तां वै तद्विद्द्विष्यान्देवाननवाभक्तानस्मादेष वैश्वदेवश्चरुर्भवति ६ ते वै पु
रागान्तोऽज्यो दिग्याहुः। तद्वेमा इन्द्राग्नीने तत्त्वमभ्यारोहयालीतिते वा उभावेव
नवानाः स्पान्तो यद्दैवशोडशशारदं तरस्वीति ताम्लेनैवतत्त्वमनभ्यारूढं तस्मादुभा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· देवतानाङ्स्यात्तां ७ तदुहविश्वेदेवाऊचुः।रनयोर्वाअयंद्यावापृथिव्योरसो
ह्नि· ऽन्तेमेऽस्मिन्नाभजतामेतिताभ्यामेतंभागमकल्पयन्नेतंद्यावापृथिव्यमेककक
५२ पालेश्रेोऽशतस्माद्यावापृथिव्यएककपालःश्रेोऽशोभवतितस्येयमेवकपा
लमेकेवदीयन्तस्मादेककपालोभवति ८ तस्यपरिवत्ता।यस्यैवैकस्यैवदेवता
यैहविर्गृह्यतेसर्वेवैवसिष्टकृदन्नामकोथेतङ्सर्वमेवान्वदीतितस्विष्टकृतेवद्य
तिस्यापरिवत्तोतोद्धृतःपर्यावर्तते ९ तदाहुः।पर्यामृह्यायमेककपालोभो
हिष्यतिराष्ट्रमितितासस्यापरिवत्ताहवनीयोवाअ्याहुतीनांप्रतिष्ठासयदाहु। ५२

57

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वनीयंप्राण्यापिरशाकुर्वःपर्यावर्तेतेननतदाद्रियेतयदीतन्वेवदंतिकमन्तसे।
घर्घुंपयात्तस्मादाज्यसैवयज्ञेदाज्यऽहवाअग्नस्योधीवाएषग्निक्तोःप्रसत्वऽरसत्त
त्यत्यत्वमैवैनेपत्तन्सेनरसेनमेधेनप्रीणातितस्मादाज्यसैवयज्ञेत ९ पतेनैवैदेवा
यज्ञेनेसोभयीनामोषधीनांयाश्चमनुष्याउपजीवन्तियाश्चपशवःकृत्यामिवव।
हिषमिववत्पजन्नुस्ततश्चाश्चमनुष्याश्चालिशान्तपशवः ॥ अथयदेषपतेनय
जते।नन्नाहत्वेवैतस्यतथाकश्चनकृत्पयेववहिषेणेववत्सलिपनीतिदेवाश्रक्र।
वेत्रिनिनेवैषपतत्क्रोतितस्त्रैवैवदेवाभागमकल्पयन्ननस्त्रैवैवश्यपषपतज्ञ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ग्रं करोतीमा उ चैवैतद्भयीभ्यो यथ्यो र्गो ऽस्य मनुष्या उपजीवन्ति या ऽस्य पशवस्ता ऽग्रन ।
द्वि॰ मीवा अकिल्बिषाः कृतेना ऽस्मा अनमीवा अकिल्बिषा इमाः प्रजा उपजीवन्ति
५८ तस्माद्दापषपनेन यजन्ते ॥ १ ॥ तस्य प्रथमजो गौर्दक्षिणा । प्रथमिव ह्येतद्दर्ष सयदी ।
58 जातः स्याद्दर्शपूर्णमासाभ्यां वा यजेता ऽथैतेन यज्ञेन यथा प्रतीजातः स्याच्चात ।
प्राशयमेवैतमोदनमन्वाहार्यं पचन्ते पचेयुस्तं ब्राह्मणा अश्नीयुः ॥ ५ ॥ द्वया वै ।
देवा देवाः । अहैव देवा अथ ये ब्राह्मणाः शुश्रुवांसो ऽनूचानास्ते मनुष्यदेवास्त ५८
घय्यावषह्लृतं ऽ ज्ञतमेवमस्यैतन्नवति तन्नो यच्छुक्रयानद्दघान्नादतिताऽऽद्द ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

विः स्यादिति सा हुत्वाग्निहोत्रेणेव द्व्यात्समददं हकार्यो ऽथ यदग्निहोत्रेणेव द्व्यादन्य द्वा
ग्राग्रयणमन्यदग्निहोत्रेण तस्मादाग्निहोत्रेणेव द्व्यात् ५ ब्राह्मणम् ५ तृतीयः
प्रपाठकः समाप्तः कण्डिका संख्या १२ प्रजापतिर्देवा पतेनाग्रे यज्ञेनेजे ऽप्रजा
कामो ऽन्नादः प्रजया पशुभिः स्यां श्रियं गच्छेयं यशः स्यामन्नादः स्यामिति १
स वै स्तोनाम तद्यदेनेन सोऽयेयजत तस्मादातायण यत्तो नामो तेनैमेतेव सिद्ध
यत्तस्याचतत पष्ठैवेव सिद्धपत मेवतदन्वा वदेतेन सपतेन यत्तेनेजे सपतेन यत्ते
नेष्टा येयं प्रजापतेः प्रजातिर्या श्रीरेतदहमेवेनाः इदैव प्रजातिं प्रजायतं पतां

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा श्रियं गच्छति य एवं विद्वानेतेन यज्ञेन यजते तस्माद्वाप्येतेन यजेत २ तेनो ह तन
द्वि ईजे। प्रतीदर्शः श्वैक्नः स यथैतं प्रत्यास तेषां विवृत्तमिवास विवृत्तमिव ह वै भव
५९ ति य एवं विद्वानेतेन यज्ञेन यजते तस्माद्वाप्येतेन यजेत ३ तमाजगाम सुप्ला
59 र्ञ्जयो ब्रह्मचर्यं तस्मादेतन्न्वयत्तमनुवेन्यमुवसोऽनूच्य पुनः सृञ्जयांजगाम।
ते ह स्मैनं यथाविदा चक्रुर्यत्तं वै तोऽनूच्यागच्छतीति ते दोहुः सह वै नस्तद्वै वागाच्छो।
नो यत्तमनूच्यागच्छतीति स वै स ह देवः सोऽर्जयस्तदय्येन त्रिवृत्तमिवास्य स्मा हा
ओरे हस्ता नाम स्थ इति स य एतेन यज्ञेनेजे स य एतेन यज्ञेनेष्ट्वायं यष्ट सृञ्जयानां ५९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्राप्नोतियं। श्रीरेतद्भूमंवैताऽ ह्यैवप्राप्नोतिप्रज्ञायतेपताऽ श्रियंगच्छति।
यएवंविद्वानेतेनयज्ञेनयजतेतेनस्माद्धापतेनयज्ञेत ५ तेनोहततेइज्ञोदेव
भागः श्रोतर्षः मउभयेवोअयःपूणान्त्वस्त्रयानान्त्व९गोहितप्रामसपरमता
वैसायोनवैकस्यणाहस्य९रोहितोसन्सान्त्ववपरमताविश्वयोद्वयोःपरम।
तामिवद्वैवगच्छतियएवंविद्वानेतेनयज्ञेनयजतेतेनस्माद्धापतेनयज्ञेते ५।
तेनोहततेइज्ञो। द्वतःपार्श्वेतिस्तुःमेध्येतर्हिहितालायणाराज्यमिवैवप्राप्ताराज्य
मिवद्वैवप्राप्नोतियएवंविद्वानेतेनयज्ञेनयजतेतेनस्माद्धापतानियज्ञेतसवाए

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ कैकपालानूचीनाहं पुरोडाशो भवत्येमौ द्यावापृथिव्या उपसाघ्याश्रीर्भवति स।
हि॰ वैष पौर्णमासो यज्ञस्तेऽहं अमावास्येऽहं वै मिथुनं मिथुनमेवैतत्प्रजननं क्रियते ६
६ अथ यदग्नीषोमीयेण यजते पौर्णमास्यान्तेऽहं देवतेऽहं वै मिथुनं मि-
60 थुनमेवैतत्प्रजननं क्रियते ७ अथ यत्प्रातराग्नेयः पुरोडाशो भवत्यैन्द्रः सा-
न्नाय्यं तेऽहं देवतेऽहं वै मिथुनं मिथुनमेवैतत्प्रजननं क्रियते ८ अथ यदन्वैन्द्रा-
ग्नेन यजते अमावास्यायान्तेऽहं देवतेऽहं वै मिथुनं मिथुनमेवैतत्प्रजननं ६॰
क्रियते ९ अथ यत्प्रातराग्नेयः पुरोडाशो भवति मैत्रावरुणी पयस्या नेदयज्ञा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

इयानीति त्वेवाग्नेयः पुरोडाशो यैनाग्नेवमित्रावरुणौ ह्येते वनते ह्येवमिथुनं।
मिथुनमेवैतत्प्रजननं क्रियत एतदु ह्यस्यैतद्रूपं येन मङ्गुर्भवति येन प्रजाय
ते ९ अथ यदश्वैद्युरग्नीषोमीयेण यजते पौर्णमास्यां यमेवामुपवसथे।
ग्नीषोमीयं पशुमालभते स एवास्य सः १० अथ प्रातराग्नेयः पुरोडाशो भ।
वत्यैन्द्रः सान्नाय्यं प्रातः सवनमेवास्याग्नेयः पुरोडाशस्त्वाग्नेयं हि प्रातः
सवनमथैन्द्रः सान्नाय्यं माध्यन्दिनमेवास्यैतत्सवनमैन्द्रं हि माध्यन्दिन
ं सवनम् ११ अथ यदश्वैद्युरैन्द्राग्नेन यजते मावास्यायां तृतीयसवनमे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वास्यतद्धैषदेवेष्वेतत्तृतीयसवनमिन्द्राग्नी वै विश्वेदेवाः १२ अथप्रातराग्नेयः
द्वि॰ पुरोडाशो भवति मैत्रावरुणीपयस्यानेद्यज्ञाद्यानीति न्वेवाग्नेयः पुरोडा
६१ शोऽथयामेवामूंमैत्रावरुणींवशामनूबंध्यामालभते सैवास्य मैत्रावरु
61 णीपयस्यासापौर्णमासेनवामावास्येनवेष्ट्वायावत्सोमेनाध्वरेणेष्ट्वाजय
तितावज्जयतितद्वखलुमत्रायणोभवति १४ अथयत्सर्वैश्चाग्नीषोमीये।
णायजतेपौर्णमास्यामेतेनवाइन्द्रोवृत्रमहंस्तेनोएवाभ्यजयतयास्येयंवि।
जितिस्तांतथोएवैषएतेनपाप्मानंद्विषन्तंभ्रातृव्यंहन्तितथोएवजिय ६१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तेभ्य यत्सन्नयन्त्या मासा वासं वै मासाद्ध्यन्हु वैत यदस्मा वासतेति द्विषण्वैतदुक्तं।
न्नद्वेषतमेतेन रसेनाशीणाति प्रेहूवै पापमानमपहते य एवं विद्वांसो णं मा
स्याऽ सन्नय सेष वै सोमो राजा देवानामन्नं यच्चन्द्रमास्तमेतस्सुवै यरभिषु।
एवन्निशानमें तयिष्ठन्नस्नमेतड्डतय त्रियरपत्नीयते ॥५॥ अथ यत्सर्वैष्ठु।
रग्नीषोमीयेण यजन्ते पौर्णमास्यामभिषुणोत्येवैनमेतत्तस्मिन्नभिषुतमपत
ऽ रसन्दधात्येतेन रसेनाशीर्णीकरोति स दयति द्वैवे देवेभ्यो हव्याऽ सदते ह्यास
देवेभ्यो हव्यं य एवं विद्वांसो णंमास्याऽ सन्नयति ॥६॥ अथ यत्सर्वैघा। रैन्द्राग्ने

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· नयजतेमावास्यायान्दर्शपूर्णमासयोर्वैदेवतेत्वइन्द्राग्नीपर्वतेपर्वैनदृश्नस
हि· प्रपतेयजनन्यजमानाद्दवाग्रस्मद्दर्शपूर्णमासाभ्यामितिमाभवतिपपवमेतन्हेद २
६२ ग्रयमानः।ऐन्द्राग्नेयःपुरोडाशोभवतिमैत्रावरुणीपयस्यानेद्यन्नादयानीतिवै।
वायव्यःपुरोडाशोऽथैतावेवाहंमासौमित्रावरुणौयत्पयस्याऽऽपूर्यतेसवरुणोयोऽप।
क्षीयतेसमित्रस्तावेताऽऽरात्रिमुभौसमागच्छतस्तदुभावेवैतत्समवस्तौप्रीणा
तिसर्वैऽऽह्वाअस्यप्रीतंभवतिसर्वेमासेयपवमेतन्हेद ८ तद्यापनाऽऽरात्रि। ६२
मित्रोवरुणोरेतःसिञ्चतितदेतेनरसाप्रजायतेयदापूर्यतेतद्यदेष्वाऽऽत्रैमित्रावरु।

62

णीपयस्यावक्लृप्ततमा भवति १९ सान्नाय्यभाजनानां वा अग्रमावस्यानेददतस्मैत्यो।
णेमासांक्रियते स यद्धाग्नापि सत्येनाभिकुर्यात्समदेकुर्यात्तदेनमग्रउंबधिम्पः
संभृत्याहुतिभ्योऽजनयति स एष आहुतिभ्यो जातः पश्चाबर्हिशे २० मिथुनादिद्वा
पतमेतत्प्रजनयति। योषा पयस्या रेतो वाजिनं तद्धा अनुख्यायन्मिथुनाज्जायते तेत
देनमेतस्मान्मिथुनात्प्रजननात्प्रजनयति तस्मादेषाचपयस्या भवति २१ अथ वा
जिभ्यो वाजिनं जुहोत्य। तद्वै वाजिनो रेतो वाजिनं तद्देन एषैव तद्रेतः सिच्यते तद्द
तद्वै रेतः सिक्तमिमाः प्रजाः प्रजनयन्ति तस्माद्वाजिभ्यो वाजिनं जुहोति २२ स

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा वैपश्चाद्दिवंयज्ञस्यान्तंकरोति। पश्चाद्धैपत्नीस्त्वष्टायायोषामध्यिद्ववतितस्मात् रेतःसि
हि॰ च्यतिसवैप्राणोवाग्नेस्तरोत्यग्नेवीहीस्तनुवषट्कृतेरोतितत्स्विष्टकृज्ज्ञानंसवैप्राणो।
६१ वक्तरोति २१ अथदिशोव्याघारयति। दिशःप्रदिशआदिशोविदिशउद्दिशोदि।
63 ग्भ्यःस्वाहेतिपंचदिशःपञ्चर्तवस्तद्दत्तरेवैतद्दिशोमिथुनीकरोति २५ तद्धैपंचै
वभक्तयन्ति। होताचाध्वर्युश्चब्रह्माचाग्नीध्रश्चयजमानःपंचवाऋतवस्तद्दत्तूनामे।
वैतद्रूपंक्रियतेतद्दत्तश्चैवैतद्द्वेतःसिक्तंप्रतिष्ठापयतिप्रथमोयजमानोभक्षय। ६१
तिप्रथमोरेतःपरिगृह्णानीत्यथोअप्युत्तमोत्तमेरेतःप्रतितिष्ठादित्युपहूतउप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वयमेवेति सोमं मे भवेन न कुर्वन्ति २५ ब्राह्मणम् १ अथातः प्रजापतिर्वा इदमग्र एक
एवास । सऐक्षत कथं नु प्रजायेयेति सोऽश्राम्यत्स तपोऽतप्यत स प्रजा असृजत
ता अस्य प्रजाः सृष्टाः पराबभूवुस्तानीमानि वयांसि पुरुषो वै प्रजापतेर्ने
दिष्ठं द्विपादयं पुरुषस्तस्माद्द्विपादो वयांसि । स ऐक्षत प्रजापतिः यथै
नैव पुरैकोऽभूवमेवमु नैवाप्येतर्ह्येक एवास्मीति स द्वितीयाः ससृजे ता अस्य
परैव बभूवुस्तदिदं क्षुद्रं सरीसृपं यदन्यत्सर्पेभ्यस्तृतीयाः ससृज इत्याहुस्ता
अस्य परैव बभूवुस्त इमे सर्पा एतान्ह वै वेद याज्ञवल्क्य उवाच त्रयीरुत्वेव।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तन्नैवा २ सोऽर्चञ्छ्राम्यन्प्रजापतिरीक्षाञ्चक्रे। कथन्नु मे प्रजाः सृष्टाः पराभवन्ती।
ति स हैतदेव ददर्शानशनतया वै मे प्रजाः पराभवन्तीति स आत्मन एवाग्रे स्तन
योः पय आप्याययाञ्चक्रे स प्रजा असृजत ता अस्य प्रजाः सृष्टाः स्तनावेवाभिपद्य ता।
स्ततः संबभूवुस्ता इमा अपराभूताः ३ तस्मादेतदृषिणाभ्यनूक्तं। प्रजा ह तिस्रो अ
त्यायमीयुरिति या वै ताः पराभूतास्ता एवैतदभ्यनूक्तन्न्यन्या अर्कमभितो विविश्र इ
त्यग्निर्वा अर्कस्तद्या इमाः प्रजा अपराभूतास्ता अग्निमभितो निविष्टास्ता एवैतदभ्य
नूक्तम् ४ बृहद्ध तस्थौ भुवनेष्वन्तरिति। प्रजापतिमेवैतदभ्यनूक्तं पवमानो हरि।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तस्माविवैशेतिदिशोवैदृतिस्तस्माद्यएवायुःपवमानस्माविष्टस्मापवैषगर्भोभ्यनू
क्तास्माःप्रजास्तथैवप्रजायन्तेयथैवप्रजापतिःप्रजाअसृजतेदृङ्ह्रियदेव।
ह्रियेस्तनावाप्यायेतेऽद्यःपशूनामथैवयज्ञायतेतज्जायतेस्तोनास्ततस्तनावेवा
भिपद्यसंभवन्ति ५ तद्वैपयएवाग्राभितस्माग्रेप्रजापतिरन्नमजनयततद्दाग्रन्नमेव
प्रजाअन्नाद्दिसंभवन्तीदृङ्ह्रियसांपयोभवतिस्तनावेवाभिपद्यतास्ततःसंभवंस
थयासांपयोभवतिजातमेवताअप्याद्यन्निनइताअन्नादेवसंभवन्तितस्माद्धन्न ६
सयःप्रजाकाम।एतेनहविषायजततथात्मानमेवैनद्यज्ञेविद्यतेप्रजापतिमभवङ्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰ मृ॰ सवाआग्नेयोष्टाकपालःपुरोडाशोभवत्यग्निर्वैदेवतानांमुखंप्रजनयिता
द्वि॰ सप्रजापतिस्तस्मादाग्नेयोभवति ८ अथसौम्यश्चरुर्भवति। रेतोवैसोमस्तदग्नि।
६५ प्रजनयिताग्निःसोमंरेतःसिञ्चतितस्मादेतान्मिथुनंप्रजननम् ९ अथसावित्रो
65 द्वादशकपालोवाष्टाकपालोवापुरोडाशोभवतिसवितावैदेवानांप्रसविताप्र।
जापतिर्मध्यतःप्रजनयितातस्मात्सावित्रोभवति १० अथसारस्वतश्चरुर्भवति।
पौष्णश्चरुर्योषावैसरस्वतीवृषापूषातस्मान्मिथुनंप्रजननमेतस्माद्द्वाउभयतो
मिथुनात्प्रजननात्प्रजापतिःप्रजाःससृजेतथोएवैतस्माद्वाचीस्तथोपवेषप। ६५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तस्मादुभयत एव मिथुनात्प्रजननात्प्रजाः प्रजायन्त इत्येतन्न्वोर्ध्वीरतस्थावादीस्तस्मादाप

तानि पञ्चहवींषि भवन्ति ॥ अथातः पयस्याया एवायतनं। मारुतः सप्तक-

पालो विशो वै मरुतो देवविशस्तादिदमतिष्ठथारवचेरुस्ताः प्रजापतिर्यजमानमु-

पेयोऽवृविवैते मत्यिष्याम हृइमाः प्रजायाः पतेनदृविषास्सम्सृजति १२ स एतन्न प्र-

जापतिः। परा मे पूर्वाः प्रजा अभूवन्निमा उ चेदिमे विमथ्नन्ते न ततः किञ्चन परिशे-

क्ष्यत इति तेभ्य एतं भागमकल्पयदेतं मारुतं सप्तकपालं तेरोऽशं स एष मारु-

तः सप्तकपालस्तद्यत्सप्तकपालो भवति सप्तसप्त हि मारुतो गणास्तस्मान्मारुतः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ सप्तकपालः पुरोडाशो भवति १३ तं वै स्वतवोभ्य इति कुर्यात् । तद्यदेतं भाग
हि॰ मकुर्वंस्ततो स्वतवोभ्यो याज्यानुवाक्ये न विन्देतिस उवलमारुत एव स्यात्स्ववाप
६६ षप्रजाभ्य एवाहिंसायै क्रियते तस्मान्मारुतः १४ अथातः पयस्यैव । पयसो
66 वै प्रजाः संभवन्ति पयसः संभृतात्तद्घृत एव संभृताद्यन्तः संभवन्ति तद्देवाभ्य ।
एतत्करोति तयाः पूर्वैर्हविर्भिः प्रजाः सृजते ता एतस्मात्पयस एतस्यै पयस्यायै
संभवन्ति १५ तस्मान्मिथुनमस्ति । यो घा पयस्या रेतो वाजिनं तत्स्मान्मिथुनाद्धि । ६६
एषमसंमितमनुप्रजायते तद्यदेतस्मान्मिथुनाद्धिस्वमसंमितमनुप्रजायते तस्मा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हैषदेवीभवति ६ अथद्यावापृथिव्यएककपालःपुरोडाशोभवत्या।तैर्वेहवि
भिःप्रजापतिःप्रजाःसृष्टाताद्यावापृथिवीभ्यांपर्यगृह्णात्तांऽस्माद्यावापृथि
वीभ्यांपरिगृहीतास्तथोएवैषएतयापतैर्हविर्भिःप्रजाःसृजतेताद्यावापृथि।
वीभ्यांपरिगृह्णातितस्माद्यावापृथिव्यएककपालःपुरोडाशोभवति ७ अथा।
तस्याहुर्देवा।नोपकिरन्त्युत्तरवेदिंविसृष्टमसमत्त्वेमसत्सैष्ठ्यंदेवमसदितित्रेद्धाम
हिःसत्र्यंभवतिनतत्रनरकेधेतहिप्रजननस्यरूपंयजननमस्त्रीदंपितामाताय
ज्जायतेनरतीयत्नस्मात्त्रेधाम— रेकधापस्वउपमन्त्रद्धाभवन्तितंप्रस्तरंगृह्णा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तिप्रजननमुहीदंप्रजननमुहिप्रसस्तस्मादयसः प्रसतंसंरहाति १८ आसाद्यदा
द्वि॰ वीः छन्निमंथत्याग्निः हवैजायमानमनुप्रजापतेः प्रजाभवतिरेतस्योपवे
९८ तस्माग्निमेवजायमानमनुप्रजाजायन्तेतस्मादासाद्यहवीः छन्निमंथति
६७ १९ नवप्रयाजांभवतिनवानुयाजानीदशातद्यावैविराडेयैतामुभयतोस्तना।
विराजंकरोतिप्रजननायैतस्मादुभयतोन्नमात्मञ्जननात्प्रजापतिःप्रजाः
ससृजतस्योर्द्ध्वंरेतस्मादवाचीस्तथोपवेषपतस्मादुभयतएवन्नमात्मञ्जनना १०
न्नताः सृजतरेतस्योर्द्ध्वंरेतस्मादवाचीस्तस्मान्नवप्रयाजांभवतिनवानुयाजांस्म २०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रीणि समिष्टयजूꣳषि भवन्ति । स्यायस्वहीदꣳ हविर्यज्ञाय यज्ञेन वा प्रयाजेन वानु-
याजेन मध्यो यज्ञो एकमेव तस्माद्धविर्यज्ञो द्वितस्य प्रथमो नो गौर्हे इति ॥ १ ॥ एतेन वै प्र-
जापतिः । यत्तेनेष्ट्वा श्रेयं प्रजापतेः प्रजातिर्या श्रीरेतद्ध भूवैताꣳ ह्वैव प्रजातिं प्र-
जायत एताꣳ श्रियं गच्छति य एवं विद्वानेतेन यजते तेन यजन्ते तस्माद्वा एतेन यजे-
त ॥ २ ॥ ब्राह्मणम् ॥ १ ॥ वैश्वदेवेन वै प्रजापतिः । प्रजाः ससृजे ता अस्य प्रजाः सृष्टा वरु-
णस्य यवाञ्जक्षुर्वरुण्योरवा ग्रेहे यवत्ताय नैव वरुणस्य यवानास्तं देवस्तस्माद्वरुण-
प्रघासा नाम । ता वरुणो जग्राह । ता वरुणगृहीताः परिदीर्णा अनत्यस्य प्राणस्य ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्वशिरिष्टिषे च निषेद्रस्थ प्राणोदानौ दैवाभ्यो नापचक्रामतां स्थाम्नाः सर्वो देव।
द्वि॰ ताश्चपचक्रमतुस्तयोर्दैवाः स्वरेतोः प्रजानपरामभूवः २ तापनेन रुद्रविषाः प्रजापति
६८ रुद्रविषमिषद्यान्तयाश्चैवास्य प्रजाजाता याश्चाजातास्ता उभयीर्वरुणा।
68 पाशात्प्रामुञ्चता अस्मान्मीवा अकिल्मिषाः प्रजाः प्राजायन्त ३ ग्रष्यग्रेषपतै
श्नतर्थै मासियजते। तत्रारत्वै वैतस्यतथा प्रजा वरुणो गृह्णातीति देवा अकुर्वं।
त्रिनिर्वैषपत्रकरोति याश्चैवास्य प्रजाजाता याश्चाजातास्ता उभयीर्वरुणापा ६८
शान्मुञ्चति ता अस्मान्मीवा अकिल्मिषाः प्रजाः प्रजायन्ते तस्माद्वापषपतै

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्रवृनक्तिसैंमासियजन्ते ४ तौहैद्वेवेदीहावग्नीभवतः। तद्यद्द्वेवेदीहावग्नीभवतस्त।
द्भयतएवैतद्वरुणपाशात्प्रजाः प्रमुञ्चतीतश्चोद्धारतश्चावाचीस्तस्माद्द्वेवेदी
हावग्नीभवतः ५ सउत्तरस्यामेववेदा उत्तरवेदिमुपकिरति नदक्षिणस्यां त
द्वैववरुणोविशोमरुतः तदुमैवैतद्विशउत्तरंकरोतितस्मादुपर्यासीनंक्षत्रिय।
मधस्तादिमाः प्रजाउपासते तस्मादुत्तरस्यामेववेदा उत्तरवेदिमुपकिरतिनद
क्षिणस्याम् ६ अथैतान्येवपंचहवींषिभवन्ति। तैर्ह्वैतैर्हविर्भिः प्रजापतिः प्र
जा असृजततेन्सभयतोवरुणपाशात्प्रजाः प्रमुञ्चदितश्चोद्धरतश्चावाचीस्त।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्माद्धापतानिपञ्चहवींषिभवन्ति ७ ऐन्द्राग्नोद्वादशकपालःपुरोडाशोभवति
द्वि॰ प्राणोदानौवाइन्द्राग्नीतद्यथापूर्णपञ्चकक्षेषुपूर्णंकृत्यंदेवनमनयोर्दैवास्येतेनौःप्रजाः
६९ नपरावभ्रंतुमर्हन्त्याणोदानाभ्यामेवैतत्प्रजाभिश्रयन्तिप्राणोदानौप्रजासुदधाति।
69 तस्मादैन्द्राग्नोद्वादशकपालःपुरोडाशोभवति ८ उभयत्रपयस्येभवतः।पयसो
वैप्रजाःसंभवन्तिपयसःसंभूतास्तद्यतपवैसंभूतायतःसंभवन्तितत्तपवैतदुभ।
यतोवरुणपाशात्प्रजाःप्रमुञ्चतीतस्मोर्द्धोइतस्मावावीत्तस्मादुभयत्रपयस्येभव। ६९
तः ९ वारुण्यामिक्षाभवति।वरुणोह्वाअस्यप्रजायाअरत्क्रान्तस्मात्स्वंवरुणपाश

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रजाः प्रसुवति मारुती दक्षिणा ज्ञामित्ता यैवैव मारुती भवति ज्ञामित्वकृयो यद्
भवारुण्यो स्यात्तामतो ह वा अस्य दक्षिणातो मरुतः प्रजा अत्तिर्बाढं स्नानैतेन भा
गेनाशमयत्तस्मान्मारुती दक्षिणा १० तयोरुभयोरेव करीराण्यावपति । कं वै प्र
जापतिः प्रजाभ्यः करीरैरकुरुत कमेवैवैभ्यस्तत्प्रजाभ्यः करुते ११ तयोरुभयोरे
व शमीपलाशान्यावपति । शं वै प्रजापतिः प्रजाभ्यः शं शमीपलाशैरकुरुत शं
मेवैवैभ्यस्तत्प्रजाभ्यः करुते । १२ अथ कायएककपालः शोऽश्वो भवति । कं वै प्र
जापतिः प्रजाभ्यः कायेनैककपालेन प्राशाशेनाकुरुत कमेवैवैभ्यस्तत्प्रजाभ्यः का

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ येनैककपालेन पुरोडाशेन क्रुतेनेतस्मात्काय एककपालः पुरोडाशो भवति १३ आ
द्वि॰ शृद्वैषु। एताहार्यं पत्वनेनत्षानिवयवान्कुवातानीषरिवोपतत्खलेषाकरंभपा
७॰ त्राणि कुर्वन्ति यावन्तो गृह्याः स्युस्तावन्त्येकातिरिक्तानि १४ तत्राविमेषश्च
७० मेषी च कुर्वन्ति। तयोर्मेषं एव मेष्यां व्यञ्जयन्त्यैडकीरूर्णा विन्देतावश्मनिरूपनि श्मश्रु।
तयेयथुपैनेडकीर्न्नेविन्देदप्योऽपिकुशोर्णाः पवस्युः १५ तद्यन्मेषश्च मेषी च भव।
नाप एवैतत्प्रत्यक्षं वरुणस्य पशुर्यन्मेषस्तत्प्रत्यक्षं वरुणपाशात्प्रजाः प्रमुञ्चति यव ७॰
मयो भवतो यवान्हि जनत्षीर्वरुणो गृह्णात्मिथुनौ भवतो मिथुनादेवैतद्वरुणपा

प्रात्वजाः प्रसुवति १६ स उत्तरस्यामेव पयस्यायां मेधीमवदधाति। दक्षिणस्या
मेवमेवमिव हि मिथुनं क्रमस्तु न रतो हि स्त्रीपुमांसः सत्रपशेते १७ स सर्वाणेव
हवींषि सम्पृद्यु। उत्तरस्यां वेदावा सादयन्त्येतामेव पयस्यां प्रतिप्रस्थाता दक्षि।
णस्यां वेदावा सादयति १८ आसाद्य हवींष्यग्निमन्थनात्। अग्निमन्थयित्वा सप्तद
सामित्त्वहोत्रयायर्धुरेवादाग्नेयेन समिध्यमानायानुब्रूहीति तानुभावेव धमावध्या
यन्नुभौ समिधौ परिशिष्टभौ स्रुवौ वाचारवाचारयतो ध्यायध्वर्युरेवादाग्निमग्नी
त्समस्वहितमसमस्य एवमेव भवति संप्रेषितम् १९ अथ प्रतिप्रस्थाता प्रतिपद्यते स पत्नी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· शृद्धेनेष्ठानृच्छन्तिकेनचरामीतिवरुणंवाएतन्नृत्तीकरोतियदश्वमस्यसमत्सयेनचरा।
हि· त्यथोनेनेमेत्तः शल्यान्नदद्वहितितस्मात्सृच्छन्तिनिहन्तोवाएतःकनीयोभव।
७१ तितस्माद्देवस्वृच्छन्तिसायत्रप्रतिजानीतनानिभ्योह्रास्येनदद्दिनङ्स्यात २·
तांवाचयपति।प्रब्रासितोद्दवामेद्देमहतस्वरिशादस्र: करंभेणसञ्जोषस्ड।
तियथाषुगेऽवकेवमेषनयैवेनानेतेभ्यःपात्रेभ्योह्वयति २। नानिवैशतिषुह
वं।याचान्तोरदद्यास्थलावनेकेनानितिस्मानिभवन्तितन्यतिषुहघमेवेतदेके
केनयात्रस्यप्रतानातसावरुणपाशान्मुञ्चत्येकेनातितिस्मानिभवन्तित ७१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ध्राएवास्यप्रजाअप्रजाताआस्तावरुणपाशात्प्रमुञ्चतितस्मादेकेनातिरिक्तानि ।
भवन्ति ॥ पात्राणिभवन्ति । पात्रेह्यशनमद्यतेयवमयानिभवन्तियवा
त्रिजन्तवीर्वरुणोगरस्कम्भान्शूर्प्पेणजुहोतिशूर्प्पेणह्यशनंक्रियतेपत्नीजुहोति ।
मिथुनादेवैतद्वरुणपाशात्प्रजाःप्रमुञ्चति ॥ अथयत्तास्वाहुतिभ्योजुहोति ।
हुतादोवैविशोविशोवैमरुतोयत्रैवप्रजापतेःप्रजावरुणगृहीताःपरिदीर्णा
अनत्यच्छप्राणान्सश्वाशेशिश्यवन्तिध्वंडस्वतहासामरुतःपाप्मानंविमेथिरेत ।
थोपैवैतस्यप्रजानामरुतःपाप्मानंविमथ्नन्तेतस्मान्मारायत्तास्वाहुतिभ्योजुह्व ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ होति २४ सोवैदक्षिणेऽग्नौजुहोति। यद्ग्रामेयदरण्यइतिग्रामेवारण्येवैनः क्रि।
हि॰ यतेयत्सभायांयदिन्द्रियइतियत्सभायामितियन्मानुषइतितदाहयदिन्द्रिय
७२ इतियद्देवइतितदाहयदेनश्चकृमावयमिदन्तदवयजामहेस्वाहेतियत्किंच
वयमेनश्चकृमेदंतदवयन्तस्मात्सर्वस्मान्मुञ्चामहइत्येवैतदाह २५ अथैन्द्रीमरु
त्वतींजुहोतियत्रवैप्रजापतेःप्रजानाम्मरुतःपाप्मानंविमेथिरेतद्धैनाञ्चक्रुःश्मेर
मेप्रजानविमथ्नीरन्निति २६ सपतामैन्द्रीमरुत्वतींजुहोति। तत्रैवास्मैविशोमरुतः
नत्रैवैविशोनिध्वहातिविद्वान्प्रसान्निनिनस्मादैन्द्री २७ सोऽघुणा। इन्द्रायएतस्मैदेवाअलि ७२

द्विष्मालेश्रुविजवधः सहश्रियष्मामीदूघोयथ्यारद्विष्मोमहूतोवन्दस्तेगीरिति २८
श्रुत्यैनामावयत्ता। कल्कर्म्मेकर्म्मेकृतःश्लक्रद्विकर्म्मेकर्म्मेकृत्वः सहवाचामयो
भुवेतिसहद्विवाचाश्रान्देवेभ्यः कर्म्मेकृत्वेतिदेवेभ्योद्विकर्म्मेकृत्वास्तंप्रेतसवाश्च
वशत्यामलोलोटयासहभुवतिनसमाराद्दसवाभुवशत्यमलंप्रेतेलिज्ञछनाद्वौवापथ।
यत्तस्यपत्नीनामेतत्म्मांचीयतंप्राशीवद्दहूत्वावाप्रसंगरद्दाः प्रतिष्ठातद्दृद्देषैवेता
मेतन्यतिष्ठाप्यं प्रतिष्ठापयति २९ प्रतिपरणीयोदैतिप्रतिष्यातता। संमृजंत्यग्निं
सम्मृदृष्टौतान्त्रभादेवोम्नरावावाधारावाद्वारयतोप्याप्यधर्श्यैवाश्राप्याद्दोतारंप्रहणीते।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा· प्रचृतेह्रोतोन। स्पेवेदेहैंनखदनउणविशाहुणविशणप्रसैानितानुभावेववप्रसतौस्वव
हि· आस्रायातिक्रामतोतिक्रम्याश्राव्याधुर्युरेवाहसमिधोयज्ञेतियजयज्ञेतिववर्षे
२२ वतर्थेप्रयाजेसमानयमानोनवभिःप्रयाजैश्चरेत्। १। अथाध्वर्युरेवाहाग्नयेऽनु।
73 ब्रूहीत्या। ग्निंयमाज्यभागनानुभावेववता यस्मावदायातिक्रामतोतिक्र।
म्याश्राव्याध्वर्युरेवाहाग्निंयजेतिनानुभावेववषट्कृतेजुहोति। २। अथाध्वर्युरेवाह।
सोमायानुब्रूहीति। सोम्यमाज्यभागनानुभावेववतस्माववदायातिक्राम।
तोतिक्रम्याश्राव्याध्वर्युरेवाहसोमंयजेतिनानुभावेववषट्कृतेजुहोति। ३। तय २१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

किंचवावाकर्त्तव्यमध्वर्युरेवतत्करोतिनप्रतिप्रस्थातातद्यदध्वर्युरेवाश्रावयती
ह्येवयच्चवषट्क्रियते २२ कृतानुकरणंचप्रतिप्रस्थाता।तच्चैववरुणोविशोमरुत
स्तत्त्वायैवैतद्विशंकृतानुकरामनुवर्त्मानंकरोतिप्रप्रघामिनीः इत्याय
विशंकुर्योयदपिप्रतिप्रस्थाताश्रावयेन्नस्मान्नप्रतिप्रस्थाताश्रावयति २४ पार्ष्णे
वेनप्रतिप्रस्थाता।सवैकृत्वोपानेष्याअध्वर्युरेवैतैर्हविर्भिःप्रचरत्याग्नेयेनाष्टा
कपालेनपुरोडाशेनसौम्येनवरुणसावित्रेणद्वादशकपालेनकष्टाकपालेन
वापुरोडाशेनसारस्वतेनवरुणपौष्णेनवरुणैन्द्राग्नेनद्वादशकपालेनपुरोडाशे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
७४

74

न १५ अथैताभ्यांपयस्याभ्यांप्रवृश्चन्तौविपरिहरतः। सयोमेषोभवतिमाकस्मै
तेवारुण्यामवद्धातियामेषीभवतिवारुण्यान्तामाकस्यामवद्धातितद्देवेवि
परिहरतः क्षत्रंवैवरुणोवीर्यंक्षमात्वीर्यमेवैतत्तद्देवधत्तोवीर्यावैस्त्रीविशोमरुतस्ता।
द्वीर्यमेवैतद्विशंकरोतस्मात्तेवेविपरिहरतः १६ अथाध्वर्युरेवाद्वरुणायाजुहू
रीति। सउपस्तृणीतआज्यमथास्मैवारुण्यैपयस्यायैद्विरवद्यतिसोऽन्यतरेणावदाने
नमरुद्भ्यःमवद्धात्यथोपरिष्टादाज्यस्याभिघारयतिप्रत्यनक्त्यवदानेऽप्रतिक्रामत्यति
क्रमस्याग्नामाधारादरुणायज्ञेतिवषट्कृतेजुहोति १७ सवैपाणामवधर्धुः। स्तवैवोक्तुल्लाद ७४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रिणेन प्रतिष्ठापन्नर्वा सोलाग्रभ्याट्मक्तोत्रष्ट्ठीसुपरणीतस्याग्नेयंप्रतिप्रतिष्ठ
स्थानाद्याम्यैमारूस्यैपतस्यायैहिरवघ्यतिसोमनरेणावदानेनसहमेषीमवद्याम
थोपविष्ठाद्राज्यस्याभिधारयतिअग्नन्कवदानेऽग्निकामनयथायध्युर्देवाश्रयात्स्म
स्तोयजेतेतिवषट्कृतेजुहोति १८ अग्नायाध्युरेवकायैनै।ककपालेनपुरोडाशेनयव
रतिकायैनैककपालेनपुरोडाशेनयववर्यांध्युरेवादाग्रेयेहिवषट्कृतेजुहोतीतिसम
वैषामेववदविषामध्युः सकृत्सकृद्ववघन्थैतस्यापवपयस्यावैप्रतिष्ठस्यातास्कृ
द्ववघन्यथोपविष्टाद्धिराज्यस्याभिघारयतस्ताउभावेवातिक्रामतोनिक्रम्याशाग्याध।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ र्युरेवाह ह्याग्निः स्विष्टकृतं यजन्तेति ता उ भावेव वषट्कृते नानूहन्तः ३९ अथाध्वर्युरेवाश्रावय।
हि॰ मवयती। ४० समवदाय प्रतिश्रुत्यावेति प्रतिहीते तत आपि प्रतिश्रुत्या तामारुत्यैपय
७५ स्यायेहि भवव यत्र स्थोपरि छाहिराज्य स्याभिघारस्तु पद्भूयमाज्ञे यन्ते ४· अथाध्वर्यु
रेवाह स्वष्टस्य स्यास्यामि। समिथमाया या त्रिमग्रीन्स्मस्तुहीति समृत्तवो रेवाध्वर्युः ९।
षडाज्यं भ्रान यन्ते यथ दिशति श्रुत्यातः ष्षडाज्यं भवति तस्मै हे धाव्यान यत उ तो त त्र ष्ष
दास्त्र भवति समयदेवोपभृत्याज्यं तस्मै हे धाव्यान यन्ते ता उ भावेवातिक्रामन्तोतिक्रम्याश्रा ७५
व्याध्वर्युरेवाह देवान्यजेति यजन्यजेति च नस्य चतस्रैत्र याने समानयमानो न वभिराज

याजेष्वरतस्तथैव प्रयाजम्भवति नवानुयाजन्नरभयतपवैनेहकलपाशम्भजाः
प्रभुज्वलीनस्योर्द्धांशन्तस्यावावीस्तस्मात्तथैव प्रयाजं भवति नवानुयाजम् ४। ता उभा
वेवसादयितास्रुचोत्तरदतिस्तुवो। समज्य स्रुघपरिधिपरिधिमभिपद्याश्राव्याध्येरे
वाद्देषितो दैव्या होतारो भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकायेति सूक्तवाकं ह्य
नाप्रतिपद्यते स्यैता उभावेव प्रस्तरे समुल्लपन्त उभावनुप्रहरन्त उभौ न्रणोऽप्रणरस्तोपा
सतिपदादो तां सूक्तवाकमाह ५। अथाग्नीदादानुप्रहरेति। ता उभावेवानुप्रहरन्त उ
भावात्मनाउपस्पृशेते ६। अथाहसंवदस्वेत्य। गानग्नीदगन्श्रावयश्रौषट्स्वगा दैव्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा· होतारः स्वस्ति मर्त्तेषु भवः । संयोगाद्देवानां यज्ञे वैतद्दाहताद्भावेव परिधीनुप्रहर
हि· न्तःभौ श्वः संप्रस्तरमेसादयतः ४४ अथाध्वर्युरेव प्रतिपरेत्य । पत्नीः संयाज
७६ यन्त्युपासन्नेव प्रतिप्रस्थाता पत्नीसंयाजेऽपोद्देत्याध्वर्युः ४५ त्रीणि सामेष्टयजूं
76 षि जुहोति तस्मीमेव प्रतिप्रस्थाता घृचं प्रचरन्ति तद्वैवं च देवेन यजमानयोर्वा ।
ससीपरिहिते स्थाता न्तेपवात्रपि स्थाता त्र्या स्यैवाहुं एपयस्पायैतामकर्षमिश्र
मारायावभृथाय यन्ति वरुणं एवापनेनिर्वरुणता यैतत्र नसाम गीयते न लसाम्ना । ७६
किञ्चन क्रियते तस्मीमेवेत्या भ्यवेत्योपमारयति ४६ अवभृथान्निष्क्रम्य । निवेरु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रश्मिभिर्युक्ताः। अव देवैर्हि वैकृतमेनो यास्तिष्ठमवमर्मैर्मर्भैकृतमनुष्यकृताग्नो देव।
रिषस्पारीति कामं हैतेयस्मै कामयेत तस्मै दद्यात्र हिंदीहित वसने भवतः सय
थाहिस्त्वचो निर्मुच्यैतेवं सर्वस्मात्पाप्मनो निर्मुच्यते ५७ अथ केशश्मश्रु वा।
समारोहाग्नीउद्दवसायेव हैतेन यजते न हि तद्दव कल्पते यदुन्नवेदावग्निरोचेन
क्षयात तस्मादुद्दवस्यति ५६ उत्वा मिमर्मयत्या श्रीपौर्णमासेन यजेत उत्सन्नयज्ञ इव वा
एष यच्चातुर्मास्यान्याप्यक्षमः प्रतिष्ठितो यज्ञो यत्पौर्णमासं तत्क्षमेनैवैन यज्ञेना
न्ततः प्रतितिष्ठति तस्मादुद्दवस्यति ५८ ब्राह्मणम् १ वरुणप्रघासैर्वै प्रजापतिः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ द्वि॰ ७७

प्रजा वरुणपाशात्संवृता अस्मात् । मीवा अकिल्बिषाः प्रजाः प्रजायन्ताथैतैः सा
कमेधैर्देवैर्वै देवा वृत्रमघ्नंस्तैर्वेव व्यजयन्त येयमेषां विजितिस्तां तथो एवैष एतैः पा
प्मानं द्विषन्तं भ्रातृव्यं हन्ति तथो एव विजयते तस्माद्वा एष एतैश्चतुर्थे मासि यज
ते स वै द्वादमनूचीनाह्नं यजते । स पूर्वेद्युः । अग्नयेऽनीकवतेऽष्टाकपालं पुरोडाशं निर्वप
ति । यद्वै देवा अनीकं कृत्वोपप्रेयुर्वृत्रं हनिष्यन्तः स तेजोऽग्निर्ब्रह्मण्यं तथो एवैष
एतत्पाप्मानं द्विषन्तं भ्रातृव्यं हनिष्यन्नग्निमेवानीकं कृत्वोपप्रैति स तेजोऽग्निर्ब्रह्म ।
थैतेन तस्मादग्नयेऽनीकवते २ अथ मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यो । मध्यन्दिने चरुं निर्वपति मरु । ७७

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तोऽह वै सान्तपना मध्यन्दिने वृत्रं सन्तेपुः स सन्तप्तोऽनन्नेव प्राणन् परिदीर्णः शिश्ये
तं योषद्वै तस्य पाप्मानं दिधक्षन्नेवाभ्याहुत्या मरुतः सान्तपनाः सन्तपन्ति तस्मान्मरु
द्भ्यः सान्तपनेभ्यः ॥ ३ ॥ अथ मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यः शालायां वत्सानपाकृत्य पवित्रव
ति संप्रदोहं तन्त्र चरुं श्रपयन्ति बर्हिरेव समयज्ञक्रतवता एकलानावपन्ति तस्मै धो
देवादधिनिधानहृत्रं हनिष्यन्नतस्तं योषद्वै पतन्त्यापाप्मानं दिधक्षन्नेवाभ्याहरन्ति इति
प्यन्नेवाथोपवेत घृत्त्रीदनो भवति मेधो वै पयो मेधयन्नेवाग्एलास्तद्भक्षयेमेवमाना
न्नेन स्मात्क्षीरौदनो भवति ॥ ४ ॥ तस्माद्धा स्थैवबरीर्णावेदिर्भवति यामरुद्भ्यः सान्तप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रौ॰
हि॰
१८

नेभ्यस्तस्मामेवस्तीर्णायांवेदेणपरिधीश्वशाकलांश्चोपनिदध्यतितनयास्मन्तोशुव।
हृऽश्रपयतिश्रपयित्वाभिघार्योद्वासयति ५ अथहैषीलेवाणाश्चोवानिर्णीति।
न्नतिातयोरेनंहैयोदरत्नितयोर्मध्येसर्पिर्गामेवनेकृत्वासर्पिर्गामिच्छतिस्नुवे
वस्नुचञ्चसम्मार्ष्टिश्चेताऽदनावादायोदेतिस्नुवञ्चस्नुचञ्चादायोदेतिसम्मामे
वस्तीर्णेवेदिस्मिम्निसमपणपरिधीन्परिधायययावतःशाकलान्कामयेतेनावतोभ्याद
धात्येनाऽदनावासादयतिस्नुवंचस्नुचञ्चासादयसमुपविशतिहोताहोतृषदनेष १८
वस्नुवञ्चस्नुचञ्चादरादायाद ६ आयप्येनस्नुवदीनाग्रेयमाज्यभागाऽसदलिण्णस्योदन।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

समर्पिरासेचनाच्चतस्योपस्थावदायातिक्रामन्नतिक्रम्याश्राव्याहाग्निंयजेति व
षट्कृतेजुहोति ७ अथाह सोमायानुब्रूहीति । सौम्यमाज्यभागं स उत्तरस्यौदन
समर्पिरासेवनाच्चतस्यस्यावदायातिक्रामन्नतिक्रम्याश्राव्याह सोमं यजेति ।
वषट्कृतेजुहोति ८ अथाह मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्योऽनुब्रूहीति । स दक्षिणस्यौदनस्य
सर्पिरासेवनान्नतस्यान्स्युपस्तरणीनेतस्याहिरवद्यत्ययोपरिष्टादास्याभिघार
यत्यतिक्रामन्नतिक्रम्याश्राव्याह मरुतो गृहमेधिनो यजेति वषट्कृतेजुहोति ९
अथाहाग्नये स्विष्टकृतेऽनुब्रूहीति स उत्तरस्यौदनस्य सर्पिरासेवनान्नतस्यान्स्युप।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वा· हि· ७९ स्तृणातीति तस्य हिरण्यघ्नस्योपरिष्टादाज्यस्याभिघारयत्यतिक्रामत्यतिक्रम्याश्रा
व्यारात्रिऽरिष्टकृतं यज्ञेति वषट्कृते जुहोत्यथेशमेवावयानेन प्राशित्रमुपह्व
यमार्ज्जयन्न पत्नेकमयतम् ९· अथेदं हितीयऽ मेवस्तीर्णो वेदिर्भवति यामरु
द्रः सान्नपनेभ्यस्तस्यामेव स्तीर्णो यां वेदौ परिधींश्च शकलांश्चोपनिदधतीति ।
यास्त्वेतेवरुऽ अपयति न देव प्रतिवेशमाज्यमधिश्रयति श्रपयित्वाभिघार्यो
द्वास्यानक्ति स्थालीमाज्यस्थालीमयति स्रुवं च स्रुचं च सम्मार्ष्ट्येतेऽ सौविमेव ७९
रुमादायोदैति स्थालीमाज्यमादायोदैति स्रुवं च स्रुचं चादायोदैति सामेव स्ती

79

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ण्णो वेदिमभिपर्यूह्य परिधीन्परिधाय यावतः शकलान्कामयेत तावतोऽभ्यादध्या
त्थैतं सोमसमेवं वरमासादयति स्थाल्यामाज्यमासादयति स्रुवञ्च स्रुचञ्च।
सादयत्युपविशति होता होतृषदने स्रुवञ्च स्रुचञ्चाददानश्चाह ॥ अग्नयेऽनुब्रू
ही। त्वाग्रयमाज्यभागं सम्पाल्यैवं तत्र राज्ञस्यावरायानिक्रामन्ननिक्रम्या।
श्राव्याहाग्निं यजेति वषट्कृते जुहोति ११ अथाह सोमायानुब्रूहीति। सोम्यामा
ज्यभागं सम्पाल्यापवचनराज्ञस्यावरायानिक्रामन्ननिक्रम्याश्राव्याह सोमं
यजेति वषट्कृते जुहोति १२ अथाह मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्योऽनुब्रूहीति। स उपस्त।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ एतिनग्नाज्ञा। मध्यास्यवरोहिंरवधन्यघोपरिष्णादाज्ञस्याभिचारयतिप्रसनन्नवदा
हि॰ नेप्रतिक्रामत्यतिक्रम्या श्राव्याद्दमकृतोगरद्दमेथिनोयज्ञेनतिवषद्कृतेन्नद्दोति ५
८॰ श्रष्याहाग्रयेस्विष्टकृतेन्नुहीति। सउपस्तृणीतनग्नाज्ञमध्यास्यवरोःसकृदवधाय
घोपरिष्टादिराज्यस्याभिचारयतिनप्रत्यनक्त्यवदानमतिक्रामत्यतिक्रम्याश्राव्या
हाग्निंस्विष्टकृतेयजेतिवषट्कृतेजुहोति ५ अथेडामेवावद्यतिनप्राशित्रमुपहूय।
यत्राश्नन्तियावन्तोगृहास्तहविरुच्छिष्टाशाःस्युस्तावन्तःप्राश्नीयुरथोप्येकविंशः ८॰
प्राश्नीयुरथोजुहोतिनिवान्यांजरतप्रहरन्तिपितृयज्ञाय ६ अथप्रेत्याग्रायणाःशा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रीर्वैदेविमद्रोदनःस्यात्तैनामनिरशितांक्रम्मीमपिधायतिष्ठतिशूर्णेदध्यौ
यमात्रभिर्देवत्मात्स्मवाजेत्रिनरूपशावोमेधमात्मन्नत्यतेयवाग्वैतांऽराश्रिम
ग्निर्होत्रजुहोतिनिवाम्यांप्रातर्दुहन्तिपिटयत्ताय ६ अथप्रातर्दुहंतेनवाऽङ्गतेवा।य
नस्थाकामयेतसोस्याश्नितिनशितायैकंस्मैदध्योपदन्तिशूर्णेदध्यिपरापतस्मशू
र्णांशुनरापता।वत्सेवविक्रीणावहाशम्मृन्वेऽशनकृतवितियथाश्रोत्रवाक्ये
वमेवैनयैवैनमेतस्मैभागायह्वयति ७ अथर्षभमाह्वयितवैस्मूयात्स्यदिह
यात्मवषह्वाराशस्त्रैकथाद्रस्त्रास्मिनषह्वोरेन्नद्धयादित्स्योरत्नमेवैनन्वेनरूपे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· णाह्वयतिवृत्रस्यवधायैतद्वाइन्द्रस्यरूपंयदृषभस्तेनैवैनमेतद्रूपेणाह्वयतिवृ
द्वि· त्रस्यवधायाथयदस्मिन्पात्रामसंस्त्रोयज्ञमगन्मेन्द्रोमेयज्ञइतिरविद्याथयत्तुनरूया
८। द्वाह्मणपवदतिणनआसीनोब्रूयान्नऽधीतिसैवैवेदीवाक् ८ सन्नह्होति।दे
हिमेददामितेनिमेधेहिनितेदधे।निहारमिन्निमेहरानिहारंनिहराणितेस्वाहे
ति ९ अथमरुद्भ्यःक्रीडिभ्यः।सप्तकपालंपुरोडाशंनिर्वपतिमरुतोहवैक्री
डिनोवृत्रंहनिष्यन्तमिन्द्रमागतंतमभितःपरिचिक्रीडुर्महयन्तस्तथैवैनमेत।
पाप्मानंद्विषन्तंभ्रातृव्यंहनिष्यन्तमभितःपरिक्रीडन्तोमहयन्तस्तस्मान्मरु। ८।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्भ्यः क्रीडिभ्यो यातो महाहविष एव तद्यथा महाहविषस्तथो तस्मा २० ब्राह्मणम् ४
चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तः कण्डिका संख्या ११ महाहविषा वै देवा वृत्रं जघ्नुः।
तेनो एव व्यजयन्त येयमेषां विजितिस्तां तथो एवैष एतेन पाप्मानं द्विषन्तं भ्रा
तृव्यं हन्ति तथो एव विजयते तस्माद्वा एष एतेन यजते। तस्माद्धु इ एकिरन्त्सर्व
र्वेहिं रहन्ति एष द्राज्यमस्मस्मन्वाग्निस्त्रव प्रयाजं भवति न वा उ याजं गीति समि।
ष्टयन्तं विभवन्त्येवैतान्प्रेव पंचहवींषि भवन्ति २ स यदाग्नेयोऽष्टाकपालः पुरोडा
शो भवत्य। अग्निना हवा एतेन तेजसा घ्नस्तेनो अग्निर्वा व्ययत्तत्तस्मादाग्नेयो भवति २

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ ८२

82

अथयत्सौम्यश्चरुर्भवति। सोमेनहवाएतद्राजन्यस्सोमपानान्नपवततस्मात्सौम्य
श्चरुर्भवति ४ अथयत्सावित्रो। द्वादशकपालोवाष्टाकपालोवापुरोडाशोभ
वतिसवितावैदेवानांप्रसवितासवितृप्रसूतोहैवैनमसृजंस्तस्मात्सावित्रोभव।
ति ५ अथयत्सारस्वतश्चरुर्भवति। वाग्वैसरस्वतीवाग्घैवानुममार्जेदप्रसृज्ज।
तीतितस्मात्सारस्वतश्चरुर्भवति ६ अथयत्पौष्णश्चरुर्भवती। यंवैपृथिवीपूषेय
इहैवैनमस्याप्रतिष्ठायावनयाहैवैनंप्रतिष्ठेनजग्मुस्तस्मात्पौष्णश्चरुर्भवति ७
अथैन्द्राग्नोद्वादशकपालःपुरोडाशोभवति। तेनहैवैनमसृजंस्तेजोवाअग्निरिन्द्रियं ८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वीर्यमिन्द्र एताभ्यामेनस्रुभाभ्यामेनस्रुभाभ्यां वीर्याभ्यामञ्जन्नेन्द्रस्य वा श्रियः त

त्रमिन्द्रस्ते उभे वसत्त्वन्तमन्त्र्यवदत्तच समुन्नौ कृत्वा ताभ्यामेनस्रुभाभ्यां वीर्यां।

भ्यामञ्जन्तस्मादैन्द्राग्नो द्वादशकपालश्च रोऽग्नशोभवति ८ अथ मारेन्द्रस्य ह।

भवति। देवा वा एषु श्रावृत्रस्य वधाय स्यन्तु यन्तं इन्द्रा य यामत्राणो वि विजितान एव

महेन्द्रोऽभवत्तस्मान्माहेन्द्रश्चरुर्भवति महान्तं स्थैवैनमेतन्नवल्लकरोति वृत्रस्य

वधायायतस्मात्वैमाहेन्द्रश्चरुर्भवति ९ अथ वैश्वकर्मण एककपालः पुरोडा

शो भवति। विश्वं वा एतत्कर्म कृत्वेत् सर्वं जितं भवति साकमेधैरीजानस्य विजि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· तानस्यात्तस्मादेतस्य कर्मणा एककपालः पुरोडाशो भवति ५ एतेन वै देवा । यज्ञेनेष्ट्वा
द्वि· येयं देवानां प्रजातिर्या श्रीरेतद्बभूवुरेतां हैव प्रजातिमेतां यजमान एतां श्रियं गच्छ
८२ ति य एवं विद्वानेतेन यज्ञेन यजते तस्माद्वा एतेन यजेत ॥ ब्राह्मणम् । अध्यायः ।
महाहविषा ह वै देवा वृत्रं जघ्नुः । तेनो एव व्यजयन्त येयमेषां विजितिस्तामयथा ।
नैवैषान्तस्मिन्त्संग्रामे घ्नन्स्तातिष्टः । यज्ञेन समेमेन यन्तापितरो वै वश्रा संस्तस्मातिष्टः ।
यज्ञो नाम । तद्वसन्तो ग्रीष्मो वर्षाः । एतेनैव व्यजयन्त शरद्धेमन्तः शिशिरस्त उ ते ८२
यास्ततः समैरयन्त २ अथ यदेष एतेन यजते । तन्नाहनैवैतस्यान्तथा कंचनघ्नेनी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्विदेवा ऋक्षर्द्वित्रिनित्नैवैष एतत्करोति यं त्वेवैभ्यो देवा भागमकल्पयंस्तं त्वेवैभ्य
एष एतद्भागं करोति यान्वेवैव देवाः सम्मेनयन्त तान्वेवैवैतदवति स्थान्वेवैतत्पितॄ
न्क्षेयाऽ सं लोकमुपोद्गयति यद्वेवास्या आत्मनो वरुणेन हृद्यते वा मीयते वा तद्वे
वास्यैतेन पुनराप्याययेत तस्मादेष एतेन यजते ३ स पितृभ्यः सोमवद्भ्यः । षट्कपा
लं पुरोडाशं निर्वपति सोमाय वा पितृमते षट्कपाला ऋतव ऋतवो वा पितरस्तस्मात्षट्कपा ।
लो भवति ४ अथ पितृभ्यो बर्हिषद्भ्यो । न्वाहार्यपचने धानाः कुर्वन्ति ततोऽर्धाः पिंष
न्त्यर्धा एवैव धाना अपिष्टा भवन्ति ता धानाः पितृभ्यो बर्हिषद्भ्यः ५ अथ पितृभ्योऽग्नि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ष्वात्तेभ्यो।निवान्यायैदुग्धेसकृदुपमथितएकशलाकयामंथोभवतिसकृदुह्येवपरा
द्वि॰ ञ्चः पितरस्तस्मा।त्सकृदुपमथितोभवत्येतानिहवींषिभवन्ति ६ तद्येसोमेने।
८४ जाना।स्तेपितरःसोमवन्तोथयेदत्तेनपक्वेनलोकंजयन्तितेपितरोबर्हिषदोथये
84 ततोन्यामतरवनयानग्निरेवदहत्स्वदयतितेपितरोग्निष्वात्ताएतउतेयेपितरः ७
सजघनेनगार्हपत्यं।प्राचीनावीतीभूत्वादक्षिणासीनएतंषट्कपालंपुरोडाशंपर
हूतिसततएवोपोत्थायोत्तरेणाहार्यपचनंदक्षिणातिष्ठन्नवदन्तिसकृत्फलीक
रोतिसकृदुह्येवपराञ्चःपितरस्तस्मात्सकृत्फलीकरोति ८ सदक्षिणावहृष्टदपलेउपर ८४

धाति । दक्षिणार्द्धं गार्हपत्यस्य षट्कपालास्तूपदधाति तद्यदेनान्दक्षिणादिशाः समवन्त
एष हिदि । किन्तर्णान्तस्मादेनान्दक्षिणादिशाः समवने ९ अथ दक्षिणेनान्वाहार्य
पचनं । चतुः स्रक्तिं वेदिं करोत्यवान्तरदिशो नु स्रक्तीः करोति चतस्रो वा अवान्तरदि
शो वा अन्तरदिशो वै पितरस्तस्मादवान्तरदिशो नु स्रक्तीः करोति १० तन्मध्येग्निं स
मादधाति । पुरस्ताद्धि देवाः प्रत्यञ्चो मनुष्यानभ्युपावृत्तास्तस्मात्तेभ्यः प्राङ्क्रि एत्तुरो
ति सर्वतः पितरो वा अन्तरदिशो वै पितरः सर्वत इव हीमा अवान्तरदिशस्तस्मान्मध्ये ।
ग्निं समादधाति ॥ स एतत एव प्राकला म्मयज्ञं देरति । तस्मात्मयज्ञहृत्वा येमे वाग्रेपरि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· गृह्णात्यथैनस्यैतन्निशृङ्गेणापरिग्रहेणापरिगृह्य लिखति स यत्तिर्यग्धार्यं भवति सतनोत्थै।
हि· वोत्तरेणापरिग्रहेणापरिगृह्णात्युत्तरेणापरिग्रहेणापरिगृह्य प्रतिमृज्याद्दश्रोतणीरास
८५ दृष्येणासादयन्ति प्रोक्षणीरिध्मम्बर्हिरुपसादयन्ति स्रुचः संमार्ष्ट्याज्येनोदैति स यदेतो।
८५ [illegible]वीतीभूत्वाऽऽज्यानि गृह्णाति ५ तदाहुः। हिरुपभृति गृह्णीयाद्धैत्य यानुयाजा भवत
इति तदृष्टावेव जुह्वामुपभृति गृह्णीयाद्वे घृतस्य विधायायाप्रयानीति तस्मादष्टावेव जुह्वा
मुपभृति गृह्णीयादाज्यानि गृहीत्वा स पुनः प्राचीनावीतीभूत्वा ६ प्रोक्षणीरध्वर्युरा ८५
दत्ते स प्रथममेवाग्रे प्रोक्षत्यथ वेदिं तथ्यानस्मै बर्हिः प्रयच्छन्ति तत्पुरस्ताद्ग्रन्थ्यासादयति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ततो योऽपनिनीयते स ह स्वर्गं पितॄन्प्रस्तरं गच्छति सकृदु ह्येव पराञ्चः पितरस्तस्मा
त्प्रस्तरं गच्छति ।४ अथ सन्नद्दनमत्त्विसहस्या । प्रसलवित्रिः परिस्तृणात्यथैति
सोऽप्रसलवित्रिः परिस्तीर्य यावत्यस्तरभागन्तमवत्परिशिनष्टि पथतुतः प्रसलवि
त्रिः पर्येति तद्यत्ततः प्रसलवित्रिः पर्येति तद्यानेवामुं स्वधायात्पितॄन्नवगाते भ्यप
वैतत्पुनरयोऽन्तीमह स्वं लोकमभितस्मात्ततः प्रसलवित्रिः पर्येति ।५ स दक्षिणा
वपरिधीन्परिदधाति । दक्षिणा प्रस्तरं स्तृणाति तन्नान्तर्दधाति विवृत्ती सकृदु ह्येव ।
पराञ्चः पितरस्तस्मान्नान्तर्दधाति विधृती ।६ स तत्रज्ज्वहूमामासादयन्ना । अथ शृङ्गोप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ मृतमथ्यध्रुवामथ्यपुरोडाशमथ्यधानाग्रेणमन्थमासाद्यहवींषिसम्मृशति १७।
हि॰ तेसर्व्वएवयज्ञोपवीतिनोभूत्वोपायन्त्यमानश्चब्रह्माचपश्चात्परीतःपुरस्तादग्नी
८६ त् १८ तेनोपाङ्शुचरन्ति।तिरइववैपितरस्तिरइवैतद्यत्परिवृतन्तस्मात्परिवृत्याङ्
86 शुतस्मादुपाङ्शुचरन्ति १९ परिवृतेचरन्ति।तिरइववैपितरस्तिरइवैतद्यत्परिवृ
तन्तस्मात्परिवृतेचरन्ति २० अग्रेणमन्मसम्पादयदाह।अग्नयेसमिध्यमानायानुब्रूही।
तिसएकामेवहोतासामिधेनीमन्वाहसकृदुह्येवपराञ्चःपितरस्तस्मादेकामन्वाहहो ८६
तासामिधेनीन्त्रिरन्वाह २१ सोन्वाह।उशन्तस्त्वानिधीमह्युशन्तःसमिधीमहि।३।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

शत्रुशातनआवह पितॄन्विषेश्रवतवइति यथाग्निमावह सोममावह पितॄन्सोमव

तआवह पितॄन्बर्हिषदआवह पितॄनग्निष्वात्तानावह देवा २१ आज्यपाँ २१ आवह

ग्निं होत्रायावह स्वम्महिमानमावह त्वावाहोपविशति २२ अथाश्राव्यनहोता

रंप्रवृणीते पितृयज्ञो वा अयन्तेहोतारं पितृष्वदधानीति तस्मान्नहोतारंप्रवृणीत

सीदहोतरित्येवाहोपविशति होता होतृषदनउपविश्य प्रसौति प्रसूतोऽध्वर्युः स्रु।

चावादाय प्रत्यङ् ङतिक्रामत्यतिक्रम्याश्राव्याह समिधोयजेति सोपबर्हिषस्तनरः

प्रयाजान्यजति प्रजा वै बर्हिर्नेत्प्रजाः पितृष्वदधानीति तस्मादपबर्हिषस्तनरः प्रया

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰
द्वि॰
७

87

न्तान्यन्तरयात्युभाभागाभ्यांचरत्युभाभागाभ्यांचरिता २२ तेसर्वेपवप्राचीनावी।
तिनोभूत्वौतेर्हविर्भिःप्रचरिष्यन्तःस्यायन्नमानस्यसक्रस्नाचपुरस्तात्परितःपश्चा
दग्नीनुद्दताश्रावयत्यो२३ स्वधेत्यस्तुस्वधेतिप्रत्याश्रावणं२४ स्वधानमस्त्वितिवषट्का
रः २४ तदुद्दोवाचासुरिः।याश्रावयेत्पुरेवप्रत्याश्रावयेत्पुर्वेषट्कुर्यैर्नयन्नस्यविधायायाश्चा।
यामेति २५ अथाहपितृभ्यःसोमवद्भ्योनुब्रूहीति।सोमायवापितृमतेस्वधेप्रेोत्त्व।
वाकेयअग्नाहैकयावैदेवाःस्वधावयन्तिहाभ्यांपितृन्सकृदेवपराञ्चःपितरस्तस्मा २
देपुरोनुवाक्येअनाह २६ सउपस्तृणीतंत्राज्यामध्यासपुरोडाशस्यावद्यतिसक्तेनैव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सहस्थानानान्तेनसहस्रमस्यस्पतन्त्सकूटवद्‌थान्यथोपरिष्ठाद्धिराज्यस्याभिचारयति
प्रस्यनक्ष्मवदानानानिनातिक्रामतीततपवोणोस्यायाश्राग्नाटपितृत्सोमवतो
यज्ञेतिवषट्कृतेन्द्रदोति २२ अथाद्दपितृभ्योमहिषघ्नोनमृहीति। सउपस्तृणीत।
आज्यमथासौथानानामवद्यतिसतैतैवसहमेध्यस्यैतेनसहपुरोडाशस्यतन्त्सकूट
वद्‌थान्यथोपरिष्ठाद्धिराज्यस्याभिचारयतिप्रस्यनक्षवदानानिनातिक्रामतीत
पवोयोस्यायाश्राग्नाटपितृन्महिषदोयज्ञेतिवषट्कृतेन्द्रदोति २८ अथाद्दपितृभ्यो
त्रिषान्नेभ्योनमृहीति। सउपस्तृणीतआज्यमथास्यमेध्यस्यावद्यतिसतैतैवसहपु
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· रोऽग्नशाम्यतेन सहैधानानान्तस्सकृदेवदधान्वयोपरिष्टाद्धिराज्यस्याभिघारयति प्रयत्न
द्वि· न्नावदानानि नातिक्रामतीत एवोपोस्याया आश्राव्याहपितॄन्त्रिष्वाज्ञान्यजेति वषट्कृते ।
८८ न्नहोति १९ स्वधास्त्वग्नये कव्यवाहनायानुब्रूहीति । तत्त्रिष्टकृते हव्यवाहनो वै देवा
88 नां कव्यवाहनः पितॄणां तस्मादाहाग्नये कव्यवाहनायानुब्रूहीति २० स उपस्तृणीत ।
आज्यम् । अथास्य पुरोडाशस्यावद्यति स तेनैव सहैधा नानान्तेन सह मेध्यस्तत स्सकृदेव दधा ।
धान्वयोपरिष्टाद्धिराज्यस्याभिघारयति न प्रत्यनक्त्यवदानानि नातिक्रामतीत एवोपो ।
स्यायाश्राव्याहाग्निं कव्यवाहनं यजेति वषट्कृते जुहोति २१ स यज्ञातिक्रामती । तत एवो ८८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्यायंन दृश्येतेति सकृदु हैव पराञ्चः पितरो ययुस्तस्मात्सकृत्सकृत्सर्वेषाꣳ हविषाꣳ समवद्य।
ति सकृदु हैव पराञ्चः पितरो ययुस्तिष्ठंस्समवदानानामवद्यत्येतद्वो वै पितरश्चरन्त इवे।
त इव तिष्ठन्न्यस्तन्नस्त्यातितस्मात्तिष्ठंस्समवदानानामवद्यति ॥ तद्धैक एतमेवाहो
मेषमात्मन्निति तꣳ होतोपह्वयावैव जिघ्रन्ति तेभ्यस्तोमप्रयच्छन्ति तेभ्यस्तावैव जिघ्रन्ति
यज्ञीये प्रयच्छन्ति तस्मात्रीत दैवव जिघ्रन्त्येतन्नेवोत ऋर्ध्वन्ति यथा भेवेतरस्य यत्तस्यैद्दग्धा।
शित्रꣳ तत्समवद्यमेवमैवेतस्यापि समवधेयुस्तामुपह्वयावैव जिघ्रन्ति न प्राश्नन्ति प्राशि
तस्यैवेवद्यमन्त्यामददृश्यतिदस्मादाहरियंस्य कस्यवाग्नौ ज्वलतीति ॥ अथ पत्तरो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा० ऽस्मनभवति। यद्यद्यथें वा यजमानो वासमुदपात्रमादायापसलविधि: परिषिञ्चन्नथैं
द्वि० तिसयजमानस्यपितरमवनेजयनसावववनेनितेस्यसावववनेनितेतिपितामहम।
८९ सावववनेनितेतिप्रपितामहन्तयथाशिष्यतेभिषिंचेद्देवतान् २४ अथाप्सुपरोऽशश।
स्सावदाय। सव्येपाणौकृतेथानानामवदायसव्येपाणौकृतेमेथस्सावदायसव्ये
पाणौकृते २५ सयेमामवान्तरमनुसक्ति। तस्यांयजमानस्यपित्रेददात्यसावेतत्ते
इत्यथयेमाववान्तरदिशामनुसक्तिस्तस्यांयजमानस्यपितामहायददात्यसावेतत्तर ८९
मथयेमामवान्तरदिशामनुसक्तिस्तस्यांयजमानस्यप्रपितामहायददात्यसावेतत्तर

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्पथयेमामवान्तरदिशामत्रुसकिंतस्मात्रिमदेष्वेवपितरोमादयध्वंयथाभागमावृषा।
यध्वमितियथाभागमश्नीतेत्येवैतदाहतद्यदेवंपितृभ्योददातितेनोस्वाम्पितृनेनत्स्मा
घत्ताञ्जान्तरेति २९ तेसर्वएवयज्ञोपवीतिनोभूत्वा। दक्षिणतउपनिष्क्रम्याहवनीयमुप।
तिष्ठन्तेदेवानांवाएषउपावर्त्ततेयआहिताग्निर्भवतियोदर्शपूर्णमासाभ्यांयजतेथैत।
त्पितृयज्ञेनेवावारिषुस्तद्देवेभ्योनिह्नुवते ३० पेत्रीयामाहवनीयमुपतिष्ठन्ते।अक्ष
न्नाहवनीयोदन्नमीमदन्तह्यवप्रियाअधूषत। अस्तोषतस्वभानवोविप्रानविष्ठया।
मतीयोजान्विन्द्रतेहरी। सुसंदृशंत्वावयंमघवन्वन्दिषीमहि। प्रनूनम्पूर्णवंधुरस्तु।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तोयामिवशौ २५ अनुयोन्नाविन्दतेहरीं इति २८ अथप्रतिपरेत्यगार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते
द्वि॰ मनोन्वाह्वामहेनाराशंसेनस्तोमेन।पितृणाञ्चमन्मभिः।आनएतुमनःपुनः।
५० क्रत्वेदक्षायजीवसे।ज्योक्चसूर्यंदृशे।पुनर्नःपितरोमनोददातुदैव्योदिशजनः।जीवं
९० व्रातंसचेमहीतिपितृयज्ञेनैववाएतद्वारिश्रुक्तइवलक्पुनर्जीवानपिपद्यन्तेत।
स्मादाहजीवंव्रातंसचेमहीति २९ अथयत्रगोददाति।सपुनःप्राचीनावीतीभूत्वा
भिःनप्रपद्यन्तपश्यमीमदन्तपितरोयथाभागमावृषायिषतेतियथाभागमाश्निश्र।
रिषेवेतदाह ५० अथोदपात्रमादाय।पुनःप्रमलविद्भिःपरिषिञ्चन्पर्येतिसयज्ञमा। ५०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नक्ष्वपितरमवनेनयत्यसाववनेनिक्ष्वेत्यथपितामहमसाववनेनिक्ष्वेति
क्ष्वेतिप्रपितामहंतद्यथाश्नतेभिषिंचेदेवंतद्यदतःप्रसलविद्भिःपरिषिच्य।
यथैतिप्रसलविनरेकंकर्मानुसन्तिष्ठतारितितस्मादतःप्रसलविद्भिःपरिषि।
ञ्चन्ययैति ५। अथनीविमुद्वृह्यनमस्करोति। पितृदेवत्यावैनीविस्तस्मान्नीविमुद्वृह्य
नमस्करोतियज्ञोवैनमोयज्ञियानेवैनानेतत्करोतिषट्कृत्वोनमस्करोतिषड्वाऋत।
वऋतवःपितरस्तदृतुष्वेवैनानेतत्प्रतिष्ठापयतितस्मात्षट्कृत्वोनमस्करोतिगृहान्नः
पितरोदत्तेतिगृहाणांहपितरईशतएषोएतस्याशीःकर्मणः ५२ तेसर्वेपवय।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ द्योपवीतिनो भूत्वा। तयान्नाभ्यां प्रवरिष्यन्तः स्याद्यजमानमग्नीत्स्रुचावपश्यात्परीतः
हि॰ पुरस्तात्प्रतीच्य विशति होता होतृषदने ४२ अथाहवनीयस्याभ्याशे समिधि समिधमा
९१ धायाग्निमग्नीत्संमृड्ढीति स्रुचावादाय प्रत्यङ् तिष्ठन्नाश्रावयत्याश्रावयाद्देवा
91 न्यजेति सोपमर्दिष्ठो द्वावनुयाजौ यजति प्रजा वै मर्दिष्ठं ... पितरः श्रद्धानीति त
स्मादुपमर्दिष्ठो द्वावनुयाजौ यजति ४४ अथ सादयित्वा स्रुचौ व्यूहति। स वैकस्रुग।
परिधीन्समनक्त्यपरिविभिसमभिपद्य प्राग्याद्देविता देव्या होता मे भद्रवाच्याय प्रेषितो मा ९१
नुषः सूक्तवाकायेति सूक्तवाकं होता प्रतिपद्यते तेनाध्वर्युः प्रस्तरं समृद्धपत्नी।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्येवोपास्तेयद्वाहोतासूक्तवाकमाह ५५ अथाग्नीदाहाऽनुप्रहरेति । सनकिंचनानु
प्रहरतितल्पीमेवात्मानमुपस्पृशति ५६ अथाहसंवदस्वेति । गानग्नीद्गाच्छ्रा
वयश्रौषट्गमादित्याहोतृभ्यः स्वस्तिमानुषेभ्यः शंयोर्ब्रूहीत्युपस्पृशत्येवपरिधी
न्नानुप्रहरत्यथैनहृदिसमस्यतिपरिधीश्च ५७ तद्धैके । हविरुच्छिष्टमनुस
मस्यंतितदुतथानकुर्याद्धुतोच्छिष्टंवाएतत्तेहुतोच्छिष्टमग्नौजुहवामेतितस्माद
पोवैवाभ्यवहरेयुः प्राश्नीयुर्वा ५८ ब्राह्मणम् २ महाहविषाहवैदेवावृत्रंजघ्नुः ।
तेनोएवव्यजयन्तयेयमेषांविजितिस्तामथयानैवेषात्रेधाविहितास्यामस्यैवयान्वे

ब्रा॰
हि॰
९२
92

स्थाने नैवैव शल्यान्निरहरन् तान्यहूहन्तस्त्र्यम्बकैरयजन्त । अथ यत्त्र्यम्बकैर्यजन्
ते । तद्यादन्नेवैतस्य तथा कश्चरेणुर्द्वलीति देवाश्चकुर्वन्निति नैवैषपतत्करोति ।
याश्चैवास्य प्रजा जाता याश्चाजातास्ता उभयीरुद्रियात्प्रमुञ्चति ता अस्यानमी।
वा अकिल्बिषाः प्रजाः प्रजायन्ते तस्मात्त्र्यम्बकैर्यजन्ते २ ते वै गोद्यान्नभवन्ति । रुद्र
स्य हीशुस्तस्मादेकाद्शभवन्त्येककपाला भवन्त्येक एव यस्मै त्रितिति तस्मादेककपाला भ
वन्ति ३ ते वै प्रतिपुरुषं । यावन्तो गृह्यास्स्युस्तावन्त्येकेनातिरिक्ता भवन्ति तद्यति ४
रुषमेवैतदेकैकेन याश्चास्य प्रजा जाता ता रुद्रियात्प्रमुञ्चत्येकेनातिरिक्ता भवन्ति त ९२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

घाएवाएषप्रजाग्रजानानाम्नाहृदियान्तसंचतितस्मादेकेनातिरिक्ताभवन्ति ४ स।
न्नच्चनेननगार्हपत्यं यज्ञोपवीतीभूत्वोदङासीनपत्नानटस्त्रातिसनवतपवोयोम्याघो
दह्निः एत्तवदन्नदीच्योदङ्घडपलेउपदधातम्नगार्हे गार्हपत्यस्यकपालान्युपदधाति
नघदेताःसूत्राान्दिशः८ सन्नपश्चादेतस्यैवमस्यदिक्रस्मादेतासूत्रांदिशः८ सव
न्ते ५ तेवा अक्ताःस्यारक्ताः८ दिहविस्तउवाग्रनक्तापवस्यरभिमानुकोदहदः पशु।
न्स्याघदेज्यान्तस्मादेतत्तापवस्यः ६ तात्सार्हपाग्र्याः८ सपूदास्या। नाहार्यपचनाउ
त्तकमादायोदस्नेरत्यज्ञदोनेपादेतस्यदेवस्यदिक्राथिन्नदोतिपश्चादिसदेवस्य।

ग्रा॰ तिचनक्षत्रेन्नदोषेन दृष्टाग्रस्यनः । घिदतं प्रज्ञातमवसानं यत्र नक्षत्रस्माच
हि॰ नक्षत्रन्नदोति १ पलाशस्य पलाशेन मध्यमेनन्नदोति मध्यैवै पालाशस्य पला
९३ शे मध्यमैवैतन्नदोति समग्धैषामेवावद्येके स्यैवनावद्यति यपषोऽतिरिक्तो भ
93 वति ८ सन्नदोषे । षतेहृद्भागः सदृक्षसोमिकपातेन्न षष्षक्षदेत्यग्निकारदैवे ।
नामस्य सस्मानयास्यैषमदृभागान्नयद्स्यैषक्षियामदृभागान्नस्माञ्जमकाना ।
मनयाग्रस्य प्रज्ञाज्ञाता स्वाकृद्वियान्नमृश्चति ९ अथ यः पशुपकोऽतिरिक्तो भवति
तमादाय करउपकिरत्येषतेहृद्भागः आलम्लपशुरिति तदस्माग्राप्तमेव पशूनाम ९३

उरिशान्तितेनोरतरामैश्वत्राहिनात्तिनयह्रुपकिरतितिरर्इवैवेर्णभोक्तिरर्इवे
नयह्रुपकीर्णान्तमाहाउपकिरतिनयाप्वास्यप्रजानाथ्रजानानास्ताफहृदियाग्ने
मुञ्चति ८ अथ पुनरेव मन्त्रं पठेत् । वहन्महीमसवदेवं येमसकम् । यथानोव
स्यसस्करद्यथानः श्रेयसस्करद्यथानो व्यवसाययातन् । भेषजमसि भेषजं गा
वेश्वाय पुरुषाय भेषजं सुखं मेषाय मेष्यै श्वाहस्ताशीरेवैषैतत्सकर्मणः ॥
अथापमलविधिः परियन्ति । सव्यानूरून्पाघ्नानाहास्यमकं यज्ञामदेहसंगो ।
पिंडपित्वर्ईनम उग्रीहकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतादित्याशीरेवैषैः ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ नम्यकर्मणाग्नाशिषमेवैतदाशांसते तद्वैवशामिवयोस्तयोर्मध्यातेनास्मान्न
द्वि॰ स्मादाहस्तयोर्मध्येतीयमामस्नादिति १२ तद्धापिकुमार्यः पतीयुर्भगस्य भजा
१४ महा इति या इवैसा रुद्रस्य स्वसाम्बिकानामिमा इवैभगस्येछन्तस्मा इद्धापिकुमा
र्यः पतीयुर्भगस्य भजामहा इति १३ तासामुतासामंत्रोस्ति । त्र्यम्बकं यजामहे सु
गंधिं पतिवेदनम् । उर्वारुकमिव बंधनादितो मुक्षीय मामुत इति सा यदित इत्या
ह ज्ञातिभ्यस्तदाह मामुत इति पतिभ्यस्तदाह पतयो ह्येव स्त्रियै प्रतिष्ठा तस्मादा १४
ह मामुत इति १४ अथ पुनः प्रसलवित्रिः परियन्ति । दक्षिणानुहृत्वनपाच्यानाप्ते

94

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नैवमेत्रेणातथात्मनः प्रसलविभिः परियन्ति प्रसलविनः कंकर्मोऽत्र सन्निष्ठाता
इतितस्मात्सनः प्रसलविभिः परियन्ति ।५ अथैतांस्यजमानोऽग्नलौसमोप्यो ।
ह्रोत्रुदस्मतियथागोऽज्ञोदास्यामदात्मध्यपवैतह्ललात्रिर्मिमतेतोविलिस ।
न३पस्पान्तिमेघजमेवैनंकुर्वतेतस्माद्धिलिप्सन्तउपस्पशान्ति ।६ नाहयो ।
मृन्नकयोरूपनह्याबेणयष्टांवाऽरूपेवोभयतश्राममध्योरूर्ध्वोरेत्स्ययदिहृतस्मा ।
द्युणाम्नानेनवल्मीकवपाविन्देतास्मिन्नासञ्जरोतनेरुद्रावसन्नेनपरोमृजव
नोतीह्यीनवमेनवाग्रधानंयन्तितेनःऽमावसमेवानवाङ्क्षेतियत्रयज्ञास्यवर ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· णान्तर्हितवत्त्र इत्यस्मात्परो मूजवतोऽतीहीत्यध्वानं तस्मादाह तेन परो मूजवतोऽतीहीत्य
द्वि· वततधन्वा पिनाकावस इत्याहिंसन्नः शिवोऽतीहीत्येष वै तद्दात्कृत्तिवासा इति।
९५ निष्वापयत्येवैनमेतन्न ह्यतः कंचन हिनस्ति तस्मादाह कृत्तिवासा इति ९
अथ यदि तिष्ठन्नाहुत न्वावर्तन्ते। ते प्रतीक्षमुत्तरायन्ति प्रवेशमाण उपस्पृशन्ति
रुद्रियेणेव वा एतदचारिषुः शान्तिरापस्तदद्भिः शान्त्या शमयन्ते १० अथ केश
श्मश्रूणि। समारोह्यत्यग्नी उद्वसाय वहते रयजनेन हि तदेवकल्पते यदन्वारवेदा ९५
वग्निहोत्रं जुहुयात्तस्मादुद्वसाय तिष्ठतीहानि वा निर्मथ्याग्नी पौर्णमासेन यजेत

95

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्मन्न यत्तः एव वा एष यज्ञात्मनमौस्यात्मथेष्ठहृत्मनः प्रतिष्ठितो यज्ञो यज्ञस्यौमासस्त्व
त्मन्नेवैतद्यज्ञेनात्मनः प्रतितिष्ठति तस्मादुद्वसयति ॥९॥ ब्राह्मणम् १ अर्धम्
ह द्वैसुकृतं चातुर्मास्ययाजिनो भवति । संवत्सरं हि जयति तेनास्यार्धं भव
ति स वै द्वेधा विभज्य यजन्ते द्वेधा विभज्य प्रजयति सर्वं वै संवत्सरः सर्वमस्याक्षय्यमे
तेनो हास्याक्षय्यं सुकृतं भवत्यन्नं हैवैतद्दत्वा देवानन्वेत्यक्षय्यं वै देवानामे
तेनो हैवास्याक्षय्यं सुकृतं भवत्येतन्न्वेतद्यस्माच्चातुर्मास्यैर्यजते । अथ यस्मा
च्छुनासीर्येण यजेत । यो वै देवाः श्रीरासीत्साकमेधैरीजानास्तां विजित्तानानात्त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· च्छुनमथयः संवत्सरस्यप्रजितिसारसत्रासीनत्सीरऽसायांवैवदेवानाऽश्रीरा।
हि· सीत्साकमेधैरीजानानांविजितानानांयउचसंवत्सरस्यप्रजितिमस्यरसत्यासी
९६ न्नमेवैतदुभयंपरिगृह्णात्यकुर्वन्तेनैतस्माच्छुनासीर्येणयजन्ते २ तस्माद्वाऽओप।
96 कित्स्नमावैदिवंगच्छन्तिदृष्टदाऽत्रमस्यलोग्निमयचप्रयाजाभवन्तिउपयोऽ
याजापकऽसमिष्टयजुः २ अथैतान्येवपञ्चहवींऽषिभवन्त्यो। तैर्वैदेविर्भिःप्र।
जापतिःप्रजाअसृजततैतेनभयतोवरुणपाशात्प्रजाःप्रामुञ्चदेतैर्वैदेवाहत्रमघ्न ९६
न्नेतैर्वैव्यजयन्तयेयमथोविजितिस्तान्तथोएवैषएतैर्यांवैदेवनाऽश्रीरासीत्सा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

कमैधे शीज्ञानानां विजिग्यानानां यश्च संवत्सरस्य प्रजितस्य रसस्त्रासीन मेवैतन्द
भयं परिगृह्यात्मन्कुरुते तस्माद्वा एतानि पञ्च हवींषि भवन्ति ४ अथ शुना
सीर्यो द्वादशकपालः पुरोडाशो भवति समन्युः शुनासीर्यस्य यं शूर्वं मेवोवामं ५
अथ वायव्यं पयो भवति। पयो ह्वै प्रजा जाता अभिसंजानते विजिग्यानं तस्मात्प्र
जाः श्रियै यशसे न्नाद्यायाभि संजानानां ता इति तस्मात्पयो भवति ६ तद्यद्वायव्यं
भवत्ययं वै वायुर्यो यं पवत एष वा इदं सर्वं प्रप्याययति यदिदं किंच वर्षति तु
ष्टा देवद्ययो जायन्ते रुषधीर्जग्ध्वापः पीत्वा तत एतद्स्म्रोधि पयः संभवत्येषहि।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वापतन्ननयतितस्माद्दायबन्धंभवति १ अथसौर्यएककपालःपुरोडाशोभव।
हि॰ ति।एषवैसूर्योयएषतपत्येषवाइदंसर्वमभिगोपायतिसाधुनावदसाधुनाव
९७ देषवाइदंसर्वंविपश्यतिसाधौनदसाधौनदेषमाविनिर्गपानस्थीनःसाधुना
मदतिगोपायत्साधौनहिंदयरितितस्मात्सौर्यएककपालःपुरोडाशोभव
ति ८ तस्याश्वःश्वेतोदक्षिणा।तद्धेतस्यरूपंक्रियतेयएषतपतियद्यश्वंश्वेत
न्नविन्देदपिगौरेवश्वेतःस्यात्तदेतस्यरूपंक्रियतेयएषतपति ९ सयत्रैवसाक ९७
मेधैर्यजते।तच्छुनासीर्येणयज्ञेनयद्येषत्रिःसंवत्सरस्ययजतेतेनैवसंवत्सरमा।

97

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्नीनस्माधायैकवकयचैतेनयजेत १० तद्वैकोराज्ञीरापिपथिहल्लिसमयदिन
द्रीरपिपथिहद्दृदः पुरस्तात्फाल्गुन्यै पौर्णमास्याः ३ हविष्ठंतल्लुनासीर्येणयजे
त ॥ अश्वदीतेन। तद्धानीजातेपुनः फाल्गुनीपौर्णमास्यतिपर्येयास्तनः श
योगानूपरवदसमयदेतमनीजातेपुनः फाल्गुनीपौर्णमास्यभिपर्येयात्तस्मादेत
ह्यानीजातेपुनः फाल्गुनीपौर्णमास्यभिपर्येयादिति नूत्सृजमानस्य ११ अथ
पुनः प्रयुञ्जानस्य। पूर्वेद्युः फाल्गुन्यै पौर्णमास्यै शुनासीर्येणयजेताथप्रातर्वै।
श्वदेवेनाथपौर्णमासेनैनद्पुनः प्रयुञ्जानस्य १२ अथातः परिवर्त्तनस्यैव। सर्वे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तोमुखोवाअस्मावादित्यएषवाऽइदंसर्वंविरोचयतियदिदंकिञ्चशृणातितेनैवसर्व
द्वि॰ तोमुखस्तेनान्नादः ४ सर्वतोमुखोयमग्निः। यंतोह्येवकृतस्याग्रावभ्यादधाति
१८ तएवप्रदहतितेनैवसर्वतोमुखस्तेनान्नादः ५ अथायमन्यतोमुखः पुरुषः। स।
एतत्सर्वतोमुखोभवतियत्परिविर्नंयन्तेसएवमेवान्नादोभवतियथैतावेतदेवं।
विद्यायपरिविर्नंयन्तेतस्माद्धैपरिविर्नंयेत ६ तद्धोवाचासुरिः। किन्नुतत्सर्वतोमुखस्य
यदपिसर्वाण्येवलोमानिवपेतयदृतिः संवत्सरस्ययन्तितेनैवसर्वतोमुखस्तेना
न्नादस्तस्मान्नाद्रियेतपरिविर्नंयितव्यमिति ७ ब्राह्मणम् ४ तदाहुः। साकमेधै। १८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वैदेवा हृत्रमघ्नंस्तैर्वै व्यजयन्त येयमेषां विजितिस्तामितिसर्वैर्देवैर्नैव देवास्या
नर्मासिहृत्रमघ्नंस्तैर्वै व्यजयन्त येयमेषां विजितिस्ताम् १ ते होचुः। केनरा
ज्ञाकेनानीकेनयोऽस्यामरतिमहाग्निरुवाचमयाराज्ञामयानीकेनेतितेऽग्निना
राज्ञाग्निनानीकेनवसन्तोमासः प्रजायं स्तांस्त्रयाणांचतुर्णांवविधयापर्यैरन्
न् २ ते होचुः। केनैवराज्ञाकेनानीकेनयोऽस्यामरतिस्रयवरुणउवाचमयाराज्ञा।
ज्ञामयानीकेनेतितेवरुणेनैवराज्ञावरुणेनानीकेनापराश्वन्तोमासः प्राजायं।
स्तान्स्त्रयाणांचैवचतुर्णांचविधयापर्यैरन्न २ ते होचुः। केनैवराज्ञाकेनानीकेन

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
द्वि॰
९९
99

यो ऽस्मान् अभिदासति स देवानामयातयामानीकेनाभितः स्फ्यैणैव यातं तस्फ्यैणानीके।
नापरां स्वतरो मासः शान्तये स्तान्वाध्यायानि चैव तत्र यथाव विषयायां पर्यवहृतन् ४ अथ
हैष्य देवेन यजन्ते। अग्निनैवैतद् ध्रात्वा ग्निनानीकेचतरो मासः प्रन्तयन्ति तस्ये नीशाल
ली भवति लोहः स्वरः सायाञ्जनीशाललीसात्र ययो विद्यायो यद्रूपं लोहः स्वरो मध्याणो
रूपमग्निर्द्दिश्व मध्ये लोहितः स्वरसाग्निस्तस्मात् लोहः स्वरो भवति तेन परि विवर्त्तयन्ते तद्ध्।
ध्यायानि चैवैतमेतत्र यथाव विषयायां परिवहन्ति ५ अथ यदृशणप्रब्राह्मसैर्य्यजन्ते। व ९९
रुणेनैवैतद् ध्रात्वा वरुणेनानीकेनापरां स्वतरो मासः प्रन्तयन्ति तस्यानीशाललीभव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिलोकेऽहः स्वस्तेन परिवर्तयते न ह्यस्य प्राणा एवैनमेतद्यथ्याच विद्यया परिरक्षन्ति ९
अथ यत्साकमेधैर्यजते । इन्द्रो वा एतद्भ्राजेन्द्रेणानीकेन पराञ्चवरोमासः प्रजनय
तितस्येनीशल्लीभवति लोकेऽहः स्वस्तेन परिवर्तयते न ह्यस्य प्राणा एवैनमेतद्यथ्या
चविद्यया परिरक्षन्ति ७ स यो हैतद्वैश्वदेवेन यजते । अग्निरेव तर्हि भवत्यग्नेरेव सायुज्य
ं सलोकतां जयत्यथ यद्वरुणप्रघासैर्यजते वरुण एव तर्हि भवति वरुणस्यैव सा
युज्यं सलोकतां जयत्यथ यत्साकमेधैर्यजत इन्द्र एव तर्हि भवतीन्द्रस्यैव सायुज्यं
सलोकतां जयति ८ स यस्मिन्नृतावभ्येतं लोकमेति । स एव तस्मात्परस्माज्जनत्वेषु ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰
द्वि॰
१००
100

यच्छति परउ परस्मा ऊह त्वे प्रयच्छति स परममेव स्थानं परमां गतिं गच्छति चान्तं ।
स्मोस्य यान्नीतदाड्रूर्व्वात स्मोस्य यान्तिनमनु विंदन्ति परमं ह्येव लल स्था ।
न परमां गतिं गच्छतीति ९ ब्राह्मणम् ५ पंचमः प्रपाठकः समाप्तः कण्डिका समाप्तः
संख्या १०४ सर्व्वे कण्डिका संख्या ५४९ देवयजनं जोषयन्ते । स यद्देव वर्षि द्वितीय
ष्ठं स्यात्तज्जोषयेरन्यदन्यद्भूमेर्नाभिशयीत ततो वै देवा दिवमुपोदक्रामन्देवा । कांड
न्वा एष उपोत्क्रामति यो दीक्षते स सदेवे देवयजने यजते स यद्धान्यद्भूमेरभिश । १००
यीतावरतर इव हैष स्यात्तस्माद्यद्देव वर्षिष्ठं स्यात्तज्जोषयेरन् । तदु हर्म्मतस्सम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ङ्स्यात्समङ्सदविभ्रङ्शि स्यादविभ्रङ्शि सत्प्राक्प्रवणङ्स्यात्प्राची हि।
देवानां दिगथो उदक्प्रवणमुदीची हि मनुष्याणां दिग्दक्षिणतः प्रत्युच्छ्रितमि
व स्यादेषा वै दिक्पितॄणाङ् स यद्दक्षिणाप्रवणङ्स्यात्क्षिप्रे ह यजमानोऽमुंलोक
मियात्तथो ह यजमानो ज्योग्जीवति तस्माद्दक्षिणतः प्रत्युच्छ्रितमिव स्यात् २।
न पुरस्ताद्देवयजनमात्रमतिरिच्येत। द्विषन्तङ्हास्य तद्भ्रातृव्यमभ्यतिरिच्यते काम
ङ् दक्षिणतः स्यादेवमुत्तरतस्तदु तद्धैवैवमस्य देवयजनं यस्य देवयजनमात्रं पश्चा
त्परिशिष्यते तिद्धैनं तं देवयज्ञोपनमतीति नु देवयजनस्य ३ तद्धोवाच

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ याज्ञवल्क्यो । वार्ष्णाय देवयजनं जोषयितुमैम तत्सात्ययज्ञोऽब्रवीत्सर्वा वा इयं पृ
द्वि॰ थिवी देवी देवयजनं यत्र वा अस्यै क्व च यजुषैव परिगृह्य याजयेदिति ४ ऋत्वि ।
१० जो हैव देवयजनं । ये ब्राह्मणाः शुश्रुवांसोऽनूचाना विद्वांसो याजयन्ति सैवा
ह्वलैतन्नेदिष्ठमामिव मन्यामह इति ५ तच्छालां वा विमिमीते वा प्राचीनवंशां प्रा
मिनत्ति । प्राची हि देवानां दिक्पुरस्ताद्धि देवाः प्रत्यञ्चो मनुष्यानुपावृत्तास्तस्मा ।
त्तेभ्यः प्राङ्तिष्ठञ्जुहोति ६ तस्मादु हैव प्रतीचीनशिराः शयीत । नेद्देवानभिप्रसार्य
शया इति या दक्षिणा दिक्सा पितॄणां या प्रतीची सा सर्पाणां यतो देवा उच्चक्रमुः १०१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सैषादीनांथोदीचीदिक्सामनुष्याणांतस्मान्मानुषउदीचीनवंशामेवशा
लांवाविमितंवामिन्वन्त्युदीचीहिमनुष्याणांदिग्दीक्षितस्यैवप्राचीनवं
शानादीक्षितस्य ७ तांवाएतंपरिश्रयन्ति । नेदभिवर्षादितिनेत्वेववर्षाद्देवा
न्वाएषउपावर्ततेयोदीक्षतेसदेवतानामेकोभवतितिरइववैदेवामनुष्येभ्यस्ति।
रइवैतद्यत्परिश्रितंतस्मात्परिश्रयन्ति ८ नत्वेवसर्वैरिवाभिप्रपद्येत । ब्राह्मणोवै
वराजन्योवावैश्योवातेहियज्ञियाः ९ सवैनसर्वैरिवसंवदेतदेवान्वाएषउपा
वर्ततेयोदीक्षतेसदेवतानामेकोभवतिनवैदेवाःसर्वैरिवसंवदन्तेब्राह्मणेनवै

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ वा राजन्येन वा वैश्येन वा ते हि यज्ञियास्तस्माद्येन शूद्रेण संवादो विन्देत् । तेषामे

द्वि॰ वैकं ब्रूयादिममिति विचक्ष्वेममिति विचक्ष्वेत्येष उ तत्र दीक्षितस्योपचारः १ अथा

१०२ रणी पाणौ कृत्वा । शालामध्यवस्यति स पूर्वार्धे स्थूणाराजमभिपद्यैतद्यजुराह ।

इदमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासो अजुषन्त विश्व इति तदस्य विश्वैर्देवै ।

र्जुष्टं भवति ये वै - - - शुश्रुवांसोऽनूचाना यदहास्यैते त्विमामीलन्ते ब्राह्मणाः शु

श्रुवांसस्तदहास्यैवैर्जुष्टं भवति ॥ यद्वाह । यत्र देवासो अजुषन्त विश्व इति तद ।

स्य विश्वैर्देवैर्जुष्टं भवत्यृक्सामाभ्यां सन्तरन्तो यजुर्भिरित्यृक्सामाभ्यां वै यज्ञं भिय । १०२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यत्र स्योऽरंवं गच्छन्ति यत्र स्योऽरं वङ्ग्रच्छानीतेनैवैनतदाऽऽरणायस्योघेण समभिषामदेमेति भू
मावैरायस्योघः शीर्षैर्भूमाशिषमैवैनतदाशान्ते समभिषामदेमेतीघ्मस्मदतीतिवेत।
माङ्गर्यैः श्रियमश्नुते यः परमनाङ्गच्छतितस्मादाऽरं समभिषामदेमेति २ ब्राह्मणम् ।
अथ पादाङ्करीतेनाश्राके शश्मश्रोर्वपनाय यत्कामयेततदस्मीयाय यद्वासं पयेनब्रतंः से
वास्यातो शान्तं भवति यद्यु नाशिशिषेदपिकामन्नाश्नीयात । अथोत्तरेण शालां परि।
श्रयन्ति। तदुदकुं भस्त्रुपनिदधति तत्राप्नित उपतिष्ठते तत्के शश्मश्रु वपते तत्त्वाति च
निकृन्तनेल्लौवेपुरुषस्यामेध्यं यत्रास्यापो नोपतिष्ठन्ते केशश्मश्रौ च वाग्रस्यनवेश

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वापेनोपतिष्ठेतेघकेशश्मश्रुचवपतेनखानिचनिकृन्ततेमेध्योभूत्वादीक्षाइ
द्वि॰ ति २ तद्वैके। सर्वमेववपन्तेसर्वमेवमेध्याभूत्वादीक्षामहइतितदुतथानकुर्या।
१०२ द्यद्वैकेशश्मश्रुचवपतेनखानिचनिकृन्ततेतदेवमेध्याभवतितस्माउकेश
श्मश्रुचैववपेतनखानिचनिकृन्तते ३ सवैनखान्येवाग्रेनिकृन्तते। दक्षिणस्यै।
98 वाग्रेसव्यस्यवा। अग्रेमानुषेऽथैवन्देवत्राङ्गुष्ठयोरेवाग्रेकनिष्ठिकयोर्वाग्रेमा
103 नुषेऽथैवन्देवत्रा ४ सदक्षिणमेवाग्रेगोदानंविनारयति। सव्यंवाग्रेमानुषेऽथैव १०३
न्देवत्रा ५ सदक्षिणमेवाग्रेगोदानमभ्युनत्ती। मा आपः शमुमेसन्तुदेवीरितिस।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यदाहेमा आपः शमु मे सन्तु देवीरिति वज्रो वा आपो वज्रो हि वा आपस्तस्माद्ये
नैना यन्ति निम्नं कुर्वन्ति यत्रोपतिष्ठन्ते निर्दहन्ति तत्तदेतेनैवैना एतच्छम
यति तथो हैनमेष वज्रः शान्तो न हिनस्ति तस्मादाहेमा आपः शमु मे सन्तु दे
वीरिति ६ अथ दर्भं तरुणकमन्तर्दधात्योषधे त्रायस्वैनमिति वज्रो वै क्षुरस्तथो
हैनमेष वज्रः क्षुरो न हिनस्त्यथ क्षुरेणाभिनिदधाति स्वधिते मैनं हिंसीरिति
वज्रो वै क्षुरस्तथो हैनमेष वज्रः क्षुरो न हिनस्ति ७ प्रछिद्योदपात्रे प्रास्यति तूष्णीमे
वोत्तरं गोदानमभ्युनत्ति तूष्णीं दर्भं तरुणकमन्तर्दधाति तूष्णीं क्षुरेणाभिनिधाय

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ प्रक्षियोदणायैवास्यति ८ अथ नापिताय क्षुरं प्रयच्छति । स केशश्मश्रु वपति स यदा
हि॰ केशश्मश्रु वपति ९ अथ स्नाति मेध्यो वै पुरुषो यदनृतं वदति तेन पूतिरन्तरतो मे-
१४ ध्या वा आपो मेध्यो भूत्वा दीक्षा इति पवित्रं वा आपः पवित्रपूतो दीक्षा इति तस्माद्वै ।
स्नाति १० स स्नात्या । पो अस्मान्मातरः शुन्धयन्त्विति येतद्याह संशुन्धयन्त्विति घृतेन नो
घृतप्वः पुनन्त्विति नैव हि मेध्यं तद्यद्घृतेन पुनन्ति तस्मादाह घृतेन नो घृतप्वः पुनन्त्विति वि
श्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरिति यद्वै विश्वं सर्वं तद्यदमेध्यं रिप्रं तत्सर्वं ह्यस्मा
दमेध्यं प्रवहन्ति तस्मादाह विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरिति ११ अथ प्राङ्वोदद्रु । १४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

क्रामन्नुदिदाभ्यः शुचिरापूत एमीत्युदाभ्यः शुचिः पूत एति १२ अथवासः प
रिधत्ते सर्वत्वायैव स्वामेवास्मिन्नेतत्त्वचं दधाति या ह वा इयं गोस्त्वक् पुरुषे हैवाग्र आ
स १३ ते देवा अब्रुवन् गौर्वा इदं सर्वं बिभर्ति हन्त येयं पुरुषे त्वग्गव्येतां दधाम त
या गौर्वर्षन्तं तया हिमं तया घृणिं तितिक्षिष्यत इति १४ ते वद्याय पुरुषं गव्येता
न्त्वचमदधुस्तया गौर्वर्षन्तं तया हिमं तया घृणिं तितिक्षते १५ अवच्छितो हि वै पु
रुषात्तस्मादस्य यत्रैव क्वच कुशो वा यद्वा विकृन्तति तत एव लोहितमुत्पतति।
स्मिन्नेतान्त्वचमदधुर्वास एव तस्मान्नान्यः पुरुषाद्वासो बिभर्त्येतां ह्यस्मिंस्त्वचमदधुः।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰ त्तस्मादृहवा सायंवसुभूधेनस्या यानवा समृद्ध्या इति तस्मात्पश्चीलङ्हवा ससदि
द्वि॰ हतेन स्यादिवा समृद्धो भवति १६ नोदानेनोग्रेयः स्याद्धेरहस्यौरहस्यनवंचेमि
१०५ भम्मीति साम्नियतीइसतिनवममुखास्पतेइति तस्माद्गावः हवासमसुपेव।
निश्चयन्ते १७ तस्मावापनस्यवसमोयेः पर्यासो भवति वायोरुद्धाद्दोनीविः पि।
हुणाङ् सर्पाणाम्प्रबानोविश्वधादेवानानन्तवश्चारोकारतद्याणामेवङ्दिवाय
तत्सवैदेवाश्चवायज्ञास्तस्मादीदितवसने भवति १८ तद्दाग्रदत्नङ्स्मादयातयाम। १०५
नायेनहेतिष्ठिघ्वैवन्नयायदेवासाग्रामेध्याकृणतिवाचयतिवानदस्यमेध्यमसदि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नियगुश्रद्रनङ् स्यादङ्गिरस्तेनैषामस्मिन्नणोर्यदिदं स्नातवस्य न्विहितम

पल्पूलनकृतं भवति तेनो ह्रापिरीतेन १९ तत्परिधत्ते । दीक्षातपसोस्तनूरसीत्य

दीक्षितस्य वाग्नेः सैषा येन तन्वं भवत्यथा त्वं दीक्षातपसोस्तस्मादाह दीक्षातपसोस्तनू

रसीति तां वा शिवाङ् शग्मां परिदधे इति तां वा शिवाङ् स्योनां परिदध इत्येवैत

दाह भद्रं वर्णं पुष्यन्निति पापं वा एषो ऽग्रे वर्णं पुष्यति यमप्सुमदीक्षितो यात्र भद्रन्तस्मा

दाह भद्रं वर्णं पुष्यन्निति २ अग्रैणङ् शालां प्रपादयति । सर्वे वै देवा नहुदस्य नमीया

देवा रुद्रो वा इदं सर्वमभिभूतस्तस्मै देवा अमुं वन्द्यवनं रुद्रो वा इदं सर्वमभिभूतो दृत्त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ यदस्यैषां वयसां वीर्यं तद्धैवैनं तदिन्द्रयोर्हं धामेति स यदस्यैषां वयसां वीर्यमासीत्तद्धैव
हि॰ नइन्द्रयोरदधत्तस्माद्धैतद्वैवानहांस्वभूयिष्ठम्भाजः स्तद्धैतत्सर्वा रूपमिव यो येनैनइ
१०६ इन्द्रयोरश्रीयादस्तगतिरिव तइन्द्राद्धुतमभिजनितोर्जयायैगर्भस्त्रिवधादितिपा
106 पमकरितिपापीकीर्तिस्तस्माद्धैनइन्द्रयोर्न्नाश्रीयान्नइद्धोवाचयाज्ञवल्क्योश्ना
म्येवाहमइन्द्रमलेवेद्भवतीति २ ब्राह्मणम् २ अपःप्रणीयाग्नावैष्णवमेकादश
कपालं पुरोडाशं निर्वपत्यग्निर्वै सर्वा देवता अग्नौ हि सर्वाभ्यो देवताभ्यो जुह्वत्यग्नि
र्वैयत्तस्यावरार्द्ध्यो विष्णुःपरार्द्ध्यस्तत्सर्वाश्चैवैतद्देवताः परिगृह्य सर्वं च यज्ञं परिगृ। १०६

न्दीक्षारतितस्मादाग्नावैस्नवमेकादशकपालःपुरोडाशोभवति १ तद्धैकआ
दित्यैचरुन्निर्वपन्तितदस्मिन्पर्युदितमिवाष्ठोपुरासोऽदितेर्येज्ञातास्तत्वस्मि
देवा २ उपैत्तस्मभिःपरामालोऽइमास्यदिति २ अष्टौहवैपुत्राअदितेर्यांस्त्वेतद्देवा
आदित्याइत्याचक्षतेसप्तहैवतेविकृतंहाष्टमञ्जनयाञ्चकारमार्ताण्डंसन्दे।
घोहैवाससयावानेवोर्ध्वस्तावांस्तिर्यङ्पुरुषसम्मितइत्युहैकआहुः ३ तउहैतऊचुर्दे।
वाआदित्यायदस्माननुअजनितदमुयेवभूद्धन्तेमंविकरवामेतितंविचक्रुर्यथायम्पु
रुषोविकृतस्तस्ययानिमांसानिसङ्कृत्यसन्न्यासुस्ततोहस्तीसमभवत्तस्मादाहुर्न

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हविर्नैवप्रतिगच्छन्तीयाम्रहणाज्जानोदिदस्नीतियज्ञहतक्षिचक्रः सविवस्यानादित्य

द्वि॰ स्ततेमाः प्रजाः ४ स होवाच। गाधवान्मेऽस्य प्रजायांयपतमादितेभ्यस्थ्रहतिर्बपा।

१० दितिगर्भोतिदैवयपतमादितेभ्यस्थ्रहविर्बपत्यपत्नेवाग्नौवैश्वदेवः प्रज्ञातः पत

107 सप्तदशसामिधेन्योभवन्त्युपांशुदेवतेयजतिपंचप्रयाजाभवन्तित्रयोनुयो।

जाः संयाजयन्तिपत्नीः सर्वेस्मायेवसमिष्टयजुरेवनन्तुहोतिनेदिदन्तीन्तितव।

सन्नेपरिधायप्रयायज्ञस्यसमङ्स्यायाश्रन्तङ्कानीयन्तोदिवयत्तस्यसमिष्टयजुः ६। १०

अथाग्रेणशालान्तिष्ठन्त्र्यम्बकै। एकैकंपुरुषोवच्छिनोनस्यैवेतद्भवतियदभ्यङ्केगविवे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पुरुषस्यवगर्भोवाएतन्नवनीतंभवतिस्वेयैवैनमेतन्नवासमर्द्धयतितस्माद्दाश्च
भ्यङ्क्ते ७ तद्धैनवनीतंभवति। घृतंवैदेवानांफांटंमनुष्याणामथैतन्नैवघृत।
न्नोफांटंऽस्याद्देवघृतंऽस्यात्फांटमयातयामतायैतदेनमयातयाम्नैवायात
यामानङ्करोति ८ तमभ्यनक्ति। शीर्षतोऽग्रआपादाभ्यामनुलोमस्मद्रीनास्य।
योमीतिमन्यइतिर्द्वाएतनामामेवज्ञामयद्रूर्वांतासायाएतस्यायोभवतितस्माद
द्रमद्रीनांपयोसीतिवर्चोदाअसिवर्चोमेदेहीतिनात्रतिरोहितमिवास्ति ९ अ
थाक्ष्यावानक्ति। क्रूरंवैपुरुषस्याक्षिप्रशान्तमेतिद्रस्माद्रूयान्तवल्कोइरादारवदास

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ पृथोर्देवा मा हिंसीः कालेपवैतद्दण्डं करोति यदक्ष्णावानक्ति ॥१०॥ यत्र वै देवा असुररक्ष-
द्वि॰ सानि जघ्नुस्तच्छुष्णो दानवः प्रत्यङ्पतित्वा मनुष्याणामक्षीणि प्रविवेश स एष कनी-
१०८ नकः कुमारक इव परिभासते तस्मा एवैतद्यज्ञमुपप्रयन्त्सर्वतो ऽश्मपुरं परिदधात्य-
श्मा ह्याञ्जनं ॥११॥ त्रैककुदम्भवति यत्र वा इन्द्रो वृत्रमहंस्तस्य यदक्ष्यासीत्तं गिरिं त्रिक-
कुदमकरोत्तद्यत्त्रैककुदं भवति चक्षुष्येवैतच्चक्षुर्दधाति तस्मात्त्रैककुदम्भवति यदि त्रै-
ककुदं न विन्देदप्यत्रैककुदमेव स्यात्समानी ह्येवाञ्जनस्य बन्धुता ॥१२॥ शरेषीकयान- १०८
क्ति । वज्रो वै शरो विरक्षस्तायै सतूला भवत्यमूलं वा इदमुभयतः परिच्छिन्नं रक्षो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्तरितमनुचरन्तियथायंपुरुषोमूलउभयतःपरिछिन्नोन्तरितमनुचरन्तितयस्त्स।
मूलाभवन्तिविरत्स्यै १२ सदक्षिणमेवाग्रयानन्ति।सव्यषाग्रेमानुषेथैवन्ते।
वज्रा १४ सद्यानन्ति।छत्रस्याभिकनीनकरन्तिछत्रस्यैवकनीनकस्यदर्शमिव
त्वमेवैदेहीतिनात्रतिरोहितमिवास्ति १५ सदक्षिणाःसक्तुयज्ञधानन्ति।सक्तुसक्ती
मन्थोनरंसक्तुयज्ञधानन्तिहिंस्त्रसीनन्तइन्द्रमेवैतद्ब्रह्मणावकरोति १६ तद्यत्पञ्चवत्तु
नश्यानन्ति।सम्वत्सरसंमितोवैयज्ञःपंचवाऽऋतवःसंवत्सरस्यर्तेपञ्चभिराप्नोतितस्मा
त्पंचवत्तुनश्यानन्ति १७ अथैनन्दर्भपवित्रेणपावयत्यमेध्योवैपुरुषोयदनृतंवदतितेनपू।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ निरस्तं रक्षो मेध्यौ वै दर्भौ मेध्यौ भवतादितीति पवित्रे वै दर्भाः पवित्रं ह्येतौ दीदाश्तति तस्मा
द्वि॰ देनद्दर्भपवित्रेण पावयति १८ तद्धाप्येकं स्यादेको ह्येवायं पवते तदेतस्यैव रूपेण त
१९ स्मादेकं स्यात् १९ अथो अपि त्रीणि स्युः एको ह्येवायं पवते सोऽयं पुरुषेऽन्तः प्रविष्टस्त्रे
109 धा विहितः प्राण उदानो व्यान इति तदेतस्यैवानुमात्रां तस्मात्त्रीणि स्युः २० अथो अपि स
प्त स्युः। सप्त वा इमे शीर्षन्प्राणास्तस्मात्सप्त स्युस्त्रिः सप्तान्येव स्युरेकविंशतिरेषा।
व स्यात् २१ तं सप्तभिः सप्तभिः पावयति। चित्पतिर्मा पुनात्विति प्रजापतिर्वै।
चित्पतिः प्रजापतिर्मा पुनात्वित्येवैतदाह वाक्पतिर्मा पुनात्विति प्रजापतिर्वै वाक १९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिः प्रजापतिर्म्मा पुनात्वित्येवैतदाह देवो मा सविता पुनात्विति तद्वै सुशृतं यद्देवः
सविता पुनाति तस्मादाह देवो मा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेणेति यो वा अयं प
वत एषोऽच्छिद्रं पवित्रमेतेनैतदाह सूर्यस्य रश्मिभिरित्येते वै पवितारो यत्सूर्यस्य।
रश्मयस्तस्मादाह सूर्यस्य रश्मिभिरिति २२ तस्य ते पवित्रपत इति पवित्रपतिर्हि
भवति पवित्रपूतस्येति पवित्रपूतो हि भवति यत्कामः पुने तच्छकेयमिति यज्ञस्यो
दृचं गच्छानीत्येवैतदाह २३ अथाशिषामारम्भं वाचयत्या। वो देवास ईमहे वामं प्रय
त्यध्वरे। आवो देवास आशिषो यज्ञियासो हवामह इति न तस्मो स्वाः सतीर्ध्वं तिज्ञ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ आशिषमाशास्ते २४ अथाङ्गुलीः प्रचति स्वाहा यज्ञं मनस इति द्वे स्वाहोरोरन्तरि।
द्वि॰ क्षादिति द्वे स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामिति द्वे स्वाहा वातादारभ इति मुष्टीकरोति न वै।
११॰ यज्ञः प्रत्यक्षमिवारभे यथायन्दण्डो वा वासो वा परोक्षं वै देवाः परोक्षं यज्ञः २५ स
यदाह स्वाहा यज्ञं मनस इति। तन्मनस आरभते स्वाहोरोरन्तरिक्षादिति
तदारभते स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामिति तदाभ्यां द्यावापृथिवीभ्यामारभते ययो
रिदं सर्वमधि स्वाहा वातादारभ इति वातो वै यज्ञस्तं यज्ञं प्रत्यक्षमारभते २६ अ।
थ यत्स्वाहा स्वाहेति करोति। यज्ञो वै स्वाहाकारो यज्ञमेवैतदात्मन्धत्तेऽथोपववाचं ११॰

110

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यद्धनिर्वागवेयत्तोयद्वमेवैतदात्मन्स्यात्ते २२ अथैतंनं शालां प्रपादयति। सजघ
नेनाहवनीयमेत्याग्रेणगार्हपत्यं सोस्यसञ्चरोभवत्याहुत्यायेनघदस्यैषसञ्च
रोभवत्याहुत्यायाअग्निहोत्रयोनिर्घ्नंतस्यागर्भौदीदितिनोत्तरेणैवयोनिरूढःभंःस।
ञ्चरतिसयत्सन्तेवैनंनिर्वमपरिन्नेदावर्तंतेतस्मादिमेगर्भाःपञ्चन्निर्वमपरिवदाव
र्तन्तेतस्मादस्यैषसंचरोभवत्याहुत्यायै २८ ब्राह्मणम् ३ सर्वाणिहवैदीक्षायाय
ज्ञंनंछोद्भूमणानु। क्रूर्म्लीतिवाएषोस्माल्लोकाद्देवलोकमभियोदीक्षतेपतेरेवतय
ज्ञैर्भिद्धरक्लीतितस्मादाहुः सर्वाणिदीक्षायायज्ञंनंछोद्भूमणानीतितनपतान्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा·
द्वि·
॥

वाक्तरामावदतत्रोद्गभणानीत्याद्गतयोहैताश्राद्गतिर्दियत्तःथगोहंपवैयज्ञंप
त्रघेषश्रत्नतंयत्तोयदाझ्नितिस्लदेतेनयत्तेनोद्गभ्लीतेस्मालोकाद्देवलोकमभि ।तते
यानितेत्रीणित्हवेणज्ञदोति ।तान्याधीतयज्ञं षीत्यावदतेसमपदपवकामायच।
तर्थंङ्कयतेययसंचमङ्सवाज्ञदोतितदेवप्रपदमोद्गभणमवतृष्टांदितज्ञदो।
तिवाम्यात्रुष्टष।ग्निवयत्तोः २ यहेनवेदेवा।रमंजितिजित्तगुयेषामियंजितिस्लदो
त्रुःकथन्नरदम्मत्रुषोरनभ्यारोत्यज्ञंस्यादितितेयत्तस्परसंधीत्वायथ्यामधुमधुत्ह ॥
तोनिर्ईयेगुविंडयत्तंयूपेनयोपयित्वातिरोभवत्रघ्यपदेनेनायोपत्तस्माद्यूपोनाम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नद्वाऽक्षीणमनुष्कृतमासमानेयज्ञं समभरन्नथायंयज्ञः सस्तृत एव वा एव य
ज्ञं सम्भरति ये दृतानि जुहोति ४ तानि वै पंच जुहोति। संवत्सरसंमितो वै यज्ञः।
पंच वा ऋतवः संवत्सरस्य तं पंचभिराप्नोति तस्मात्पंच जुहोति ५ अथातो होम।
सेवा। कृत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहेत्या वा अथेत्क्रवते यज्ञे ये तेन यदेवात्र यज्ञस्य तदेवैतत्सं।
भृत्यात्मन्कुरुते ६ मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहेति। मेधया वै मनसाभिगच्छति यज्ञे ये।
तेन यदेवात्र यज्ञस्य तदेवैतत्संभृत्यात्मन्कुरुते ७ दीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहेत्या। वै
वैतदुग्रतेनेनज्जुहूयते ८ सरस्वत्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहेति। वाग्वै सरस्वती वाग्यज्ञः पश

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा· वो वैश्रृषा उष्टिर्वै पूलउष्टिः पशवः पशवो हि यज्ञस्तद्यद्देवा अयजन्त तस्मात्तद्वैतत्संभृत्या
ह्नि· त्मन्कुरुते ९ तदाहुः । यन्नह्वैवता आहुतयो हूयन्ते प्रतितिष्ठिता अदेवका स्तद्वैनेष्टेन ।
११२ सोमेनाग्निमिति १० आकूत्यै प्रयुजे ग्नये स्वाहेति । नातपकं चनाग्निर्वा अग्रे ह वाग्निः प्र
112 तिष्ठितः स यदग्नौ जुहोति तेनैवैता अह्वैव तेन प्रतिष्ठितास्तस्मादु सर्वा येवाग्नये स्वा ।
हेति जुहोति तत एतान्यधीत यज्ञं पीत्या च दते ११ आकूत्यै प्रयुजे ग्नये स्वाहेत्यात्म
ना वा अग्र आकूर्वते यजेयेति तन्मात्मन एव प्रयुङ्क्ते यन्नु तेते अग्नैते आत्मन्देव ते आधी ११२
ते भवन्त्याकूत्यै प्रयुजे ग्नये स्वाहेति १२ मेधायै मनसे ग्नये स्वाहेति । मेधया वै मनसाभिगच्छति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यज्ञेयन्तितेअस्मैतेआत्मन्देवतेआधीतेभवतोमेधावमनश्च ॥ २ ॥ सरस्वत्यैपूष्णेग्न

येस्वाहेति। वाग्वैसरस्वतीवाग्यज्ञःसास्मैषात्मन्देवताधीताभवतिवाक्शब्दो।

वैपूषापुष्टिर्वैपूषापुष्टिः पशवःपशवोहियज्ञस्तेस्मैतेआत्मन्पशवआधीताभ

वन्तितद्यदस्मैताआत्मन्देवताआधीताभवन्तितस्मादाधीतयजूंषिनाम ॥ ३ ॥ ब्र

श्चचतुर्थीञ्जुहोति। योदेवीबृहतीर्विश्वशंभुवोद्यावापृथिवीउरोअन्तरिक्षम्बृहस्प

तयेद्विषाविधेमस्वाहेत्येषाह्येतेदिवोयज्ञस्यापाङ्क्तिकीर्तयन्त्यापोहियज्ञोद्या

वापृथिवीउरोअन्तरिक्षेतिलोकानां द्विकीर्तयन्तिबृहस्पतयेद्विषाविधेमस्वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ इतिब्रह्मवैमरुद्रस्यतिर्णयापत्तेपत्नेनोद्देपानेदीयोयत्नस्या ।५ अथयांपञ्चमीः स्व
हि॰ वान्नहोति । माहैवप्रपत्नेयत्नोनुष्टुभादितान्वन्नहोतिवाग्ध्यानुष्टुभ्वाग्विद्यतः ५
११२ अथयज्ञवायामाज्यंपरिशिष्टंभवति । तज्जुहोमनयतित्रिः स्ववेणाज्यविलाप
113 याश्रपित्वाहांगरुह्लातिपरुतीयंगरुह्लातितत्स्वमभिपूरयति ।६ मन्त्रहोति ।
विश्वोदेवस्यनेतर्मर्तोवुरीतसख्यम् विश्वोरायइषुध्यतिद्युम्नंवृणीतपुष्यसे ।
स्वाहेति ।७ सैषदेवताभिःपङ्क्तिर्भवति । विश्वोदेवस्येतिवैश्वदेवत्रेतरितिसावि
त्रमर्तोवुरीतेतिमैत्रंद्युम्नंवृणीतेतिबार्हस्पत्यम्पुष्टिंहिमरुद्रस्यतिः पुष्यसइति ११२
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

योऽस्मऽम् १९ सैषा देवताभिः पङ्क्तिर्भवति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तः पशुः पञ्चर्तवः।
संवत्सरस्तेतमेवैतयाप्नोति यद्देवताभिः पङ्क्तिर्भवति २० ताम्वा अनुष्टुभन्तान्नदो
ति। वायवा अनुष्टुब्वागप तत्सन्नधत्तस्मत्स्वमाप्नोति २१ तान्दाद्धित्तामेवैकोन्नद्र
यायस्मै कामायैतत्ताहूयन्तपत्यैवतङ्काममाप्नोति तिनोवैषघैकान्नद्र्या।
त्र्यस्त्रिंन्नद्र्यात्सर्वमेवैषूर्सं‌ऽ सर्वमेवैतनयेतदाप्नोत्यथयस्तुवमभिश्रयति स्तवता
द्भिश्रयति तास्वर्णीन्नदोत्यवैवैतद्धच्यते स्थश्री स्लेवह्र्यन्ते २२ ताम्वा अनुष्टुभमा
न्नदोति। सैषानुष्टुप्स्मैकत्रिंशदक्षरा भवति दश पाणपा अङ्गुलयो दश पाद्या

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· द्वि· ११४

दश प्राणा आत्मैकविंशो यस्मिन्नेते प्राणाः प्रतिष्ठिता एतावान्वै पुरुषः पुरुषो।
यज्ञः पुरुषसम्मितो यज्ञः स यावानेव यज्ञो यावत्यस्य मात्रा तावन्तमेवैनेयेतदाप्नो
ति यदनुष्टुभमेकविंशं शद्वरयाज्जहोति २२ ब्राह्मणम् ४ दक्षिणेनाहवनीयं प्रा
चीनग्रीवे कृष्णाजिने उपस्तृणाति। तयोरेतमधिदीक्षयति यदि द्वे भवतस्तदेत
यो लोकयो रूपं तदेनमनयोर्लोकयोरधिदीक्षयति १ संमशान्ते भवतिः सम्ब।
द्धान्ताविव हीमौ लोकौ तयोः समन्ते पश्चाद्भवतस्तदिमावेव लोकौ मिथुनीकृत्य ११४
तयोरेनमधिदीक्षयति २ यद्यु एकं भवति। तदेषां लोकानां रूपं तदेनमेषु लोके

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

षधिदीतयतियानिशुक्लानितानिदिवोरूपंयानिकृष्णानितान्यसेयदिवेन
रथ्यायास्येवकृष्णानितानिदिवोरूपंयानिशुक्लानितान्यैसेयास्येवमर्मूर्णां
वट्टीगािलान्यन्नरित्तरूपंनदेनमेषुलोकेषधिदीतयति ३ अन्नकस्तदिप
थ्यान्यमयेन्तदिमानेवलोकानिषुनीकृत्यतेषुनमधिदीतयति ४ अथयत्र
खनेनकृष्णाजिनेपश्यामायाङ्कलावाङ्करुपविशतिसंयत्रशुक्लानांतान्चकृष्णानां।
चमतिर्भवतिनदेवमत्तिमरु शपत्रपरक्तामयोःशिलेष्वेरतियदेप्रतिरूपं
तच्छिलस्मरवाञ्चमांसम्प्रावप्रतिरूपेस्युरस्येवैतनटाट ५ तेवामारभरति।यभौवा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ पशुर्भवति यो दीक्षितेन सकृन्नाश्नं स प्रविशति तस्मान्न क्राक्रू लिविभवति न्यक्राक्रू
द्वि॰ लयश्च वह्निगर्भाः ६ स यदाह। ते वामारभ इति। ते वां प्रविशामीत्येवैतदाह ते मा
११५ पातमास्य यज्ञस्योदृच इति ते मा गोपायतमास्य यज्ञस्य समृं स्थाया इत्येवैतदाह ०
अथ दक्षिणेन जानुनारोहति। शर्मासि शर्म मे यच्छेति चर्म वा एतत्कृष्णस्य तद्
स्य तन्मानुषं शर्म देवत्रा तस्मादाह शर्मासि शर्म मे यच्छेति नमस्ते अस्तु मा।
मा हिंसीरिति श्रेयांसं वा एष उपाधिरोहति यो यज्ञे यज्ञतोरि कृष्णाजिनं तस्मा
एवैतद्यज्ञाय निह्नुते तथो हैनमेष यज्ञो न हिनस्ति तस्मादाह नमस्ते अस्तु मा मा हि ११५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ऽसीरिति ८ स वै जन्मनाहं ह वै वाग्र आसीत्ता । स यदग्र एव मध्य उपविशेद्य
पन्नन्नगात्रुव्यात्तेरेड्स्यन्ति वा प्रवा पतिष्यतीति तथो ह्येव स एतस्माज्जन्मनाहं
हैवाग्र आसीत ९ अथ मेखलां परिहरते । अङ्गिरसो ह वै दीक्षितानस्म मवि ।
न्दन्नेनान्यद्रुतादशनमवाकल्पयंस्तपतामूर्जमपश्यन्समाभिन्नामध्यत
आत्मनऊर्जमदधत समाभिन्नया समाप्नुवंस्तथो एवैष एतां समध्यत आत्मनऊ
र्जं धत्ते समाभिन्नया समाप्नोति ९ सा वै शाणी भवति । मृद्व्यसदिति न्वेव शाणी
यत्र वै प्रजापतिरजायत गर्भो भूत्वैतस्माद्यज्ञात्तस्य यन्नेदिष्ठमुल्वमासीत्ते शाणा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्तस्मान्नेहस्तयोवान्तियहसृज्जरार्धमीन्नदीदितवसनमन्तरस्माउल्कज्जरायुएते
हि॰ भवतितस्मादेषान्तरावासमोभवतिमर्यथैवातः प्रजापतिरजाश्वतगार्भोभूत्वै।
११६ तस्माद्यज्ञादेवमैवषोतोजायतेगर्भोभूत्वैतस्माद्यज्ञात् ॥ सावैत्रिवृद्भवतित्रि
116 वृद्धन्नेणपशवोयत्त्रेपितापितामातायज्जायतेतन्नृतीयन्तस्मात्रिवृद्भवति ॥२
मुञ्जवल्क्लेनावनद्धाभवति। वर्नोवैशरोविरदन्तायैसकामसर्गाःसृष्टाभवतिसा
यत्नसलविसृष्टास्याद्युच्येदमत्मारजवोमानुषीस्याद्यदुपसलविसृष्टास्यात्ति ११६
रद्देवस्यात्तस्मात्तुकामसर्गाःसृष्टाभवति ॥२ तामपरिहरत।ऊर्गास्याङ्गिरसीस्य।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ङ्किः रसोसितनामूर्जमेमयश्यन्त्वांश्चमदाऊर्जमस्यियेदीतिनाऽऽदतिरोहितमिवा।
स्ति १४ अथनीविमुद्गूहते। सोमस्यनीविरसीत्यदीक्षितस्यवाअस्यैषाभवेनी।
विर्भवंत्यथावदीक्षितस्यसोमस्यतस्मादाहसोमस्यनीविरसीति १५ अथप्रो
र्णुते। गर्भोवाएषभवतियोदीक्षतेप्रावृतावैगर्भाउल्वेनेवजरायुणेवतस्मा
द्धैप्रोर्णुते १६ सप्रोर्णुते। विष्णोःशर्मासिशर्मयजमानस्येसभयंवाएषोत्र
भवतियोदीक्षतेविष्णुर्यजमानस्त्यद्दीक्षतेतद्विष्णुर्भवतियद्यजतेतद्य।
जमानस्तस्मादाहविष्णोःशर्मासिशर्मयजमानस्येति १७ अथकृष्णविषाणा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ऽस्मिन्विमृजीते। देवाश्च वा असुराश्चोभये प्राजापत्याः प्रजापतेः पितुर्दायमु
द्वि॰ पेयुर्मन एव देवा उपायन्वाचमसुरा यज्ञमेव ते देवा उपायन्वाचमसुरा अमूमे
११९ व देवा उपायन्निमामसुराः १८ ते देवा यज्ञमब्रुवन्योषा वा इयं वागुपमंत्रय
117 स्व ह्वयिष्यते वै त्वेति स्वयं वा हैवैतन्न योषा वा इयं वागुपमन्त्रये ह्वयिष्यते वै मे
ति तामुपामंत्रयत सा हास्मा आरकादिवैवाग्र आस तस्मादु स्त्री पुंसोम।
न्त्रिता आरकादिवैवाग्रे स्तपति स होवाचारकादिव वै मेऽग्रा अस्थादिति १९ ते होचु।
रुपैव भगवो मंत्रयस्व ह्वयिष्यते वै त्वेति तामुपामंत्रयत सा हास्मै निपलाशमि। १२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यो वा इतस्तस्मादुष्ट्रीपुंसोऽपमेने वितानि पलाशमिवेववदति स होवाच नि पला
शमिव वैमैवादीदिति २० ते होचुः । रूपैव भगवो मेऽजय स्वहूयिष्यते वै वेतिता
मुपामेऽजयन्त सोऽहेनत्र ऋवेतस्मादुस्त्रोपुमांसं स्वहूयत एवोऽन्नमसं स होवावा ।
हूतं वै मेति २१ ते देवा ईस्ताञ्चक्रिरे । योषा वा इयमागपदेन त्रपुविते हैव मातिष्ठु
न्तमभ्येहीति श्रूहिता न्तनयागतो प्रति प्रश्नतादिति सोऽहेनत्रेदेव तिष्ठन्तमभ्येयाय
तस्मादुस्त्रीपुमांसं सं संस्कृतं तिष्ठन्तमभ्येति तिनः हैम्य आगतो प्रति प्रोवाचेयं वा आ
गादिति २२ तां देवाः । अप्स्वेऽभ्योऽन्तरायंस्तांः स्वीकृत्याग्नावेव परिगृह्य सर्वं हुतमज

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ द्वगाइतितिहिदेवानाᳬसपत्नानामेवाम्‌सनुष्टुभाज्ञद्वगुस्तदेवेनान्तदेवाःस्वयकुर्वत
हि॰ तेसुराआत्तवाचसोहेलवोहेलवइतिवदन्तःपराबभूवुः २३ तस्यैतामपिवाच।
११८ मूदुःरूपजिज्ञास्याᳬसम्लेच्छस्तस्मान्नब्राह्मणोम्लेच्छेदसुर्याहैषावागेवमेवैष
द्विषताᳬसᳬत्नानामादत्तेवाचन्तेस्यान्नवाचसःपराभवन्तियएवमेतद्वेद २४ सो
यंयज्ञोवाचमभिदध्यौ।मिथुन्येनयास्यामितितांᳬसंबभूव २५ इन्द्रोहवाइतांच
क्रे।महद्वाइतोभ्वंजनिष्यतेयज्ञस्यचमिथुनाद्वाचश्चयन्मातन्नाभिभवेदितिसइन्द्र
एवगर्भोभूत्वैतन्मिथुनंप्रविवेश २६ सहसंवत्सरेजायमानइक्षाञ्चक्रे।महावी। ११८

118

योवाऽअयंयोनिर्योमाममदीयरतयद्धैमेतोमरूदेवान्वक्राऽउप्रजायेतयत्मातत्क्राभि
मेवेदिति २७ तोऽप्रतिपरामृश्यावेष्ट्याक्षिन्नायज्ञस्यशीर्षच्यवदधायज्ञोहिकृष्णः
सयःसयज्ञस्तत्कृष्णाजिनंयोसायोनिःसाकृष्णविषाणाथयदेनामिन्द्रआवेष्टा
क्षिनतस्मायवेष्टितेवसयथैवातऽइन्द्रोजायतगर्भोत्वैतस्मान्मिथुनादेवमेवैषो।
तोजायतेगर्भोभूत्वैतस्मान्मिथुनात् २८ ताम्वाऽउत्तानामिवबध्नाति।तानेवैवैयो
निर्गर्भम्बिभर्त्यथदक्षिणांभ्रुवमुपर्युपरिललाटमुपस्पृशतीन्द्रस्ययोनिरसीत्ति
त्स्पष्टैषायोनिरतोवाएतमाविशन्नाविशततोवाजायमानोजायतेतस्माद्दे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ न्स्मयोनिरसीति २९ अथोह्यिवति। स्तसस्याः क्षुधीस्क्षुधीतियत्तमेवैतज्जनय
द्वि॰ तियदावैस्तुघमंभवत्यथानेयज्ञायभवतियदाङ्गःघमंभवतिनतर्ह्योल्मतेवना
११९ लंभवतितद्यत्तमेवैतज्जनयति ३० अथनदीत्तितःकाष्ठेनवानखेनवाऊणुयात्।
तगर्भोवापन्नंभवतियोदीतत्तेयोवैगर्भस्यकाष्ठेनवानखेनवाकण्डूयेद्पामस्या।
119 म्निस्येनतोदीत्तितःपामनोभवितोह्यदीत्तितेवाअग्रेरेताः सिंचतीरेताः सिपाम
नानिजनितोःस्नावैयोनीरेतोनदिनस्यघावापतस्यस्नायोनिर्भवतियत्कृत्स्नवि
षाणातथौदेनमेषानदिनस्तिनस्याहीत्तितःकृत्स्नविषाणावैवकण्डूयेतनास्येन ११९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

कृष्णविषाणया ११ अथास्मै दण्डं प्रयच्छति । वज्रो वै दण्डो विरक्षस्तायै १२ औदु
म्बरो भवत्यन्नं वा ऊर्गुदुम्बरो ऽन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै तस्मादौदुम्बरो भवति १३ मु
खसम्मितो भवति । तावद्धि वीर्यं यावदेव वीर्यं तावात्मन्भवति यन्मुखसम्मि
तः १४ तमुच्छ्रयते । उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मा पाह्यंहस आस्य यज्ञस्योदृचरः
ह्नो मा गोपायास्य यज्ञस्य संस्थाया इत्येवैतदाह १५ अथैके ऽङ्गुलाश्चन्म चत्रिवा
वर्जयन्त्यतो हि न किञ्चन जपिष्याम भवन्तीति वदन्तस्तदु तथा न कुर्याद्यथा परा
ञ्चं मावन्तमङ्गुलि क्षेत तन्नाधालमभेतैवं ह वा यत्तन्नाधालमभेतेतस्माद्दण्डेनैवाङ्गुलीम्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· वदत्युत्रवा वेयजेत १६ अथ यद्धीहिति । ऋचं वा यजुर्वा साम वाभिव्याहरन्त्यभि ।
हि· स्विरमभिस्विरमेवैतद्यज्ञमारभन्ते तस्मादनुब्रूवेवाह्नलीन्द्रमेवेदनुब्रूवा वेयजेत १०
१२· अथ यद्वावेयजति । वाग्वै यज्ञो यज्ञमेवैतदात्मन्नधत्तेऽथ यद्वावेयमो व्याहरति त
स्मादेहेषविस्रष्टो यज्ञः पराङ्वर्तते तद्यो वै समवीसृवे वा यज्ञवोऽनपेघद्धो वै विस्र
स्तयज्ञं पुनरारभन्ते तस्योदेहेषा प्रायश्चित्तिः १८ अथैकउद्दति । दीदितो यस्मादग्र
णोदीदितो येन्द्राग्नणा इति निवेदितमेवैनमेतत्सन्तं देवेभ्यो निवेदयत्यय यस्माद्दा १२·
वीर्यो यो यज्ञमापदि समयं प्रमाकेकोभूनड्डोपयन्तेऽमेवैतदाहदिविष्ठ वन्याहदिविष्ठ ।
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वियन्तः २९ अथयद्ब्राह्मणाऽस्याहानद्वेववाअस्मातःपुरास्तानेभवतीदंस्वाहृ
रत्नाःस्त्रियोषितमन्तुसवन्नेतद्वतरत्नाःसेवैरेतश्चादधतीत्यथाज्ञाद्वाज्जायते।
योब्राह्मणोयोयज्ञाज्जायतेतस्मादपिराजन्यम्वावैश्यम्वाब्राह्मणऽस्येवब्रूयाद्ब्रा
ह्मणोहिर्जायतेयोयज्ञाज्जायतेतस्मादाङ्गत्रेसवनकृतंहत्यादेनस्वीहैवसव।
नकृतेति ४॰ ब्राह्मणम् ५ प्रथमःप्रपाठकः समाप्तः कण्डिकासंख्या १२४ वा
चंयच्छति। सवाचंयमआस्तमयातघद्वाचंयच्छति १ यज्ञेनवैदेवाऽइमाञ्जितिञ्जिग्यु
र्यैषामियञ्जितिस्तेहोचुःकथन्नऽइदम्मनुष्यैरनभ्यारोह्यंस्यादितितेयज्ञस्यरसंधी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ नायथामधुमधुकृतोनिर्द्धयेयुर्विदुह्ययज्ञंयूपेनयोपयित्वातिरोभवंस्तद्यदेनेन।
द्वि॰ नायोपयंस्तस्माद्यूपोनाम २ तद्धाऋषीणामनुश्रुतमास। तेयज्ञंसमभरन्यथा
१२। यंयज्ञःसमभृतएवमस्माएषयज्ञंसंभरतियोदीक्षतेवाग्वैयज्ञः ३ तामस्तमितो
वाचंविसृजते।संवत्सरोवैप्रजापतिःप्रजापतिर्यज्ञोऽहोरात्रेवैसंवत्सरएतेह्येनंपरिप्ल
वमानेकुरुतःसोऽह्नवदीक्षिष्टसरात्रिंप्रापत्सयावानेवयज्ञोयावत्यस्यमात्रातावन्त
मेवैतदाभ्यांवाचंविसृजते ४ तदुहैके।नक्षत्रेदृष्टेवाचंविसृजन्तेयत्नक्षत्रानुदृष्टास्तमितो १२।
भवतीतिवदन्तस्तदुतथानकुर्यादकेनेस्ययज्ञमेघःस्यात्तस्माद्यदैवानुदृष्टास्तमिते।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मम्येतत्तद्देववाचं विसर्जयेत् ५ अथैनेनोद्देके वाचं विसर्जयन्ति। भूर्भुवः स्वरिति य
ज्ञमाप्याययामो यज्ञं सन्दधम इति वदंतस्तद्दतथा न कुर्याद्ब्रह्म यज्ञमाप्याय
ति र सन्दधाति य एतेन वाचं विसृजयति ६ अथैनेनैव वाचं विसर्जयेत्। इदं ते कृण्ववं ते
कृण्वन्तामिन्द्रस्याग्निर्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञिय इत्येषहस्याज्ञयज्ञो भवत्येतद्धविर्यण्या।
पुरोग्निहोत्रन्त्यज्ञेनैवेत यज्ञं संभृत्यतयज्ञे यज्ञप्रतिष्ठापयति यज्ञेन यज्ञं सन्त।
नोति सन्तनं स्वेवास्यैतद्धुतं भवत्यास्त्यायेविष्णुरन्वस्याद्दविहृद्धि यज्ञः ७ अथाग्नि
मभ्याहृत्य वाचं विसृजन्ते। तद्ब्रह्म यज्ञमाप्याययन्ति न सन्दधाति योतोन्येन वाचं।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· विसृजन्ते स यच्छमं व्याहरन्त्यस्मा एवैतद्व्याहरति ८ अग्निर्वै होता। अग्निर्हि वै ब्रह्मा

द्वि· ग्निर्यन्त्रं स्यादग्निर्हि वै यज्ञो वनस्पतिर्यत्तिय इति वनस्पतयो हि यत्तिया न हि मनुष्या

१२२ यज्ञे रमन्हन्वनस्पतयो न स्फुलन्तस्मादाहुर्वनस्पतिर्यत्तिय इति ९ अथास्मै व्रतं श्र।

122 पयन्ति। देवान्वा एष उपावर्त्तते यो दीक्षते स देवतानामेको भवति शृतं वै देवाना

ं हविरशृतं मनुष्याणां तस्माच्छ्रपयन्ति नेदेष उपव्रतयति नाग्नौ जुहोति नेदेष उपव्र।

तयति नाग्नौ जुहोति १० यत्तेन वै देवा इमां जितिं जिग्युर्यैषामियं जितिस्ते होचुः १२२

कथं न इदमनुष्यैरनभ्यारोह्यं स्यादिति ते यज्ञस्य रसं धीत्वा यथा मधु मधुकृतो नि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हैवैषु बर्हिःस्वयज्ञं रूपेण यो पयितानितरो भवत्यथ यदेनेनायोपयत्तस्माद्यूपो नाम ॥
तद्वा ऋषीणामनुश्रुतमास ते यज्ञं समभरन्यथायं यज्ञः सम्भृत एवं वा अत्र य
ज्ञो भवति यो दीक्षितः पथेनन्तन्तत्पथ एव तज्जनपतितयदेवात्र यज्ञस्यनिर्हीतं
यद्धिरयं हृतं तदेवैतत्सन्ताप्याययति यदेवापवत्रत इति नाशौत्तदोतिनदाप्यायये
यदश्नौत्तद्याऽत्तद्‌हृत्ये देवमन्येन तन्नात्तद्धृत ॥ इमे वै प्राणा मनोजाता मनोयुजो
दक्षक्रतवो वाग्वा अग्निः प्राणोदानौ मित्रावरुणौ चक्षुरादित्यः श्रोत्रं विश्वेदेवा ए
ता ह वै देवा एतस्य दैवतानां क्रतं भवति ॥ तद्धैके प्रथमे व्रत उभौ व्रीहियवावावपन्त्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ माभ्यां समाभ्यायदेवात्रयत्तस्यातिष्ठीतेयद्धिङ्गद्धन्तस्त्वनराण्यायथामश्नतिवद।
हि॰ न्तोयषफ्वतङ्ख्वानङ्हितयस्यैवातः कामयेततस्यव्रतेऽर्यादेतङ्हेवास्यैताउ
१२२ भौद्रीहिययवाववाराङ्गोभवतश्नितङतथानऽर्याव्रद्धसयत्तमाप्यायषतिनम
न्दयातियउभौद्रीहियवावपतितस्मादन्यतरमेवावपेद्धविद्योश्चस्यैताउभौद्रीहि
यवौभवतः सयदेवास्यैतोहविर्भवतस्तदेवास्यैतावन्नाराङ्गोभवतोयषफ्वतङ
ख्वानङ्हीतयस्यैवातः कामयेततस्यव्रनेऽर्यात् ।४ तदेके। प्रथमेव्रतेसर्वौष
धं सर्वसुरभ्यावपन्तियदिदीतिनमानिर्विन्दथेनेवातः कामयेततेनभिष्ठय। १२२

123

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यावन्तेनभिघृत्येदितितदतथ्यानकुर्यान्मानुषं स्यतेयत्तेकुर्वन्तियद्दैवैत
घृतस्ययन्मानुषंत्रेसृहंयत्तेकरवाणीतियद्दिदीक्षितमानिन्द्रियंदेयेनैवातः
कामयेतनैनमभिघृत्येत्समानित्रितेव३णा ५ अथ्यासैवन्तेप्रयच्छन्तिनीय।
मानुषं कालं साधन्नृगृह्णमपराञ्चेप्रातर्दैगृह्णमपराह्णेव्याकुर्मापवदेवंवैवे
तन्मानुषंचव्याकरोति ६ अथ्यासैवन्तेप्रदास्यत्रुप्त्वुपस्पर्शयतिदैवीधियं
मनामहेसुमृडीकामभिष्टयेवर्चोधांयज्ञवाहसं सुतीर्थानोअसद्वशाइतिमा
नुषायवापप्रश्नाशानायावन्त्रेतिक्षेथ्यात्रैदैव्योपियेनस्मादाहदैवीन्धियमना

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
द्वि॰
१२४

मदेहमस्त्रीकाममभिहृयेवङ्खौं धां यत्तवाहमः स्तीर्थ्यो नो अमद्दशा इति स यावत्कि
यद्व्रतं व्रतयिष्यन्नप उपस्पृशेदेतेनैवोपस्पृशेत् ७ अथ व्रतं व्रतयति। यदे
वाममनोज्ञानामत्रपुत्रोदः त्वक्तत्वस्तेनो वन्वतेनः पात्वेभ्यः स्वाहेति तद्यथा
वषट्कृतं हुतमेवमस्यैतद्भवति ८ अथ व्रतं व्रतयित्वा नाभिमुपस्पृशते। स्वात्राः
पीता भवत यूयमापो अस्माकमन्तरुदरे सुशेवाः। ता अस्मभ्यमयक्ष्मा अनमी
वा अनागसः स्वदन्तु देवीरमृता ऋतावृध इति देवान्वा एष उपावर्तते यो दीक्षते १२४
स देवतानामेको भवत्यत्ति किं वै देवानां हविरेषैतद्धुतप्रदो मिस्याकरोति

124

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

व्रतमुपैष्यन्त्स्वव्रतं प्रमीणानि तिन स्योहैषा प्रायश्चित्तिस्त्यो हास्यैतत्रमिस्या
हूतं भवतिन प्रतं प्रमीणानि तिन स्मादाहुस्त्रा: पीता भवत यूयमापो अस्माकम
न्तरुदरे सुशेवाः । ता अस्मभ्यमयक्ष्मा अनमीवा अनागसः स्वदन्तु देवीरमृता
ऋतावृध इति स यावत्कियच्च व्रतं व्रतयितानाभिमुपस्पृशेद्देतेनैवोपस्पृशेत् ।
त्स्हैद्दयद्दृत प्रदो व्रतमुपैष्यन्स्त्रि चेत् ॥ १५ ॥ अथ यत्र मेध्यो भवति । तन्कृष्णविषाणया
लोहं वा किं विद्वोपहन्नीयन्ने यत्तियातन्दितीयं वै पृथिवी देवी देवयजनी सा
दोषिति तेन नाभिमिमि सात स्पापतेऽक्षुद्रहो व यस्ति यान्तन्भस्थायस्तियं शरीरमभिमे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हुत्वोपोत्थायाभिनश्नाभिमृशमर्यं वा एतत्पतनाय भ्यारेतस्मात्पतनादपपवयन्निति न
द्वि॰ श्नामं होतुम्बः स्वाहाकृताः श्यं हुतम्इव हैतासुज्यन्ति यद्वदैरुष्टितं भव।
१२५ तितस्मादाहां होतुम्ब इति स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशन्तेत्याहुतयोभूत्वा।
प्रान्ता पृथिवीमाविशन्तेत्यैवैतदाह ४ अथ पुनर्लोष्टमस्यति। पृथिव्यासंभ
वेतीयं वै पृथिवी देवी देवयजनी सादीतितेनताभिमिद्याततस्माएतदुहूतैवय
न्तियान्तनूमथायन्तियं शारीरमथमितन्नामेवास्यामेतमनर्येन्तियावन्तनूद १२५
धानितस्मादाहपृथिव्यासंभवेति ५ अथाग्रेये परिदायमपिति। देवानापष।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

उपावर्त्तन्ते यो दीक्षते स देवतानामेको भवति न वै देवाः स्वपन्त्यनवरुद्धो वा ए।
तस्मात्स्वप्नो भवत्यग्निर्वै देवानां व्रतपतिस्तस्मा एवैतत्परिदाय स्वपित्यग्ने त्वं
सुजागृहि वयं सुमन्दिषीमहीत्यग्ने त्वं जागृहि वयं स्वप्स्याम इत्येवैतदाह र।
क्षाणो अप्रयुच्छन्निति गोपाय नो ऽप्रमत्त इत्येवैतदाह प्रबुध्ये नः पुनस्कृधीति यथेद
नः स्वप्तात्सतः प्रबुध्यामहा एवन्नः कुर्वित्येवैतदाह २२ अथ यत्र सुप्त्वा पुनर्व्रतं वि
सृजन्भवति । तद्वाचयति पुनर्मनः पुनरायुर्म आगन्पुनः प्राणः पुनरात्मा म ।
आगन्पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आगन्निति सर्वं ह वा एतेन स्वपतो ऽपक्रामति प्राणा ए ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· वनते नैवैतत्त्वष्टा पुनः सञ्ज्छतेन तस्मादाह पुनर्मनः पुनरायुर्म आगन्पुनः प्रा।
द्वि· णः पुनरात्मा म आगन्पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आगन् । वैश्वानरो अदब्धस्त
१२६ नूपा अग्निर्नः पातु दुरितादवद्यादिति तद्यदेते देवा यज्ञमेनत्वा येन वा मिथ्याक
र्त्तं तस्मान्नः सर्वस्मादग्निर्गोपाययितिस्वैवैतदाह तस्मादाह वैश्वानरो अदब्धस्तनू
126 पा अग्निर्नः पातु दुरितादवद्यादिति ॥२२॥ अथ यदीतितो । व्रतं वा व्याहरति क्रुध्य
ति वा तन्मिथ्या करोति व्रते शमीणाम क्रोधो यो हेवदीति तस्मादग्निर्वै देवानां व्रत
पतिस्तस्मा एवैतदुपधावति त्वमग्ने व्रतपा असि देवा आ मर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीड्य इति । १२९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तस्मोदेषाशायश्चिन्निसत्थोदासैनत्रमिथ्याकृतैभवतिनत्वतश्रमीसातित
स्मादाद्वमग्रेवतपाश्वसिदेवश्रामस्रेषा।वेयत्तेषोऽग्नइति २४ अथयदीति
ताधाभिदरन्ति।नस्मिन्वायथतिरासेयत्सोमाभूयोभरेतिसोमोदवाअस्मा।
पतघ्नतेयदीतिताधाभिदरन्तिसयदादरासेयत्सोमेतिमेस्वनश्यत्सोमेस्यैव
तदाहभूयोभरेत्यानोभूयोभूरेत्येवैतदाहदेवोनःसवितावसोर्दातावस्वदादि
तितथोदास्मापतत्सवितप्रसूतमेवदानायभवति २५ श्रुणात्तमयादाद।दीति
तवाचंयच्छेतितामस्तमितेवाचंविसृजतेश्रोदयादादहदीतितवाचंयच्छेतिताश्रु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ष्टितेवाचंविसृजतेतेसंतत्स्माएववाएतद्वैतद्ब्राह्मणंसंज्ञाप्यज्ञागात्रिम् ४६ नैनमन्यत्रच
कि॰ रन्तमभ्यस्तमियात्। स्वपन्तमभ्युदियादथयदेनमन्यत्रचरन्तमभ्यस्तमियाद्रात्रे
५२ रेनत्तदन्तरियाद्यत्स्वपन्तमभ्युस्तमियद्दिवादह्नएनत्तदन्तरियाद्रात्र्यस्याय।
स्थितिरस्तिप्रतितिष्ठत्येवैतस्मान्नगावभृथादपोभ्यवयान्तेनमभिवर्षेदन।
127 वह्नम्ँ हन्तयस्तुगावभृथादपोभ्यवेयाद्येहैनमभिवर्षेद्यपरिक्कालेवाचंवद।
तिनमानुषीप्रसृतानयत्परिक्कालेवाचंवदतिनमानुषीप्रसृताम् ५२ यत्तेन।
वैदेवाश्माज्जितिंजिग्युर्येषामियज्जितिस्तिहोतुः कथन्नश्दमत्तुष्ठरनभ्यारो। ५२

त्वंस्यादितितेयज्ञस्यरसमधीवायथामधुमधुकृतोनिर्धयेयुर्बिंदुस्ययज्ञेयूपे
नयोपयित्वातिरोभवत्रययेदेनेनायोपस्तस्माद्यूपोनाम २८ तद्वाऋषीणा
मनुश्रुतमासस्तेयज्ञंसमभरन्यथायंयज्ञःसंभृतएवमस्मापषयज्ञंसंभरा।
तियोदीतनेवार्वैयज्ञस्यघेदवात्रयज्ञस्यनिर्हींतेयद्विडग्येतदेवतस्तुनरण्या।
यययतियस्यरिक्तालेवाचैवदतितमातृषीश्रहतानहाण्यायययेधस्यहतांमातृ
षीवाचैवदेतस्माद्यरिक्तालेवाचैवदतितमातृषीश्रहताःस्ता २९ सवैदीतने
वावैदिधीतनेयज्ञायदिधीतनेयज्ञोहिवायीतिनोद्वैनामैतयदीतितरति ३०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ब्राह्मणम् १ आदित्यं वै हं प्राणाणीयत्रिर्वेपति तादेवा हवा अस्मां यत्तं तन्वाना ३ स्मोय
द्वि॰ त्तादन्तरेयुः सो ऽहेषामिथंयत्तमो ऽद्याम्वकारकथयन्नमयियत्तं तन्वानामोंयत्ताद
१२८ न्तरेयुरितितं ऽहूयज्ञादन्तरगामसमान इयंमेवयत्तममृत्युहदिमामेवोपधावामे
ति १ तत्रयज्ञः १ तेहोचुर्यथैवस्मामेवयत्तमतः स्मादिकथयन्नोमुहकथयन्नप्र
ज्ञानीम इति २ तेहोचुरस्मामेवयत्तन्तन्वाना ३ स्मोंयत्तादन्तरगामसमान इयंमेवय
त्तममृत्युहदिमामेवोपधावामेति ३ तेहोचुर्यन्नुवयेजनवयत्तमतः स्मादिकथ। १२८
न्नुनोमुहकथयन्नप्रज्ञानीम इति ४ सहोवाच। मय्येवयत्तन्तन्वानामोंयत्तादन्तर।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गातस्मावोऽहमेवयज्ञमसमृद्धंभागगृह्मेकल्पयताथयज्ञंहत्वर्थायप्रज्ञास्यथे।
ति ५ तथेतिदेवाअब्रुवं।स्तैवैवप्रायणीयस्तवोदयनीयइतितस्मादेषआदित्य
एवप्रायणीयोभवत्यादित्यउदयनीयउभयंह्येवादितिस्ततोयज्ञमपश्यंस्तमत।
न्वत ६ सयदादित्यञ्चरुंप्रायणीयन्निर्वपति।यत्तसैवदृष्टोयज्ञदृप्याक्रीणाति
तेतनवइतितस्मादादित्यञ्चरुंप्रायणीयन्निर्वपतितद्वैनिरुप्तंहविरासीदिति।
ष्टदेवता ७ अग्रेभ्यःपथ्यास्वस्तिःप्रारोचत।तामयजन्वागेवपथ्यास्वस्तिर्वागयज्ञ
स्तद्यज्ञमपश्यंस्तमतन्वत ८ अथाग्निःप्रारोचत।तमयजंस्तस्मदाग्नेयंयज्ञस्यासी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा· हि· १२९

129

तदपश्यन्वैदेवाः शुक्रं यज्ञस्य यदाग्नेयं तदपश्यंस्तदतन्वत ९ तेभ्यः सविता प्रारो
चत। तमयजन्स शवो वै सविता शवो यज्ञस्य यज्ञमपश्यंस्तमतन्वत। यथ।
स्यै देवतायै हविर्निरूप्तमासीत्तामयजन् ११ तेभ्यः सोमः प्रारोचत। तमय।
जन्त्स यत्सोमं यज्ञस्यासीत्तदपश्यन्यद्वा ऽइदं यज्ञस्य तत्सौम्यं तदपश्यंस्तदत
न्वत १० तावा एताः। पञ्चदेवता याजति। यैवैष यज्ञोऽग्रेऽग्र आसीत्तस्माद्धैव स आ
सीत्तमेताभिः पंचभिर्देवताभिः प्राजानन् १२ ऋतवोऽग्रऽशब्दा आसन्पञ्चा तानेता
भिरेव पंचाभिर्देवताभिः प्राजानन् १३ दिशोऽग्रऽशब्दा आसन्पंच। ता एताभिरेव। १२९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पंचाभिर्द्देवताभिः प्राजानन् ।५ उदीचीमेव दिशं । पथ्यया स्वस्त्या प्राजानं
स्तस्मादत्रोत्तराहि वाग्वदति कुरुपंचालत्रा वाग्घ्येषा निदानेनोदीचीं ह्येतया
दिशं प्राजानन्नुदीची ह्येतस्यै दिक् ।५ प्राचीमेव दिशं । मग्निना प्राजानन् तस्मा
दग्निं प्राञ्चमुद्धृत्योपासते प्राचीं ह्येतेन दिशं प्राजानन् प्राची ह्येतस्य दिक् १६
दक्षिणामेव दिशं सोमेन प्राजानन् तस्मात्सोमं क्रीतं दक्षिणा परिवहन्ति त
स्मादाहुः पितृदेवत्यः सोम इति दक्षिणां ह्येतेन दिशं प्राजानन्दक्षिणा ह्येतस्य
दिक् ७ प्रतीचीमेव दिशं । सवित्रा प्राजानन्नेष वै सविता य एष तपति तस्मा

ब्रा॰ देवप्रत्यञ्चः तिष्ठन्तीचीं सैतेन दिशं प्राजानन्प्रतीचीं सैतस्य दिक ॥१८॥ उदङ्ङिमे
द्वि॰ वदिशा । मदित्या प्राजानन् त्रियाचाश्वदिति स्वसादस्यामूर्ध्वांऽ पथ्ययोज्ञाय
१५॰ न्तऊर्ध्वां वनस्पतयऊर्ध्वाः सैतया दिशम्प्राजानन्नूर्ध्वां सैतस्य दिक ॥१९॥ शिरो
वै यज्ञस्यातिथ्यं । बाहू प्रायणीयोदयनीयावभितो वै शिरो बाहू भवतस्त
स्मादभित आतिथ्यमेते हविषी भवतः प्रायणीयश्चोदयनीयश्च ॥२०॥ तदाहु
र्यदेव प्रायणीये क्रियेत तदुदयनीये क्रियेत यदेव प्रायणीयस्य बर्हिर्भव ।
ति तदुदयनीयस्य बर्हिर्भवति निरूपोहूत निदयति ताः स्थालीः सन्तामक । १३॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

र्घांप्रस्तरमेतत्पाणिन्निदध्यातियपवप्रायणीयस्याग्निर्ज्नोभवन्तिन उदयनी ।
यस्याग्निर्ज्नोभवन्तितयदेनत्समानेयत्ते क्रियतेतेनमाहूस्सहशौतेनसहूपो २२
नइतनथ्यानकुर्यो। काममेवैतद्दिंरत्नुप्रहरेदेवमेतत्पाणिन्निर्णिज्यस्यालीत्रि
दध्यायपवप्रायणीयस्याग्निर्ज्नोभवन्तिन उदयनीयस्याग्निर्ज्नोभवन्तियद्युते ।
विप्रेनाश्नरपथ्यायपवस्त्रः सयदैसमालीहैवतायजन्तिसमानानिहवींषि
भवन्तितेनैवमाहूस्सहशौतेनसहूपो २२ सवैपंवप्रायणीयेदेवतायजन्ति ।
पंचोदयनीयेतस्मात्पंचेभ्यादकूलयः पञ्चेभ्यानश्ळपन्तंभवतिनपत्नीः सं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ याजयन्ति शूर्बोर्हंदेवाश्चनात्मनोमाहूशूर्बोर्हमेवैतद्यत्तस्याभिसंस्कुर्वतीतितस्मा
हि॰ त्संवन्तेभवतितत्पत्नीःसंयाजयन्ति ११ ब्राह्मणम् २ दिविवैसोमआसी।अथेह
१३। देवास्तेदेवाश्चकामयन्तानःसोमोगछेत्तेनागतेनयजेमहीतितएतेमापयेश्च
सृजन्तसुपर्णीञ्चकद्रूंचतद्धिष्ण्यानांब्राह्मणेव्याख्यायतेसौपर्णीकाद्रवंयथा।
तदाम १ तेभ्योगायत्रीसोममच्छापतत्।तस्याआहरन्त्यैमन्यब्वौविश्वावसुःपर्ये।
मुष्णात्तेदेवाश्चविदुःप्रच्युतोवैपरस्तात्सोमोऽथनोनागच्छतिगन्धर्वावैपर्यमो
षिषुरिति २ तेब्रुवु।योषित्कामावैगन्धर्वावयमेवैकयःप्रक्रीणामसानःसहसो १३।

131

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मेनांगमिष्यतीतितेभ्योवाचमाहिंत्वावन्त्वैनान्त्वमदत्सोमेनांगच्छत ३ तेगान्ध।
र्वाऽब्रुवन्यथात्वत्सोमोयुष्माकंवागेवास्माकमितितथेतिदेवाऽब्रुवन्निहे
वेरागात्वैनामभिषद्देवेनेष्टविह्वयामहाऽइतितांव्यह्वयन्त ४ तस्मैवागंधर्वा
वेदानेवप्रोचिरेऽइतिवैवयंविद्मेतिवयंविद्मेति ५ अथदेवाःवीणामेवसृष्ट्वा।
वादयन्तोनिगायन्तोनिषेदुरितिवैतेवयंगास्यामऽइतिवाप्रमोदयिष्यामऽइति
सादेवानुपाववर्त्तसावैसातन्मोघमनुपाववर्त्तयास्तुवद्भ्यःशंसद्भ्योनृत्तंगी
तमनुपाववर्त्ततस्मादप्येतर्हिमोघसंहिताएवयोषाएवंहिवागुपाववर्त्तत।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ताश्वत्थाप्रत्नुयोघालस्याघयवन्त्ततियोगायतितस्मिन्नैवेनानिमिश्रतमा
हि॰ २४ ६ तद्धापतङ्गमयंदेवाघासीत्सोमश्ववाक्कमयत्सोमक्रीणान्त्यागात्यापवग।
१३२ तेनयज्ञाइत्यनागातेनदृवैसमसोमेनयज्ञतेयोक्रीतेनयज्ञते ७ अथयद्धवाया।
माज्यंपरिशिष्टंभवति।सज्जुहोत्स्वतक्रुवोविराद्धातिमर्हिषाहिरण्यप्रवध्या।
वधायज्ञदोतिकृत्वेनपयसान्नदृवानीतिसमानजन्मैवैपयश्चहिरण्यचोभ।
यंःहुग्निरेतसंःम् ८ सहिरण्यमवदध्याते।घातेश्चक्रतन्वेतदृवेरतिवर्चोवा
पतयद्धिरण्यन्त्यासंभववान्नरुःच्छेतिसयदारद्दतयासंभवेतितयसंख्यसेसेवे १३२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तदाद्यंजनङ्गच्छेति सोमो वै श्राद्धा मां गच्छेत्यैवैतदाह ९ तां यथैव वा शो देवाः । प्रा
हिण्वन्सोमम मच्छैव मैवैनामेषपतत्यदिह्रीणोति सोमम च्छवा मैवै सोमक्रयणीति
दानेतेननामेनयाद्दन्याश्रीणाति शीनयासोमंक्रीणानीति १० सन्नद्दोति । ज्रासी
येनद्दवाग्रासापकन्नामयपूरसीति पूनामनसेति मनसावाइषमन्वामद्दूनाम
नोवाइदेष्ठरत्नाहावइस्यवदैमनद्दारीतिनमलग्रमिवाद्दैवैवागवेदेयन्मनोन
सानस्मादाहपूनामनसेति ।। ज्रुष्टाविस्रवइति । ज्रुष्टासोमायेत्यैवैतदाहतन्वो
वेयेत्रमशीयसाद्देति मद्दैवैतन्नोयंतमश्नुते योयत्तस्पोहचक्रू च्छति यत्तस्पोहच ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ र्हच्छानीत्येवैनदाह ॥२॥ अथ हिरण्यमपोद्धरति तन्मन्त्रेण शुद्धिरण्यङ्कृ॰ गोति समयत्स
हि॰ हिरण्यन्तद्रूयात्मगगुहैवैनन्मन्त्रेणाभ्योद्धिरण्यं प्रवृञ्ज्यात्तन्त्रमन्त्रेण शुद्धिरण्यम।
१३३ भिगमयेत ॥३॥ सो योद्धरति। शुक्रमसि चन्द्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवमसीति शु।
क्रं ह्येतन्नणयसाह्मायदेवैतनदाह क्रमसीति शुक्रं ह्येतच्चन्द्रमसीति चन्द्रं ह्ये।
तदमृतमसीत्यमृतं ह्येतद्वैश्वदेवमसीति वैश्वदेवं ह्येतत्सर्वेषाण्णाम्बर्द्धिष्य
पिहज्ञतिमहेमेण हिरण्यं प्रबध्नीते ॥४॥ अथापरवत्तरदीतमाज्यारदीना।नारभ
मयजमानेन्याहापोस्संवन्निशालायेद्वारेदक्षिणतः सोमक्रयण्युपतिष्ठते तस्य १३३

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हिताम्मैवैनामेतत्सन्नीप्राहैषीहारैवैसोमक्रयणीतिदानेनेतामेतयाङ्गम्नाप्रैषी
त्सीतयासोमक्रीणानीति १५ अथोपनिष्क्रम्याभिमन्त्रयते। विदसिमनासी
तिचित्तंस्वाइदमस्मेनोवागनुवदतिधीरसिदद्तिणेतिधियाधियाह्यतयामनु
ष्यान्ज्ञ्यान्तयन्नकेनेवप्रकामोद्येनेवगाथाभिविन्तस्मादाहधीरसीतिदद्तिणे
तिदद्तिणाह्येषादत्त्रियासियत्तियासीतिदत्त्रियाह्येषायत्तियाह्येषादितिरस्यु
भयतःशीर्ष्णीतिसयदेनयासमानंसहिपर्योसंवदतियदपरन्तत्पूर्वंकरोति।
यत्पूर्वन्तदपरन्तेनोभयतःशीर्ष्णीतस्मादाहादितिरस्युभयतःशीर्ष्णीति १६ सा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ नः सम्प्राची सम्प्रतीच्येमीति । सम्प्राचीन एधि सोम मनो ह्वेदीत्येवैतदाह सं प्राची ।
द्वि॰ नह्याधि सोमेन नः सदृशने ह्वेदीत्येवैतदाह तस्मादाह स्मा नः सम्प्राची सम्प्रतीच्ये
१२४ धीति १७ मित्रस्त्वा पदि बध्नीतामिति वरुण्या वा एषा यद्रज्जुः सा पद्रज्ज्वाभिहि
134 तास्माद्ध वरुण्यस्याद्यद्धनभिहिता स्यादयतेव स्यादेतद्धास्य वरुण्यं यन्मैत्रं स्या ।
यथा रज्ज्वाभिहितायैवमस्मै तद्भवति स्य नेकाचेन ह्वला भवति यदाह मित्रस्त्वा
पदि बध्नीतामिति १८ पूषाध्वनस्पात्विती । इयं वै पृथिवी पूषा यस्य वा इयमध्वन्
गोप्त्री भवति तस्य न काचन ह्वला भवति तस्मादाह पूषाध्वनस्पात्विति १९ इन्द्रा । १२४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यायत्वायेति। सख्यत्वाममित्रैवैतदाह यदाहेन्द्रायायत्वायेत्यनुत्वामातामन्य
तामनुपितानुभ्राता सगर्भ्यो नुसखा सयूथ्य इति सा यन्नेज्ञमते तननोनुमन्तासो
ममक्रैषीत्येवैतदाह सादितिर्देवमक्रैषीति देवी हि षा देवमक्रैति यद्वा क्रतोमल्ल
ँ स्मादाह सादेविर्देवमक्रैषीतीन्द्राय सोममितीन्द्रो वै यज्ञस्य देवता तस्मादाह।
न्द्राय सोमेमीति रुद्रस्त्वावर्त्तयत्वित्य प्रणश्यायेनतदाह रुद्रः दिनातिपशवः स
स्ति सोमसखा पुनरेहीति स्वस्ति नः सोमेन सह पुनरेहीत्येवैतदाह २· तं यत्रैवा
दे देवाः प्राद्दिएवत्सोमममक्रैत्सेनात्सदत्सोमेनागच्छेदेवमेवैनामेषपनत्यसौर्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तिसोममच्छमैनत्ं सदःसोमेमनेगाच्छति २ तांघर्मेवाहैदेवा। अद्भ्यन्नगंधर्वैः स्मादेवा
द्वि॰ नुपावर्त्तन्तैवमेवैनामेवैनामेतद्यजमानोविकृयतेसायजमानमनुपावर्त्तन्तेताउदी
१३५ चीमत्याकुर्वन्नुदीचीदिमनुत्थाणांतिक्लोपएवयजमानस्यतस्मादुदीचीमत्याकु।
135 वन्ति २२ ब्राह्मणम् २ सप्तपदान्यनुनिष्क्रामतिहूरूपएवनामेतत्तस्मात्सप्तपदान्यनु
निष्क्रामतियच्चैववाचः प्रजातानिछन्दांसिसप्तपदावैतेषांपरार्ध्याशक्वरीतामे
वैतत्परस्तादर्वाचींदूहेतस्मात्सप्तपदान्यनुनिंक्रामति। सर्वैर्मावचएवरूपेणा १२५
नुनिक्रामतिवस्व्यस्यदितिरस्यादित्यासिरुद्रासिचन्द्रासीतिवसव्योरुद्रादितैया

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

दितिः सैषादित्या सैषा रुद्रा सैषा चन्द्रा सैषा बृहस्पतिष्ट्वा सुम्ने रम्णात्विति ब्रह्म वै।
बृहस्पतिर्ब्रह्म त्वा साधुना वर्त्मना नयत्वित्येवैतदाह रुद्रो वसुभिराचक इत्यप्रण-
शायैवैतदाह रुद्रं हि नातिपशवः २ अथ सप्तमं पदं पर्युपविशन्ति। स हिरण्यं प-
दे निधाय जुहोति न वा अनग्नावाहुतिर्हूयतेऽग्निरेतसं वै हिरण्यं तथोहास्यैषाग्नि-
मत्येवाहुतिर्हुता भवति वज्रो वा आज्यं वज्रेणैवैतदाज्येन स्पृणुतां स्पृणवा ह्यसौ कुरु-
ते २ स जुहोति। अदित्यास्त्वा मूर्द्धन्नाजिघर्मीतीयं वै पृथिव्यदितिरस्यै हि मूर्द्धञ्जुहो-
ति देवयजने पृथिव्या इति देवयजने हि पृथिव्यै जुहोतीडायास्पदमसि घृतवत्स्वाहा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ २६६

इति गौर्वोऽस्य गार्हपत्येन सोऽतिहृतवत्स्या इति हृतवत्येन दभिकृतं भवति ४ अथ
स्फ्यमादाय परिलिखति। वज्रो वै स्फ्यो वज्रेणैवैनत्परिलिखति त्रिष्कृत्वः परि
लिखति त्रिवृद्धि वज्रस्तेनैव वज्रेण समन्तं परिगृह्णात्यनतिक्रमाय ५ स परिलिखस।
स्तरमसीति यजमाने रमस्वेत्येवैतदाहाथ समुल्लिख्य पदं स्थाल्यां संवपस
स्मिन्नमधुनीति यजमाने तन्मधुरित्येवैतदाह ६ अथाप उपनिनयति। यत्र वा अ
स्यै खनन्तः क्रूरीकुर्वन्त्यपघ्नन्ति शान्तिरापस्तदद्भिः शान्त्या शमयति तदद्भिः सन्द
धाति तस्मादप उपनिनयति ७ अथ यजमानपदं प्रयच्छति तेराय इति पश। २६

Fl 136

वो वै रायस्त्वयि पोषा वस्व्येवैतदाह तद्यजमानः प्रतिगृह्णाति मे रायस्त्विति पश
वो वै रायो मयि पोषा वस्व्येवैतदाह ८ अथाधृष्टेरात्मानमुपस्पृशति। मा व
यं रायस्पोषेण वियौष्मेति तथो हाशीर्युः पशुभ्य आत्मानं नान्तरेति ९ अथ
पद्यै पदं प्रतिपराहरन्ति। पदं वै पद्यै प्रतिष्ठानं तद्धृदेष्वेवैनामेतत्प्रतिष्ठायां प्र
तिष्ठापयति तस्मात्पद्यै पदं प्रतिपराहरन्ति १० तां त्रेष्ठा वावयति। तांतो राय पर
त्यैवैनां सोमक्रयण्या संख्यापयति वृषा वै सोमो योषा पत्न्येषा वा अत्र सोमो
भवति यत्सोमक्रयणी मिथुनमेवैतत्प्रजननं क्रियते तस्मादेनां सोमक्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ घाणासंख्यापयति ॥ ससंख्यापयति। समख्येदेव्याधियासन्दक्षिणयोरुचक्षसा
द्वि॰ मामआयुःप्रमोषीर्मोअहन्तववीरंविदेयतवदेविसंदृशीत्याशिषमेवैतदाशा
१२ स्तेपशवोवैवीरःपशून्विदेयतवसंदृशीत्येवैतदाह ॥ सायामभ्रुःपिङ्गाक्षीसा।
137 सोमक्रयणीयद्वाऽरुणाविश्रुवेधामदृसंबैरयेत्तांतदेकात्परिच्यानतान्वेधा।
प्राज्जनयन्तात्स्माद्योष्येनरूढिश्चेयामदृसंब्याऊर्य्योदेकैवातिरिच्येत ॥ साया।
मभ्रुःपिङ्गाक्षी। सासोमक्रयण्यथयारोहिणीसावार्त्रघ्नीयामिदंराजासंग्रा १२
मञ्जित्वोपाकुरुतेऽथयारोहिणीश्येताक्षीसापितृदेवत्यायामिदंपितृभ्योघ्नं।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ति १४ सा या बभ्रुः पिङ्गाक्षी । सा सोमक्रयणी स्याद्यद्विबभ्रुः पिङ्गाक्षी त्रिविन्द्रेद
रूपाणां स्याद्यद्रूपाणां त्रिविन्देशे द्वितीया वा त्रैष्टी स्याद्वैद्वितीये पद्वेव शृपता द्या त्रयाणां ।
त्रेयात् १५ सा स्यादप्रवीता । वाग्वा एषा निदानेन यत्सोमक्रयण्या तत्रयाम्नी
वा एषा वाग्यातयाम्न्यप्रवीतानतस्मादप्रवीता स्यात्सा स्यादवंशकूटाकाणा ।
कर्णालक्षिता सप्तशफा सा ह्येकरूपैकरूपा ह्येषा वाक् १६ ब्राह्मणम् ४ पदं
सप्तपदानि । अवनेनिक्ते । नेदयत्यासीदवनेनिक्ते वज्रो वा आज्यं रेतः सोमो
नेद्वज्रेणाज्येन रेतः सोमं हिनसानीति तस्मादाज्यानीदवनेनिक्ते । अथास्यां

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· हिरण्यमभीते। हयवा इदन्नहतीयमस्मिन्सर्वं वैवान्तन्त्व सत्यमेव देवा अनृत
द्वि· म्मनुष्या अग्निरेतसं वै हिरण्यं सत्येनांशूनुपस्पृशानि सत्येन सोमं पराद्ध।
१३८ एतानीति तस्माद्धाप्सु हिरण्यमभीते २ अथ संप्रेष्यति। सोमोपनहन।
माहर सोमपर्याणहनमाहरोष्णीषमाहरेति स यदेव शोभनन्तत्सोमोपनह
नं स्यात्सो ह्यस्यैतद्भवति शोभनं ह्येतस्य वासः स यो हैतं शोभनेनोप
चरति शोभते हाथ यथा यदेव किञ्चेति यद्धैव किञ्च भवति तस्माद्यदेव शो। १३८
भनन्तत्सोमोपनहनं स्याद्यदेव किञ्च सोमपर्याणहनम् १ यद्युष्णीषं विदे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

उष्णीषः स्याद्यदुष्णीषञ्च विन्देत्सोमपर्याणहनस्यैवंश्चंगज्ज्याच्छकुलमस्याव।
कृन्तेदुष्णीषभाजनमध्वर्युर्वा यजमानो वा सोमोपनहनाद्दन्ते यएवकश्च सो
मपर्याणहनम् ४ अथाग्रेण राजानमिविचिन्वन्ति। तदुदकुम्भ उपनिहितो भ
वति तद्ब्राह्मण उपास्ते न दष्मायन्ति प्राञ्चः ५ तदायतनं वाचयते। एष ते गा।
यत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते।
जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोनामानां साम्राज्यं गच्छेति मे सोमा
य ब्रूतादित्येकं वा एष क्रीयमाणोऽभिक्रीयते छन्दसामेव राज्याय छन्दसां सा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· स्मादस्मा यज्ञान्निर्वापनमेतद्यदभिषुण्वन्ति तमेतदाहरुन्दसामेव वा राज्याय क्री।
द्वि· णामिच्छन्दसां सा स्मादस्मायतन एव धायेभ्यः श्येनाः प्राङुद्यविशति ६ सोभिसस्रात्या
१२९ स्माकोस्मीति सह एवस्सैनं भवति यदागतस्स्मादादास्माकोसीति शुक्रस्तेग्रह
इति शुक्रं ह स्माद्रुह्यग्रहीष्यन्भवति विविनक्त्या विविच्यन्त्विति सर्वेभ्यो यैतदाद् ८
ग्रहे हैके। न तथा कुर्यादिस्मा विवापास्यन्ति तदु तथा न कुर्यान्नेद्वै सोमो विदस्या।
ग्रामं यथा यो न देवेभ्ये तथि यस्य विद्यं यथा प्रसितमत्रह्यपाल्हि द्यपरास्येदेवन्तन स्माद। १२९
ष्येव स्तशे हि विविनक्त्या विविच्यन्त्विति तदपवास्य विवेनार स्तपदेनैविविचन्ति ८।

अथवासो। हिरण्यमावध्नंतांवाश्रामह्याम्बोद्दशंवोपस्तृणातितद्वाङ्मानमभि
मीतस्थद्वाङ्मानमभिमीतेतस्मान्मात्रामनुष्येषुपाञ्चोयोवाप्यन्यामात्रा ९ सावि
त्र्याभिमीते। सवितावैदेवानांप्रसवितातथोहास्माएषसवितृप्रसूतएवक्र
यायभवति १० अतिच्छन्दसाभिमीते। एषावैसर्वाणिछन्दांसियदतिच्छन्दा
स्तथोहास्यैषसर्वैरेवछन्दोभिर्मितोभवतितस्मादतिच्छन्दसाभिमीते ॥ सभि
मीते। अभित्यन्देवंसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्यसवंरत्नधामभि
प्रियंमतिंकविम्॥ ऊर्ध्वायस्यामतिर्भाअदिद्युतत्सवीमनिहिरण्यपाणिरमिमी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· तस्मकृतः कृणास्त्विति १२ एतया सर्वाभि। रेतया चतसृभिरेतया तिसृभिरेतया
द्वि· चतसृभिरेतया सर्वाभिः समस्यांजलिनाध्यावपवति १३ स वा उदावन्याव।
१४· निमिमीते। स यद्द्वावन्याव निमिमीत इमा एवैतद्रूक्लीर्नानाज्ञानाः करोति तस्मा
१४० दिमा नाना ज्ञायन्तेथ यन्मसृ सर्वाभिर्निमिमीत समं स्त्रियैश्वदेवैमा ज्ञायेरं।
स्तस्माद्द्वा उदावन्याव निमिमीते १४ यद्वेवोदावन्याव निमिमीत। इमा एवैतन्नाना
नावीर्याः करोति तस्मादिमा नानावीर्यास्तस्माद्द्वा उदावन्याव निमिमीते १५ य
द्वेवोदावन्याव निमिमीते। विराजमेवैतदर्वाचीञ्च पराचीञ्च युनक्ति पराचाद्देवे १४·

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भ्यो यद्वेनं वदन्तस्तां वी मनुष्यानवतितस्माहाउदावन्यावमिमीते १६ अथ यद्द
शकृत्वो मिमीते। दशाक्षरा वै विराड्वै राज्ञः सोमस्तस्माद्दशकृत्वो मिमीते १७
अथ सोमोपनहनं समस्यति योक्त्रा। हस्तेषेण वित्रयति प्रजाभ्यस्त्वेति प्रजा।
भ्यो ह्येनं क्रीणाति स यदेवेदं शिरस्याः सो वा अत्रो पेनितभिवतदेवास्येव
करोति १८ अथ मध्ये अङ्गुल्याकाशं करोति। प्रजास्त्वानुप्राणन्त्विति भ्रमयतीव
वापन्नमेनं तत्समायच्छत्यप्राणमिव करोति तस्मै तदेतत्प्रवमध्यतः प्राणमुत्सृ
जति त्वन्नः प्राणं तं प्रजास्वनुप्राणन्ति तस्मादाह प्रजास्त्वानुप्राणन्त्विति तिनः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ सोमविक्रयिणोऽर्घ्यं वन्त्ययाथातः पवर्गांस्येव ८५ ब्राह्मणम् ५ स वै राजानं क्रीणाति स
हि॰ यद्राजानं क्रीणाति तस्मादिदं सर्वं क्रय्यं स आह सोमविक्रयिन्क्रय्यस्ते सोमो
१५१। राजा३ इति क्रय्य इत्याह सोमविक्रयी तं वै ते क्रीणानीति क्रीणीहीत्याह सोमविक्र।
यी कलया ते क्रीणानीति भूयो वा अतः सोमो राजार्हतीत्याह सोमविक्रयी भूय ए
१५१ वातः सोमो राजार्हति महांस्त्वेव गोर्महिमेत्यध्वर्युः १ गोर्वै प्रतिधुक्तस्यै शृतं।
तस्यै शरस्तस्यै दधि तस्यै मस्तु तस्या आतञ्चनं तस्यै नवनीतं तस्यै घृतं तस्या आमि। १५१
क्षा तस्यै वाजिनं स २ शफेन ते क्रीणानीति। भूयो वा अतः सोमो राजार्हतीत्याह।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सोमविक्रयी भूयपणवानः सोमो राज्ञा३ इति स हाक्षेव गोमर्ध्य हिमेमस्य गर्यो रेतास्येव ।
दृशावीर्याणुदाख्यायाह पद्दाते हनतेगवानक्रीणामीति क्रीतः सोमो राज्ञेत्याह
सोमविक्रयी वयांसि प्रब्रूहीति २ सप्राहाचन्द्रं त्वेव मत्स्यनेत्वखागतेयेन त्वस्ति मिथुनौ
तेगावेति सह सैन्याश्रति सयद्ध्वौकाणत्रेपरः सम्पादयन्ति तस्मादिदं सकृत्सर्वं
पणमर्द्धाकाणन्तेपरः सम्पादयन्त्यथयदम्भयेरेवगोर्द्धीर्याण्पदाचष्टेन सोमस्य ।
सोमविक्रयी महिन्नोवैसोमो देवोहिसोमो यैनदर्धं गर्गामस्य दयति तस्यैषपशप्ती ।
र्यीणक्रीणादिति तस्मादर्धगेरेव गोर्द्धीर्याणुदाचष्टेन सोमस्य सोमविक्रयी ४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ द्वि॰ १५२

अथ यं पंचकृत्वः पणते। संवत्सरसंमितो वै यज्ञः पंच वा ऋतवः संवत्सरस्य तं पञ्च
भिराप्नोति तस्मात्पञ्चकृत्वः पणते ५ अथ हिरण्येन वाचयति। शुक्रन्त्वा शुक्रेण क्री
णामीति शुक्रं ह्येतच्छुक्रेण क्रीणाति यत्सोमं हिरण्येन चन्द्रन्त्व चन्द्रेणेति चन्द्रं।
ह्येतच्चन्द्रेण क्रीणाति यत्सोमं हिरण्येनामृतममृतेनेत्यमृतं ह्येतदमृतेन क्री।
णाति यत्सोमं हिरण्येन ६ अथ सोमविक्रयिणमभिप्रकंपयति। सग्मे ते गोरि।
ति यजमाने ते गोरित्येवैतदाह तद्यजमानमभ्याहृत्य समस्यत्येते चन्द्राणीति स यत्रा १५२
स्यैव वीर्यं यदस्य शरीरमेव सोमविक्रयी हरते तेन ततः सोमविक्रय्यादत्ते ७ अथाज्ञा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यं प्रतीचीनं शुष्यं वा चयति । तपसस्तनूरसीति तपसो ह्येवा एषा प्रजापतेः सं
भूता यद्वेवाह तस्मादाह तपसस्तनूरसीति प्रजापतेर्वर्ण इत्यसौ यद्भिः संवत्सरस्य
विज्ञायते तेन प्रजापतेर्वर्णः परमेण पशुनाक्रीयस इति सा यद्भिः संवत्सरस्य वि
यत्ते तेन परमः पशुः सहस्रपोषं पुष्येयमित्याशिषमेवैतदाशास्ते भूमा वै सहस्रं
भूमानं गच्छानीत्येवैतदाह ८ अथ वा प्रतेनैवाज्ञा प्रथयत्यस्मा । तेन राजानमाहरत्यश्रा
ज्ञाद्धैवनामैणाय देज्ञेन या एनमन्तनश्राज्ञनितामेनमपरोदमज्ञेन्सावदते ९ अथ
राजानमाहरे । मित्रो न एहि सुमित्रध इति शिवो नः शान्तरूपेहीत्येवैतदाह स्तं यजमा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ नसदक्षिणाऊरौपस्तुतवासोनिदधातीन्द्रस्योरुमाविशदक्षिणमित्येषवाअत्रे।
द्वि॰ न्द्रोभवतियद्यजमानस्तस्मादाहेन्द्रस्योरुमाविशदक्षिणमुशन्नुशन्तमिति।
१५२ प्रियःप्रियमित्येवैतदाहस्योनःस्योनमितिशिवःशिवमित्येवैतदाह ८ अथ
सोमक्रयणाननुदिशति।स्वानभ्राजाङ्घारेबम्भारेहस्तसुहस्तकृशानवेतेवःसो
मक्रयणास्तान्रक्षध्वंमावोदभन्निति धिष्ण्यानांवाएतेभाजनेनैतानिवैधिष्ण्यानां
नामानितान्येवैभ्यएतद्वदतितत् ॥ अथयत्रप्रोर्णुते।गर्भोवाएषभवतियोदी।
क्षतेप्रावृतावैगर्भाउल्वेनवजरायुणेवतमजीजनततस्मात्प्रोर्णुतएषवाअत्रा १५२

र्भो भवति तस्मात्परिवृतो भवति परिवृता इव हि गर्भा उल्बेनेव जरायुणेव ११
अथ वाचयति । परि माग्ने दुश्चरिताद्बाधस्वा मा सुचरिते भजेत्यासीनमवापन्नमे
व आगच्छति स यदागतस्तिष्ठति तन्मिथ्या करोति व्रतं प्रमीणाति तस्माद्दैवाग्रा
यच्छति स यथो हास्यैतन्न मिथ्याकृतं भवति न व्रतं प्रमीणाति तस्मादाह परिमा
ग्ने दुश्चरिताद्बाधस्वा मा सुचरिते भजेति १२ अथ राजानमादायोत्तिष्ठत्युदायुषा
स्वायुषोदस्थाममृतां २ अन्वित्यमृतेनेवाप्योत्तिष्ठति यः सोमं क्रीतेन तस्मादा ।
होदायुषा स्वायुषोदस्थाममृतां २ अन्विति १३ अथ राजानमादायारोहस्पणम

ग्रा॰ भिषेतिश्चतिपंथ्यामधप्रहिस्वस्तिगामनेहूसम। येनविघ्नाः परिहितोहृणाकि।
हि॰ विन्दन्तेवशिति ॥१७॥ देवादैवयजन्नवाना। ज्ञेम्हररतसमन्धत्रामक्षाहिमयास्वक्र।
१५४ स्तपतयज्ञः स्वस्त्ययनन्दूरश्रुत्तपतेनयज्ञघानाश्चुरदाः स्पपद्दैयेनस्पयज्ञघो
144 भयेनाहुनिवातेस्वस्तिसमाश्रुवनतथोपवेत्रपतेनयज्ञघानाश्चुरदाः स्पपद।
दैतस्पयज्ञघोभयेनाहुनिवातेस्वस्तिसमश्रुनेतस्मादादश्चतिपंथ्यामधप्रहिस्व।
स्तिगामनेहूसं। येनविघ्नाः परिहितोहृणाकिविन्दनेवशिति ॥१८॥ तम्बाश्तिहर
न्मानसापरिवहन्तिमहूयपेवैतमेतन्नस्माक्कीसीवीज्नः हरन्मनसोदावहन्ति १५४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

१ अथयस्यपामक्तेक्रीणाति।रसोवाआपःसरसमेवैतत्क्रीणात्यथयद्धिरण्यं।
भवतिसशुक्रमेवैतत्क्रीणात्यथयद्वासोभवतिसत्वचमेवैतत्क्रीणात्यथयद
जाभवतिसतपसमेवैतत्क्रीणात्यथयद्धेनुर्भवतिसाशिरमेवैतत्क्रीणात्यथय।
न्मिथुनौभवतःसमिथुनमेवैतत्क्रीणातितमेदशभिरेवक्रीणातियात्रादशभि
र्ईशानवैविराड्राज्ञःसोमस्तस्माद्दशभिरेवक्रीणीयात्रादशभिः १८ ब्राह्म
णम् ६ द्वितीयःप्रपाठकःसमाप्तः कण्डिकासंख्या १२८ नीडेकृष्णाजिनमा
स्तृणात्यादित्यास्त्वगसीतिसोमावैवमंधुरंधेनमासादयत्यदित्यैसदआसीदेती

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ यंवैपृथिव्यमधिदधति:सेयंप्रतिष्ठानदस्यामेवैनमेतन्नप्रायांप्रतिष्ठापयन्ति।
हि॰ स्मादाहाद्रिमं सदग्नासीदेति १ अथैवमभिपद्यवावयम। स्लभ्रायाद्दृषमोग्र।
१४५ न्तरित्तमिति देवा ह वै यत्र तत्र वाना ते स समरदमेभ्य अग्निं संगाहि भयाञ्चकल्पत
मेतज्जायायाः समेवबधाञ्चक्रुर्यदाहात्लभ्रायांवृषभोन्तरित्तमिति २ अभिमी
नवरिमाणं पृथिव्या इति। तदेनेनेमाल्लोकानाप्नोति तिनस्पृहिनदृः तास्मिन व
धायैनेमे लोका आप्तास्तस्मादाहाभिमीनवरिमाणं पृथिव्या इति २ आसीद। १४५
हिस्याभुवनानि सम्राडिति। तदेनेनेदं सर्वमाप्नोति तदिनरत्नास्तिनवधी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

येनेदं सर्वमाप्तं तेन तस्मादाहासीदद्विश्वा भुवनानि सम्राडिति ४ विश्वेत्ता।
नि वरुणस्य व्रतानीति तदस्मा इदं सर्वमनुवर्त्मं करोति यदिदं किञ्च न कश्च।
न प्रःमृधा मिनन्ति तस्मादाह विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानीति ५ अथ सोमं पर्या
णह्येनं पर्याणह्यति। नेदेनं न्नाष्ट्रा रक्षांसि प्रमृशानिति गर्भो वा एष भवति
तिर इव वै गर्भस्तिर इवैव तद्यत्पर्याणद्धं तिर इव वै देवा मनुष्येभ्यस्तिर इवैव तद्य।
त्पर्याणद्धं तस्माद्धैनं पर्याणह्यति ६ स पर्याणह्यति। वनेषु व्यन्तरिक्षं ततानेति
वनेषु हीदमन्तरिक्षं विततं वृक्षाग्रेषु वाजमर्वत्सु पय उस्रियास्विति वीर्यं वै वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ज्यो॰ टि॰ १५६

146

नः ९भाः सोर्द्धनतः ९ः सेवैतद्दीर्घंतरथास्ति पच३। सैया भिति पर्यो हीदसुस्त्रियो ह।
हितः लम्बकलंवकर्णो विकल्पिमितिहल्महयं कृत्वसमं नोजवः प्रतिष्ठो विष्कम्भि
मितिविलम्बयं प्रज्ञा भग्निहिति विसूर्यं मदधास्तोममहाभिति टिविलसौ सूर्यो हि।
नः सोममहाविति तिरिश्रुहि सोमस्तस्मादाह टिवि सूर्यं मदधास्तोममहाविति
ग्रथ्यपरिहेकृस्मास्तितेभवत। त्वयोरम्यतरम्यमानसति प्रतीनाहभाजनेयघ्रप
केभवति कृस्माज्जिन ग्रीवापवावकृतम्यमानससति प्रतीनाहभाजनं सूर्यस्य।
वत्सरोरहाम्प्रहृःकतीनके। ये तेन शेभिरीयसेवाजमानो विपश्चितेति सूर्यमे १५६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वैतस्मात्साक्रोतिसर्वंः श्रयस्मात्त्राणुत्रयस्तांः स्मपशस्रैतस्याभयेनानाष्टिणपरि।
वर्हन्ति ८ उद्दतेपञ्चगेफलकेभवतस्तदन्तरेणनिष्ठन्तस्थग्रण्णण्णग्राजन्तिश्रेया।
नापवोभ्यागेदाङ्खवतिकोसेतमर्दृत्पभ्यागेष्ठन्तस्मादन्तरेणनिष्ठन्याजन्ति ९ प
लाशशालयाग्रजन्ति। यदैवेगायत्रीसोमसच्छापतन्नदस्याश्राददरन्याग्रपादस्ला
भ्यायमपर्णमिश्रविच्छेदगायत्र्यैवासोमस्यवाराज्ञस्तम्यतिनापर्णमभवत्तस्मात्पर्णो
नामतद्यदेवात्रसोमस्यन्यक्तान्तदिद्दाय्यमदितितस्मात्पलाशशालयाग्रजन्ति १०
अथानड्डाहावाजान्तेतौयदिकृष्णौस्यातामन्यतरोवाकृष्णस्तत्रविघातर्हिषिष्ठमेष

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ मः पर्ज्जन्यो वृष्टिमान्भविष्यतीत्येतद्वै विज्ञानं ॥ अथ पुनरालभते । सावेते पूर्वीविष्ठ
हि॰ सौहिमवतोपूर्णीविनिधृर्व्वौहौहिमवतोगुह्येष्यामनशूइतिगुह्येतेपानशूइत्यला
१५८ नौविवितितद्वीरहणाविश्वपापकृताविवितितद्ब्रह्मचोदनाविवितिब्रह्मचोदनौहिम ।
वतः स्वस्तियजमानस्यगृहानाकृतामितियथैनावन्तरानाक्षारलाः सिनहि
ऽस्मेवमेतदाह २ अथ पश्चात्परिक्रम्याः पालेम्बमभिपद्याह सोमायिक्रीताया
उन्नद्दीतिसोमायपर्युहमाणायेतिवातोयतरथाकामयेत ३ अथ वाचयति
महोमेसिप्रच्यावस्वभुवत्पनइतिमहोपस्यहभवतितस्मात्रायमाहियतेऽपस्यरा १५८

त्मानः सभागा आगा ब्रुवन्ति एवं वा एतेऽभिवदन्ति मह्यो हि भवन्ति तस्मादाह भद्रो मे।
सीति प्रत्यवसृष्टं वस्पृत इति भुवनानाꣳ ह्येष यन्ति द्विष्यान्यभिधामानीत्यङ्गानि
वै विश्वानि धामान्यङ्गान्येवैतदस्माद्दमात्मा परिपरिणो विद्वानात्मा परिपायितो वि
द्वानात्मा हृका श्रद्धायवो विदत्त्रिति यथैवेनमन्तरानाष्ठाग्नाꣳ स्मिन विवेष्ठे एवमे।
तदाह ५ श्रेष्ठो भूत्वा परापतेति। वयपैवेनमेतद्भूतं प्रपातयति यद्वाउ अन्तत्रा
ष्ठारत्नाꣳ स्मितालवयत्स्पेते है वयसा मोज्ञितं मलिष्टुं पञ्जान तस्तमेवैनद्भूतं प्रपात
यति यदाह श्रेष्ठो भूत्वा परापतेति ५ अथ शरीरमेवात्मा वदन्ति। यजमानस्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हातानूतञ्जो संस्कृतमिति तस्मात्तिरोहितमिवास्ति १६ अथ सुब्रह्मण्यामाह्वयति
द्वि॰ यथा येभ्यः पक्ष्यन्स्यात्तान्ब्रूयादिदं वः पक्तास्मीत्येवमेवैतद्देवेभ्यो यज्ञं निवेदयति
१५८ सुब्रह्मण्यो३ं सुब्रह्मण्यो३मिति ब्रह्म हि देवान्प्रच्यावयति त्रिष्कृत्व आह त्रिवृ-
द्धि यज्ञः १७ इन्द्रागच्छेतीन्द्रो वै यज्ञस्य देवता तस्मादाहेन्द्रागच्छेति हरिव आगच्छ
148 मेधातिथेर्मेष वृषणश्वस्य मेने। गौरावस्कन्दिन्नहल्यायै जारेति तद्यान्येवा-
स्य चरणानि तैरेवैनमेतत्प्रमोदयिषति १८ कौशिक ब्राह्मण गौतम ब्रुवाणे-
ति। शश्वद्धैतदारुणिराहोपवेशिर्नोपसत्तानं यज्ञोत मब्रुवाणेति स यदि कामयेत ब्रु। १५८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यादेवतापशुकामोयजेताग्निनाहियजेतेनसदेवत्यामितियावद्देवत्याभवति ९ देवाह्व

ह्वानमागच्छेतेति । तदेवांश्चब्राह्मणाख्यादैतेनहिज्ञोभयेरर्थोभवतियदेवेषब्राह्म

णोऽस्य १० अथप्रतिप्रस्थाता । शेणाशालामग्नीधोमीयेणापशुनाप्रस्थपतिष्ठतेग्नी

धोमैत्रावरुणमन्वञ्जेभ्यआरभ्यतेयोदीक्षितस्याग्नावेमवंखरोहीतागीयंदृविभे ।

वतियोवैविष्णुःसोमःसहविर्धोपषदेवानांभवतियोदीक्षितेनेतदेनमेनञ्जेभ्या

रभतेतस्यभ्रूनात्मानंविक्रीणीते ११ नैहेक । आहवनीयाद्दल्मकमादायाप्र ।

ग्निमथंसोमपात्राभ्यांसहमग्नानिक्षेणामदश्विवदन्नत्तुतथानक्रूर्याघव्वा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हि॰ ब्रा॰ १५९ पतेऽवकचतनमैद्देव ११ सैवैहिरूपोभवति। हिदेवस्योहिभवतिदेवतयोरसमदेक्रूस्म
साऽरुद्धः स्यादिमाङ्वैतेनद्योनयोरूपतमस्मिवैतियदिक्रूस्मसारुद्धः त्रविदेदयोऽग्र
पिलोदितसारुद्धः स्यात ११ तस्मिन्नावयति। नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमये
149 देवायतदृतं सपर्यत। दूरेदृशेदेवजातायकेतवेदिवस्पुत्रायसूर्यायशंसत
तिनामपवास्यापतत्करोतिमित्रधेयमेवैनमानेनकुरुते १४ अथायधुर्गरोद
णंविमुञ्चति। वरुणस्योत्तंभनमसीउपस्तंभनेनोपस्तत्रातिवरुणस्यस्कंभ। १५९
सर्जनीस्थइतिशम्योऽहृदतिसयदादेवरुणस्यस्कंभसर्जनीस्थइतिवरुणएवैव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पतिर्हि भवति यत्सोमः क्रीतः २५ अथ वरुण्यो रोगत्नामुष्णीषमादत्ते । द्वौ वा इमे ।
मानुषाय राज्ञ आददाते अथैतास्वां वरोयोग्यामसकृत्सर्वे सोढः २६ अथ उग्रवीभव
त्या । त्वमवाउर्ध्वंइमवरुजौत्वाय स्पावरुद्वैतस्मादौडम्बरीभवति २७ नाभिदघ्नाभ
वत्या । त्रवा अत्र प्रतितिष्ठन्त्यन्नं सोमस्तस्मान्नाभिदघ्ना भवत्यथो एव वरेत समाश
योरेनः सोमस्तस्मात्त्रयत्दघ्ना भवति २८ तामभिमृशति । वरुणस्य ऋतसदन्यसी
त्यथ कृष्णाजिनमास्तृणाति वरुणस्य ऋतसदनमसीत्यथैनमासादयति वरु
णस्य ऋतसदनमसीदेति सयदाट्वरुणस्य ऋतसदनमसीदेति वरुण्यो ऐ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ १५ घनर्हिं भवति २९ अथैनं शालां प्रपादयति । स प्रपादयन्वाचयति या ते धामानि
हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् । गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवी
रहा प्रचरा सोम दुर्यानिति गृहा वै दुर्या गृहान्नः शिवः शान्तोपापकृत्त्वविशे
त्येवैतदाह ३० अथैक उदपात्रमुपनिनयन्ति यथा राज्ञ आगतायोदकमाहरेदेव
मिति वदन्तस्तदु तथा न कुर्यान्मानुषं ह ते यज्ञे कुर्वन्ति व्यृद्धं वै तद्यज्ञस्य यन्
मानुषं नेद्व्यृद्धं यज्ञे करवाणीति तस्मान्नोपनिनयेत् ३१ ब्राह्मणम् । शिरो वै यज्ञ
स्यातिथ्यं बाहू प्रायणीयोदयनीयावभितो वै शिरो बाहू भवतस्तस्मादभितः प्रा १५०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिथ्यमेतद्धविर्भवतः प्रायणीयस्योदयस्य १ अथ यस्मादातिथ्यन्नामा
तिथिर्वा एष एतस्यागच्छति यत्सोमः क्रीतस्तस्मा एतद्यथा राज्ञे वा ब्राह्मणा
य वा महोक्षं वा महाजं वा पचेत्तदह मानुषं हविर्देवानामेवमस्मा एतदातिथ्यं
करोति २ तदाहुः। पूर्वोतिथ्यरश्नीयादिति यत्र वा अर्हन्नमागतन्नापचाय।
न्ति क्रुध्यन्ति वै मत तत्तथा दापचितो भवति ३ तद्वाग्न्यन्तरेणैव विमुक्तः स्यादग्न
त्यो विमुक्तो यग्गरत्नाया यात्मयदन्यतरो विमुक्तस्तेनागतो यदन्यतरो विमुक्तस्तेना
पचितः ४ तद्वतथा न कुर्यात्। हविर्धाने एव प्रपाद्य हरत्नीयाय यथा वै देवानान्त्वरण

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰
हि॰
१५।
151

नद्धाश्रवमत्रछ्याणात्तस्मान्नान्तेयावद्वैविश्वञ्चतैनैवास्मैतावड्कंदकंःद्दर
न्निनापचितिङ्कु-र्वन्ननागतोद्दिमस्तावद्दवमथयेद्वविश्वञ्चतेथास्माउद।
कंःद्दान्नथापचितिंकुर्वन्नितर्हिद्दिमप्रागतोभवतितस्माद्दिमुख्येवस्रपा
यगृह्णीयात ५ सवैसंवत्सरमाणाइवरगृह्णीया।नथाद्दापचितोभवतितस्यतम
न्वारभतेपर्युक्षमाणंवैयजमानोन्वारभतेतथाचपत्न्युभयतएवैतत्मिथुने।
नान्वारभेतेयत्रवाअर्हद्गच्छतिसर्वेगृह्णाइवैवैतत्रवेशन्तितथाद्दापचितो १५।
भवति ६ सवाअप्येनैवततोयज्ञघागृह्णीया।येनोचाम्यानिद्दवीःष्येकंवा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पषभागंक्रीणमाणोभिक्रीणतेछन्दसामेवायत्नायछन्दसांसामान्यायतनस्य
छन्दांस्यभितःसाचयातियथाराज्ञोराजानोराजकृतःसूतग्रामण्यछन्दांस्
स्यभितःसाचयाति ७ नैवैतदेवकल्पते।यच्छन्दोभ्यइतिकेवलंसक्रीयायत्र।
वाअर्हतेपचन्तितदभितःसाचयोऽज्ञाभक्ताभवन्त्यराजानोराजकृतःसूतग्रा।
मण्यस्तस्मायद्वैवेतसैमसक्रीयान्देवछन्दांस्यवाभजेत ८ सयदक्रामप्रे।
त्वन्नसिविश्वविदैत्यग्निर्वैगायत्रीतन्नायत्रीमवाभजति ९ सोमस्तनन्नसि
विश्ववेदेति।तद्वैसोमःतद्वैत्रिष्टुभसत्रिष्टुभमवाभजति १० प्रतिष्ठेत्यानिष्ट्यमसि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ विश्वेदेवेति। सोस्योद्धारो यथाश्रेष्ठस्योद्धार एवमस्यैष क्रतेश्छन्दोभ्यः ॥ श्येना।
द्वि॰ यत्वा सोमभृते विश्वेदेवेति। तद्यज्ञायज्ञीयमन्वाभजन्ति स यज्ञायज्ञीं श्येनो भूत्वादि।
१५२ वः सोममाहरत्तेनैनमा श्येनः सोमभृते नैवैनामेतद्वीर्येण द्वितीयमन्वाभजन्ति ११
152 अग्नये त्वा रायस्पोषदे विश्वेदेवेति। पशवो वै रायस्पोषः पशवो जगती तज्जगती
मन्वाभजन्ति ३ अथ यत्पंचकृत्वो गृह्णाति। संवत्सरसंमितो वै यज्ञः पंच वा ऋत
वः संवत्सरस्य तं पंचभिराप्नोति तस्मात्पंचकृत्वो गृह्णात्यथ यद्विश्वेदेवेति गृह्णा १५२
ति विश्वेदेहि गृह्णाति यो यज्ञाय गृह्णाति ।४ नवकपालः पुरोडाशो भवति। शि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गौवैयत्तस्यातिरिच्यंतद्वातद्गौवैगायत्र्यष्टौनानियाम्यवाहृत्प्रणवोनवमःपूर्वाह्णौ
वैयत्तस्यगायत्रीशृब्वोद्देपष्यत्तस्यतस्मात्त्रवकपालःपुरोडाशोभवति ८५ का
र्म्यंर्थमयाःपरिधयो।देवाहवाएतेवनस्पतिभ्रातोभ्रृनरहष्टर्येकार्ष्मर्यंशि।
रोवैयत्तस्यातिरिच्यत्रोक्षिरोयत्तस्यनाष्टारत्नाःशिदिनसवितितस्मात्कार्ष्मर्यम
याःपरिधयोभवंति ८६ आश्ववालप्रस्तरो।यत्तोहदेवेभ्योपचक्राममतोश्वोभूत्वा
पराङावर्वर्तेतस्यदेवाअनुहायवालानभिपेदुस्तानालुलुपुस्तानालुप्यसार्द्धं
संन्यासृस्तत्पतात्पुष्पयःसमभवन्यदश्ववालाःशिरोवैयत्तस्यातिरिच्यजव्वेना।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ड्वैवालाउभयतएवैतद्यत्तंपरिगृह्णातियदाश्ववालःप्रस्तरोभवति ७ ऐक्ष्व।
द्वि॰ व्यौविधृती।नेद्दृंहिश्वप्रस्तरस्यसंलुण्णाभ्यानितश्वएथोतस्यायाज्यःसर्व्वाएवचतर्गृ
१५२ हीतान्याज्यानिगृह्णातिनतस्यानुयाज्याभवन्ति १८ ग्रामाथद्दर्वीःअग्निमम।
153 न्थति।शिरोवैयज्ञस्यातिथ्यंजनयन्तिवाएनमेतद्यन्मन्थन्तिशीर्षतोवाअग्रे।
जायमानोजायतेशीर्षतएवैनदग्रेयत्तेजनयत्यग्निर्वैसर्व्वादेवताअग्नौहिसर्व्वा।
भ्योदेवताभ्योजुह्वतिशिरोवैयज्ञस्यातिथ्यंशीर्षतएवैतद्यज्ञंसर्व्वाभिर्देव। १५२
ताभिःसमर्द्धयतितस्मादग्निम्मन्थन्ति १९ सोधिमंथनंशाकलमादत्ताग्ने।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

र्जनित्रमसीत्यत्र ह्यग्निर्जायते तस्मादाहाग्नेर्जनित्रमसीति २० अथ दर्भतरुणा
के निदधाति। वृषणौ स्थ इति तद्यावेवेमौ स्त्रियै मुष्कौ तावेवैतौ २१ अथा
धरारणिं निदधात्युर्वश्यसीत्यथोत्तरारण्याज्यविलापनीमुपस्पृशत्यायुरसी
ति तामभिनिदधाति पुरूरवा असीत्युर्वशी वा अप्सराः पुरूरवाः पतिरथ यत्तस्मा
न्मिथुनादजायत तदायुरेवमेवैष एतस्मान्मिथुनाद्यज्ञं जनयत्यथाहाग्नये म
थ्यमानायानुब्रूहीति २२ स मन्थति। गायत्रेण त्वा छन्दसा मन्थामि त्रैष्टुभेन।
त्वा छन्दसा मन्थामि जागतेन त्वा छन्दसा मन्थामीति तद्वै छन्दोभिरेव मन्थति छ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· न्हाः स्विमख्यमानायाञ्चाहृबन्हाः सोवेतघत्तमनायातयतियथ्यानुमादि।
हि· मः रश्मयोज्ञातायानुद्रूहीमाहृयद्राज्ञायतेप्रङ्घियमाणायेमन्नुप्रहृरान् २९ ।
१५४ सोनुप्रहृरति।भवतन्नः समनसौसचेतसावरेपसौ।मायज्ञं हिं सिष्टमा
154 यज्ञपतिंजातवेदसौशिवौभवतमद्यनइतिशान्तिमेवाभ्यामेतद्वदतियथा
नाम्नोश्वं हिं स्यातामः २४ प्रणहृवेणोपदृत्याञ्जु।मग्निमभिज्जहोमग्नाव
ग्निश्चरतिप्रविष्टइरषीणांपुत्रोअभिशस्तिपावा।सनःस्योनः सुयजायजेह
देवेभ्योहव्यंसदमप्रयुच्छन्त्स्वाहेत्याहुतिमेवापतमन्नीजनतततमेतयाहुत्याप्रै १५४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

धीत्तस्मादेवमविद्वान्होति २५ तद्विशान्तंभवति। नानुयाजानयजन्तिशिरोवै
यज्ञस्यान्तिमंपूर्वार्द्धं वैशिरःपूर्वार्द्धमेवैतद्यज्ञस्याभिसंस्करोति सयद्वानुया
जानयजेद्यथाशीर्षतःपर्याहृत्यपादौप्रतिदध्यादेवन्तत्तस्माद्विशान्तंभवतिना
नुयाजानयजन्ति २६ आश्राणम २ प्रतिमध्येनवैदेवारक्षा। तान्नमदविन्दंस्तेचव
होम्यहवन्नयोमस्यश्रियाप्रतिष्ठमानानाग्निर्वसुभिःसोमोरुद्रैर्वरुणआदि
त्यैरिन्द्रोमरुद्भिर्बृहस्पतिर्विश्वैर्देवैरितिस्वेदेकष्याद्वेतेनस्तेवतेनविश्वेदेवापेदतेव
नहोम्यहवंस्तानिद्भुतानस्वरत्नस्तामन्त्रस्मावेषुः। नैविदुः। पापीयान्सोवैम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰ वामोस्रररतस्मानिर्वैनोऽग्रभवाग्रहिंष्णोर्वैरथ्यामोऽद्दन्तमक्षानामहापकस्याश्रि
ब्रि॰ येतिश्रमहाश्वतितरन्द्रस्पश्रियायश्वतिष्ठन्तनस्मादाहुरिन्द्रः सर्वादेवताइन्द्रश्रेष्ठा।
१५५ देवाइति २ तस्माद्दहनस्पाश्चतीयेरमपषांपरस्तामिवभवतिसपतोऽग्रक्ष्यैवेति
155 नेप्रियंहिषतान्ह्नः वेत्तिहिविष्णोरथ्यत्तितस्माच्छ्राध्मीयेरन्नमयाऽद्देवेविहाव्रतोयते
प्रियंहिषतान्ह्नः नेतितहिविष्णोरथ्यतितस्माच्छ्रुर्मीयेत ३ तेऽहोत्र इन्द्रोऽद्दन्तथाकर
वामहैयथ्यानरःहमाप्रदेवमेवान्नयंमसदिति ४ तेदेवाअन्तुष्टास्तन्वृश्रियाणिधा
मानिधामाईः समवदद्दितेहोवरेतेननः सनानामहेतेनविष्णोनपतदिति १५५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

क्रामादितिकस्मोपद्रष्टुरितितत्तनूनप्त्रेशाक्वरायेतियोवाअयंपवतएषतनून।
पाच्छाक्वरः सोयंप्रजानामुपद्रष्टाप्रविष्टस्ताविमौप्राणोदानौ ५ तस्मादाहुर्म।
नोदेवामनुष्यस्याजानन्तीतिमनसासंकल्पयतितत्प्राणमपिपद्यतेप्राणोवातं
वातोदेवेभ्यआचष्टेयथापुरुषस्यमनः ६ तस्मादेतदृषिणाभ्यनूक्तं मनसासंक
ल्पयतितद्वातमपिगच्छति वातोदेवेभ्यआचष्टेयथापुरुषतेमनइति ७ तेदेवाअजु
गुस्तनूःप्रियाणिधामानिसार्धं समवदन्दिरेतेहोचुरेतेननःसनानासदेतेनवि।
षङ्गोनपतदतिक्रामादितितद्देवाअप्येतर्हिनातिक्रामन्तिकेहिस्युर्यदतिक्रामेयु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ रन्तनः द्विदेवेद्युरेकः स्रुवैर्देवाव्रतत्स्वयन्ति सत्यमेव तस्मादेषां जितमसत्पराभवन्त

द्वि॰ स्माद्यशएवं हवा अस्य जितमसत्पराभवत्यमेवं यशो भवति य एवं विद्वान्त्सत्यं वदति।

१५६ न्तितदेतत्प्रमाहूनश्चत्रिरात्रेन ८ ते देवा अग्निष्ठास्तनूः प्रियाणि धामानि सार्धं सम

156 वदधिरेऽथैत आप्यामेव गृह्णाना अग्निष्ठास्तनूः प्रियाणि धामानि सार्धं समवदधते

तस्मादिदं सर्वैणेव समस्पर्वे यात्रेन्मे अग्निष्ठास्तनूः प्रियाणि धामानि सार्धं सम

स्पर्वा यानि तिथेनो ऽद्य समस्पर्वे याग्रामे इत्येति द्विदं स्नाङ्गर्वे सतानूनश्रिणे ऽहोऽह

बीभिति ९ प्रयातो गृह्णामेवा पातयेवापरिपतये गृह्णामीति यो वा अयं प १५६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वनस्पतयो वनस्पतिपरिवनस्पतेस्तस्मा उदीचीदिक्प्रज्ञातितस्मादाहापनयेतापरि
पनयेद्रक्ष्यामीति ८ ननु नश्रेष्ठशाकरायेति योवा अयं पवनस्पतन्नमा
शाकरपवेतस्मा उदीचीदिक्प्रज्ञातितस्मादाहनन्नश्रेष्ठशाकरायेति ॥ शाकलन्तु
ज्विष्टायेते षवेशाक्कौज्विष्टपतस्मा उदीचीदिक्प्रज्ञातितस्मादाहशाकलन्तुज्विष्टायेति १२
अथातः समवमृशति तेषैवे नक्षत्रदेवा भूयः समाभिरश्यन्नः सोऽमृण्मासघो
नपतदितिक्रामादितितयोपवैतपतत्समममन्तःश्यन्नः सोऽमृण्मासघोनपत
दतिक्रामादिति ९ तेसमवमृशन्त नाषृष्ममस्मानाधृष्यन्देवानामोजस्मना

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ष्टा इति देवा असमञ्जना धृष्णाः सह सन्तः समाने वदन्तः समानन्त्राणा देवाना
द्वि॰ मोज इति देवानां ह्येतज्जुष्टास्तन्वः प्रियाणि धामान्यनभिशस्त्यभिशस्तिपा अन
१५७ भिशस्तेन्यमिति सर्व्वं हि देवा अभिशस्तितीसो अञ्जसा सत्यमुपगेषमिति
157 सत्यं वदानि मेदमतिक्रमिषमित्येवैतदाह स्विते मा धा इति स्विते हि तं देवा आत्मा
नमदधत यत्तं समवदन्त यत्तं समकुर्व्वंस्तस्मादाह स्विते मा धा इति ५ अथ यथा।
स्ते देवा जुष्टास्तन्वः प्रियाणि धामानि समार्हन् समवददिरेतद्धि द्वे समपयन्ते षावा
द्रेष यपष्ठतपतिनरूवापषोपेतनना पयशो है वैदमस्मात्कुसमेवं हि देवा सतेनैवेत १५७

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

दीर्घं तपति तस्मादपि मद्वो दीक्षितेऽन्नं ददत यदेव व्रतमभ्युत्सिच्यास्य प्रयच्छेयुः
सहितेषामित्थं भागं नैभवति यद्युदतिशावता दीक्षितेन यजमानायैव व्रतमभ्युत्सि
च्यास्य प्रयच्छेयुरिदं स्वाहुतिर्लोयजमानस्येति ॥ ५ ॥ अथ यास्त्विहैवा त्वष्टास्तनः श्रिया ।
शियामानि साहैं समभवद्दिवन्तस्साहैं सत्त्वेतत्सामा भवन्नस्माराद्धः सम
ं सामस्तैवत्तं सामेति ॥ ६ ॥ ब्राह्मणम् २ ॥ प्रातिष्ठेन वै देवा अश्मा तानस्मद्वित्
न्नेतानन्नवैश्वः समशाम्यंस्तपनस्प्रायश्चित्तिमैच्छन्यदस्मोमं पापमवदन्नाहश्याव
भ्याप्सनदीतामवाकल्पयंस्तपनामवान्तरादीतामपश्यत । तेऽग्निमेव व्रतं चेविप ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्याऽऽ॥ यज्ञस्तपो वा अग्निस्तपो दीक्षामदधात्तया दीक्षामुपायन्नयदधात्तयादी
द्वि॰ क्षामुपायंस्तस्मात्दधात्तयदीक्षा सत्त्रामऽऽ॥ सीदन्त्वन्तरामेवलाभ पर्यंस्ता
१५८ मेवैनमितनस्नीपर्यास्यन्नतथापवैषपनयदतः प्राचीनमन्त्रं वाकरोमन्त्र
स्यैवावदतितस्यैवैनस्यायश्चितिं करुते २ सोऽग्निर्वैववं विपल्याऽऽ॥ यते तपो
वा अग्निस्तपो दीक्षानदधात्तयादीक्षामुपैतिसत्त्रामऽऽ॥ सीदन्ते सत्त्रामे
वलं पर्यस्तामेवैनामेतत्सतीपर्यस्यते प्रजामुद्दैवतदेवाउपायन् ३ तेऽग्निर्वै १५८
ववं विपल्याऽऽ॥ यज्ञाग्निर्वै मिथुनस्यकर्त्ता प्रजनयिता तस्मात्तामुपायन्सत्त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गमङ्क्लीणञ्चवसन्तगामेतविलान्तस्यजामात्मन्नक्रुर्वेततथोपवैशपतस्वजा
मेवोपैति ४ सोऽग्निर्नैवनवं चैविपलाम्ङ्क्यतोऽग्निर्वैमिथुनस्यकार्योऽप्रजननपिता
तत्स्यजाउपैतिसन्तरामङ्क्लीरवनैसन्तगामेतविलान्तस्यजामात्मन्कुरुते ५
देवानामुदरस्मदीदितानां यः समिद्वारोवास्वाध्यायामाविसृज्यतेनं हस्मे
नरस्येवैतरं रूपेणैनरस्येनरमहररदमातित्रिधाः संतिनेदृपापंवदन्त
उपसमेयुरितिवैमान्वमविकीर्षीरितिमातिर्बाः सीरिमग्निर्वैवनथानाम
सुवादाग्निनथानाम्रः ६ तेदोव्र रपीस्यन्नामग्रेवारिश्र १ रितिनैवारमच्छ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

व्रा॰
हि॰
१५९

159

त्रमामसस्यइति ७ तेविद्र ययैवैनोविश्वदस्त्समोस्यैवरूपमसामसतेनरत्नांस्म
तिमोस्यामसदैतेनस्वर्गंलोकंसमश्नुविष्यामसइतितेग्निरेवरूपमभवंस्ते
नरत्नांस्यामसमृच्छान्तेनस्वर्गंलोकंसमश्नुवन्नन्यथोपवैवपनदग्नेरेव।
रूपंभवतितेनरत्नांस्यातिमृच्छातेनस्वर्गंलोकंसमश्नुतेसवैसमिधमे
वाभ्यादधद्वान्नारद्वीतीमृपैति ८ ससमिधमभ्यादधात्यग्नेव्रतपास्तेव्रत
पाइत्यग्निर्हिदेवानांव्रतपतिस्तस्मादाहाग्नेव्रतपास्तेव्रतपाइतियानववतन्रू १५९
रियंसामसयियोममतन्वेषामास्तुविय सहनौव्रतपतेव्रतान्नीतितदग्निना

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्वेवैविपल्यङ्कयतेत्रुमेशीर्षापतिर्म्मैन्यतामत्रुत्तेपत्तपस्यतितितिद्वा
न्तराशीर्षामुपैतिसन्तरामहुंलीरवतेसन्तरामेखलाम्पर्यस्तामेवैनामे
तस्मैनीपर्यस्यते ॥ अथैनमतोमरुत्वतीभिरुपचरन्तितपोवाअग्निस्तपो
मरुतस्तस्मादेनंमरुत्वतीभिरुपचरन्ति ॥ अथमरुत्वतीरुपसृष्यराजा
नमाप्याययन्तियन्मरुत्वतीरुपसृष्यराजानमाप्याययन्तिवज्रोवा ।
आज्यंरेतःसोमोनेद्वज्रेणाज्येनरेतःसोमंहिनसामेतितस्मान्मरुत्वती
रुपसृष्यराजानमाप्याययन्ति ॥ तदाहुःयस्माएतदाप्यायनंक्रियत

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ आतिष्ठन्त्सोमायनमेवात्र आप्याययेयुर्यथा वानन्तर्दीतानद्दीतामपितानून
त्रि॰ प्त्राणीति तद्यत्तथा न कुर्य्याद्यत्ते सत्या एवं कर्म्मोद्वापनां त्मम दविदन्नेमः शमये
१९॰ वपूर्वं मनुपाद्य आप्यावामप्याप्याय्यनम् ॥१२॥ तद्यदाप्याययन्ति देवो वै सोमो दिवि ।
100 हि सोमो वृत्रो वै सोम आसीत्तस्यैतच्छरीरं यद्गिरयो यदश्मानस्तदेषोशाना नामौष
धिर्जायत इति ह स्माह श्वेतकेतुरौद्दालकिस्तामेतदाहृत्याभिषुण्वन्ति तां दीक्षो
पसद्भिस्तानूनप्त्रेणाप्यायनेन सोमं कुर्वन्तीति तथोपैवैनामेष एतद्दीक्षोपसद्भि
स्तानूनप्त्रेणाप्यायनेन सोमं करोति ॥१३॥ मधुस्मार्हमिति वा आहु यज्ञो ह वैम १९॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्रमारभमाणैषएवसमारभ्योमधुकृतोयद्धविर्नस्मयथामधुकृतआप्याययेयुरेव
मेवैतद्यज्ञमाप्याययन्ति ॥४॥ यज्ञेनवैदेवा इमाञ्जितिंजिग्युर्यैषामियंजितिस्।
स्तेहोचुःकथन्नइदममनुष्यैरनभ्यारोह्यंस्यादितितेयज्ञस्यरसन्नीत्वायथामधु
मधुकृतोनिर्धयेयुर्विदुह्ययज्ञंयूपेनयोपयित्वातिरोभवन्नथयदेनेनयोपयंस्त
स्माद्यूपोनाम ॥५॥ तद्वा ऋषीणामनुश्रुतमास तेयज्ञंसमभरन्यथायंयज्ञः
संभृतएवंवाएषयज्ञंसंभरतियोदीक्षतेवाग्वैयज्ञस्तद्यदेवात्रयज्ञस्यातिदी।
तेयद्धिदुह्यन्तदेवैतत्सन्तराप्याययन्ति ॥६॥ तेवैषड्भिराप्याययन्ति षड्वाऋतवस्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ नवपैवैनड्वाप्याययन्ति ९ तस्मादाप्याययन्त्यꣳशुरꣳशुष्टे देव सोमाप्यायता
द्वि॰ मितितदस्याꣳशुमꣳशुमेवाप्याययन्तीन्द्रायैकधनविद इतीन्द्रो वै यज्ञस्य देव
१६। तानस्मादाहेन्द्रायैकधनविद इति शतꣳशतꣳ ह स्म वा एष देवानामेकैक
एवाꣳशुरेकधनानाप्यायते दशदशवानृभ्यमिन्द्रः प्यायतामात्वमिन्द्राय प्या
यस्वेतीन्द्रो वै यज्ञस्य देवतानामा यैव यज्ञस्य देवता तामेवैनदाप्याययत्यात्वमि
न्द्राय प्याययेति तद्देत स्मिन्नाप्याययन्नत्थाम आप्याययास्मान्त्सखीन्त्सन्न्या मेध
येति यत्सनोनितिनरादयस्य श्रेमयथयदतुमन्नुतेतेनइत्तदाहयन्मेधयेति स्वस्ति ते १६।

देवसोमसख्यामशीयेत्येकावापतेषामाशीर्भवत्यश्विन्नोचयजमानस्यचयत्त
सोऽहंवक्रुद्धमेमानेयत्तस्योहंचेगछानीमेवैनदाह १८ अथप्रस्तरेनिह्नुवत उ
तरतउपचारोवैयज्ञोयेतद्धितिर्णवाविमापायायग्नसिनिर्हेयत्तस्त्पघत्तेएष।
तः ऊर्वतेननिमिथ्याऊर्वन्तिदेवेभ्यआवृश्चन्तेयत्तोवैप्रस्तरस्तयप्तेपुनरारभन्ते
तस्योऽहेषाप्रायश्चित्तिस्तथोऽहैषामेतन्नमिथ्याकृतंभवतिनदेवेभ्यआवृश्च्यन्ते
तस्मात्प्रस्तरेनिह्नुवते १९ तदाऽञ्जलिकेनिह्नुवीत २ अप्यनञ्जलिकैर्हैवनिह्नुवीरन्।
प्रहरणं हयेवाञ्जलिस्य २० तेनिह्नुवतनमोदेवेभ्यःप्रेषमगायज्ञतनमस्तवादिम्यर

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
१६१
161

ति समम्ः सम्यक्त्वादिमामेवैतदाह नमो यो पृथिवीम्प्यामिति नदाम्याम्यावायु ८। वा॰
पृथिवीमप्यानिष्कुवते यथोपिदं सर्वंस्मयि २१ अथाहसमनुत्तल्पप्रस्तर मग्नीन्मदस्मा
या २ इतिमदस्नीन्पग्नीदादस्नाभिरेदीनुपर्युपर्यग्निमतिहरति सयज्ञात्रप्रदहे
येनैनमसनदृथांन्महातिप्रचरिष्णन्भवत्यथयदुपर्युपर्यग्निमतिहरतिनदेवा
त्मात्रप्रहृतभाजनंभवतितमग्नीधेप्रयच्छतितमग्नीत्रिदधाति २२ ब्राह्मणम्
४ ग्रीवावैयज्ञस्योपसदः शिरःप्रवर्ग्यस्तस्माद्यदिप्रवर्ग्यवान्भवतिप्रवर्ग्ये। १६२
णप्रचर्योपसद्भिः प्रचरन्तिनद्ग्रीवाःप्रतिदधाति १ तद्याःपूर्वाह्णेनवाका

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भवंति नाश्रपराङ्कृयाज्यायायाज्यास्ताश्चनुवाक्यास्तद्यानि घ्नन्ति तस्मादिमा
निम्नीवाणांपर्वाणिग्रथितानि घ्नन्तीमान्यस्मीति २ देवाश्चवाअसुराश्चोभयेप्रा
जापत्याः पस्पृधिरे ततोसुरा पश्रलोके पुरश्चक्रिरे यमस्यामेवास्मिंल्लोके रजता
मन्त्रितेहरिणीं दिवि ३ तेहदेवाअसृएवन्त नयन्ताभिरूपसद्भिरुपासीदंस्तद्य
दुपासीदंस्तस्मादुपसदो नामते पुरः प्राभिंदन्निमांल्लोकान्नाजयंस्तस्मादाहुरु
पसदा पुरं जयन्तीति यद्देवोपासनैतैनेमां मानुषीं पुरं जयन्ति ४ एताभिर्वैदे
वा उपसद्भिः पुरः प्राभिंदन्निमांल्लोकान्नाजयंस्तथोपवैषएतन्नाद्देवास्माश्चसि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· लोकेकक्ष्येनपूर्वःकुरुतऽस्मान्नैवेनल्लोकात्त्वभिनतीमाल्लोकानःसञ्जयतित
हि· स्मादुपसद्भिर्यजन्ते ५ तावाआस्मदहर्विधोभवन्ति वज्रोवाआज्यमेतेनवैदेवा
१६२ वज्रेणाज्येनपूर्वःप्राभिनत्त्रिमाल्लोकान्समजयंस्तथोएवैषएतेनवज्रेणाज्येने
162 मांल्लोकात्त्वभिनःश्रीतीमांल्लोकान्त्सञ्जयतितस्मादास्मदहर्विधोभवन्ति ६ स ।
वाअष्टोकृत्वोजकोरकन्नाति वत्रकपभूत्पयोऽश्ततरथाऽश्मतरेवकृत्वोजकोरट
क्रीनयादष्टोकृत्मउपमतीति ७ सवाअष्टावेवकृत्वोन्नहरकन्नातिवत्रकपभृ । १६२
तितहज्ञमभिमारङ्कुरोतितेनवज्रेणाभिभारणेमाल्लोकात्त्वभिन्नतीमांल्लोका

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ञ्जयति ८ अग्नीषोमौवैदेवानांसयुजौताभ्यांसंहितंरक्षांसिविलवप
काकितेऽन्तरमाघारमाघारयतियंस्रुवेणप्रतिक्रामतिवाऽन्तरमाघारमा
घार्येभिजित्याऽअभिजय्यानीतितस्मादन्तरमेवाघारमाघारयतियंस्रु।
वेण ९ अथाश्राव्यनहोतारंप्रवृणीतेसीदहोतरित्येवाहोपविशतिहोताहो
तृषदनउपविश्यप्रसौतिप्रसूतोऽध्वर्युःस्रुचावादत्ते १० सआहातिक्रामन्नग्नये।
नुब्रूहीत्याश्राव्याहाग्निंयजेतिवषट्कृतेजुहोति ११ अथाहसोमायानुब्रूहीत्या
श्राव्याहसोमंयजेतिवषट्कृतेजुहोति १२ अथयदुपांश्वाज्यंभवति तस्मान

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· यस्मात्तस्मादविलम्बेतुस्त्रीणास्मात्स्माद्विसृजन्तेनिवषट्कृतेजुहोति १३ स यत्संवत्सरमा
द्वि· नवतिहुंज्जुहोतिनयथेदंप्रवानस्मत्स्वात्यभितिस्माश्रभिजयानीमयथयदेतादेव
१६२ तायजन्तिवज्रमेवैतत्संस्करोत्याग्निमनीकं सोमं शल्यं विष्णुं कल्मलं म् ४
संवत्सरोहिवज्रोग्निर्वोग्रहः सोमोमात्रिरथयदन्तरेणातविलम्बेरतैहैपरिसवमा
नं संवत्सरं जुहोति १५ संवत्सरोवज्र एतेनवैदेवाः संवत्सरेणवज्रेणगुरः।
प्राभिंदन्निमांल्लोकान्व्याजयंस्तथोएवैषएतेनसंवत्सरेणवज्रेणेमांल्लोकान्स्त्र। १६२
भिनत्तीमांल्लोकान्नजयतितस्मादेनादेवनायजन्ति १६ सवैतिस्रउपसदउप।

163

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यास्त्रयो वा ऋतवः संवत्सरस्य संवत्सरस्यैवैतद्रूपं क्रियते संवत्सरमेवैतत्संस्क
रोति द्विरेकया प्रचरति द्विरेकया ७ ताः षडुपयन्ते षड्वा ऋतवः संवत्सरस्य
संवत्सरस्यैवैतद्रूपं क्रियते संवत्सरमेवैतत्संस्करोति ८ यद्द्वादशोपसद उ
पेया द्वादश वै मासाः संवत्सरस्य संवत्सरस्यैवैतद्रूपं क्रियते संवत्सरमेवैतत्सं
स्करोति द्विरेकया प्रचरति द्विरेकया ९ ताश्चतुर्विंशतिः संपद्यन्ते चतुर्विं
शतिर्वै संवत्सरस्यार्द्धमासाः संवत्सरस्यैवैतद्रूपं क्रियते संवत्सरमेवैतत्संस्करो
ति १० स यत्सायं प्रातः प्रचरति तथा हैव संपत्संपद्यते स यत्पूर्वाह्णे प्रचरति॰ त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ज्जघ्नन्नथ यदुपसद्भिः प्रचरन्ति स्वजितमेवासाद्भिन्दन्त्यथ यज्जुहोतीदं वै पुरं स्रुहन्ति तांजि
हि॰ त्वा सां सतीं प्रपद्यन्ते ॥२१॥ स यदन्यच्चरन्ति न युद्ध्यन्त्यथ यदस्मिन्निषुतेनान्यत्नथय
१६४ जुहोति सामेवैतत्सतीं प्रपद्यन्ते ॥२२॥ स जुहोति यथाहिरेकस्याङ्कः प्रचरिष्णुर्भ
वति या तेऽग्नेऽयःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा उग्रं वचो अपावधीं त्वेषं वचो अ।
पावधीं स्वाहेत्येवं ह्नूपाद्भिः सा साऽयस्मयी सासीत् ॥२३॥ अथ यज्जुहोति यथाहिरे।
कस्याङ्कः प्रचरिष्णुर्भवति या तेऽग्ने रजःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा उग्रं वचो १६४
अपावधीं त्वेषं वचो अपावधीं स्वाहेत्येवं ह्नूपाद्भिः सासीद्रजता हि सासीत् ॥२४॥ अ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यज्जुहोति यथा हि वै कस्मा अहः प्रचरिष्यन्भवति या ते अग्नेऽयाशया तनूर्वर्षिष्ठा
गह्वरेष्ठा उग्रं वचो अपावधीं त्वेषं वचो अपावधीं स्वाहेत्येवं द्व्युपादि सामीदहरि।
णीदि सामीय शुद्धादशोपसदः उपेयात्स्तनरदमेकं यावते स्तनरदमेकया २५ अ
यानोत्वतोपसदामेव परोवरीयांश्रेयान्यासुपसदः परोऽक्षीयन्त्याः सया स्तनमेकं यथ
माहेद्दोमद्वयशाबयत्रीन्स्तनाः परोवरीयसया स्तनीप्रथमाहुन्दोमद्वयशावथैक
स्ता: परोऽक्षीयसैवे परोऽक्षीस्तना: परोवरीयसः परोवरीस्तना: परोऽक्षी: २६ तपसा वै लो
कं जयन्ति तदस्येतन्तपः परः परोवरीयस्तपो भवति परः परः श्रेयांसं लोकं ज

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· यति वसीयान्हैवास्मिंल्लोके भवति य एवं विद्वानेतोक्रीहोपसदमुपैति तस्मादुप
हि· रोक्रीरेवोपसदमुपेयाद्ग्रीवादृष्णोपसदमुपेयान्नीयस्त्वराद्रत्नोद्रूये हौ चत्वारदमेक
स्त्वाराद्रम् १२ ब्राह्मणम् ५ तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः कण्डिकासंख्या १२
72· तद्यप्रथस्त्वोद्योवर्षिष्ठस्त्वणराजो भवति तस्मात्सास्त्रक्रामति श्रीविक्रमास्त्र
165 ष्कुः त्रिरहन्ति सोन्तः पातः १ तस्मात्प्रथमाच्चतुर्थो द्वादशं वदशा विक्रमान्त्र
क्रामति तत्त्वेष्कु त्रिरहस्त्रान्ति सोन्तराश्रोणिः ३ तस्मात्प्रथमाच्चतुर्थो द्वितीया। १६५
पञ्चदश विक्रमान्स्त्रक्रामति तत्त्वेष्कुः त्रिरहन्ति सा द्वितीया श्रोणिः २ तस्मात्।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ध्यमाह्वको: प्राग्त्रिंशाने विक्रमान्यक्रामतितच्छन्दुं त्रिरहन्निसह्वांईः ४
तस्मान्मध्यमाह्वह्को ईदिगाद्वादशविक्रमान्यक्रामतितच्छन्दुं त्रिरहन्निसद
तिगोंऽसः ५ तस्मान्मध्यमाह्वह्को रुद्रंद्वादशविक्रमान्यक्रामतितस्माह्व।
न्दुं त्रिरहन्निसउत्तरोंऽसपघामाग्रावेदेः ६ अथयत्रिंशद्विक्रमापश्चाद्भवति
त्रिंशद्दत्तरावैविराड्विराज्जावैदेवाअस्मिंलोकेप्रत्यतिष्ठत्तथोएवैषएतद्विराजे
वास्मिंलोकेप्रतितिष्ठति ७ अथोअपित्रयस्त्रिंशत्स्वयस्त्रिंशद्दत्तरावैविरा
ड्विराजैवास्मिंलोकेप्रतितिष्ठति ८ अथयत्सद्विंशद्विक्रमाप्राचीभवति षड्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· ंशःतत्तयावैस्तरत्नीस्तरत्त्वावैदेवाः स्वर्गंलोकंसमाश्नुवंततथ्योमावैषपतहृदः।
द्वि· मेवस्वर्गंलोकंसमश्नुतेसोस्यदिव्याद्दक्तीयोभवति ९ अथयच्चतुर्विंशःशति
१६६ विक्रमापुरस्ताज्जवंसेघामासावेदेति चतुर्विंशःशक्षितयावैगायत्रीपूर्वोहोवैय
त्रस्यगायत्रीपूर्वोर्हंपक्षयत्तस्यतस्माच्चतुर्विंशःशतिविक्रमापुरस्ताज्जवंसेघामा
सावेदेः १० अथयत्पश्चाद्धरीयसीभवतिपश्चाद्धरीयसीहस्त्रोणीतिवैयोषा
प्रशंसन्तियद्वैवपश्चाद्धरीयसीभवतिपश्चाद्वैवतद्धरीयः प्रजननंक्रियतेतस्मा १६६
पश्चाद्धरीयसः प्रजननादिमाः प्रजाः प्रजायन्ते ॥ नासिकाद्वापक्षायत्तस्यय

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ङ्गिरसो वेदि ख्यायद्देनामङ्गिरसो वेदेरुपाकिरन्नितस्माऽङ्गिरसो वेदिर्ज्योम ११ ह यत्रोद
गारदमग्रेप्रज्ञायामासरादित्याश्चैवाङ्गिरसश्च ततोऽङ्गिरसः पूर्वे यज्ञं समभरं
स्ते यज्ञं संभृत्योचुरग्निमिमानः श्वः सुत्यामादित्येभ्यः प्रब्रूहि तेन नो यज्ञेन
याजयतेति १२ तेहादित्याऽऊचुरुपज्ञानीनयथा स्मानेवाङ्गिरसो याजयानेव
यमङ्गिरसः इति १४ तेहोचुर्देवाश्चमेनयज्ञादपक्रामणामस्त्वन्तरामेवसुत्यां
श्रियामहाऽइतिनेयज्ञं समजयन्नेयज्ञं संभृत्योचुः श्वः सुत्यां वै नमस्मभ्यमग्ने
श्चावोचोथवयमवस्तन्यामेवनभ्यं प्रब्रूमोऽङ्गिरसोभ्यश्चनेण्यानसुत्यं होतासीति १५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

क्षा· तेऽग्निमेवप्रतिप्रतिगयुरङ्गिःरसोक्ष्वतद्याघङ्गिःरसोग्रयेञ्जानामतुङ्कुयुरिवकथ।
क्षि· न्नुमानोहूतस्त्वरन्नप्रत्याहृत्याऽऽशति ॥६॥ सहोवाच त्रिघावेमाहृषत्तसोतिवैधेहि।
१६ तेनाश्यकमपक्रमितत्रमितितस्मा इहानिद्ध्यस्मवृत्तोनापक्रामेन्नपनेनसद्यः
क्रियङ्गिःरसआदित्यानयाजयन्नस्सद्यःक्रीः ॥७॥ तेभ्योवावन्दक्षिणामानयं
स्तान्त्वप्रत्यगृह्णन्नासामदेऽयदिप्रतिगृहीष्याम इतितद्वेलयज्ञस्यकर्मेन्नव्युत्थु
नयदक्षिणामासीत् ॥८॥ अथैभ्यःसूर्यंदक्षिणामानयंस्तंप्रत्यगृह्णंस्तस्मादुद्।
स्मादङ्गिरसोवयावाक्षाक्षिजीनाःस्मोवयदक्षिणीयाअपिवाअस्माभिरेषप्रति १६०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रुद्रीनो यप्चनपनी तिनस्मान्नमयः क्रियोऽश्वः श्वेतो रश्मिना ॥ ९ ॥ नमस्तु ।
क्तः पुरस्ताद्भवति नैदेनमस्तूपक्रियते यप्चनपतियघश्वः श्वेतन्नविन्देद ।
पिशोरेव श्वेतः स्यान्नस्यरुक्तः पुरस्ताद्भवति नैदेनमस्तूपक्रियते यप्चनप
ति २० तेभ्यो देवा अक्रुध्यंकेनमदेष्वश्रेयान्नंभुना १ केना १ यदेनं प्रमथदी
एनमामिति सोऽहैष्योपवक्रामसो भयानन्तेरणा देवास्त्रानुसं यन्तान्निसं द्वी
भ्रूनाद्दनाववारत्ना प्रुपैवदेवा श्वामं त्रयंतो यास्ता प्रस्त्रिरेवदेवानाल्लना ।
प्रामसद्दरतास्त्यस्तारलसमसद्धाणाम् २१ स्तादेवाऽनुपावार्स्यनस्मवावायहेउ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰ फवलैयक्तिस्मेनतः स्पारितिपूर्वामेवन्त्वाग्रेराडुतिः प्राश्यनीमपश्छेद्द्वादेवावा
हि॰ नुवाचयाम्मयाकांवाशिपमाशाशिष्यघेमाचः सर्वाममहिष्यनरुतिसैवदे
१९८ वानुपावर्त्ते ॥ मयद्दार्यमाणेग्राउनरवेदिंव्याघारयन्तियदेवैनामदोदेवा
अनुवन्नुर्वान्वाग्रेराहुतिः प्राश्यनीतितदेवैनामेनन्नुर्वामग्रेराहुतिः प्राशो
तिवास्याघानिदानेनाथयदुत्तरवेदिमुपकिरतियत्तसैवसद्वेनाथवाविद्व
यज्ञोवाश्रुहेषा ॥ तांवैस्पुगाशस्येनविमिमीतेस्रुगोनयज्ञहदन्तिशंस्ययाय १९८
तोहरन्तिस्रुगाशस्येनवैयोगयंयुंजन्तिस्मायदेवादःसिंहिम्भूत्वाशान्तेवाचर

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ते दैवेनामेत घृते पुनः किं २४ तस्मात्त्रिचूर्णदक्षिणाग्रप्रतिरक्षीयात् सिं
ह्रीं दैवं भूत्वा लिङ्गोत्तिनोदामाकृष्टौ तत्सिं ह्रीं दैवेन भूत्वा दक्षिणोत्तिनोदाम
मेदृपायघ्नत्रन्दम्यत्रात्मनाकृष्टौ तन्तस्माघोस्यापिपापश्रवसमानमंगुःसा
न्तस्माप्तनान्दघात्स्यहृदातिन्तदेवं सिं ह्रीं भूत्वा नलिङ्गोतिपदसमान
वन्यवेदद्दातितद्दनात्मग्रात्मः कृतनपषोतिचूर्णदक्षिणाग्रेप्रतिष्ठा २५ अथ
शास्यां वसम्यज्याद्देतेनघपषशूर्ह्नोर्ह्नोः शाङ्कुः भवतितस्मात्स्यमग्राक्रामति।
शीतिक्रमाग्रगुणावालंपरिलिखितिसाचावालस्यमात्रानाग्रमात्रास्तियेदेव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्वयंमनसाममयेनाग्रेलोकरत्नमालालेपरिलिखेत २६ अथैषत्वा उदीचीं
द्वि॰ शम्यात्रिदधातिसपरिलिखतिनमायनीमेसीतीमामैवेनदादास्यां दिन्तम
१६९ पति २७ अथपुरस्तात्उदीचीं शम्यात्रिदधातिसपरिलिखतितिविनायनीमे।
सीतीममैवेनदादास्यां दिविविदानपति २८ अथाग्रेवैषत्वां प्राचीं शम्या
त्रिस्थातिसपरिलिखत्सवनान्मानापितादितीमामैवेनदाहूयजनात्थैतन्माव
नादिति २९ अथोत्तरतः प्राचीं शम्यात्रिदधातिसपरिलिखत्सवनान्मात्य।
पितादितीमामैवेदातेहूयजव्याथैतन्मावनादिति ३० अथहूयति यत्रहूतितद। १६९

169

ग्रीउपसीदतिसवाअग्नीनामेववनामानिगृह्णान्दधातियावाअमूलेवाअग्रेग्री
न्द्रोऽग्नायपशाहृणनतेनाघवंस्तःसमापवपृथिवीरूपासर्पत्त्रिमामदैवदेवस्माःप
रेतेनैवैनविदानेननदधति ३१ सयद्दधाति विदिदग्निर्भोनामाग्रेअक्षिः वस्राघुनाना
श्रेष्ठीतिसयदन्नाघवंस्तदायुर्दधातितत्समीरयतियोस्याःपृथिव्यामासीतिऽ
वानिदधातियत्तेनाऽपृष्ठन्नामयतियत्तेनवाऽदधश्चतियत्तेनाऽपृष्ठःऽरक्तोभिद्रोम
यत्तियत्तेनवाऽदधश्मैवेनदाहात्नुवाऽदेववीनयश्चतिवन्नर्येःऽदधातिदेवेभ्यस्ता।
नृष्ठाःऽदधामीमेवैनदाहताभ्येववनःस्तकेश्वावालाश्वरतिवनस्तोवैदिशःसर्वा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ मथ्यंवैनामैतद्धिरण्योद्धरति ११ अथाज्यावहति सिंहसि सपत्नसाही देवेभ्यः।
छि॰ कल्पस्वेति सायदेवाद्ः सिंहीभूत्वाशान्तेवाचरन्तदेवैनामेतद्दाद्य सिंहसीति स
८० पत्नसाहीतिवर्षावर्षः सपत्नाम्यपीयसः क्रियास्मैमेवैनदाहदेवेभ्यः कल्पये
तियोषावाउत्तरवेदिस्तामेवैनद्देवेभ्यः कल्पयति ११ नाभ्रैघुग्माज्ञीम्नासर्वतः
120 करोतियजमानस्यवादशरद्भापरानिदशात्तरौवैविराडुरेवैविराडुगपत्तोमध्ये
नाभिकामिवकरोतिसमानजामीनोभ्यात्तारयाणीति १४ सामर्द्धिरम्मृतिति सा ८०
यदेवाद्ः सिंहीभूत्वाशान्तेवाचरश्छान्तिरापस्तामद्भिः शमयतियोषावाउ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्नरेवैतस्मामेवैतन्देवेभ्योऽहिन्वतितस्मादद्विरमुतति १५ सोऽभ्युदति सिंहीरसि
सपत्नसाही देवेभ्यः शुन्धस्वेत्यथसिकताभिरनुविकिरत्यलङ्कारो ह्येवैष सिकता
भान्त्यन्नरवहिसिकताअग्नेर्वा एतद्वैश्वानरस्य भस्म यत्सिकता अग्निर्वा एष
मा यावन्नम वनित्तच्यो ह्येनाम प्तिंद्रीहिनस्ति तस्मात्सिकताभिरनुविकिरति
सोऽनुविकिरति सिंहीरसि सपत्नसाही देवेभ्यः शुम्भस्वेत्यथैनां प्रास्यति सा च।
द्वैनां प्रीतिं वसति १६ ब्राह्मणम् । १ यथमभ्यादधत्स्र पयमनीरूपकल्पयन्त्या
ज्यमधिश्रयति स्रुवं च स्रुचश्च संमार्ष्टि योऽस्य याज्यं पंचावत्तीनं तत्सूचीने पदाय पदी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ श्मा ऽ इध्मो भवति । अथो यत्कृतीध्म उपयच्छन्त्युपयमनीरेवैताहाग्नये प्रह्रिय ।
द्वि॰ माणाय यातुष्ठ्रतेकस्मा यानुदेदीध्मनुदैति प्रतिप्रस्थातैकस्मा येन स्मानमध्य
१८ मा च्छ्रोर्यणेवेदेर्न्नवनार्द्दै भवति तद्यदेवाग्नावृतः पातेनत्यार्हैपत्न्यस्या वेदेर्व
वहिरे भवति तदेवेनदद्धत्सन्तनोति २ नेदेक उत्तरवेदेरनुदाय त्निर्तदृतथा
171 नकुर्याद्दैवैतस्मान्मध्यमाच्छ्रोरनुदेयात्प्रायणमागच्छन्त्युत्तरवेदिम् ३ सो
हृणीरेधर्द्धुराद्दसे सपुरस्ताद्देवाग्रेप्रोत्तमदृष्टिः पुत्रिरनुवोषस्त्वा वसुभिः ३ ।
त्सामात्रिवीद्दृत्त्वोषस्त्वा वसुभिः ९ रस्ताज्ज्ञोपायन्निस्यैवैतदाह ४ अथपस्मान्नो १८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्वेति प्रचेता स्वाहेङ्गः पश्चात्स्वाविति प्रचेता स्वाहेङ्गः पश्चाञ्जोपायविन्सैवेन
दारू ५ अथ इतिणनः प्रोतिमनोजवास्वापिरू भिर्हॄतिणनः पाविति मा
नोजवास्वापिरू भिर्हॄतिणनो गोपायविन्सैवेनदारू ६ अथोनवनः प्रोत
ति विश्वकर्मोवारिन्यैरूत्रवनः पाविति विश्वकर्म्मोवारिन्यैरूत्रवनो गो
पायविन्सैवेनदारू ७ अथ ध्रुवाः प्रोतलपः परिश्रिष्यन्ते तयेपतेशृद्वैस्मीत
योर्येरूतिणामायन्तेनवहि वैरितिनयत्नीदमरूत्वमेकार्वेहिर्वायत्सावित्रिः स्व।
नामीति सायरेवाहः सिंरूतीमृवा शालेवावरामामेवास्यापनलुवंवहिर्वीय।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ त्रात्रिः स्तनयति यद्दिनाभिवरेषु स्याभिजुहोत्यादिशो दिदमहं तस्मैवायमभिमिनिः
हिं॰ स्तनामीति तमेतयाश्रुत्वा विध्यति स शोचन्नेवामुं लोकमेति ८ स यद्धारयमाणे
१२१ ग्ना उत्तरवेदिं न्याधारयति यद्देवैनामसदो देवा अमुत्र वसूर्वो ह्याग्रेसाकृतिः प्राप्नोति
यद्देवानेवानन्वीप्सयाः का॰ न्वाशिषमाशासते स्नावः सर्वाः समृद्धिमत
इति तामेतया त्विजो यजमानायाशिषमाशासते ता अस्मै सर्वाः समृध्यन्ते ९ त
द्यथा नदेकं कुर्वेदयद्धृ॰ रोति यत्तराम् वेदिं न्याधारयत्यथ यैषामखेनाभिकेवमव
ति तस्मै यत्पूर्वे सल्कीनयोर्यो दस्तिता १० तस्मान्मा धारयति सिंहः सिंहाद्देत्य। १२२

172

यापरयोरन्तरस्यां स्रिंः ह्रस्मादित्यवनिः स्यादेत्यथापरयोर्दक्षिणस्यां स्रिंः ए
स्मिन्नवनिः तत्रावनिः स्यादेति मरुद्गीयेयन्तः धृग्शीलहृदयं वदत्यंवाशास्त्रभेवी
ये ॥ अथ पूर्वयोरन्तरस्यां स्रिंः ह्रस्मिन्नावनीयायस्योघवनिः स्यादेति तस्मा।
नामाशास्त्रेयराहस्य प्रज्ञावनितितिमायस्योघवमानितितिभूमावैरायस्योघस्त।
ड्मानमाशास्ते ९ अथमध्यमास्त्रारयति स्रिंः ह्रस्मावदद्देवान्मनमानायस्यादे
ति तद्देवाभ्रजनमानायावादयत्यथहृचतुष्पक्षतिभूतेभ्यस्त्वेति प्रज्ञावैभूतानि स।
नाभ्यस्त्वेत्यैवैनदाह ९ अथपरिधीन्परिदधाति ध्रुवोसि पृथिवीं दृंहेति मध्यम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ भ्रुवति दक्षिणतो नितन्द्रः हैतनिरह्विणाम्न्युतन्हिरक्षि स्विवंदः हैक्षुन्नमग्रे सुपुरीषम
हि॰ सीतिसंभाराननुपनिवपति न यत्संभारा भवन्त्यग्रे ह्येव सर्वे बनाय १४ शारीरं हैवा
१२१ स्यपीनद्र्करणं नयेन्नैनद्दशवाः परिषयो भवन्ति शरीरेणैवैनमेतत्समर्द्धयति
कृत्स्नं करोति १५ मांसं हैवास्य गुल्गुलु नयद्गुल्गुलु भवति मांसेनैवैन
173 मेतत्समर्द्धयति कृत्स्नं करोति १६ गंधो हैवास्य सुगंधितेजनं भवति गंधेनैवैन।
मेतत्समर्द्धयति कृत्स्नं करोति १७ अथ यदूर्णास्तुका भवति वृष्णे ह वै विषाणोऽग्रे।
नरेणाग्निरेकां रात्रिमुवास मनयदेवो ह्यग्रे मकेतदिदाधमसहितितस्मादूर्णास्तु। १२३

काभवतितस्मादाग्नीध्रेतिदिष्णुं स्यात्तामास्मिन्नायाद्देयेषुनात्रविन्देदपियामे
वकास्माद्देलयत्स्मिरिषयोभवेतिप्रस्थाएवहृहरुवसेनमुनर्नेपरिधयप्राग्गच्छन्ति
ब्राह्मणम २ पुरुषोवैयज्ञः पुरुषस्तेनयज्ञोयदेनंपुरुषस्तनुतएषवैतायमानो
यावानेवपुरुषस्तावान्विधीयतेतस्मात्पुरुषोयज्ञः १ अर्धकायः शिरएवास्य
हविर्धानेवैस्मवंदेवनयाप्ययदस्मिन्सोमोभवतिहविर्हिदेवानांसोमस्तस्माद्ध ।
विर्धानंनाम २ मुखमेवास्याहवनीयः सयदाहवनीयेजुहोतियथामुखआसिं
चेदेवन्तः २ स्तूपएवास्ययूपोमाहएवासामाजूपएवास्याग्नीध्रीयश्चमार्जालीयश्च ४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ उदरमेवास्यसदः तस्मात्सदसिभक्षयन्ति यद्धीदंकिंच्चाश्नन्त्युदरएवैतदं स
द्वि॰ र्वैप्रतितिष्ठत्यथयदस्मिन्विश्वेदेवा आसीदंस्तस्मात्सदोनाम तउएवास्मिन्ने।
१२४ तेब्राह्मणाविश्वगोत्राः सीदन्ति ५ अथयावेतौजघनेनाग्नी पादावेवास्य
174 तावेवंवैतायमानोयज्ञोयावानेवपुरुषस्तावान्विधीयतेतस्मात्पुरुषोयतः
उभयतोद्वारं हविर्धानेभवति भयतोद्वारं सदस्तस्माद्वारं सदस्तस्मादयं
पुरुषश्चान्तं समस्पमः प्राणाःकेदहविर्धानेउपतिष्ठते ७ तेसमववर्तयन्ति द।
क्षिणेनैवदक्षिणमक्षोणानेरयदक्षीयन्दक्षिणं स्यात ८ तयोःसमवव। १२४

वृत्तयोऽक्ष्ह दिशि धिनिदधाति यदिक्षु दिक्ष्वे विदे युक्ष्हदिः समिन्ताभिलिं प्रयानस ।
न्निरनायांपरिश्रियंस्मन्नायीभ्यांक्ष्हदिः पश्चाद्धिनिदधाति क्ष्हदिः समिन्ताम्भा
भिलिम् ९ अथपुनः प्रपद्य चत्वारदीनमाज्यंपरदीत्वा सावित्रंप्रसवायजुहोति
सविता वैदेवानांप्रसविता सवितृप्रसूतायजुहोति नवा महाश्नितिस्मात्सावित्रं
जुहोति ९ सजुहोति युञ्जतेमनउतयुञ्जतेधियइतिमनसावैवाचावयज्ञंत
न्वतेसपदाहयुञ्जतेमनइतितन्मनोयुनक्त्युतयुञ्जतेधियइतितद्वाचंयुनक्तिधि
याधियासेतयामनुष्याजन्मूषपन्नपन्नकेनेवप्रकामोधेनेवमायाभिविवनाभ्यां

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ युक्ताभ्यां यत्तन्नवते ॥ विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चित इति ये वै ब्राह्मणाः ।
हि॰ शुश्रुवांसोऽनूचानास्ते विप्रास्तानेवैतदस्माद्बृहतो विपश्चित इति यत्तो वै बृ
१२५ हद्विपश्चिद्यत्तमेवैतदस्माद्विहोत्रा दधे वयुनाविदेक इति विहोत्रा दधते
175 यत्तन्नानाम ही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः स्वाहेति तत्साविन्त्रं प्रसवाय जु
होति ॥ अथापरं स्वनगरदीनमाऽङ्गरदीवो पतिक्रामति दक्षिणया हापदी
त्रिष्क्रमयन्ति सदक्षिणस्य हविर्धानस्य दक्षिणायां वर्तन्यां हिरण्यं निधाय जु १२५
होतीदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम् समूढमस्य पांसुरे स्वाहेति संस्रु

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वंपत्नैपाणाणावानघतिसाधसमन्नापशुपनकिदेवश्नतौदेवेष्वाबोषतमिति
प्रघस्तितिप्रतिमस्याचेस्तुवंवाग्नविलापनीच्चपर्याणान्निपत्नीसुभोजन्नचेना
ग्री ४ वतगद्दीतमाज्यग्रद्दीबा प्रतिप्रस्यातोनरस्पद्दविद्धोनस्पदद्दिणा
यांवर्मेस्याः द्विराणप्रियायज्ञदोतीगवतीद्देतुमतीद्दिभूनः स्रुपवसितीम
नवेद्द्यास्मा स्रुक्स्यागोदसीविस्नवेनेदाधर्य्यपृथिवीमभितोमयूखैः स्वाहे
तिमः स्रुवंपत्नैपाणाणावानघतिसाद्दम्पसन्नापशुपनकिदेवश्नुतौदेवेष्वा
बोषतमितितघद्देवंज्ञदोति ७ देवाद्दैवेयत्नन्नवाना स्रेमहारदसेभ्यश्राम्ने

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ गाहिभयाच्वक्रुर्वन्तो वाग्यास्थं न पतेनेव ह्वेणाम्येन दक्षिणतो नाभ्या रत्नाः स
हि॰ वाङ्केलत्थैकां नियानग्नाववायैलत्थोप्यैवैषपतेनेव ह्वेणाम्येन दक्षिणतोना
९६ भ्यारत्नाः स्मि वहन्ति नत्थास नियानग्नाववयत्तितयहैमवीभ्याम् ग्मीत्र।
176 होति वैस्मवं हिहविर्होनम् ॥१६॥ अथयत्पत्नीतस्मत्त्नापश्रुपानक्ति प्रजन
नमेवैन त्क्रियतेयदावै स्त्रियैवबुं सञ्च मत्त ण्यतेयेरेतः सिच्यतेतनतः प्रजा
यतेपत्न्युयानक्ति पराग्भेवरेतः सिच्यतेयाद्दहविर्होनाभ्यां प्रवर्भमाना।
भ्यामत्रद्रुहीति ॥१६॥ अथवाचयति आचीपेतमधरङ्कूलयन्तीः स्मयरोवैयत्तः ९६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

प्राचीप्रेनेयत्नेकल्पयन्तीश्रमेवैवनदाहोर्हंयत्नत्रयत्नमात्विहस्तानीमत्स्हेमिमे
यत्नस्वलोकेनयत्नमित्येवैवनदाहमात्विहस्तनमितितदेतस्माच्चहस्तामाश्या
लेसमुद्रस्येवप्रवर्त्तेपेपुर्घेघानोत्सर्जैतामसर्योवापघावाग्यत्नेनेहिदास
र्घोवाग्वादाहितियघत्सर्जैनाम् ९ पतद्वावये त्वंगोष्मावदतनस्वीउर्घे।
प्राघुर्म्मीतिर्वोहिघंप्रज्ञामानिर्वोहिघमितितस्योहेघाप्रायश्चित्तिः ९ त
दाङ्क्रतरविदेःप्रत्यक्षक्रामेते त्विक्रामास्त्रहविहीनेस्थापयेत्साहविहीन।
योम्मीत्रेतिनात्रमात्रास्तियत्रैवस्त्रयम्मनस्रामत्येतनाद्दैवस्तात्राम्मन्तिकेनोह

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रौ॰ हि॰ १८२ १८ रेतस्मणपयेत ॥४॥ नेत्रमभिमंत्रयते वामेथां वक्षं स्पृश्यत्याशृतिवर्षासेनस्पृश्य
वैमवतिदिविसस्मादत्वनीयोभवतिलब्धसैकरोतितद्धितेमसात्रूपम ॥२॥
अथोत्तरेणपर्येमाधर्मुईहिताः हविर्धानमुपसंभातिविस्मोत्रुकंवीर्या ।
णिप्रवोचेयःपार्थिवानिविममेरजांसियोअस्कभायदुत्तरंसधस्थंवि
177 चक्रमाणस्त्रेधोरुगायोविस्मवेत्वेतिमेधीमुपनिदत्तीतरनत्तनोयदुवमा
178 त्रेष ॥३॥ अथश्वतिप्रस्मातोत्तरंहविर्धानमुपसंभातिदिवोवाविस्मउतवापृ
थिव्यामहोवाविस्मउरोरन्तरिक्षात उभाहिहस्तावसुनापृणस्वाप्रयच्छदक्षि । १८ १८

ण्याद्योनसख्याहिमवेत्वेतिमेषीमुपनिदध्नीतरत्नस्तोयद्वचमान्नुषेनयद्देस
वेर्येज्ञभिंहपवरत्निवैसवं हिहविर्द्धानम् ॥ अथमध्यमङ्छदिरुपस्पर्शप
वाचयति प्रतद्विष्णुस्तवतेवीर्येणमृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाः यस्योरु
षुत्रिषुविक्रमणेष्वधिक्षियन्तिभुवनानिविश्वेती दं हैवास्यैतच्छीर्षकपाले
यदिदमुपरिष्टाद्दधीवसेतदियत्स्मात्तिशीर्षकपालानितस्मादाहाधिक्षियन्ती
ति ॥ अथररराटीमुपस्पर्शपवाचयति विष्णोरराटमसीतिललाटं हैवास्यैत
द्योक्लोपाउपस्पर्शपवाचयतिविष्णोःश्नप्त्रेस्थइतिसृक्के हैवास्यैतेअथयदिदंप।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ २९ 129

स्थात्कृद्भिर्भवतीदं वै देवा येन वीर्यं कपालेषु परिदं पश्चात् २४ अथोपलस्मन्नेत्यासंयया

प्रसीक्ष्यति विस्नोस्परसीऽत्रयुग्रंथिं करोति विस्नोर्ध्रुवोऽसीति नेद्व्यवपद्याताऽइति तं

प्रकृते कर्मन्विष्यति नेद्योदाय ध्रुवा यजमानस्याग्राहो न विंदानि त्रिं क्षितमभि

मृशति वैष्णवमसीति वैष्णवं हि हविर्धानम् २५ ब्राह्मणम् ३ हयं वाऽअभ्युपर

वाः खायन्ते शिरो वै यज्ञस्य हविर्धानं तस्य यऽइमे शीर्षश्चवारः कूपाऽइमा वद्दाषि।

मो हैतानेवैतत्करोति तस्मादुपरवान्खनन्ति । देवाश्च वाऽअसुराश्चोभये प्रा २९

जापत्याः पस्पृधिरे ततो ह्सुरा एषु लोकेषु कृत्यां वलगान्निचख्नुरुतैवं चिद्देवान्।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भिभवेमेति २ तं हैते देवा अश्रपणादेव न पनैः कृष्णं बलगानुदखनन्यद्वै कृष्णमाखु
खनन्नस्य सा लसामो वा भवति न थो एवैष पतयघस्माद्ग्रकश्चिद्धिषन्मातव्यः
कृत्यं वलगान्निखनति तानेवैतदुपकिरति तस्मादुपरवान्खनति स दक्षिणस्यै
विद्धीनस्याधोधः प्रदेशं खनति ३ सोऽभ्रिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बा
हुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददे नार्यसीति समानपतस्य यज्ञ षोमं युयोषोपधायद्
भिलस्तादाहनार्यसीति ४ नान्यादेशमात्रं विनापरिलिखती इदमहं रक्षसां
ग्रीवा अपि कृन्तामीति वज्रो वा अभ्रिर्वज्रेणैवैतन्नाष्ट्राणां रक्षसां ग्रीवा अपि।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
१८॰

180

कृन्तति ५ तयावेतौ पूर्वौ तयोर्दक्षिणमेवाग्रे परिलिखेदथापरयोरुत्तरमथाप
रयोर्दक्षिणमथ पूर्वयोरुत्तरम् ६ अतो ऽन्तरथाऽऽहुरपरयोर्दक्षिणमुत्तरं परिलिखे
दथ पूर्वयोर्दक्षिणमथापरयोर्दक्षिणमथ पूर्वयोरुत्तरमिति तथो अपि समीच प
रिलिखेदेतन्न्वेवान्तमं परिलिखेद्यदपरपूर्वयोरुत्तरो भवति ७ तान्यथापरि
लिखितमेव यथापूर्वं खनति महन्नसि महद्दवा ऽश्रपतौ स्मैवैष्णनेतन्मदृयत्
वयसदम्महन्नसि महद्दवऽइति महतीमित्रायवा चैवदेतीन्द्रो वै यजमानस्य देवता
वैष्णवं हविर्धानं तत्तेनैन्द्रं करोति तस्मादाह महतीमित्रायवा चैवदेति ८ १८॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तोद्दणं तं वलगं हन्मिति रक्षसां ह्येते वलगा नो वधाय खायन्ते वैसर्वीमिति
वैसर्वी हि इह विष्ठो नेवाक ९ नान्यथा खातमेवो त्किरती इदमहं तं वलगमुत्कि
रामि यम्मे निष्ट्यो यममात्यो निचखाने ति निष्ट्यो वा वाच्यमात्यो वा कृत्यां वलगा
न्निखनति नामैवैनदुत्किरति १० इदमहं तं वलगमुत्किरामि यम्मे समानो यम
समानो निचखाने ति समानो वा वाच्यसमानो वा कृत्यां वलगामुत्कि न्निखनति
नामैवैनदुत्किरति ११ इदमहं तं वलगमुत्किरामि यम्मे सबन्धुर्यमसबन्धुर्नि
चखाने ति सबन्धुर्वा वाच्यसबन्धुर्वा कृत्यां वलगान्निखनति नामैवैनदुत्किरति १२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· इदमहन्तं वलगमुत्किरति यमे सजातो यमसजातो निचखानेति सजातो वा वा।
द्वि· ऽसजातो वा कृत्यां वलगान्निखनति तानेवैतदुत्किरत्युत्कृत्यां किरामीत्यन्ततउद
१८१ पतितत्कृत्यामुत्किरति । ३ तान्माऽमात्रान्खनन् दन्नो वा एषोऽन्नेनैवैतत्कृत्यास्मो
181 दूयन्ति तान्हूयामन्त्रन्दन्ति यद्यद्धूयान्न शक्नुयाद्यपि समीव स्तस्मादिमे प्राणाः
परः सङ्कलाः । ४ तान्पश्चात्खातमेवावमर्शयति स्वराडसि सपत्नहा सम्राडसि
अभिमातिहा जनराडसि रक्षोहा सर्वराडस्यमित्रहेत्याशीरेवैषैतस्य कर्मण आ
शिषमेवैतदाशास्ते । ५ अथाध्वर्युश्च यजमानश्च संमृशेते पूर्वयोर्दक्षिणेऽध्वर्यु १८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

र्भवत्यपरयोरुत्तिष्ठतेर्यजमानः सोध्वर्युः पृच्छति यजमान किमभूदिति भद्रमभूदित्या
हैतद्वोऽसत्येऽपाप स्वाध्वर्युः १६ अथापरयोर्दक्षिणोध्वर्युर्भवति पूर्वयोरुत्तिष्ठे
जयमानः स यजमानः पृच्छत्यध्वर्यो किमभूदिति भद्रमभूदित्याहैतन्मऽइति यजमान
स्तद्यदेवं संस्पृशेते प्राणानेवैतत्संयुञ्जः ऽउक्तस्तस्मादिमे प्राणाः परःसं।
विदेश्य यत्पृष्टो भद्रमितिप्रत्याहकल्याणमेवैतन्मानुष्यै वाचो वदति तस्मात्पृ
ष्टो भद्रमितिप्रत्याहाथ श्रोत्रमेप्राकोवैप्रोत्रणस्समध्युर्मेध्यानेवैतत्करोति १७
स्पृशेद्वति रक्षोहणो वो वलगहन इति रक्षोहणो ह्येते वलगहनो ह्येते ये दाभि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· वैस्नवानिति वैस्नवा ह्येते १८ अथ याः प्रोक्षण्यः परिशिष्यन्ते ताअवटेष्ववा
हि· नयति तद्या इमाः प्राणेष्वापस्ता एवैतद्दधाति तस्मादेषु प्राणेष्विमा आपः १९
१८२ सोऽवनयति रक्षोहणो वो वलगहनोऽवनयामि वैस्नवानित्यथ बर्हींषि प्राची
182 नाग्राणि वोदीचीनाग्राणि वावस्तृणाति तद्यानीमानि शीर्षण्येषु लोमानि तान्ये
वैतद्दधाति तस्मादेषु प्राणेष्विमानि लोमानि २० सोऽवस्तृणाति रक्षोहणो वो
वलगहनोऽवस्तृणामि वैस्नवानित्यथ बर्हींषि तन्नीवोपरिष्टात्सञ्छादयति १८२
केशा ह्येवास्यैते २१ अथाधिषवणे फलके उपदधाति रक्षोहणौ वां वलगहनाउ

परस्थास्मिं वैस्मवीं इति हन्त्वैवास्यैते अथ पर्यूहति रक्षोहणो वो वलगहनो पर्यू।
हामि वैस्मवीं इति हृदं हस्यैवैते पतद्दशिथिलेकरोति २२ अथाधिषवणवां
परिवृत्तं भवति सर्वे रोहितं निर्ज्ञा हैवास्यै षानघत्सर्वे रोहितं भवति लोहिता
वद्वीयत्निर्जातन्निदधाति वैस्मवमसीति वैस्मवं हि सेनत २३ अथ ग्रावस्तउपावह
रति द्वन्ना हैवास्य ग्रावाणस्तद्यद्वावभिरभिषुण्वन्ति यथादद्भिः स्वयादेवन्त।
न्तान्निदधाति वैस्मवासीति वैस्मवां हि सेनत पतद्द्यत्तस्य शिरः संस्कृतम् २४ द्रा
मणम् ४ उदरमेवास्य सद स्तस्मात्सदसि भक्षयन्ति यद्धिदं किञ्चाश्नन्त्युदरए

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वैदꣳ सर्वं प्रतितिष्ठत्यथ यदस्मिन्विश्वेदेवा आसीदंस्तस्मात्सदो नाम तउ एवा
हि॰ स्मिन्नेते ब्राह्मणा विश्वगोत्राः सीदन्त्यैन्द्रं देवतया १ तन्मध्यत उदुम्बरीम्मिनो
१८२ त्यन्नं वा ऊर्गुदुम्बर उदरमेवास्यैतत्सदस्तन्मध्यतोन्नाद्यन्दधाति तस्मान्मध्यत उ
दुम्बरीम्मिनोति २ अथ यस्मान्मध्यमः शंकुर्भवति वेदेर्जघनार्धे तस्मात्प्राङ्क्रा
मति षड्विक्रमान्दक्षिणा सम्मम समपक्रामति संपदः कामाय तद्वदेवं परिश्रि।
यति २ सोभिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्या १८३
मादद इन्नार्यसीति समानपतस्य यजुषो मन्युर्यो वा एषा यदभ्रिरंस्तस्मादा

183

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हन्तार्यंसीर्यंसीति ४ अथावटंपरिलिखती इदमहंरक्षसांग्रीवाअपिकृन्ता
मीतिवज्रोवाअभ्रिर्वज्रेणैवैतद्रक्षसांग्रीवाअपिकृन्तति ५ अथाव
नति प्राजपत्तुकरश्चक्रिरतियजमानेनसम्मायोऽङ्गमग्रीपरिवासयतिनाम
ग्रेणप्राचीन्निदधात्येतावन्माज्ञाणिवद्धीं ष्पुपरिष्ठाद्धिनिदधाति ६ अथय
वमत्य: प्रोतएणोभवन्त्या पोहवाओषधीनांरसस्तस्मादोषधय: केवल्य: खा
दितानधिवन्त्योषधयउद्दायाः रसस्तस्मादाप: पीता: केवल्योनधिवन्ति
यदेवोभयम्यमः हस्त्यामवन्यथैवधिवन्तिनर्दिहिसरसाभवन्तिसरसाभि:प्रो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तानीति ७ देवाश्च वा असुराश्चोभये प्राजापत्याः पस्पृधिरे ततो देवेभ्यः सर्वा
हि॰ ओषधयः प्रदुद्रुवुर्यवा हैवैभ्यो नेयुः ८ ते है देवा अस्मा एवैतानुपैतैः सर्वाः सपत्ना
१८४ नामोषधीरवृञ्जत तेन स्माद्यवा नाम ९ ते होचुर्हन्त यः सर्वासामोषधीनां रसः
(184) स्तं यवेषु दधामेति स यः सर्वासामोषधीनां रस आसीत्तं यवेष्वदधुस्तस्माद्य
त्राप्योषधयो म्लायन्त्यथैते मोदमाना वर्धन्त एवं हैषु रसमदधुस्तथो ए
वैष एतैः सर्वाः सपत्नानामोषधीर्वृङ्क्ते तेन स्माद्यवमयः प्रोक्षणो भवति १० १८४
स यावानावपति यवोऽसि यवयास्माद्द्वेषो यवयारातीरिति नात्र तिरोहितमिवास्ति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्यप्रोक्षत्येको वै प्रोक्षणस्य बन्धुर्मेध्यामेवैतत्करोति ॥ स प्रोक्षति दिवे त्वा
न्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेतीमानेवैतल्लोकानूर्जा रसेन भाजयत्येषु लोकेषू
र्जं रसं दधाति ५ अथ याः प्रोक्षण्यः परिशिष्यन्ते ता अवदेवनयति शु
न्धन्तां लोकाः पितृषदना इति पितृदेवत्यो वै कूपः खातस्तमेवैतन्मेध्यं करोति ६
अथ बर्हिः प्राचीनाग्राणि वोदीचीनाग्राणि वावस्तृणाति पितृषदनमसी
ति पितृदेवत्यं वा अस्यैतद्भवति यन्निखातं तद्यथा निखाता ओषधिषु मि
तास्मादेवमेतास्वोषधिषु मिता भवति ७ तामुच्छ्रयति दिवं स्तभानान्तरि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तेह्येतमदृंः दृंह पृथिव्यामितीमान्वै तेन लोकानूर्जा रसेन भाजयत्येषु लोकेषूर्ज्ज
द्वि॰ ं रसन्दधाति १५ अथ मिनोति द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोत्विति यो वा अयं पवत
१८५ एष द्युतानो मारुतस्तदेनमेतेन मिनोति मित्रावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणेति प्रा
185 णोदानौ वै मित्रावरुणौ तदेनं प्राणोदानाभ्यां मिनोति १६ अथ पर्यूहति ब्र
ह्मवनि त्वा क्षत्रवनि रायस्पोषवनि पर्यूहामीति महद्वै यज्ञः स्वाशीस्तमस्मा
वत्तद्वा आशास्ते भेवीर्यं रायस्पोषवनीति भूमा वै रायस्पोषस्तद्भूमानमाशा। १८५
स्ते १७ अथ पर्यूहति ब्रह्म दृंह क्षत्रं दृंहायुर्दृंह प्रजां दृंहेत्याशीरेवैषैता।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्वकर्म्मणाग्न्याशिषमेवैतदाशास्ते सममंभूमिं पर्येषणं करोति गार्ह्यपत्यवा उपरि
मस्यैवैतद्देवयानं यथा हा गार्ह्मभिज्ञवति ।८ अथास्य उपनिनयति यत्र वाश्र।
सैव्वेनेनतः क्रूरीकुर्वन्नपपञ्चन्ति शान्तिरापस्तदद्भिः शान्त्या शमयति तदद्भिः
सन्दधाति तिनस्माद्य उपनिनयति ।९ अथैनमभिपद्य वाचयति ध्रुवासि ध्रु।
वो यं यजमानोस्मिन्नायतने प्रजया भूयादिति पशुभिरिति वैवयं कामं का
मयति सोस्मै कामः समृद्ध्यते १० अथ स्रुवेणोपयत्याज्यं विष्टपमभिजुहो
ति ह्नेनेन द्यावापृथिवी पूर्वेयाभिनिदिमे द्यावापृथिवी ऊर्जारसेन भाजय।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ मानयोर्हूर्जं रसं दधाति तेन रसवत्या उपजीवनीये इमाः प्रजा उपजीवन्ति ॥१॥
हि॰ अप्रच्छदिरधिनिदधातीन्द्रस्य छदिरसीत्यैन्द्रं हि सदो विश्वजनस्य छायेति।
१८६ विश्वगोत्र्यं ह्यस्मिन्ब्राह्मणा आसते तेनोभयतश्छदिषी उपदधात्यन्तरतस्त्रीणि
186/8. परस्त्रीणि तानि नव भवन्ति त्रिवृद्धि यज्ञो नव वै त्रिवृत्तस्मान्नव भवन्ति ॥२॥ तदु
दीचीनवंशं शरणं सदो भवति प्राचीनवंशं हविर्धानमेतद्धै देवानां निष्के।
वल्यं यद्धविर्धानं तस्मात्तत्र न श्रान्ति न भक्षयन्ति निष्केवल्यं ह्येतद्देवानां य १८६
यो ह तत्र ब्राह्मणीयद्धाभक्षयेद्धा मूर्धा हास्य विपतेद्दैतेन मित्रेयराग्नीध्रं वा सदस्या।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तस्मान्नयोरश्नन्ति तस्माड्डयन्ति मिश्र एतेनेउदीवीवैमनुष्याणान्दिक्तस्माउदी
चीनवंशं शालं सदो भवति २२ तत्परिश्रयन्ति परिवा गिर्वणो गिरश्मा भवन्तु वि
श्वतः वृद्धायुमनुवृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टय इतीन्द्रो वै गिर्वणा विशो गिरो विशैवै
तत्क्षत्रेण परिवृंहति तदिदं क्षत्रमुभयतो विशा परिवृढं २४ अथ जनस्यजन्यास्य।
न्यायाप्रसीव्यतीन्द्रस्यस्यूरसीत्यथग्रन्थिं करोतीन्द्रस्य ध्रुवोसीति नेद्व्यवपद्याता इ
ति तं प्रकृते कर्मविष्णतिनयोदाय्ययेषायजमानस्याग्राहोनविन्दतिनत्रिशि
तमभिमृशत्यैन्द्रमसीत्यैन्द्रं हि सदः २५ अथ हविर्धानयोर्जेवनाहुं समन्वीक्षो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ द्वि॰ १८

न्वेरणाग्नीध्रमिन्धतेतितस्मादेतमन्तर्वेदिस्याद्देवबहिर्वेदियथोऽग्निर्भूयोह्येदन्तर्वेदिस्या
त्कनीयोबहिर्वेदियथोऽग्निर्भर्वमेवान्तर्वेदिस्यान्तन्निष्ठतमभिमृशन्तिवैश्वदेवम
सीतिह्येनैतद्वैश्वदेवंयदस्मिन्नह्वैधुर्विश्वेदेवावसन्तीवरीरूपवसन्तितेनैवैश्व।
देवम् २६ देवाहवैयज्ञंतन्वानानास्तह्युरास्तेभ्यश्चासंगाहिभयाञ्चक्रुस्तान्।
ह्यणतोह्युरारतसास्त्रासेऽग्नलान्तसदसोऽन्तिस्त्रतेघामेतादित्यस्यान्नुदाघयाञ्चक्रु।
र्यणतेन्तःसदसंम् २७ सर्वेहस्मवाऽएतेपुराञ्ज्वलेति यथायमाहवनीयोयथा १८
गार्हपत्योयथाग्नीध्रीयस्तद्यत्तपनाप्नुदवापस्तस्तपवैतन्नज्वलन्तितानाग्नीध्रम

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भिषं कृत्युक्तान व्यैईमासाग्नीध्रस्य जित्त्रस्ततो विश्वेदेवाअमृतत्वमपाजयंस्त
स्मोहै विश्वेदेवं २८ तान्देवाः प्रतिसमैहन्यत यथाप्रत्यवस्येत्तस्मादेनात्स्मवनेसव
नपवप्रतिसमिन्यतेतस्माद्यः समृद्धः सख्याग्नीध्रं कुर्याद्ध्येवैस्तातोन्वानः सा
समृद्धस्तस्मादग्नीध्रे प्रथमायदक्षिणान्नयन्त्यतो दि विश्वेदेवा अमृतत्वमपाज
यंस्तस्माद्यन्तीति तानाममस्लं विन्देदाग्नीध्रमेतन्नयनेति ब्रूयान्नदनानेनेत्ता
रिप्यन्तीति तद्यत्तो विश्वेदेवा अमृतत्वमपाजयंस्तस्माहै विश्वेदेवम् २९ ब्राह्म
णम् ५ चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तः कण्डिकासंख्या १२२ विज्ञामो नो हैवा सपि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्या इमे सममह्ना ये वै सममह्ना स्ते विज्ञामानयन्त उद्देवा स्पैतन्न आत्मनः १ द्विविवै।
हि॰ सोमः प्रासीत्। इषोऽहं देवा स्ते देवा श्रकामयन्ता ना सो मो गाच्छेत्ते नागतेन यज्ञेम।
१८८ हीति तं पतेमा ये श्रद्धजनन्त स्मपर्णी च कद्रूश्च वागेव स्मपर्णीयं कद्रूस्ताभ्यां समदश्व
क्रुः २ ते हस्मीयमाने ऽचवत्। यं तरा नौ दवीयः पश्य पश्या दात्मा नन्नौ सा जयां।
इति सा ह कद्रूरुवाच परेत पश्येति ३ सा ह स्मपर्णी उवाच। समसलिल स्य परेऽश्वः श्वे
तस्या सौ सेवते तमहं पश्यामीति तमेव त्वं पश्यसीति तं ह दीर्घ ह कद्रूरुवाच १८८
तस्य वालो ऽनुषक्तिं तमसु वातो धूनोतीति तमहं पश्यामीति ४ साय ह स्मपर्णी।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वाचा।स्या सलिलस्पणा२दनि वे दिष्टै सलिलं वे दिमेव सातञ्च वाचाष्यः क्षेत्र।
स्याणौ मेवन२मग्रिर्वाग्रय्यः क्षेत्रो शूपस्याप्ण२थयकहूहवाचनस्यवालोन्म
षं न्नितमस्तुवानोधूनोत्तिनमहेपश्यामीतिरशनादेवसा ५ साहस्रपर्णुवा
वेदीं२पतं वे वे दिलं यतरानो जयतीतिसाहकहूहवाचवमेवपनतंवैदेनस्रा
ख्यास्यस्नियतरानैजयतीति ९ साहस्रपर्णीपयान।नहूनथैवासयथाकहू
ठवाचनामागनामस्तुवादत्वमैन्नेषी १ रारू १ मितित्वमितिदोवाचैतद्याख्या
नं२ मैपर्णीकाद्वमिति ७ साहकंहूहवाचात्मानैवैनाजेषद्रिव्यमैसोमस्तरे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वेभ्यआहरतेनदेवेभ्यआत्मानन्निष्क्रीणीषेतितथेतिसाक्षुन्नाः स्निमहस्नेसा
द्वि॰ गायत्रीदिवःसोममाहरत् ८ द्विराग्मयोर्दकुशपोरन्तरवदिनआसतिदस्म।
१८९ त्वरपवीतिमेषंतिमेषमभिसन्यतोदीक्षानपसौदेवनेआसतस्तमेतेगन्धर्वाः
सोमरक्षाञ्जगुपुरिमेधिष्ण्याइमाहोत्राः ९ तयोरन्यतराङ्कु॰शीमाविच्छेदातां।
तेदेवेभ्यःप्रददौसासीक्षानयादेवाअदीक्षन्त १० अथद्वितीयांकृशीमाविच्छेद।
तांदेवेभ्यःप्रददौतन्तपस्तयादेवास्तपउपायन्तुपसदस्तपोह्युपसदः ॥ ख
दिरण्यसोममसाचक्षाचादानस्मानवदिरोयदेनेनाखिदन्तस्मात्खादिरोयूपोभव १८९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्तिवाहितस्योच्छावाकस्यैवैनद्गोपायन्यज्ञस्य हारस्सोच्छावाको हीयत १२ न
मिद्वाग्नीध्रञ्च समनन्तुने प्रजानां श्रन्ता सैनस्मादेद्वाग्नीध्रोच्छावाकः १३ तस्मा
द्दीक्षितं राजानं गोपायन्ति नेन्नोपहरानिति तस्मान्नत्र सगुप्तं विक्रीषेय।
स्यद्गोपनायामपहरन्निति हीयतेह १४ तस्माद्ब्रह्मचारिणमाचार्यं गोपाय।
न्ति गृहान्पशूंश्चेन्नोपहरानिति तस्मान्नत्र सगुप्तं विक्रीषेय स्यद्गोपनायामपह
रन्निति हीयतेह तेनैनेन सुपर्णी देवेभ्य आत्मानं विक्रीणीत तस्मादाहुः शृण।
लोकस्त्रानशति १५ ऋणं ह वै पुरुषो जायमान एव मृत्योरात्मना जायते स।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ यथाज्ञतेयथैवतत्सत्सुपर्णादेवेभ्यश्चाम्नानत्रिंशक्रीणीतेवमेवैषएतस्मायोग
द्वि॰ स्मानत्रिंशक्रीणीते १६ तेनदेवाअजयन्त। तमेतेगंधर्वाः सोमरक्षाअन्वाजग्मु
१९॰ स्तेन्वागत्यानुवश्चानुनोयज्ञआभजतमानोयज्ञादन्तर्गातास्त्वेवनोपियज्ञेभाग
190 इति १७ तेहोचुः। किंनस्ततःस्यादितियथैवास्मासुत्रगोशारोभूमेवमेवास्मा।
पीदसोमारोभविष्यामइति १८ तथेतिदेवाअब्रुव। न्सोमक्रयणावइतित्ता।
तेपतन्सोमक्रयणाननुदिशत्यथैनाननुवंस्तृतीयसवनेवोहृस्यादितिःप्राप्स्य।
तिरसोमपापद्दतोदियुष्मत्सोमपीथस्तेनसोमाद्इतिश्रार्दष्येतिसेनानेषारती १९॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यस्य वनपवह्मणाऽर्तिः आप्नोति नसौम्यायच्छालाकैर्धिष्ण्यान्व्याघारयति १९

अथ यदग्नीध्रे दीक्षन्ते। तद्धो विष्णतीति स यदग्नीध्रे जुह्वति तद्देवानवमध्ययद्धः सोमे।

विभ्रत उपर्युपरि चरिक्षन्ति तद्धो विक्षतीति स यद्देवान्त्सोममभिभ्रत उपर्युपरिच

रन्ति तद्देवानवति तस्माद्धिष्ण्यः समयाधिष्ण्यान्नातीयाद्धिष्ण्यैर्हि सोमं विभ्रमन्ति

मेते व्यानेन प्रश्नासते सपते वो व्यानमापयेतनमग्निर्वाभिद्दहेद्यो वायं देवाः पशू

नामीहे सर्वाद्दैनमभिमन्येत तस्माद्यद्यद्धिष्ण्यैः शालायामर्थः स्यादुत्तरेणैवाग्नी

ध्रीयं संचरेत २० तेवापते। सोमस्यैव गृह्यैऽग्नौ प्रणयन्त्याहवनीयः पुरस्तात्माज्जं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ लीयोस्यवितागतऽप्यग्नीधीयउभवन्तोयथेमस्मिंस्तेपश्चात २१ तेषाम्मात्रयोद्रोणऽउप।
द्वि॰ किरन्ति। द्रोणन्नुदिशंन्येतऽउहैवैतद्यथैवैद्रोणऽउपकिरन्ति द्रोणननुदिशन्तितथाय
१९। स्माल्लोकादागताःस्मोदिवस्तथातल्लोकेप्रतिप्रतिष्ठामलभ्यानजित्वाप्याम
19/ इति २२ सयानुपकिरन्ति। तेनास्मिंल्लोकेप्रस्तंभवन्त्यथयाननुदिशन्तितेना
मुष्मिंल्लोकेप्रस्तंभवन्ति २३ तेवैद्वितानामानोभवंत्ये। तऽउहैवैतद्द्विरेनवापभि।
न्त्वोमभिरवास्मयेषान्तःसोममपाहार्थंईन्तद्वितीयानिनामानिकरवामहै
तितेद्वितीयानिनामान्यकुर्वततेरथ्युवन्माकुर्वतपरत्तसोमपीथान्नतोथ। १९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यज्ञस्याभक्तंतस्माद्धितामानस्तस्माद्धस्रणोन्त्यमानेद्वितीययज्ञामकुर्वीतन।
र्ध्नोतिर्हैवयएवंविद्वान्द्वितीययज्ञामकुरुते २४ सयदग्नौजुहोति।तद्देवेषुजुहोति
तस्माद्देवाःसन्त्यथयत्सदसिभक्षयन्तितन्मनुष्येषुजुहोतितस्मान्मनुष्याः
सन्त्यथयद्धविर्द्धानयोर्नाराशंसाःसीदन्तितत्पितृषुजुहोतितस्मात्पित।
रःसन्ति २५ यावैप्रजायज्ञेनन्वाभक्ताःपराभूतावैताएवमेवैतद्याइमाःप्र
जाअपराभूतास्तायज्ञआभजतिमनुष्याननुपशवोदेवाननुवयांस्योषधयो
वनस्पतयोयदिदंकिंचैवमनुतत्सर्वंयज्ञआभक्तंनेतद्वैमेतउभयेदेवमनुष्याःपित

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ रः समिमन्ते सैषां सं पातेह स्मा हस्पर्धमानाः एव पुरा सं पिमन्त उतैतर्हि स्पर्धमानाः ९
द्वि॰ ब्राह्मणम् १ सर्वं वा एषोभिदीक्षते। यो दीक्षते यज्ञं ह्यभिदीक्षते यज्ञं ह्येवेदं
१९२ सर्वमनु तं यज्ञं संभृत्यथेममभिदीक्षते सर्वमिदं विसृजते १ यद्वेव सर्वजिता
192 निजुहोति। स यदिदं सर्वं विसृजते तस्माद्धैष सर्वजिन्नाम तस्माद्यो विद्व
तः स्यात्सो वा एतेन यजेताग्नयः वै ब्राह्मियेन यद्वेव जुहोति न देवेदं सर्वं विसृज
ते २ यद्वेव वैष सर्वजिता निजुहोति यज्ञो वै विष्णुः स देवेभ्य इमां विक्रान्तिं विचक्रमे १९
यैषामियं विक्रान्तिरिदमेव प्रथमेन पदेन पस्पाराथेदमन्तरिक्षं द्वितीयेन दिव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सुतमेनेतान्वेवैतद्वस्मै विमृशन्तो विक्रान्तिं विक्रमते यज्ञो होतितस्माद्वै स।
द्धिनातिज्ञह्वोति १ सोपराद्धे वेदिं स्तीर्णां ईहते प्रदाय संप्रपद्यन्त २ धममभ्यादध
त्युपयमनीरुपकल्पयन्त्यात्मानमपिश्रयति ध्रुवः तस्मादुपयमैरात्मानं यजमा।
नः क्रूरं तेषां सोमक्रयण्यै पदं तद्वेनेन गार्हपत्यं परिकिरति पदा वै प्रतितिष्ठति
प्रतिष्ठित्या एव ४ तद्धैके चत्वालात्कुर्वन्ति यत्राहवनीयमुद्धरन्ति मास्त्वुपयमनी।
श्चत्वालं गमयन्त्वत्वालं गोपायज्ञस्येतास्तुपयमनीश्चत्वालं तज्जवेनेन गार्ह
पत्यं चत्वालं परिकिरति ५ तदु तथा न कुर्यात्। स्माद्धैमेव परिकिरेज्जवेनेन गार्हे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ पञ्चमथोन्वग्याज्यं चतुर्गृहीतेन्न ह्वं वोपभृति वषट्कानि पंचगृहीतं पृषदाज्यं
द्वि॰ ज्योतिरसि विश्वरूपं विश्वेषां देवानां समिदिति वैश्वदेवं हि पृषदाज्यं धारय।
१९२ न्नित्युवो यदा पृषदाज्यस्य धो भवति ६ अथ चरुं होति। चं सोमतनूकृद्भ्यो देवेभ्यो।
193 न्वाकृतेभ्य उरुयन्तासि वरूथं स्वाहेति तद्देतैनैवास्यां पृथिव्यां प्रतिष्ठायां प्रति
तिष्ठत्येतेनैवमस्तोकं स्पृणुते ७ अथाम वेदिद्वितीयामाज्यतिं जुहोति। जुषाणो
अप्तुराज्यस्य वेतु स्वाहेत्येष उ हैव नद्वाचरन्तो भ्यो वैभिर्भेमि यथामात्तरा नाभूर
तां सिन हिन मत्रेव मा कनीयां समेव वधात्कुर्वातिन यत लोकमेव स्तोको १९२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्मन्नितितमेतत्कनीयांसमेववधात्कृत्वात्मनयन्त्लोकमेवलोकोऽस्मा
तोभ्योभीषातस्मात्समेवेद्वितीयामाहुतिंजुहोति ८ उद्यच्छन्तीध्मामुपयच्छ
न्त्युपयमनीरथाहाग्नयेप्रह्रियमाणायानुब्रूहिसोमायप्रणीयमाणानाथे
तिवाग्नयेप्रह्रियमाणायानुब्रूहीतिवैवब्रूयात् ९ आददते ग्राव्णोद्रोणकल
शंयाव्यानीध्रकाष्मर्यमयान्परिधीनाश्ववालंप्रस्तरमैक्षवौविधृतीनहरि
रूपसन्नद्धंभवतिवयाश्चपर्णौरशानेश्चरणीश्चाधिमन्थनःशाकलोद्घृपाणौत
त्समादायप्राञ्चस्त्रायन्तिसपञ्चहोमीयजुपति १० तदायत्स्वावाचयमा।ग्रेनय

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ सुपथारायेअस्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान् युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो
हि॰ भूयिष्ठान्तेनमउक्तिंविधेमेत्यग्निमेवैतन्नमस्करोत्याग्नेःशरलाज्ञाष्टारता
१९४ ं स्मज्ञ्रेनयथाभयेनाष्ट्रणाद्दयन्नितश्रायनयागाक्रन्यागीठुन्नमाग्नीहेति
धाति ॥ सविदितेजन्द्रोत्या। यज्ञोग्निर्वैरिवक्कणोत्वयंमध्यःशुरपतश्रमि
दन् अयंवाजा। न्न्रयनवाजमातावयं शत्रून्नयतजहूषाणःस्वाहेतितदे
नेनैवैतस्मिन्नन्तरितेप्रतिष्ठायांप्रतितिष्ठत्येतेनैवलोकं स्पृणुते ॥ नदे। १९४
वानिदधातियान्नो। हिरण्यकलशंवायव्यामयंस्थेनरमादायायन्तिमन्नरेणाद्द्व

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नीयमुपसादयन्ति १२ प्रोक्षणीरध्वर्युरादत्ते। स इध्ममेवाग्रे प्रोक्षत्यथ वेदि
मथास्मै बर्हिः प्रयच्छन्ति तत्पुरस्ताद्ग्रंथ्यासादयन्ति तत्प्रोक्ष्योपनिनीय विस्रं
स्य ग्रंथिमाश्ववालः प्रस्तर उपसन्नद्धो भवति तं गृह्णाति गृहीत्वा प्रस्तरमेकहू
द्व हिंस्तृणाति स्तीर्वा बर्हिः कार्ष्मर्यमयान्परिधीन्परिदधाति परिधय परिधी
न्समिधावभ्यादधात्यभ्याधाय समिधौ १४ अथ जुहोत्यु। रु विष्णो विक्रमस्वो
रु क्षयाय नस्कृधि। घृतं घृतयोने पिब प्रप्रयज्ञपतिं तिर स्वाहेति तदेतेनैवैत।
स्मात्रिविप्रतिष्ठायां प्रतितिष्ठत्येतेनैनं ल्लोकं स्मरणेतेयदेतयाज्जुहोति १५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ यद्देवैस्सव्यावोज्जहोति। कनीयाꣳसं वा एतमेतद्दृह्यमकृत्वाऽऽत्मनैश्वल्लोकमे
द्वि॰ वल्लोकोऽस्मस्त्वमेतदभ्यंप्राप्यपवैधनक्रूरोतियत्नमेवयत्नोद्दिविसत्त।
१९५ स्माद्देसव्यावोज्जहेति १६ अथासायस्तवो। पउपस्पृशपराज्ञानेश्रपादयतितय
दासायस्त्वंवोपउपस्पृशपराज्ञानेश्रपादयतिवज्रोवाआज्यꣳसोमोनेहृज्ञेण
ज्येनतेनः सोमꣳ हिनसानीतितस्माद्दासायस्तवोपउपस्पृशपराज्ञानेश्रपा
दयति १७ सदतिणस्यहविर्द्धानस्यनीडेकृस्माजिनमास्तृणाति ॥ ८ ॥
तदेनमासादयतिदेवस्सवितरेषतेसोमस्तꣳरक्षस्वमात्वादभन्निति तदेनदे १९५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नायेवमस्य विद्वेषं परिददानि गृह्णे १८ अथातु रक्ष्णोपनिषत्। एतत्त्वं देव सोम
देवो देवां २ उपागा इदमहं मनुष्यान्त्सह रायस्पोषेणेत्यग्नीषोमौ वा एतम्।
नर्जं भक्षाद्धाते यो दीक्षितस्याश्नाश्नावेप्सवङ् हरतो दीक्षितस्याग्नीयङ् दविर्भवति यो वै वि
ल्ल सोमः सद्विर्द्दोपछ देवानां भवति यो दीक्षितेन देवमन्नं जं भक्षाद्धातेतस्य
यतङ् सोम अग्नि मे च्यवते यदा हैतत्त्वं देव सोम देवो देवां २ उपागा इदमहं मनु
ष्यान्त्सह रायस्पोषेणेति भूमावेव रायस्पोषः सह भूमन्नेन्यैवैतदाह १९ अथो
पनिष्क्रामति। स्वाहा निर्वरुणस्य पाशान्मुच्य इति वरुणपाशे वा एषोऽन्तर्भवति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हिं॰
१९६

196

योऽस्य स्वा संस्तस्य त्वं वरुणपाशान्निर्मुच्यते यदाऽस्याहानिर्वरुणस्य पाशा।
न्मुच्यते इति १० अग्नेऽस्मादुदवनीये समिधमभ्यादधात्यग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपा इत्यग्नि
र्हि देवानां व्रतपतिस्तस्मादाहाग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपा इति या तव तनूर्मय्यभूदेषा
सा त्वयि यो मम तनूस्त्वय्यभूदियं सा मयि। यथायथं नौ व्रतपते व्रतान्यनु।
मे दीक्षां दीक्षापतिरमंस्तानु तपस्तपस्पतिरिति तत्सर्वमग्नेर्निर्मुच्यते स
ह्येतेन सतात्मना यजते तस्मादस्याग्नावन्ति मानुषो हि भवति तस्मादस्यात्रमा
मरहन्ति मानुषो हि भवत्यथ यद्व्रतानाश्नन्ति यथाहविषो हुतस्याश्नीयादे १९६

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वन्तन्त्रस्मादीतितस्यनाग्नीयाद्ध्याद्याङ्क्ष्लीर्विहृजते २। ब्राह्मणम् २ यूपो।
प्रस्वैसख्यर्वाञ्जहोति। वैसखोदिघूपस्तस्माद्वैसख्यर्वाञ्जहोति १ यद्देवैवैस
ख्यञ्जहोति। यज्ञो वै विष्णुर्यतेनैवैतद्यूपं मन्वैतितस्माद्देसख्यर्वाञ्जहोति २ स
परिस्कवाञ्जहोति। वत्सरठीनमास्यंतरठीवाज्जहोति यघृस्कवोपहस्याञ्जहोस
ऋविक्लोविक्रमत्स्वोहतत्यायनस्कुधि। वृतेवृतयोनेध्रिमग्रप्रयस्तपतिन्त्रिरक्षा
हेति २ यत्ताज्यंपरिशिष्टंभवति। तदाद्देनयजुषःशान्तंभवतिनन्नताद्देनेत
ग्रायन्तिमत्यंयूपंयोपयन्ति ४ तमेवमभिमृश्यजपति। पश्चाद्धैवप्राङ्ग्रि·ष्ठत्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ भिमेवयथेतमत्यां ३ स्पृगावाँ ३ अपागामित्यतिवज्ञानेतितान्यानुपैतितं।
हि॰ स्मादाहातत्यां ३ स्पृगावाँ ३ अपागामिति ५ ऊर्ध्वोल्काणपरोभ्याविदंपरो
१६८ वरेभ्यइत्याग्योद्येतेपरेभ्योवृश्चतियएतस्मान्यावृच्चोभवतिपरोवरेभ्यइति
197 परोवैतेनमवरेभ्योवृश्चतियएतस्मादर्वाचोभवतितस्मादाहार्वोल्काणपरेभ्यो
विदंपरोवरेभ्यइति ६ नवाअत्रणामदेदेववनस्पतेदेवयज्याषाइतितयथा।
महत्नामस्यध्यात्मायथेवकर्मणोअञ्चबेतस्यागतमनायत्तस्यैकर्मणस्यादेवमेवैत १६८
मेवैतमेवैतत्सहत्नांमध्यात्मायथेवकर्मणोअञ्चबेतस्यागतमनायत्रश्चनायभवति ७

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

देवास्तस्माद्देवयज्यायै त्वा जुष्टामिति । तद्धैव समस्पृहयन्त देवाः सा यद्वैक र्मणोन्वषा
त्तेन तस्मादाह देवस्त्वा देवयज्यायै त्वा जुष्टामिति ८ अथ स्रुवेणोपस्पृशति विष्ण
वे त्वेति वैष्णवो हि यूपो यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञायैवैनं हृष्यति तस्मादाह विष्णवे त्वेति ९
अथ दर्भं तरुणकमन्तर्दधात्यो षधे त्रायस्वैनमिति वज्रो वै परशुस्तथो हैनमेष वज्रः
परशुर्न हिनस्त्यथ परशुना प्रहरति स्वधिते मैनं हिंसीरिति वज्रो वै परशु ।
स्तथो हैनमेष वज्रः परशुर्न हिनस्ति १० स यं प्रथमं शकलमपछिनत्ति ।
तमादत्ते तं वा अन्तरत्लं भ्रमश्चेदुतेसेन मनसावहन्ति तथा नो न प्रतिबाधते ११

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

शा॰ तेग्रंवैपातये।प्राचीहिदेवानान्दिगथोउदंवमुदीचीहिमनुष्याणान्दिगथो
हि॰ प्रत्यञ्चन्दक्षिणायैवैवैनन्दिशःपरिश्रिमाधियिषैतेषावैदिक्पितृणान्तस्मादेन
१९८ न्दक्षिणायैदिशःपरिश्रिमाधियिषेत ॥२॥ तम्प्रत्यञ्चमानमनुमंत्रयते।यास्माले।
द्यौरन्तरिक्षमाहिंसीःपृथिव्यासंभवे।तिवज्रोवाएषभवतियंपूपायवृक्ष
न्तितस्माद्धज्वाल्यच्यवमानादिमेलोकाःसंरेजन्तेतदेभ्यएवैनमेनल्लोकेभ्यः
शमयतितथेमाल्लोकान्नहिनस्ति ॥२॥ सयदाह।यास्मालेद्यौरितिदिव १९८
माहिंसीरित्येवैतदाहान्तरिक्षमाहिंसीरितिनात्रतिरोहितमिवास्तिपृथि

ध्यासम्भवेतिहरिःश्यास्रज्ञानीषेमेवैनदाहायं हिन्व्यास्रधितिस्तेतिज्ञानः।
प्रणिनायमहन्तेसौभगाधेत्येषहेनं हविर्तिस्तेजमानः प्रणायति १४ ग्रयाव
ष्वनमभिन्नहोति। नेदन्तोनाष्ट्रारक्षांस्यन्ववपातानितिवज्रोवाआज्यंतद्वज्रे
णैवैतन्नाष्ट्रारक्षांस्यवबाधतेतथानोनाष्ट्रारक्षांसिनान्ववपातानित्यथोरेतो।
वाआज्यंतद्रेतस्पतिषेवैनद्देतोदधातितस्माद्देतसश्चावश्युनाहवनस्पतियोनुप्र
ज्ञायन्ते १५ सन्नद्वोस्य। नस्त्वंदेववनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शावि
वयं रुहेमेतिनाशीर्तिरोहितमिवास्ति १६ तंपरिवासयति। सयावन्तमेवा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰ ग्रेपरिवासयेत्संवत्सरस्यात्‌ १७ पंचरात्रिंपरिवासयेत्पांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवः

हि॰ पंचर्तवःसंवत्सरस्यतत्स्मात्पंचरात्रिंपरिवासयेत्‌ १८ षड्रात्रिंपरिवासयेत्।

१९९ षड्वाऋतवःसंवत्सरस्यसप्तसमस्तसरोवज्नोवज्नोपूपत्तस्मात्षड्रात्रिंपरिवास।

येत्‌ १९ अष्टारात्रिंपरिवासयेत्।दष्टाक्षरावैगायत्रीएकोद्देवैयत्तस्यगायत्रीए

कोद्देपथयत्तस्यतत्स्मादष्टारात्रिंपरिवासयेत्‌ २० नवरात्रिंपरिवासयेत्त्रिवृद्धै

यज्ञोनववैत्रिवृत्तस्मान्नवरात्रिंपरिवासयेत्‌ २१ एकादशरात्रिंपरिवासयेत्। १९९

देकादशाक्षरावैत्रिष्टुप्त्रैष्टुभोवज्नोपूपत्तस्मादेकादशरात्रिंपरिवासयेत्‌ २२

191

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वादशरात्रिं परिवासयेत्। द्वादश वै मासाः संवत्सरस्य संवत्सरो वज्रो वज्रो क्षुप
ल्लस्माद्द्वादशरात्रिं परिवासयेत् २३ त्रयोदशरात्रिं परिवासयेत्। त्रयोदश वै
मासाः संवत्सरस्य संवत्सरो वज्रो वज्रो क्षुपल्लस्मात्त्रयोदशरात्रिं परिवास।
येत् २४ पंचदशरात्रिं परिवासयेत्। पञ्चदशो वै वज्रो वज्रो क्षुपल्लस्मात्पञ्च
दशरात्रिं परिवासयेत् २५ सप्तदशरात्रिं वोज्जयेय क्षुपो परिमितप्रवसा
दपरिमितेनवाप्नैनवज्रेणदेवाश्चपरिमितमज्जयंस्तष्योपवैवपतेनव
ज्रेणापरिमितैनैवापरिमितञ्जयतितस्मादपरिमितप्रवसात् २६ सवा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰
हि॰
२॰॰
200

ष्टाभिर्भवन्ति पूर्वत्रगा वै गायत्री सर्वाहों वै यत्तस्पगायत्री पूर्वार्हं पञ्चयत्तस्य तस्मा
दष्टाभिर्भवति २७ ब्राह्मणम् ३ अभ्रिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बा
हुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददे नार्यसीति समानमेतस्य यजुषो बन्धुर्योषा वा एषा य
दभ्रिस्तस्मादाह नार्यसीति १ अथावटं परिलिखति इदमहं रक्षसां ग्रीवा अपि
कृन्तामीति वज्रो वा अभ्रिर्वज्रेणैवैतद्रक्षसां ग्रीवा अपि कृन्तति २
अथ खनति याज्वसुकरसुकिरस्परेण समन्या यावदं खनति तदग्रेण प्राञ्चं पू २६०
पवित्रं दध्याशेनावन्मात्राणि महीं ऽ उपरिष्टाद्दधाति तद्देवोपरिष्टात्पूप।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

शाकलमभिनिदधाति पुरस्तान्मार्ष्टेतस्य पालाशमुपनिदधात्यथ यवमयः प्रो।
क्षणो भवति सोमो देवमन्युः १ अथ यवानावपति यवोसि यवयास्मद्द्वेषो यव
याराती रिति नात्र तिरोहितमिवास्त्यथ प्रोक्षति स्थकोवै प्रोक्षणं स्पवन्युमेध्यमेवै
नत्करोति ४ मथोदनि द्विवेनानन्तरितायत्राऽऽशिवेनेतिवर्जोवैरूपपशाङ्को
कानामभिगुप्त्या पषान्नालोकानामभिगुप्त्यै प्रोतामीत्यवैतदाह ५ अथ यः प्रो
क्षणः परिशिष्यते तानवदेवनयति शुन्धन्तां लोकाः पितृषदना इति पितृ।
देवत्यो वै क्षुपः खानस्तमेवैतन्मेध्यं करोति ६ अथ सदींषि प्राचीनाग्राणिवे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ दीवीनाग्राणिकाव रुणानि पिन्वद्दनमसीति पिन्वदेवत्रामन्याश्रेयेनतज्ञवति यत्रि
हि॰ ल्वातं स यथा निखातं एवं अथ विष्णुमितः सादेव मेतास्सो अथ विष्णुमितो भवति ७।
२०१ अथ यूपशकलं प्रास्यति तेजो वा एतद्वनस्पतीनां यद्दारुशकलं तस्माद्यदा
वा ह्याशकलम यतन्तुं वनस्पतयश्शुष्यन्ति तेजो ह्येषामेतलय यूपशकलं प्रास्यति
सतेजसम्मितवानीति यदेवमेव भवति नान्यथा यज्ञस्य तो मेध्यस्तस्माद्यू
पशकलं प्रास्यति ८ स प्रास्यत्यग्नेर्णीरसि स्वावेशः उन्नेतॄणामिति गुरवस्तान्द्राद्
स्मादेषोऽपच्छिद्यते तस्माद्दारुणोऽग्नेर्णीरसि स्वावेशः उन्नेतॄणामित्येतस्य वित्तदृशि। २०१

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्वास्यास्यतीत्यपिहितं। तिष्ठतितस्मादाहैतत्सवितर्दधियास्यास्यतीति ९ अ
थहैवेणोपदध्याज्ञु। सवद्ग्भिन्नहोतिनेदथस्ताज्ञाछ्छारताः स्वपोनिष्ठानिति
वन्नोवाश्रभ्संनहन्नेणोवैतज्ञाछ्छारताः स्ववमाधनेनथाधस्ताज्ञाछ्छारताः सि
नोपोनिष्ठत्यथपुरस्तात्परीत्योदंङासीनोष्ठपमनक्तिसप्राङ्दृष्ठपायाज्यमानो।
यान्वृहीति १० सोनक्ति। देवस्त्वासविताम्धानक्तिति सविता वैदेवानां
प्रसवितायजमानोवापषानिदानेनयष्ठपः सर्वेमाइदंमधुयदिदंकिंचतदे
नमनेनसर्वेणसमङ्क्ष्यशोयतितदस्मैसविताप्रसविताप्रसौतितस्मादाहदेव।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्तास्सवितामधानक्ति ॥ १ ॥ अथ व्यालम्बमयतः प्रत्यञ्चमुपर्यस्यति सम्पिप्प
द्वि॰ लाम्पस्तौषधीभ्यः इति पिप्पलं हि वा स्वैतन्नयज्ञस्य मध्ये संगृहीतमिव भवतीति तिर्यं।
२०२ गवा इवं वदे पिप्पलमाहृतं स यदेवेदं संबंधनं वान्तरोपतितमिव घनं दैवेन कं
रोतितस्मान्मध्ये संगृहीतमिवेति ॥ २ ॥ आक्रमणनिष्ठामनक्ति यजमानो वाय।
त्रिष्ठास्य आज्यं रसेनैवैतं यजमानमनक्ति तस्मादाक्रमणनिष्ठामनक्त्यथोपरि
ष्टयणां प्रतिसमस्तं परिसंश्रापयत्या दोह्यमानायानुब्रूहीति ॥ ३ ॥ स उक्रयति।
द्यामग्रेणाऽस्त्वन्तरिक्षं मध्येनाग्नः पृथिवीमुपरेणाद्दृंहीति वज्रो वै सूप २०२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पश्चाल्लोकानामभिजित्यैतेनवज्रेणेमांलोकान्स्पृणुतेतेभ्योलोकेभ्यःसपत्ना
न्निर्भजति ।४ अथमिनोति यातेधामान्युश्मसिगमध्यैयत्रगावोभूरिशृङ्गाअ
यासः अत्राहतदुरुगायस्यविष्णोःपरमंपदमवभातिभूरीत्येतयात्रिष्टुभामि
नोतिवज्रस्त्रिष्टुब्वज्रोयूपस्तस्मात्त्रिष्टुभामिनोति ।५ संप्रत्यग्निष्ठाम्मिनोतिय।
ज्ञमानोवाअग्निष्ठाग्निर्हवैयज्ञःसयदग्रेरग्निष्ठांऽह्वलयेल्लेद्यज्ञाद्यजमानस्त
स्मात्तंप्रत्यग्निमग्निष्ठाम्मिनोत्यथपर्शुंहमथपर्शुंनयथापउपतिनयति ।६ अथैव।
वमभिपद्यवाचयति विष्णोःकर्म्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशेइन्द्रस्ययुज्यः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
२०३

203

सवेतिवज्रेणापवव्याहार्षीद्योयूपस्तद्दशिश्रियद्धिस्मोर्हिजिन्निंपशपतेस्यैवेनदाह
यदाहविस्मोः कर्म्माणिपशपनयतोव्रतानिपश्यशेइन्द्रस्ययुज्यः सखेतीन्द्रोवैय।
ज्ञस्यदेवतावैस्यवोयूपस्तद्वैसेन्द्रंकरोतितस्मादाहेन्द्रस्ययुज्यः सखेति ७ अथ
वधालमुदीक्षते तद्विस्मोः परमंपदंसदापश्यन्तिसूरयः दिवीवचक्षुराततं।
मितिवज्रेणापवव्याहार्षीद्योयूपस्तद्दशिश्रियन्नोविस्मोर्हिजिन्निंपशपतेस्यैवेनदा
हयदाहतद्विस्मोः परमंपदंसदापश्यन्तिसूरयः दिवीवचक्षुराततमिति ८ अ
थपरिव्ययतिनाभिदघ्नेनैवपरिव्ययतितस्माद्देनेवपरिव्ययत्यनेवद्दीदंवासोम २०३

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वस्मन्नाद्यमेवास्मिन्नेतद्यथानत्रैवहीदमन्नंप्रतितिष्ठतितस्माद्यत्रैवपरिव्ययति ९

त्रिवृतापरिव्ययति त्रिवृद्ध्यन्नंपशवोस्यन्नेपितामातायज्जायतेतत्तृतीयन्तस्मात्त्रि।

वृतापरिव्ययति १० सपरिव्ययति परिवीरसिपरित्वादैवीर्विशोव्ययन्तांपरीमं

यजमानंरायोमनुष्याणामितितद्यजमानायाशिषमाशास्तेयदाहपरीमं।

यजमानंरायोमनुष्याणामिति ११ अथयूपशकलमवगूहति दिवःसूनुर।

सीतिप्रजाह्वैवास्यैषातस्माद्यदियूपैकादशिनीस्यात्स्वंस्वमेवावगूहेद्विप

र्यासंनस्येदेवास्माद्भ्रातृव्यप्रजाप्रजायतेयथोविपर्यासमवगूहतितत्स्वंस्व।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ तस्यैदैषा प्रत्यानन्दवता प्रज्ञा जायते तस्मादस्वङ्ग स्वमेवावगृहेद विपर्यासङ्गम् २२

हि॰ स्वर्गस्योदैष लोकस्य समारोहणः क्रियते यद्यूपशकलस्थङ्गः रशनारशनायै यूप

२०४ शकलात्त्वषालं चषालात्स्वर्गोल्लोकंः समश्नुते २३ अथ यस्मात्स्वरुर्नाम तस्माद्दा

३०५ पशोपलिप्यते तद्स्यैतत्स्वमेवानुभवति तस्मात्स्वरुर्नाम २४ तस्य यत्त्रिखातान्ते

न पितृलोकं जयमध्ययद्वहीति खातादारशनायैतेन मनुष्यलोकं जयमध्ययद्वहि

ङ्ः रशनायाश्चावषालात्तेन देवलोकं जयमध्ययद्वहिर्वषालाद्र्यङ्गुलं वाऽङ्गुलं वा । २०४

साध्या इति देवास्तेन तेषां लोकं जयति सलोको हैवै साध्यैर्देवैर्भवति य एवमेतद्वेद २५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नैवैष सर्वार्द्धिमिनोति वज्रो वै रूपो वज्रो रेडः सर्वार्द्धे वै देङ्स्याभिपद्य प्रहरति सर्वार्द्धि
पृष्ठ्यस्य तस्मात्सर्वार्द्धिमिनोति २६ यज्ञेनैवै देवा । इमां जितिं जिग्युर्यैषामियं
जितिस्ते होचुः कथन्न इदममनुष्यैरनभ्यारोहं स्यादिति ते यज्ञस्य रसन्नीत्वाय ।
घामयुमयुक्तनोनिर्हृ येगुहिङ्स्त यज्ञं यूपेन योपयित्वा तिरोऽभवंस्तद्यदेनेना यो
पयंस्तस्माद्यूपो नाम आपुरस्ताद्धैश्रस्ता पुरस्तान्मनोजवसस्तस्मात्सर्वार्द्धिमिनोति २७ स
वाश्च एष्याभिर्भवन्त्यष्टाक्षरा वै गायत्री सर्वार्द्धि वै यज्ञस्य गायत्री सर्वार्द्धि पृष्ठ्यस्य तस्मा
दष्टाश्रिर्भवति २८ तं ह स्मैतं देवा अनु प्रहरन्ति यथेदमप्येतर्ह्येकेन प्रहरन्तीति दे।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
२०५

205

वाग्रञ्छिनत्ति तेनो एतान्त्सपत्नमनूस्पृशति १९ ते देवा अब्रुवन्यूपश
कलमेवज्यद्धिन वै देवप्स्वगाकृतो भविष्यति तथो एतान्त्सपत्नञ्जानूपास्पनेतेयं
वैवज्रउद्यतइति १० सोऽध्वर्युः यूपशकलमेवाज्यहोमं हैदेवप्स्वगाकृतमासीत्तथो।
एतान्त्सपत्नञ्जानूदपिमल्ताघं वैवज्रउद्यतइति ११ तथोऽप्येवैष यूपशकलमेव
ज्यहोति नवै देवप्स्वगाकृते भवति तथो एतान्त्सपत्नञ्जानूपिमंतेयं वैवज्रउद्यत
इति सज्जहोति दिवन्ते धूमोगच्छत्वन्तरिक्षंज्योतिः पृथिवीं भस्मना पृणस्वाहेति १२ ब्रा २०५
ह्मणम् ४ यावती वै वेदिस्तावती पृथिवी। वज्रो वै यूपस्तदिमामेवैतत्पृथिवी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मैत्रंवैश्वदेवंस्पृणनैसैसपत्नान्निर्भजन्तितस्मात्यूपैकादशिनीभवतिद्वादशउपश
योभवतिविनष्टस्तन्रदत्तिणानउपनिष्ठ्यातिनिघद्वादशउपशयोभवति । देवाद्द।
वैयत्तन्त्वाना स्लेसूररतमेभ्यश्रासंगाहिभर्योवक्रलघपतउच्छितायथेश्रुव।
स्लानयावैस्तृणनैवानवास्तृणनैयथादंडःप्रश्नत्नैलनवैस्तृणनैवानवास्तृण
नैश्चयपघद्वादशाउपशयोभवतियथेश्रुवयत्तानस्तायाथ्योघत्नमश्रश्नत्नमेवमेष
वस्त्रउघत्नोदत्तिणानोनाष्ट्राणाःरत्तसामपद्रस्पैतस्माद्वादशाउपशयोभवति २
नत्रिदधामे घतेपृथिव्याङ्गोकस्याराणपसैनपश्रुरितिपश्रुश्चैवपूपश्चतदस्मात्प्रार

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ एषमेव पशूनामवरुद्धि शान्तिं तेनो प्र ब पशुमान्भवति तद्दयं शूर्पे कार्ट शान्त्यै सम्मयन
दि॰ माङ्ः स्वः समप्यायेद्दस्त्रैर्वैके सम्भिवन्ति प्रजह्नायैर्वैवस्त्रः सन्यायेशूर्पम्भिवन्ती
२०६ स्तुव १ नड्तन्यानजर्या दृग्निहुमेवोक्षयेदिदैवैशूर्पमुश्चिस्माघ्युरोपरिक्षायण
206
ज्ञावयैतेपरिवीतावापवत्पतांश्राविंवसन्ति साब्वेवपरिवताप्शावैवैशूपसुङ्क्ष
यन्ति प्रातर्वै पशूनालभन्ते तस्मात्प्रातरेवोक्षयेत् ४ तय उन्नरोग्निष्ठान्स्या नमे
वाग्नउक्षयेदथ दतिणमथोत्तरन्दतिणमर्धं सुन्नमन्तयोरीवीभवति ५ अथोउत्त २०६
रयाङ्गः ईतिणमेवाग्रे ग्निष्ठाउक्षयेदथोत्तरमथदतिणमुत्तरार्धं सुन्नमन्तयोदा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सोऽरयोवकर्म्मान्त्रसन्निष्ठन्तऽइति ६ सयोवैविभुः सदक्षिणाग्नौः स्मा दथइसी
यानथइसीयानथइसीयान्तुनराद्यौऽइसिष्टल्लयोरीचीभवति ७ अथपत्नी।
भ्यः पत्नीषूपस्त्रुच्छयन्ति सर्व्वेनायनेवपत्नीषूपउच्छीयतेतनद्याऽइंपस्त्रमाल।
भतेनवर्णावैमिथुनं रेतोविकरोतितद्देषपवैनन्मिथुनं रेतोविकरोतिस्तषकरो
भवत्येषवैप्रजनयितायत्तक्षकरस्तस्मात्सषगोभवतितत्त्रमतं स्थापयेत्सर्वथेत्रि
कृतमेवोत्सृजेत्स्यत्सं स्थापयेत्स्त्रजायैदान्तमियामतद्वजामत्संजतितस्मा।
त्तमतं स्थापयेत्सर्वथेत्रिकृतमेवोत्सृजेत् ८ ब्राह्मणम् ५ पशुश्चैवेषूपस्थनवा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· स्यैनेषु पात्रेषु मालभन्ते कदाचनेत यत्सर्या नदेवापतस्मा अग्रे पशावस्वत्तमिरे
हि· यदत्र मम भविष्यत्यथेदमन्नं भूतायथ्यो देवा अथैतर्हि पात्रेषु कृष्ण उच्छिन्नप एवं देवद्वि
२·७ पाद उच्छिन्नास्मेकः । ततो देवापवं वज्रं दद्युः यं यूपमस्य शक्तिस्त्रिशूलस्मा ज्ञीष्मा
ग्रासीयन्ततत स्वन्त स्मादाश्र भवन्ततो त्वमभवन्त्यथेदमन्नं भूतापतस्मै देवापते
त्रिषुक्ततस्मा यूपपवपशुमालभन्ते नैष्यैषु पात्रेषु कदाचन २ अथो कृत्स्नपशुमग्नि ।
स्मा अथैवा निष्पुनक्ति तयत्सर्या नदेवापतस्मा अग्रे पशावस्वत्तमिरे यद्धविरभवि ।
यस्म अथैनानिदं हविर्भूतानग्रोज्जहतिनान्देवा उपनिरुन्धुस्त उपनिरुद्धानो । २·२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पंवि३ः ३ तेदेवा इमेष्वायामेविड्ढ्यंदग्नौ दविज्ञे ह्वनिन्नैतां प्रतिष्ठामुपरुध्ये
पशूनग्निम्माथेन्वाग्रावश्रिंजद्वामनेवेदिष्यन्तोषवैकिलद्विष्ठायामपष्ठाप्र।
तिष्ठाग्नौवैकिलद्विज्ञेद्वतीतिततोभ्यवैष्यन्तिततोगातमनसंग्रालंभायमवि
ष्यन्तीति ४ तउपरुध्यैवपशून्नग्निमन्वथिन्वाग्रावग्रिमजद्द्वुस्तेविड्डेषवैकि।
लद्विष्ठोयामपष्ठाप्रतिष्ठाग्नौवकिलद्विज्ञेद्वतीतिततोभ्यवायन्ततोगातमन
संग्रालंभायाभवन् ५ तथोएवैषएत इपरुध्यैवपशुमग्निमन्विथिन्वाग्रावग्रिंव
द्वेतिसवैदेषवैकिलद्विष्ठोयामपष्ठाप्रतिष्ठाग्नौवैकिलद्विज्ञेद्वतीतिततोभ्य

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्री
द्वि
१०८

वैतितनोऽभ्रातमनाआलेभयभवतितस्माद्दपाकृत्यपशुमग्निंमथ्नितानिशुनक्ति ६
नत्प्रा३ । त्रीणाऋर्याग्नाग्निमस्मेडशानामेवाराद्यानसोपपरेत्याभिधायतिशुन्त्रा
द्विनितद्धनथ्यानक्रयोघष्याथर्मत्रिरथ्यथाविकीर्षेद्देवत्न्तस्मादेतदेवाउपरीया
त ७ अथरणमादायोपाकरोति । द्वितीयवात्रिरुणधाइतिद्वितीयवात्दिवीर्यं
वान ८ सरणमादत्त । उपावीरसीत्युपदिद्वितीयोवतितस्माद्दोपावीरसी
त्युपदेवान्देवीर्विशःप्रागुरितिदेव्योवापताविशोयत्पशवोस्मिषतदेवेभ्यश्मे २०८
वैतदाहयदाहोपदेवान्देवीर्विशःप्रागुरिति ९ उशिजोवह्नितमानिति । विहारं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

सोऽस्वात्तस्मादाहोशिज्ञोवह्नितमानिति १· देवंत्वष्टारंवसुरमेति। त्वष्टावैपशूना
मीष्टेपशवोवसहूतातेनदेवाअतिष्ठमानांस्त्वष्टारमनुवन्नपतिमदेतियदाहदेवं।
त्वष्टारंवसुरमेति ॥ हव्यतिस्वदन्तामिति। यदावाएवपतस्माअद्भियत्वष्टहविरभ
विष्यंस्तस्मादाहहव्यातेस्वदन्तामिति १२ रेवतीरमधमिति। रेवन्तोहिपशवस्तस्मा
दाहरेवतीरमधमितिबृहस्पतेधारयावसूनीतिब्रह्मवैबृहस्पतिःपशवोवसू
नितेनदेवाअतिष्ठमानान्ब्रह्मणैवपरस्तात्पर्यदधुस्तथात्मायस्तथोपवैनानेषप
तद्ब्रह्मणैवपरस्तात्परिदधातितथातियन्तितस्मादाहबृहस्पतेधारयावसूनीति

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ पाशं कृत्वा प्रतिमुञ्चत्यथातो नियोजनस्यैव १२ ब्राह्मणम् ६ पंचमः प्रपाठकः
द्वि॰ समाप्तः कण्डिकासंख्या १२० पाशं कृत्वा प्रतिमुञ्चत्यृतस्य त्वा देवहविः पाशेन
२०९ प्रतिमुञ्चामीति वरुण्या वा एषा यद्रज्जुस्तदेनमेतदृतस्यैव पाशेन प्रतिमुञ्चति
तथो हैनमेषा वरुण्या रज्जुर्न हिनस्ति १ धर्षा मानुष इति न वा एतमग्रे मनुष्यो धृ-
ष्णोत्यस्य वै देवत्रस्य पाशेनेन देवहविः प्रतिमुञ्चत्यथैनं मनुष्यो धृष्णोति तस्मादाह
धर्षा मानुष इति २ अथ नियुनक्ति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
हस्ताभ्यामग्नीषोमाभ्यां जुष्टं नियुनज्मीति तद्यथैवादो देवतायै हविर्गृह्णन्नादि २०९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भ्यामेवमेवैतद्देवताभ्यामादिशमथ प्रोत्सादमेको वै योतागास मंधुश्मंध्यमेवैतत्क
रोति १ स यो ऽतम ऽस्तौषधीभ्य इति तद्यत एव संभवति तत एवैनमेतत्करोतीदं
हि यदा वर्षत्यथौषधयो जायन्त ओषधीर्जग्ध्वापः पीत्वा तत एष रसः संभवति रसा
द्रेतो रेतसः पशवस्तद्यत एव संभवति यतस्तज्जायते तत एवैनमेतत्करोति ५ अग्र
गुर्वा माता मन्युतामनपितेति स इदं मातेवाप्यायि पितेव स जायते तेन यत एव जायते
तत एवैनमेतत्करोति मन्युभ्रातासमगर्भ्योऽन्नसखो स ऽम्मसश्वृत्यस्य इति सयदेतेऽजनमते तत्र वाउ
मनमायभरत्येवैतदाह दाग्नीषोमाभ्यामाज्यं शुश्रोत्सामीति तद्याभ्यां देवताभ्यां समार

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ भतेनागभ्यामेध्यङ्करोति ५ अथोपगरस्त्वाप पोषेकरसीतितदेवसवारतोमेध्यङ्क-
द्वि॰ रोत्यथायस्त्वाद्रुपोतस्यापोदेवीःस्वदन्त्वाज्वेत्सद्देवहविरितितदेनङ्सर्वतोमे
२·१· ध्यङ्करोति ६ अथाहारायवेसमिधामानायानुब्रूहीतिंसरत्नरमाबारमाबायीसङ्
स्पर्शयन्नदेवोपयैरव्ज्ञप्ताण्पशुङ्समनक्ति शिरोवैयज्ञस्योत्तरआग्नाराण्एवाग्न
यत्तोभवतिग्रपस्मुस्तयज्ञरूपैवेनक्षिरःप्रतिदधातितस्माज्जह्वाप्शुङ्समनक्ति ८
सललाटेसमनक्ति सर्वेप्राणोवातेनगच्छतामितिसमङ्क्तानियज्ञेत्रीरिमङ्समयोः २·१·
मेयत्तोपनिराशिषतिश्रोणपोःसयस्मैकामायपशुमालभन्तेतत्मात्ब्रुहीसेवैनदा।

२१०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

२ ८ ईडैवपशोः संज्ञप्यमानस्य प्राणोवाननमपिपद्यन्तेनत्वामनुद्दियमेप्राणोवा ।
नमपिपद्यानाइस्यैवैतदाहसमंगानियजन्तेरिमहे बोञ्चस्ययजन्तेनत्वामनुद्दियमे
ह्रे येत्तान्ताइस्यैवैतदाहसंयत्तपनिराशिषेनियजमानायवापतेनाशिषमाशा
स्तेनत्वामनुद्दियत्व यायजमानायाशिषमाशास्तान्ताइस्यैवैतदाहसादयतिहि ।
तावत्प्रवरायाश्रावयतिसोसावेवमन्युः ९ अथद्वितीयमाश्रावयति होतव्र
होतारौभवतः समैत्रावरुणायाहैवाश्रावयतियजमानन्नेवप्रवृणीतेऽग्निर्दैवी
नांविशांपुरएतेत्यग्निर्हिदेवतानांमुखमन्त्रस्मादाहाग्निर्दैवीनांविशांपुरएतेत्ययं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ यजमानोमनुष्याणामितिवद्ँ हिसोन्वेवैभवतियस्मिन्नर्द्धेयजतेतस्मादाहा।
द्वि॰ येयजमानोमनुष्याणामितितयोरक्षतिगार्हपत्यंदीदयश्चतं नं हिमाह्वाधूर
२१ तितयोरक्नाम्नोनिगार्हपत्यानिशानेवर्चांसिसविर्त्येवैतदाह ॥ गाथाः सीत्वंप
ष्वानौनवइति गाथाः सेवसहष्वाथामापितन्वृरित्येवैतदाहतौहयमनरपि
संष्ठ्वीयानांप्राग्निर्यजमानेददेत्सयदग्रौजद्दोतितदेवोऽग्नयेश्यश्चमथयामे।
वायविज्ञोयजमानायाशिषमाशास्तेतेनामसैसर्वोमग्निः समर्द्धयतितदाथा
ःसेवसंष्ठ्वातेनापितन्वृत्समादाहगाथाः सीत्वंष्ठ्वानावसंष्ठेचानौनवइ। २१

ति ॥ आप्यायनम् । तद्यदेनंतस्मृतोहोताहोतृषदनउपविशति तदुपविश्यप्र

स्तौति प्रस्तोध्वर्युः स्रुवावादत्ते । अथाप्रीभिश्चरन्ति तद्यदाप्रीभिश्चरन्ति सर्वे

णैववाएषमनसासर्वेणैवात्मनायज्ञं संभरति सञ्चजिहीर्षतियोदीक्षतेतस्य

रिरिचानइवात्माभवतितमेताभिराप्रीभिराप्याययन्तितद्यदाप्याययन्तित।

स्मादाप्रियोनाम तस्मादाप्रीभिश्चरन्ति २ तेवाएतएकादशप्रयाजाभवन्ति

दशवाइमेपुरुषेप्राणाआत्मैकादशोयस्मिन्नेतेप्राणाःप्रतिष्ठिताएतावान्वैपु

रुषस्तदस्यसर्वमात्मानमाप्याययन्तितस्मादेकादशप्रयाजाभवन्ति २ सप्रा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· स्वाघाराद् समिधः प्रेष्येति प्रेष्य प्रेष्येति वनयें॰ऽयान्ते समानयमानो दशभिः प्रया
द्वि· जैश्चरति दशप्रयाजान्ताभिष्टाद् दशासमाद्द्वेश्यसि वै शासस्ऽयावत्तते ४ अथयूपश
२१२ कलमादत्ते नावएेत्तद्वाअङ्काणपशोर्ललाटमुपस्पृशति घृतेनाक्तौ पशुंस्त्रायेथा
मिति वज्रो वै यूपशकलो वज्रः शासो वज्रमेवास्यैतत्समैवैनकृत्स्नकवो वज्रं॰ संभ
त्यतमस्याभिगोप्तारं करोति नेदेनं नाष्ट्रा रक्षांसि हिनसन्निति पुनर्यूपशकलम
वगूहत्येषा ते प्रज्ञाता अश्रिः स्विष्या दशासमग्र्य तन्नसादयति स्रुचौ ५ अथाहरणाद्दपर्ये।
मयेत्ववृहीमं त्वकमाराया ग्रीमर्येऽग्निं करोति नियमर्येऽग्निं करोत्यकृष्टमेवैनमेतद २१२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्निना परिगृह्णाति नेदेनन्नाष्ट्रा रक्षाꣳसि प्रमृशानिति अग्निर्हि रक्षसामपहन्ता तस्मा
त्पर्यग्निं करोति तन्न घ्नन्ति नेदेनꣳ श्रपयन्ति तदभिपरिहरति ६ तदाहुः पुनरेतदुल्मुकं
हरे३दन्या३ अन्यमेवाग्निन्निर्मथ्य तस्मिन्नेनं श्रपयेयुरा३ हवनीयो वा एष न वा एष त
स्मै यदस्मिन्नशृतं श्रपयेयुस्तस्मै वा एष यदस्मिञ्छृतं न हरेयुरिति ७ तदु तथा न कु
र्याद्यथा वै यस्मिन्नेनमस्यन्नं भवति यद्येतेनैव पर्यग्निं करोति स यथा यस्मिन्नमत्रे दा
ग्धि पचेत्तदस्मै प्रयच्छेदेवं तत्तस्मादेतेनैवोल्मुकस्याङ्गाराति स यत्तस्मिन्नेनं
श्रपयेयुः ८ अथोल्मुकमादायाग्नीत्पुरस्तात्प्रतिपद्यते अग्निमेवैतत्पुरस्तात्करोत्य॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ त्रिः प्रसार्यान्वाह्वारलाट् सापञ्चन्वेन यथा मयैतानाहुर्णपस्तुत्रयन्तिनेवपाश्रप।
द्वि॰ णीभ्यां प्रतिप्रस्थातान्वारभते प्रतिप्रस्थातारमध्वर्युरध्वर्युं यजमानः ९ तदाहुः
२१२ र्द्वे यजमानेनान्वारभ्योत्सृजेदेतेन न यन्तीति तस्माज्ञान्वारभेतेति तदन्वेवारभे।
तन्नवा एतमस्मात्पवेन यन्ति यं यज्ञाय नयन्ति तस्मादन्वेवारभेत यज्ञाद्वैवात्मा।
तिमन्तरियाद्यन्नान्वारभेत तस्मादन्वेवारभेत तत्परोक्षमन्वारब्धं भवति वपाश्रप
णीभ्यां प्रतिप्रस्थाता प्रतिप्रस्थातारमध्वर्युरध्वर्युं यजमानस्तदु परोक्षमन्वारब्धं
भवति १० प्रथमतो लोमायै वेदे हैं त्रणेध्वर्युर्गार्हपत्यादाग्नीध्रादाहवनीयं प्रेष्यतोन स्वा २१२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वेवैमधःस्येतद्वैश्वदेवंपशौ ॥ अथवाचयति रेवतीयजमानइतिवाग्वैरेवती ।
सायद्वावाङ्गवदन्तितेनवाएमप्नतीप्रियंधाम्नाविशेत्यनार्त्तिमाविशेत्यसेवैतदाहोरे
रेतरितात्मज्जद्वैवेनवातेनेमन्त्ररित्नंवाग्रत्रुरत्तश्चरस्यमूलमभयतःपरिच्छिन्नं ।
यथायंपुरुषोमूलउभयतःपरिच्छिन्नंयथायंपुरुषोमूलउभयतःपरिच्छिन्नो
न्नैरिदमप्नुवरन्तितद्यत्तेनैनःसंविदानान्तरितांगोपायेत्यसेवैतदाहयदाहोरेरन्त
रितात्मज्जद्वैवेनवातेनेति १२ अस्परविषमस्मनायजेति वाचमेवैतदादानार्थस्पा
स्परविषम्ग्राम्मनायजेतिसमसम्यनन्वाभवेतिवाचमेवैतदादानार्थस्पास्परविषत्त

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ नासंभवेति ।३ नयज्ञेनविशामेति नस्मदस्नात्यश्नात्युपास्यतिवर्षोवर्षीयसियज्ञे
द्वि॰ यज्ञपतिंदधातीतिमर्त्यैर्वासमापनन्नरणमस्कन्नंहविरसदितितियद्देवास्यात्र।
२१४ विशस्यमानस्यकिंचित्स्कन्दतितदेतस्मिन्प्रतितिष्ठतितथास्यानाशुयाभवति ।४
अथपुनरेत्याहवनीयमभ्याहृत्यासते नेदस्यसंतप्यमानस्याध्यस्नायस्कामेतितत
स्यनकूटेनप्रचरन्तिमानुषंहितत्तोपवपश्चाकर्संपिन्देवमंहितदपिरसवै
वस्त्वेनमपन्तिवेदंवाकुर्वन्तितन्नाहृजहिमारयेतिमानुषंहितत्संज्ञपयाव
गन्नितितहिदेवत्रासयदासदानागन्नित्येनर्हिहेषदेवाननुगच्छतितस्मादादानवग २१४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्रिति १५ नर्यैश्चैनन्त्रिविध्यन्ति नमरुतासंतपनाञ्जुहोति स्वाहादेवेभ्य इत्यथयदा

प्राहसंतमः पशुरित्यथञ्जुहोति देवेभ्यः स्वाहेति पुरस्तात्स्वाहाकृतयोवा अन्ये देवा

उपरिष्टात्स्वाहाकृतयोन्येतानेवैतत्प्रीणातितपनस्मभयेदेवाः प्रीताः स्वर्गंलो

कमभिवहन्तितेवापतेपरिपशव्येऽस्याहुतीसयदिकामयेतञ्जुहुयाद्येनद्वेतेय

घकामयेतनापिनाद्रियेत ९ ब्राह्मणम् २ यदाप्राहसंतमः पशुरिम् यथयष्टेरा

हृन्नेष्टः पत्नीमुदनयेमुदानयतिनेष्टापत्नीपात्वेजनेनेमिश्रतीम् १ नांवाचय

ति नमस्तस्मातानेतियत्तोवात्मातानोयत्सङ्दिनवनेतेनयज्ञस्मातानोज्ञवना

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ह्वैतां पघ्नन्तस्य यत्पत्नी नामेतत्स्मा वीयज्ञं प्रसादयिष्यन्भवन्ति तस्मात्पत्न्यैव यज्ञा
द्वि॰ यतिकृतेन तथो हैनामेष यज्ञो न हिनस्ति तस्मादाह तमस्त ष्मातानेति २ अतश्चो
२१५ प्रेदीत्य सप्तवैतत्प्रेदीयेद्यैव तदाह ऋतस्य कुल्या उप ऋतस्य पथ्या अन्विति तिस्रा पूपे।
सेवैतदाह देवीरापः शुद्धा वोढ्वं सुपरिविष्टा देवेषु सुपरिविष्टा वयं परिवेष्टा।
रो भूयास्मेत्स्वपयवैतत्स्याववयति १ अथ पशोः प्राणानद्भिः पत्न्युपस्पृशति तद्यद
द्भिः प्राणानुपस्पृशति जीवं वै देवानां हविरमृतममृतानामथैतं समज्ञपयन्ति।
यत्संज्ञपयन्ति यद्विशासत्यापो वै प्राणास्तदस्मिन्नेतान्प्राणान्दधाति तथैतेन। २१५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

जीवमेव देवानां हविरमृतममृतानाम् ४ अथ यत्पत्नीमुपस्पृशति यो
षा वै पत्नी योषायै वा इमाः प्रजाः प्रजायन्ते तदेनमेतस्यै योषायै प्रजनयति त
स्मात्पत्नीमुपस्पृशति ५ सोऽपः स्पृशति वाचन्ते शुन्ध्यामीति मुखं प्राणन्ते शुन्ध्यामी
ति नासिके चक्षुस्ते शुन्ध्यामीत्यक्ष्यौ श्रोत्रन्ते शुन्ध्यामीति कर्णौ नाभिन्ते शुन्ध्यामीति
योऽयमनिरुक्तः प्राणो मेढ्रन्ते शुन्ध्यामीति पायुन्ते शुन्ध्यामीति योऽयं पश्चात्प्राण
स्तम्प्राणान्स्थापयति तत्समीरयत्यथ संहृत्य पदश्शिरस्ते शुन्ध्यामीति पद्भिर्हैव प्र
तितिष्ठति प्रतिष्ठित्या एवैनं प्रतिष्ठापयति ६ अथ या आपः परिशिष्यन्ते हो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ वायावग्नौ वा नाभिरेनं यन्नमानस्य शीर्षतोऽग्रे तुषिञ्चतस्तस्याणास्त्रौ वासिंस्ततो
ह्वि॰ धन्नस्तैवेन मतः समीरयतः ७ न यत्क्रूरीकुर्वन्ति यदास्थापयन्ति शान्तिरापस्तद
२१६ द्भिः शान्त्या शमयतस्तदद्भिः संधत्तः ८ तावन्तु षिञ्चतो मनस्त आप्यायतां वाक्त
आप्यायतां प्राणस्त आप्यायतां चक्षुस्त आप्यायतां श्रोत्रं त आप्यायतामिति त
स्याणान्यत्रस्तत्समीरयतो यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्त आप्यायतां निष्ट्यायतामिति ९
न यत्क्रूरीकुर्वन्ति यदास्थापयन्ति शान्तिरापस्तदद्भिः शान्त्या शमयतस्तदद्भिः। २१६
संधत्तस्तत्स्वेशुद्ध्यन्तितिन्नमेध्यङ्कुरुतः शमहोभ्य इति जघनेनैनं पशुस्त्रिन्नयतः १०

216

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तथत्कवीकुर्वन्ति यदास्थापयन्तिनेदेनदत्वशान्तानयदोराज्ञाएपसन्तितितस्मा।
कमदोभ्यश्निजनबनेनपशुत्रिनयतेः ॥ अथोनातेपशुंपर्येसन्ति सद्गणमन्न।
ईथानोघधेजायसेतिवज्रोवाअसिसयोदैनमेघवज्रोसिन्द्रेहिन सख्यासिना
भिनिद्धातिसधिनेमेनङ्दिङ्सीरितिवज्रोवाअसिसयोदैनमेघवज्रोसिन्द्रे
हिनस्ति ९ सायाप्रस्तानाग्नि सयाभिनिद्धातिसादियज्ञस्तुन्तामेध्यानघदग्र
न्तणस्पनन्तस्थेपाणौक्रतनेथयदुद्भ्रन्तदत्तिणेनादन्ने ९ सयज्ञाअति यतपत।
सोदिनमुन्यनतितिनश्चभयतोनकिरतस्माभागोसीतिरतसाङ्सेघभागोयदग्र

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ क॰ १४ तद्यान्यस्याभितिष्ठतीदमहं स्वतोऽतितिष्ठामीदमहं स्वतोऽवबाध इदमह
द्वि॰ ं स्वतो यमन्नमोऽनयामीति तद्यत्तेनैवैनन्नाष्ट्रा रक्षांस्यवबाधते नेदमूलकं।
२१८ भयतः परिच्छिन्नं भवत्यमूलमेवाइदमभयतः परिच्छिन्नं स्वतोऽन्तरितमन्तर्व
तिर्यग्वायं पुरुषो मूलकुभयतः परिच्छिन्नोऽन्तरितमन्तर्वर्तितस्मादमूलकुभय।
तः परिच्छिन्नं भवति १५ अथ वपामुत्खिदन्ति तद्यावपाश्रपण्यौ प्रोर्णौति वृङ्क्ते।
तद्यावापृथिवी प्रोक्षन्वायावामितितदिमे द्यावापृथिवी ऊर्जो रसेन भाजयत्यनयो।
रूर्जं रसं दधातीति रसवत्याउपजीवनीये इमाः प्रजाउपजीवन्ति १६ काष्मर्यं। २१८

217

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मध्यो वपाश्रपण्यो भवन्तो यत्रैवैते देवा अग्रे पशुमालेभिरे तदुदीचः कृष्यमाणास्या
वास्त्वेथः पापकृत्सप्रष्ठवनस्पतिरन्नायततयत्कृष्यमाणाम्यावाङ्ग्यतन्तस्माका
र्ष्मेर्यस्तेनैवैनमेतन्मेध्येन समर्द्धयति कृत्स्नं करोति तस्माकार्ष्मेर्यमय्यौ वपाश्र
पण्यौ भवतः ७ ते परिवासयति ते पशुश्रपणेऽनुप्रहरति तद्यो दास्याश्रपिश्
ता भवति पुनरुल्मुकमग्नीदाहरते नेत्तदेनेन वानालेभ्यन्तिनप्राप्यन्त्यागच्छन्त्या
हवनीयं संप्रत्यस्यत्यग्निर्वा आहवनीये प्रास्यति वा यो वै लोका नामिति लोका
नां हैषा समितिः ८ अथो नरतलिश्चवपांश्रपयन्त्येष वा एष योऽग्निर्भवतिदति।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ णतः परीत्य श्रपयिष्यं स्तस्मा एवैतत्त्रिवृतं तेन यो ऽदैनमेषो ऽतिर्यन्नमग्निर्द्वेष्टि नस्तिनस्मा

द्वि॰ इत्यतस्तिष्ठस्य पां श्रपयति १९ तामन्तरेण शूर्पं चाग्निं च हरन्ति नयत्स्म मयानद्र

२१८ त्तिपेनान्या विह्वींषि हरन्ति नेद् शूनयथा यत्ते श्रमज्जामेतिथद्माहेन न हृत्नपश्र

णशूर्पे महिद्धो ऽहयत्ता कुर्यं स्तस्मादन्तरेण शूर्पं चाग्निं च हरन्ति दक्षिणतः परीत्य श्र।

तिश्रष्णाना श्रपयति २० अथ स्रुवेणोपहत्याज्य मथर्ष्टु बन्धमभिज्जहोत्यग्निराज्य

स्य वेतस्याहेति नयो दासै वै लोकाः स्मृताः स्वाहाकृता ग्राज्यस्य यो भूत्वाग्निं श्रातु। २१८

वन्ति २१ अथाद्दस्लोकेभ्यो वृन्हीति सप्तमेयीलोकेभ्यो ह्यादत्तयदाग्रेयीस्तो।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

केभ्यो ह्वाहेतः प्रदाना वै वृष्टिरितो ह्यग्निर्वृष्टिं वनुते स एतैः स्तोकैरेतान्स्तोकानवनु
ते त एते स्तोका वर्षन्ति तस्मादाग्नेयी स्तोकेभ्यो ह्वाह्यदा शृता भवति ॥ २२ ॥ अथाह
प्रतिप्रस्थातः शृता प्रचरेति स्रुवावादायाध्वर्यू रतिक्रम्याश्राव्याह स्वाहाकृतिभ्यः
प्रेष्येति वषट्कृते जुहोति ॥ २३ ॥ ह्वा वपामेवाग्रेऽभिघारयत्य थ पृषदाज्यं तदु ह चरका
ध्वर्यवः पृषदाज्यमेवाग्रेऽभिघारयन्ति प्राणः पृषदाज्यमिति वदन्तस्तदु ह याज्ञ
वल्क्यं चरकाध्वर्युरनुव्याजहारैवं कुर्वन्तं प्राणमग्निमन्तरगादध्वर्युः प्राण एनं
हास्यतीति ॥ २४ ॥ सहस्रमाह स्मान्वेवस्या हो मो पलितौ माहृ कस्विद्ब्राह्मणस्य वाचो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ मम्भवेतिनततदाह्निश्येतोमसोवाएकप्रयाजोभवतीदमेवदविर्यत्तउत्तमेप्रयाजेध्रुवामे।
हि॰ वाग्रेभिचारयतितस्यैदिशश्चमावाज्यभागौहोत्तन्नभवतिवपावाअग्रयस्यमाऽऽहो
२१९ च्छन्नभवतितस्माद्वपामेवाग्रेभिचारयेदथपृषदाज्यमथयस्त्रग्राभिचारयतितेद
षृतमभिचारयाणीत्येतद्वैवास्यसर्वः पशुरभिचारितोभवतियद्वपामभिचारय।
219
तितस्माद्वपामेवाग्रेभिचारयेदथपृषदाज्यम् २५ अथाज्यस्तुपस्तरणीते यद्धिरण्यशा
कलमवदधात्यथयपामवद्यन्नादाग्नीषोमाभ्यांह्वागस्यवपायैमेदसोऽनुब्रूहीत्यथहि २१९
रण्यशकलमवदधात्यथोपरिष्टाद्धिरण्यस्याभिचारयति २६ नयद्धिरण्यशकला

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वभितोभवन्तो अग्निर्वाएतस्यशृंपटग्रोत्र हस्मत्तमायुर्हिरण्यंतदस्मत्तआयुषिश्रा
तितिष्ठतितथाभस्मैतितथासंजीवतितस्माद्धिरण्यशकलावभितोभवतआश्रा
व्यादाग्नीषोमाभ्यांछागस्यवपामेदः प्रेष्येतिनात्र्याश्विनमित्याहस्वस्तेशश्चितमि
तिवषट्कृतेजुहोति २२ हुत्वावपांस्वामीजोवपाश्रपण्यौकृत्वानुप्रास्यतिस्वाहाकृते
ऊर्ध्वनभसंमारुतंगच्छतमितिनेदिमेअमुयासतोयाभ्यांवपामशिश्रपामेति २३
तद्यद्रूपयावरन्ति यस्यैवैदेवतायैपशुमालभन्तेतामेवतद्देवतामेतेनमेधेनप्रीणा
तिसैषादेवतैतेनमेधेनप्रीताशान्तोमराशिरीरवीःषिश्रपणमाणामनुपरमतितस्मा
© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ इडयाचरन्ति १४ अथ वा आलभमानं घ्नन्ते क्रूरीवा एतत्कुर्वन्ति यत्संज्ञपयन्ति यद्विशा
हि॰ सति शान्तिरापस्तदद्भिः शान्त्या शमयन्ते तदद्भिः संदध्यते तस्माद्वा आलभमानं य ।
२२॰ न्ते २ ब्राह्मणम् २ यस्यैव तपः पशुर्भवति तद्देवत्यं पुरोडाशमनुनिर्वपति तद्यत्पुरोडा
शमनुनिर्वपति सर्वेषां वा एष पशूनां मेधो यद्व्रीहियवौ तेनैवैनमेतन्मेधेन समर्द्ध
यति कृत्स्नं करोति तस्मात्पुरोडाशमनुनिर्वपति १ अथ यदिडया प्रचर्य्य। तेन पुरोडाशे
नेव प्रचरन्ति मध्यतो वा इमां वपामन्तिवदन्ति मध्यत एवैनमेतेन मेधेन समर्द्धयति कृत्स्नं
करोति तस्मादिडया प्रचर्य्यैतेन पुरोडाशेन प्रचरन्त्येष वै वैतस्य समस्य पुरोडाशं कैवैष स पशो २२॰

220

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रश्नोत्रनिरूप्यते २ अथपञ्चविंशानि त्रिःप्रख्यावयति त्रिःप्रश्रुतमस्त्वित्यथमन्नम
कृतनादिति त्रिशृद्धियन्तः ३ अथशामित्रमाहं संशास्ति यदाहृश्लारब्धृतं हविः
शमिता ३ इति शृतमित्येवशृतावश्रुतं भगवो न शृतं हीति ४ अथयजमानस्य घदा
न्यस्योपदत्या धर्युरुपनिष्क्रम्याह शृतं हविः शमिता ३ इति शृतमित्याहत
देवानामित्यघाहध्वर्युः ५ तद्यदाह शृतं वै देवानां हविश्रोशृतं शमिता
वैतदेदयदि शृतं वाभवत्यशृतम्बा ६ तद्यदाहति शृतेन प्रवराणीति तद्यच्छृतं
भवति शृतमेव देवानां हविर्भवति शृतं यजमानस्यानेनामाध्वर्युर्भवति शमित

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा° षितदेनो भवति विष्कुवः एकृतित्रिवृद्धियज्ञो यथरादृतदेवानामिति न हि देवानां य
हि° ज्ञातन्तस्मादाहृतदेवानामिति ७ सहृदयमेवाग्नेभिचारयत्या त्मावैमनो हृद।
२२। यं प्राणः एषदाज्यमात्मन्येवैतन्मनसि प्राणन्दधाति तथैनज्जीवमेव देवानांऽह
विर्भवत्यन्तरमन्तानाऽम् ८ सोभिचारयति सन्ने मनो मनसा संप्राणः प्राणे
नाब्जनामिति तस्मादाकरोति नश्रो घान्ज्ञतिहृदामयन्तिपशुम् ९ तेजब्धेनेनवा
बालमन्तरेण सूपंवाग्निंवदद्यन्ति नयत्नमयानदद्यान्ति येनानमानिरूवीऽषिदद्यान्ति
श्रृनः सन्त्वेद्व्युश्शोविकृतेनकुरीकृतेनसमयापर्त्ते प्रसज्जामेतियद्वाग्नेनन्तदद्य २२।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

त्याग्रेणयूपं संहिर्होदयज्ञाक्तुं स्नेस्मादन्तरेणयूपं चाग्निं चहरन्ति दक्षिणतो निधा
यप्रतिप्रस्थानावघ्नन्ति स्वदशाग्राला उत्तरमर्दिर्भवन्ति ताश्चयावघ्नन्ति तयस्वदशाग्रा
उत्तरमर्दिर्भवन्ति ८ यत्रवैदेवा अग्रेपशुमालेभिरे तन्त्वाष्ट्वा शीर्षतोग्रेभ्युवामोति।
वैविश्वालमेर तिलिवष्ठैर्द्यपशवः सएषशीर्षेन्मखिन्द्रोत्तुकश्चमज्जातस्मास्मवा
तोरवत्सष्ठा स्येतमस्यवसज्जस्मातस्त्राशीर्याभ्यपुरेतदभिवाक्तम ९ तस्मावाङ्गो।
यः पयात् सएषवनस्पतिरजायत तद्देवाः श्राश्रपेतस्मात्स्वाभ्यः प्रयोदैवेतां स
तयस्वदशन्ति तैतैवेतमेतन्मेधेनसमर्द्धयति कृत्स्नं करोतितस्मात्स्वदशाग्राला उत्तरा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰ मर्हिर्भवति ॥ अथान्यस्मिन्नुपस्तरणीते जुह्वाञ्चोपभृति च वसाहोमहवन्यां समव
हि॰ दधात्याथ हिरण्यशकलाववदधाति जुह्वाञ्चोपभृति च ॥ अथ मनोतायै ह।
२२२ विषोऽनुवाक्यामाह तद्यन्मनोतायै हविषोऽनुवाक्यामाह सर्वा हैवै देवताः पशुमालभ्य
मानमुपसङ्गच्छन्ते मम नाम ग्रहीष्यति मम नाम ग्रहीष्यतीति सर्वासां हि देवता
नां हविः पशुस्तासां सर्वासां देवतानां पशौ मनांस्योतानि भवन्ति ता एवैत
त्प्रीणाति तद्यो ह्यामो ध्याय देवतानां मनांस्युपसङ्गतानि भवंति तस्मान्मनोता
यै हविषोऽनुवाक्यामाह ॥ ४ ॥ स हृदयस्यैवाग्रेऽवद्यति तद्यन्मध्यतस्तो हृदयस्याग्रेऽव २२२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यति प्राणो वै हृदयमतो ह्ययमूर्द्ध्वः प्राणः संचरति प्राणो वै पशुर्यद्वक्षो व प्राणेन
प्राणिति ताव यज्ञुरथ यदास्मात्प्राणो ऽपक्रामति दार्वेव तर्हि भूतो ऽनर्थ्यः शेते ९
हृदयमु वै पशुस्तद्यत्तन्नपवाग्रे वद्यति तस्माद्यदि किंचिदवदानं द्यतेन ।
तदाद्रियेत सर्वस्य हैवास्यैतत्पशोरवत्तं भवति यद्धृदयस्याग्रे वद्यति तस्मात्मध्यतः
मतो हृदयस्यैवाग्रे वद्यत्यथ यथापूर्वम् ९६ अथ जिह्वायै साह्वीयंस्त्वोर्दोस्मीति ।
श्चिन्य ध्वथ वक्षसस्तद्धि तनो ध्यैकवरस्य दोष्णो ऽथ पार्श्वयोरथ यकृतो ऽथ मतस्नयो ऽथ चूडकयोः ९
ग्रद्वेधाकरोति स्वविमो ऽपयञ्जोमाध्यन्त ह्यत्र हृदयाकृताव यत्यमिति मस्नऊर्द्धवेश्यै

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ २२२

कवचायैवेष्टीणीतेनावच्छन्नहृदामवद्यति ॥ १८ ॥ अथोपभृति अश्वक्षस्येश्रोणेरुदंद्वेधा कु
त्वावद्यति अधस्तायैवेष्टीणीरथहिरण्यशकलावववद्धाताणोपरिष्टादाज्यस्याभि।
घारयति ॥ १९ ॥ अथ यद्वसामोममरत्नाति हेरुमीतिलेलयेवहिदृष्टास्मात्साहेरुमीय
मिस्वाश्रीणाविनयमियैनच्छपयनितस्मात्साह् गिस्वाश्रीणाविनयापस्तासम।
रीणान्त्रिम्णापोहेनमश्रे प्योरसमं संभरन्ति तस्मात्साहापस्तासमस्त्रीणान्त्रिति २०
वानस्मवाधाङ्गारत्य नारिदस्माथयमनुपवतेयोयंस्पवतेन्तरित्तायवैरत्नाति
तस्मात्साहवानस्मवाधाङ्गारति २१ हस्मोरसंङ्गारत्ये षवैहस्मोरसं हिरेतस्मास्मादि। २२२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रघ्नन्ति तस्मादाहुरूष्मोऽग्ना इति ११ ऊष्मणो व्याधिर्भवति ते घ्नन्त्यूष्मैनं तस्मा उ
द्विरघ्नन्ति तस्मादाहोष्मणो व्याधिर्भवति यथोपरिष्टाद्विराज्यस्याभिचारयति १२
अथ यदि रसैर्नवा सिनावाप्रयोगेति प्रयुक्ते हेघ इति तत्र ज्ञात्वा पवैतद्दत्वाऽस्पन्तोपर
न्ति १४ अथ यद्यूष्मा रिशिष्यते तत्सम अवत्तथान्यामानयति तद्धृदयं प्रास्यति जि
क्रोंऽवतत्स्तानि सम अतस्नैवति ष्टुभ यथोपरिष्टाद्विराज्यस्याभिचारयति १५ तद्यद्धिरा।
एपशकलावभितो भवतो अग्निर्वा एतत्पशुं यदग्नौ जुह्वत्यमृतमायुर्हिरण्यन्त
दमृतमायुषि प्रतितिष्ठति तथानउदेति तथा संजीवति तस्माद्धिरण्यशकलाव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· भितोभवतः २६ अथयदृतयावयति सद्यस्ववरोस्मोरदितिणायासञ्ज्ञालोरीति।
द्वि· णस्यचदोसः सद्यायास्यश्रोणोत्तस्मादयंपशुरन्द्रयापदोहरस्पष्टयदस्तस्द्रम्पग
२२५ वद्येत्समीचोहेवायंपशुः पदोहोतस्मादत्तुयावयत्स्पथयत्रशीर्मोवयतिनाङ्
सयोश्रोन्नकस्यनापरसम्यक्रयोः २७ अथहवाइदेवाअग्रेपशुमालेभिरे तद्देवाभी
घानोपावेषुस्तान्देघं पृथिव्युवावमैतदाहहुमद्देवपतस्याध्यत्वाभविष्यामिच
थायथंनपतेनचरिष्यन्तीति २८ साहोवाचा न्यतरामेवाङ्गतिमह्येश्वरन्पतरां
पर्येषिप्रायन्निति सयापर्येषिः षैत्तानीमान्यवदानानिततोदेवाः स्विष्टकृतेञ्यक्रुाण २२५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पाप्मनैतस्मान्न्यहूनाएषयामहराश्रवाद्यं शक्लीसोऽङ्‌ सयोरत्तु कस्यापरसम्मयोत्तस्मा
त्रेषाज्ञावद्येयम्बेववत्साक्षान्कमभ्यवमन्तस्मादन्कस्यतावद्येदध्यादाग्नीषोमाभ्यां छा
गस्यदविषोत्रहूदीत्याश्राव्याहाग्नीषोमाभ्यां छागस्यहविः प्रेष्येतिनप्रस्थितमि।
त्यादप्रसत्तेप्रस्थितमिति २९ अन्तरेणा हैवौयाज्यायैवसाहोमन्त्रहोती तोवाश्र
यमहौमेयउस्थितोयमसाउयङ्‌ रसंप्रज्ञाउपजीवंत्यवौवीनत्रिवोरसोवैवसाहो
मोरसोमेथोरसेनैवैतउसन्तीव्रीकरोतितस्मादयङ्‌ रसोयमानोनलीयते ३० तय
दन्तरेणहैवौयाज्यायैवसाहोमन्त्रहोतीतीयमवाअग्नेर्हवौसोथोरहवौन्तरावैयावा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ पृथिवीमन्तरिक्षमन्वारब्धा य एवं जुहोति तस्मादन्तरेणार्द्रशौ याऽस्यैव सा होमं जुहो
द्वि॰ ति २१ स जुहोति घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबतेत्यन्तरिक्षस्य ह
२२५ विरसि स्वाहेत्येतेन वैश्वदेवेन यजुषा जुहोति वैश्वदेवमा अन्तरिक्षं तद्यदेनेनेमाः प्र
जाः प्राणन्त्यश्चोदनन्त्यश्चान्तरिक्षमनुचरन्ति तेन वैश्वदेवं वषट्कृते जुहोति यानि जु
ह्वामवदानानि भवन्ति २२ अथ जुह्वां पृषदाज्यस्योपहत्याह वनस्पतयेऽनुब्रूहीति।
आश्राव्याह वनस्पतये प्रेष्येति वषट्कृते जुहोति तद्यद्वनस्पतये जुहोत्येतमेवैतद्धनेशूपं
भागिनं करोति सोमो वै वनस्पतिः पशुमेवैतत्सोमं करोति तद्यदन्तरेणोभे आहुती। २२५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्वेशेति तच्छोभयं व्याप्नोति तस्मादन्तरेणोभे प्राइतीं जुहोति ११ अथ यान्यस्य पशोरव
दानानि भवन्ति तानि समानयमान आहाग्नये स्विष्टकृतेऽनुब्रूहीत्याश्राव्याह।
अग्नये स्विष्टकृते प्रेष्येति वषट्कृते जुहोति १४ अथ यद्वसाहोमस्य परिशिष्यते तेन दिशो
व्याघारयति दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उद्दिशो दिग्भ्यः स्वाहेति रसो वै वसाहोमः
सर्वास्वेवैनद्दिक्षु रसं दधाति तस्मादयं दिशि दिशि रसोऽभिगम्यते १५ अथ पशुं सं।
स्पृशन्ते नहिं संस्पृशेत्तस्य कालो यद्यस्त्राः समस्पृशति य इम उपनिषन्ते वेविमर्शिष्यन्त
इति शंकमानो यद्यु विमाथ्यान्नशोकेनाद्वैव संस्पृशेत् १६ ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे नि

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा. दीक्षन्तेऽस्य ३ उदानो यज्ञः यज्ञे निधीत इति यदस्य शोविकृत्तो भवति तत्प्राणोदानाभ्यां
हि. सन्दधाति देवत्वं हृष्टिं मर्त्यं इति सम्भृत्य समेतं सललमा यदिष्टं रूपं भवतीति कृत्स्नं कृतमेवैनं।
२२६ करोति देवत्रा यन्नमवसे साथायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्त्विति तत्रैनं महो धीनन्देवं
कृत्स्नं कृत्वानुसमस्यति सोऽस्य कृत्स्नोऽमुष्मिंल्लोक आत्मा भवति १७ ब्राह्मणम् ४
वीणि ह वै पशोरेकादशानि एकादश प्रयाजा एकादशानुयाजा एकादशोपयजोद।
शपाणि ग्रहे लयो दशपायाद्वा प्राणाः प्राण उदानो व्यानः स्येनावान्वेव पुरुषो यप
गर्भः पश्वनां यः सर्वैर्वपशावः १ तदाहुः किं तद्यत्रेक्रियते येन प्राणः सर्वेभ्यो ह्यङ्गे २२६

भ्यः शिव इति २ यद्देवमुग्रंद्वेधाकरोति प्राणोवैउग्रः सोयंप्राङ्ङाततस्तमयंप्राणो
नुसंचरति ३ सयद्देवमुग्रंद्वेधाकरोति तृतीयमुपयज्ञस्य तृतीयंत्र्यङ्गंतृतीयमप
भृतितेनप्राणःसर्वेभ्योङ्गेभ्यःशिवः ४ सदेवेवपशुमालभेत यएनमेधमुपन
येयदिकृशःस्याद्यदयंस्यमेदसःपरिशिष्येततद्धृदयस्येस्याणोवैउग्रः सोयंप्रा
ङ्ङाततस्तमयंप्राणोनुसंचरतिप्राणोवैपशुर्यावद्ध्येवप्राणेनप्राणितितावत्पशुर।
थयदस्मात्प्राणोपक्रामतिदार्वेवतर्हिभूतोनर्थ्यःशेते ५ गुदोवैपशुर्मेदोवैमेध
स्तेदेनमेधपशुनयतियथुश्रंगसलोभवतिस्वयमुपेनपवनर्हिमेधंभवति ६ अथयए

ब्रा॰ षड्राज्यं गच्छति इयमाऽहं सर्पिष्मद्वेदपि वदन्त्वै मिथुनं प्रजननं मिथुनमेवैत
द्वि॰ त्प्रजननं क्रियते ७ तेनानुयाजैश्चरन्ति पशवो वा अनुयाजाः पयः पृषदाज्यं तत्प
२२० शुष्वेवैतत्पयो दधाति तद्यदिदं पशुषु पयो हितं प्राणो हि पृषदाज्यमन्नं हि पृषदाज्यमन्न
ꣳ हि प्राणः ८ तेन पुरस्तादनुयाजैश्चरन्ति स यो ऽयं पुरस्तात्प्राणस्तमेवैतद्दधाति
तेन पश्चादुपयजन्ति स यो ऽयं पश्चात्प्राणस्तमेवैतद्दधाति तौ वा इमावुभयतः प्राणौ हितौ
यश्चायमुपरिष्टाद्यश्चाधस्तात् ९ तद्धापि तदेको हाभ्यां वषट्करोत्य घर्येवेवयश्चैवोप
यजन्त्यथ यद्यजन्त्युपयजन्ति तस्मादुपयजो नाम माध्य यदुपयजन्ति प्रैवैतज्जनयति। २२०

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पश्चाद्गुपयजति पश्चाद्धियोषायै प्रजाः प्रजायन्ते १० सउपयजति समुद्रङ्गच्छ

स्वाहेत्यापोवैसमुद्र आपोरेतोरेतएवैतत्सिञ्चति ११ अन्तरिक्षंगच्छस्वाहेत्यन्त।

रिक्षंवाअनुप्रजाः प्रजायन्तेऽन्तरिक्षमेवैतदनुप्रजनयति १२ देवंसवितारङ्ग-

च्छस्वाहेति सवितावैदेवानांप्रसवितासवितृप्रसूतएवैतत्प्रजनयति १३ मि-

त्रावरुणौगच्छस्वाहेति प्राणोदानौवैमित्रावरुणौप्राणोदानावेवैतत्प्रजासुदधा-

ति १४ अहोरात्रेगच्छस्वाहेत्य होरात्रेवाअनुप्रजाः प्रजायन्तेऽहोरात्रेएवैतदनुप्रज-

नयति १५ छन्दांसिगच्छस्वाहेति सप्तवैछन्दांसिसप्तग्राम्याः पशवः सप्तार।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· एषा स्नानेवैतद्भयाप्यजनयति ।६। द्यावापृथिवीगच्छस्वाहेति प्रजापतिर्ह्वै प्रजाः
द्वि· सृष्ट्वा ता द्यावापृथिवीभ्यां पर्यगृह्णात्ताः स्मा द्यावापृथिवीभ्यां परिगृहीतास्तथो
२२८ एवैष एतत्प्रजाः सृष्ट्वा ता द्यावापृथिवीभ्यां परिगृह्णाति ।७। अथास्नुपयजति सा
यज्ञस्नुपयजत्येषा वन्योर्ह्वैवाग्रे प्रजाः सृष्टास्तां वन्योर्ह्वैव सृष्टैं प्रजायेरन्न यद्यद्व्रुपय
जतिष्वैवैनमन्नजनयति तस्मादिमाः प्रजाः पुनरभ्यावर्तं प्रजायन्ते ।८। आस्नातम् ५
षट्ः अपावकः समासः कण्डिकासंख्या ।१२। सोऽस्नुपश्रयति यज्ञं गच्छ स्वाहेत्या।
यौवै यज्ञस्यापोरेतोरेतएवैतत्सिंचति ।१। सोमं गच्छ स्वाहेति रेतो वै सोमो रेत एवै। २२८

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तस्मिंभवति २ दिवन्त्वग्ने गच्छस्वाहेत्या पो वै दिवं नभः प्राणो वै रेतो रेतस्प वैतत्तस्मिंभवति ३
अग्निं वैश्वानरं गच्छस्वाहेती यं वै पृथिव्यग्निर्वैश्वानरः सेयं प्रतिष्ठा मामेवैतत्प्रति
ष्ठायामभिप्रजनयति ४ अथ प्रस्तरं विसृष्टा मनो मे हार्दियच्छेति तथो हास्य यष्टात्मा
नन्नात्र प्रवृणक्ति ५ अथ जाघन्या पत्नीः संयाजयन्ति जघनार्द्धो वै जाघनी ज।
घनार्द्धाद्वै योषायै प्रजाः प्रजायन्ते तस्मादेवैतत्प्रजनयति यज्जाघन्या पत्नीः संयाजय।
न्ति ६ अन्तरतो देवानां पत्नीभ्यो वद्यस्य न्तरतो वै योषायै प्रजाः प्रजायन्त उपारे।
ष्टाद्यद्येनं रेतः पतय उपरिष्टाद्धैव योषामधिद्रवति ७ अथ हृदयशूलेनावभृथं।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा· यत्तिपशोर्हेवा आलभ्यमानस्य हृदयं शुक्तमभ्येवैति हृदयाद्धृदयशूलमथय।
द्वि· द्धृतस्य परिहृंदन्ति तदलेन्न धत्तस्मादुपरिष्टेव शूलाकुर्यान्नद्भिः प्रच्युते पशौ
२२९ हृदयं प्रहृत्योन मेयमवद्यति ८ अथ हृदयशूलेन प्रचरन्ति तत्र शुष्यिव्यापस्ते
न्नाप्समयत्शुष्यिव्यापरासेदोषाधी अवनस्पतीश्चेषा शुष्कविशेषदस्तपरासेदप
घाशुष्कविशेतस्मात्तत्र शुष्यिव्याद्वाप्स ९ अपपवाभ्यवेत यत्र शुष्कस्य चार्द्रस्य च
सन्धिः स्यात्तदुपगूहेद्यग्रस्याभावेनायास्नायेदद्भ्येतमुहृपमुदपात्रन्निनीय यत्र शुष्क
स्य चार्द्रस्य च सन्धिर्भवति तदुपगूहतिमापोमौषधीर्हिंसीरिति न घानापोनौष। २२९

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

धीरैर्निस्तिथाम्नो धाम्नो भागं तन्नो वरुणान्नो मुञ्चाद्यद्वा इदं वरुण्या इति वरुणो हि श
पाम हैतन्नो वरुणान्नो मुञ्चेति तेन हैनं सर्वस्माद्वरुणपाशात्सर्वस्माद्वरुणात्प्रमु
ञ्चति १९ अथाभिमन्थयन्ते समिधि यान्त्याप्रयाजेभ्यः सन्न इ भिंमिथियास्तस्मै
मेतद्यो स्मान्नेहेष्टिं यं तेव वयं हि मश्नीयत्र वाच्येनेन प्रचरन्त्याप श्रुहवा अस्मान्नावदो ।
म यद्यो स्वाप कुर्म्मे व निष्टुत्ति न इन्ताभि म्थिं त्र्ये यन्तुः कतेन यो हैन क्ताः पुनः प्रविशं
न्येषो नत्र प्रायश्चित्तिः क्रियते स हैनाग्नीषोमीयस्य पशोः करोति नाग्नेयस्य वशा ।
या पवाहूर्मन्थ्या यैनाङ्‌ ति स न्वौ त्र यन्तः स न्ति श्रुत पन इ दा स्याग्नीषोमीयस्य वपशो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

गत्रेयष्मचरहटयशूलेनचरितेभवतियद्दाग्नायाश्चरन्ति ॥ ब्राह्मणम् १ प्रजापति

ब्रा॰ र्वैप्रजाःसृजमानोरिरिचानइवामन्यत तस्मात्पराच्यःप्रजाआसुर्नह्यस्यप्रजाः।

द्वि॰ श्रियेन्नाद्यायतस्थिरे । सऐक्षतरितोतिरिरिचद यस्माउकामायासृक्षिनमेसकामः

२२॰ समार्द्धिपराञ्चोमत्प्रजाअभूवन्नमेप्रजाःश्रियेन्नाद्यायातिष्ठन्तेति २ सऐक्षतप्र

जापतिः कथन्नुपुनरात्मानमाप्याययेयोपमाप्रजाःसमवर्तेरंस्तिष्ठेरन्मेप्रजाः

श्रियेन्नाद्यायेति ३ सोर्चञ्छ्राम्यंश्चचारप्रजाकामः सएतामेकादशिनीमपश्यत्। २२॰

स्तयैकादशिन्येष्ट्वाप्रजापतिःपुनरात्मानमाप्याययततोपैनंप्रजाःसमावर्तन्त।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

तिष्ठन्तातिष्ठन्तास्यप्रजाःश्रियेन्नाद्यायस्ववसीयानेवेस्याभवत् ४ तस्मैकमेका
दशिन्यायजेतैतं वं हैवप्रजयापशुभिराप्यायतेउपैनंप्रजाःसमावर्त्तन्तेतिष्ठन्तेस्य
प्रजाःश्रियेन्नाद्यायस्ववसीयानेवेस्याभवत्यैतस्मैकमेकादशिन्यायजते ५ स।
आग्नेयंप्रथमंपशुमालभते अग्निर्वैदेवतानांमुखंप्रजनयितासप्रजापतिःस
उएवयजमानस्तस्मादाग्नेयोभवति ६ अथसारस्वतं वाग्वैसरस्वतीवाग्वैवतत्प्र
जापतिःपुनरुत्सन्नमात्मानमाप्याययतवागेनमुपसमावर्त्ततवाचमन्नकामात्म
नोकुरुतवाचोएवैषएतदाप्यायतेवागेनमुपसमावर्त्ततेवाचमन्नकामात्मनः

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰ कुरुते ७ अथ सौम्या क्षत्रं वै सोमः क्षत्रेणैवैतत्प्रजापतिः पुनरात्मानमाप्याययत।
हि॰ त्क्षत्रमेतमुपसमावर्त्तितान्क्षत्रमेवात्मनोऽकुरुत क्षत्रेणो वा एष एतदाप्याययते क्षत्रमेनमु
२३। पसमावर्त्तते क्षत्रमेवात्मनः कुरुते ८ न यन्त्रस्य क्षत्रमेव भवति वा मैव सर्वस्य
त्वं सोमस्तस्मा घोवावाथसाम्यत्राशे देवमभवति ९ अथ पौष्णं पशवो वै पूषा।
पशुभिरेवैतत्प्रजापतिः पुनरात्मानमाप्याययत पशव एनमुपसमावर्त्तन्त पशून्
एवात्मनोऽकुरुत पशुभिर्वै वा एष एतदाप्याययते पशवा एनमुपसमावर्त्तन्ते पशून्
एवात्मनः कुरुते १० अथ बार्हस्पत्यं ब्रह्म वै बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैतत्प्रजापतिः पु २३।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नतात्मानमाप्याययत स्वलैनमुपसमावर्त्तत स्वस्मानूकमात्मनोऽकुरुत तब्रह्मणो हैवै
षएतदाप्यायते स्वलैनमुपसमावर्त्तते ब्रह्मानूकमात्मनः कुरुते ॥ तयत्योऽस्मनुभ
वति पशवो वै पूषाश्वस्य स्टस्मिति स्मादृष्णाः पशूनभिपुष्टतमः पुष्टिताय्यस्य
मवेति सत्वप्राप्तिता स्मस्माद्गत सर्वं स्वाज्जिनवासी चरति ॥ ५ ॥ अथैवैश्वदेवं सर्वे
वै विश्वेदेवाः सर्वेणैवतत्प्रजापतिः पुनरात्मानमाप्याययत सर्वमेनमुपसमावर्त्त
त सर्वमनूकमात्मनोऽकुरुत सर्वेणो हैवैष एतदाप्यायते सर्वमेनमुपसमावर्त्तते सर्व
मेनमुपसमावर्त्तते सर्वमनूकमात्मनः कुरुते ॥ ५ ॥ तस्य हार्हस्य सत्नु भवति बभ्रवे स।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा हस्पतिः सर्व्वमिदं विश्वेदेवा अग्निरेवैतत्सर्व्वस्मा एवालम्भं करोति तस्मादेष सर्व्वस्मा आ
द्वि॰ लभ्यते ४ अथैन्द्रामिन्द्रियं वै वीर्यमिन्द्र इन्द्रियेणैवैतद्वीर्येण प्रजापतिः पुन
२२२ रात्मानमाप्याययतेन्द्रियमेनं वीर्यमुपसमावर्त्ततेन्द्रियं वीर्यमनुकमात्मनोऽकुरु
तेन्द्रियेणो एवैष एतद्वीर्येणाप्याययत इन्द्रियमेनं वीर्यमुपसमावर्त्तत इन्द्रियं वीर्यं
मनुकमात्मनः कुरुते ५ तद्यद्वैश्वदेवमनु भवति क्षत्रं वा इन्द्रो विशो विश्वेदेवा
क्षत्रायमेवास्मा एतदनुवर्त्मानं करोति ६ अथ मारुते विशो वै मरुतो भूमो वै विड्भू २२२
म्नैवैतत्प्रजापतिः पुनरात्मानमाप्याययत भूम्नैनमुपसमावर्त्तत भूमानमनु ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

कमात्मनो कुरुते भूम्नोपवैषएतदाप्याययते भूम्नैनमुपसमावर्त्तते भूमानमेव
कमात्मनः कुरुते ५ तद्यदैन्द्रमनुभवति तद्वै वा इन्द्रो विशो विश्वेदेवा विशो।
वै मरुतो विशैवैनत्तत्क्षत्रं परितः करोति तदिदं क्षत्रमुभयतो विशा परिवृढम्॰ ६
अथैन्द्राग्नं तेजो वा अग्निरिन्द्रियं वीर्यमिन्द्र उभाभ्यामेवैतद्वीर्याभ्यां प्रजापतिः
पुनरात्मानमाप्याययत उभे एते वीर्ये उपसमावर्त्तेता उभे वीर्ये अत्रु के आत्मनो
कुरुत उभाभ्यामेवैतद्वीर्याभ्यामाप्याययत उभे एते वीर्ये उपसमावर्त्तेते उभे
वीर्ये अत्रु के आत्मनः कुरुते ७ अथ सावित्रं सविता वै देवानां प्रसविता त।

व्रा॰ योऽदासमापतेसविनष्टप्रमत्ता एव सर्वे कामाः समृद्ध्यन्ते २० अथ वारुणमत्नन
हि॰ आलभते नदेनंः सर्वस्माद्वरुणपाशात्सर्वस्माद्वरुणात्प्रमुञ्चति २१ त।
२३२ स्माद्यदि दैवैकादशिनी स्यादाग्नेयमेवाग्निष्टेतिगुं स्याद्ग्येतनानुपनयेयुर्य
थापूर्वम् २२ यद्यु पञ्चैकादशिनी स्यादाग्नेयमेव पूर्वमालभेरन्नथैतनान्यथा
पूर्वम् २३ तान्यचोदीवोनयन्त्या आग्नेयमेव प्रथममत्र यन्त्यथैतनान्यथापूर्वम् २४
तान्यत्र निविधान्त्या आग्नेयमेव प्रथमं दत्तिणादौ विहान्यथैतनानुदीचोति
नीययथापूर्वम् २५ तेषां यत्र वपाभिः प्रचरन्त्या आग्नेयस्यैव प्रथमस्य वपया प्र। २३२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वरान्नपयो नोरेषां यथा पूर्वम् २९ नेयं त्वष्टवरन्यां ग्रेयैनैव प्रथमेन प्रवरान्त्या
येनैवं यथा पूर्वम् ३० ब्राह्मणम् २ यत्र वै यज्ञस्य शिरोऽच्छिद्यत तस्य रसो द्रुत्वा
पः प्रविवेश तेनैवैतद्रसेनापः स्यन्दन्ते तमेवैतद्रसं स्यन्दमानमस्यन्ते १
स यद्वसतीवरीर्गृह्णाति तमेवैतद्रसमाहृत्य यज्ञे दधाति रसवन्तं यज्ञं करोति
तस्माद्वसतीवरीर्गृह्णाति २ ता वै सर्वेषु सवनेषु विभजति सर्वेषु वै तत्सवनेषु
रसं दधाति सर्वाणि सवनानि रसवन्ति करोति तस्मात्सर्वेषु सवनेषु विभज
ति ३ ता वै स्यन्दमानानां गृह्णीयाद्दिष्टिमयज्ञस्य रसस्तस्मात्स्यन्दमानानां गृह्णी

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ यात् ४ गोपीथायवाएतान्ग्रहान्गृह्णन्ते सर्वंवाइदमन्यदिलयन्नियदिदं किञ्चापि
द्वि॰ योयंपवतेऽथैनापवतेलयन्तितस्मात्स्यन्दमानानांगृह्णीयात् ५ द्विवागृ
२३४ ह्णीयात्स्वयंपत्स्यन्तस्पृशंगृह्णानीतितस्माद्द्विवागृह्णीयाद्देवस्यैवगृह्णाति
यएषतपतिविश्वेभ्योहैनादेवेभ्योगृह्णातिश्रमयोलस्यविश्वेदेवास्तस्मा
द्दिवागृह्णीयाद्दिवैववाएषतस्माद्देवद्दिवागृह्णीयात् ६ एतद्वैविश्वेदेवा
यजमानस्यगृहानागच्छन्तिसयःपुरादित्यस्यास्तमयाद्वसतीवरीर्गृह्णाति २३४
यथाश्रेयस्यागमिष्यत्यावसथेनोपक्लृप्तेनोपासीतैवन्तत्तमेतद्धविःप्रविशा

234

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

न्तिनपनात्सवसन्तीवरीष्वपवसन्ति सउपवसथः ७ सयस्याग्रहीताश्चमपत्न
मिया नत्रप्रायश्चित्तिः क्रियतेयदिपुरेजानःस्पात्त्रिनाग्राङ्जुह्नीयाद्दिवाहित
स्तेनाः पुराग्रहीताभवन्तियद्यग्नीज्जानःस्याद्यपनमीज्जानउपावसितो
वापर्यवसितोवास्यान्नस्पतिनास्याङ्जुह्नीयाद्दिवाहितस्पताः पुराग्रहीता।
भवन्ति ८ यद्युपतङ्गमयन्नविन्देडल्कुचीमेवादायोपपरेयान्ताशुपर्युपरि
धारयन्नाङ्जुह्नीयाद्धिरण्यंवोपर्युपरिधारयन्नाङ्जुह्नीयान्नदेतस्मरणंक्रियतेयप
पनपति ९ अथाम्नोरक्षाम्नेव रविक्षतीरिमाग्रापश्चित्तियन्तस्पग्रात्सरसप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रा॰
हि॰
२३५
235

विश्वस्मादाहहविष्मतीरिमाआपइतिहविष्मा २ आविवासतीतिहविष्मा
न्ह्येनायजमानआश्रुहंगच्छतिनः हविर्विष्मन्तंकरोतितस्मादाहहविष्मान्दे
वोअध्वरइति विवासतितस्मादाहहविष्मा २ आविवासतीति ९ हविष्मा।
न्देवोअध्वरइत्या। यज्ञोवैयज्ञस्तस्मैयज्ञायगच्छतिनः हविष्मन्तंकरोतित
स्मादाहहविष्मान्देवोअध्वरइति ११ हविष्मां २ अस्तुसूर्यइत्ये तस्मैवैगच्छति
यएषतपतिविश्वेभ्योह्येनादेवेभ्योगच्छतिरश्मयोह्यस्यविश्वेदेवास्तस्मादा २३५
हहविष्मां २ अस्तुसूर्यइति १२ नाग्राहृत्यजुवनेनगार्हपत्यः सादयत्यग्रेवोप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नमृडस्यसदसिसादयामीत्यग्रेणाग्नीध्रंरुद्रस्यसदसिसादसिसादयामी
त्येवैनदाहाथयदाग्नीषोमीयःपशुःसंज्ञप्तश्चैषपरिहरति निष्क्रामतेम्मा।
दायेणादविर्द्धानेयजमानआस्तेनाआदत्ते ५ सदक्षिणेननिष्क्रामति ता
दक्षिणायांश्रोण्यांसादयतीदंग्राभोगायेयोस्वेतिविश्वेभ्योत्वेनादेवे।
भ्योभद्भ्यानीन्द्रामीहिविश्वेदेवास्ताः ९ ननाहत्याग्रेणपत्नींसादयतिस
त्रद्वैनेपत्नींपर्यैत्यनाआदत्ते ६ सउत्तरेणनिष्क्रामतिताउत्तरायांश्रो।
ण्योसादयतिमित्रावरुणयोभोगायेपीस्वेतिविश्वेभ्यःसादयेदिति।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा॰
ह्रि॰
५६६

इतिगौर्वाइडागार्हपत्येन्नहोतिहुतवत्नाहेतिहुतवध्येनदभिहृतंभवति ४ अ
थस्फ्यमादायपरिलिखति। वज्रोवैस्फ्योवज्रेणैवैतत्परिलिखतित्रिष्कृत्वः परि
लिखतित्रिवृद्धैतैवैतद्वज्रेणसमन्तंपरिगृह्णात्यनतिक्रमाय ५ सपरिलिखत्य।
स्मिरमस्वेतियजमानेरमस्वेत्येवैतदाहाथसस्रुलिखापदंस्यात्स्यात्सेवपुष
स्मेतेमधृतितियजमानेतेमधृतिरित्येवैतदाह ६ अथापउपनिनयति। यत्रवाअ
स्यैतत्क्रूरीकुर्वन्त्यपघ्नन्तिशान्तिरापस्तदद्भिःशान्त्याशमयतितदद्भिःसन्द १२६
धातितस्मादपउपनिनयति ७ अथयजमानयपंसुप्रयच्छति वैरायइतिपशु।

F6
136

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

दौ वै नेषां परार्ध्यौ शक्वर्यै नामभिसंपद्यन्न स्मान्ममयन्नुः षि भवन्ति ७ ब्राह्म
णम् १ तान्संप्रबोधयन्ति तेप उपस्थस्थापायी च्च उपसमयन्ति न त्र्यान्यतिर
ह्लैतरदीव्रान्यान्यायनन्यासाधान्याति १ अथराज्ञानमुपावहरन्ती ये वै ।
प्रतिष्ठन्ते स्वां प्रजानामिमामेवैनत्प्रतिष्ठामभ्युपावहरति नमस्योनन्तुते
नमस्योनन नयति २ अन्तेरणोघेउपावहरति यत्तोवा अन्नतन्वेवयस्मात्रमहि
ह्येकरोति ग्रावस्थमम्रुविश्वधितिदधाति तद्यद्वैसोमोविप्रगोग्रावाणः तद्यमे ।
वैतद्धिरण्यमुद्धन्तिनयत्सम्भुवोभवतिविशामेवैनत्सम्भावोद्वित्रियमभ्यविवा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

137

हिंनीकरोतितस्मान्नसुत्तोभवति १ सउपावहरति। इदंदेवामनसेवेतियत्वमा
नसैनकामायाह इदं येन हिमनसायत्नमानस्तङ्कामंकामयतेयत्कामस्याय
जनेनस्मादाह इदं देवामनसेवेति ४ दिवेत्वासूर्यायवेति। देवलोकायवेत्येवै
तदाह यदाह दिवेवेति सूर्यायवेति देवमस्तेमैवैतदाहाहं सिमधयं दिविदेवेषु।
होत्रायक्षेमपशेवैयत्तत्रूहं सिमंयत्तेदिविदेवेषुयेदीसेवैतदाह ५ सोमराज
विश्वास्त्वंप्रजाउपावरोहेति। तदेनमासांप्रजानामाधिपत्यायराज्यायोपावर २२२
हति ६ अथायाद्रुह्मणोपनिष्क्रमते। विश्वास्त्वांप्रजाउपावरोहत्विति यथायथा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

भिवर्धनं करोति यद्वाह विश्वास्त्वां प्रजा उपावरोहन्त्विति तद्वै सोमस्त्वय्यास्व
स्मे करोति न हेदमनु पापवस्यसं क्रियते यथायथ्यं करोति यथाश्रेष्ठे।
यद्वाह विश्वास्त्वां प्रजा उपावरोहन्त्विति तदेनमाभिः प्रजाभिः समवरोहय।
ति तस्मादुत क्षत्रियमायन्तमिमाः प्रजा विशः समवरोहन्ति तमधस्तादुपासत
उपसद्यो होता प्रातरनुवाकमनुवक्ष्यन्भवति ॰ अथ समिधमभ्यादधदाहादे
वेभ्यः प्रातर्यावभ्योऽनुब्रूहीति। छन्दांसि वै देवाः प्रातर्यावाणश्छन्दांसि।
स्तनुयान्नादेवेभ्यः श्रेष्ठदेवामन्नेति वा अनुयान्ने स्मरन्ति ८ नहैकस्माद्

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा. देवेभ्योनुब्रूहीतितदुतथानब्रूयाच्छन्दांसिवैदेवाःप्रातर्यावाणछन्दांसिस

द्वि. नुयान्नादेवेभ्यःप्रेष्यदेवान्प्रेतिवाप्रब्रूयान्नेश्वरन्तितस्मादुब्रूयाद्देवेभ्यःप्रा

१३८ तर्याव्भ्योनुब्रूहीत्येवा ९ अथयत्समिधमभ्यादधाति। छन्दांस्येवैतत्स

मिंधेथयद्धो।ताप्रातरनुवाकमन्वाहच्छन्दांस्येवैतत्पुनराप्याययत्ययामाति

138

करोतियातयामानिवैदेवेभ्यश्छन्दांसिच्छन्दोभिर्हिदेवाःस्वर्गंलोकंसमाश्नु

वतनवाअत्रयत्स्वनेनशांसन्तितच्छन्दांस्येवैतत्पुनराप्याययत्ययामानिक

रोतितैरयातयामैर्यज्ञन्तन्वतेतस्माद्धोताप्रातरनुवाकमन्वाह १ नवाह्नः।कः १३८

प्रातरनुवाकस्य प्रतिगरः प्रतिज्ञाग्रहैर्देवा अध्वर्युं रूपासीनस्य पत्रिमिषन्ति सर्वे देवा अस्य
प्रतिगरस्तदु तथा न कुर्याद्यदि निद्रायादपि कामं स्वप्यान्नस्य यद्धोता प्रातर।
नुवाकं परिदधाति तत्तस्य चरणी तिस्रः प्रभवन्ति तस्यां चतद्गृहीतमास्य गृहीत्वा।
त्वद्धोति ॥ यज्ञो वै यज्ञस्य शिरोऽच्छिद्यत। तस्य रसोऽद्रवदापः प्रविवेश तमदःशु
वैधुर्वै सतीवरीभिराहरत्यथ यो वै यज्ञस्य रसः परिशिष्टस्तमेवैतद्धैति १२ य
द्वैवेनामाहुतिं जुहोमि। तमेवैतद्यज्ञस्य रसमभिप्रस्थापनीनेतमाहृयेपाण्यां वै
वैनान्देवताभ्य आहुतिं जुहोति ता एवैतत्प्रीणाति ता अस्मै प्रीताः प्रीता एनं यज्ञ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ स्मरसं॰ सन्नमन्ति ॥ ३ ॥ सन्नद्धेति । शृणोत्वग्निः समिधा हवम्मे इति शृणोत्वमर
हि॰ इममग्निस्त्वमे जनानान्विति स्वैवैनदाह शृण्वन्त्वापो धिषणाश्च देवीरिति शृण्वन्त्वमर
२२५ इमा आपो त्वमे जनानान्विति स्वैवैनदाह शृणोता ग्रावाणो विदुषो नु यज्ञमिति शृण्वन्त्वम
रइं ग्रावाणो त्वमे जनानन्विति स्वैवैनदाह विदुषो नु यज्ञमिति विद्वांसो हि ग्रावाणः
शृणोतु देवः सविता हवम्मे स्वाहेति शृणोतु नमर इदं देवः सविता त्वमे जनानावि
त्यैवैनदाह सविता वै देवानां प्रसविता तत्सवितृप्रसूत एवैतद्यजत्सरसमस्को २३५
ति ॥ ४ ॥ अथापरं वल्गरहीनमाज्यं गृहीत्वा । दक्ष्य यज्ञाहारण ष्महोतरिमपरश्व

139

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

होतारमेवैतदाह तद्यदतो होता वा इदं तमेवैतद्यज्ञस्य सममभिप्रसृणीतेत।
मारुद्रेपनाद्वैवैतदद्युतिष्ठनेनेदेनावत्तयनाश्चारत्ताः स्विष्टिनसविति ४
प्रथसंप्रेष्यति। मैत्रावरुणस्यावमसाधर्येवैद्विवेष्ठः पत्नीहृदानवयैकयन्ति
नपनाग्नीध्रान्लेवसत्तीवरीत्तिः प्रसपतिष्ठामैद्दोऽद्वमसेनवेतिसंप्रेषण।
वैघः ६ ततऽद्द्योनिष्क्रामन्ति जघनेन चात्वालमग्रेणाग्नीध्रं समयस्यान्ततो
दिश्यापो भवन्ति न यन्ति तेवै सहपत्नीभिर्यन्ति न यत्सहपत्नीभिर्यन्ति ७
यत्रवैयज्ञस्य शिरोऽच्छिद्यत तस्य रसो द्रुत्वापः प्रविवेश तमेतं गंधर्वाः सोमरक्षा

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ न्नगृथः ८ ते हेदेवा ऊचुः । रिपश्चवेवेदनाश्वयदिमे गंधर्वाः कथा न्वेनमभयेना
द्वि॰ ष्ट्रं यज्ञस्य समाहरेमेति ९ ते होचुः । योषित्कामा वै गंधर्वाः सहैव पत्नीभिरया
२५॰ म तेन पत्नीष्वेव गंधर्वा गच्छिष्यन्त्यथैनमभयेनानाष्ट्रं यज्ञस्य समाहरिष्याम इति २०॰
140 ते सह पत्नीभिरीयुस्तत्पत्नीष्वेव गंधर्वा जगृभ्युरथैनमभयेनानाष्ट्रं यज्ञस्य समाज
ह्रुः २१ तथो एवैष एतत् । स सहैव पत्नीभिरेति तेन पत्नीष्वेव गंधर्वा गृह्यन्त्यथैनमभ।
येनानाष्ट्रं यज्ञस्य समाहरति २२ सोपोभिव्रजहोसे । तां हुवायाआह्वतिं हूताम एषय
ज्ञस्य रसमुपसमैति तां प्रसविष्टतिनमेवैनदाविष्क्रन्नपगृह्णाति २२ यद्वेवैनामा। २५॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

इतिवृद्धोसे । तमेवैनद्यत्तस्यसममभिप्रणीतेतमाहुत्यैतमपोयावतिया ।
भ्योवैवैतान्नेवनाभ्यस्याइतिवृद्धोनितापवैनत्स्रीणानितात्रसमेन्द्रमाः श्रीता
पनेयत्तस्यासः सन्नमन्ति १४ सवृद्धोतिदिवीरापोस्यापान्नपादितिदेवेभ्या
पत्तस्मादाहदेवीरापोअपान्नपादितियोवऊर्म्मिर्हविष्यइतियोवऊर्म्मिर्यत्ति
यइत्येवैतदाहेन्द्रियावान्मदिन्तमइतिवीर्यवानित्येवैतदाहयदाहेन्द्रियाना
तममाहेद्दामइतिस्वादिष्ठइत्येवैतदाहतन्देवेभ्योदेवत्रादत्तेत्येतदेनाषयाविष्ट्य
दाहतन्देवेभ्योदेवत्रादत्तेतिशुक्रपेभ्यइतिसत्यंवैशुक्रंसत्यपेभ्यइत्येवैतदाहयेषां

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
द्वि॰
२५।

141

वागस्य स्विष्टकृद्वितनुतेषभागः २५ अथ मैत्रावरुणवमसैनेनामाहुतिमपणाक्य
तिकार्षिरसीतिपथ्यावाअह्नारोग्निनाश्मातस्मादेवमेषाहुतिभ्य रतयादेवतया
श्मोताभवतितन्नानेवापनातिरदिरूपसम्ध्यत्रावतियाश्रामैत्रावरुणवमसे।
वज्रोवाअस्यष्ठेरेतःसोमोनेहज्रेशगास्येनरेतःसोमश्रष्ट्विनसाम्नीतितस्माद्राज्ञ
पस्मावयति २६ अथशृङ्गानिसमुद्रस्यदाविसयाउत्रयामीत्पापो .. .. वै
नदतितिन्दरयातितस्मादापश्रविनिमेगेभुज्यमानेनदीर्घेनेनदवैकधनत्रत्र २५।
यन्तितदत्रुपात्रेजनाव २७ तद्यन्मैत्रावरुणवमसेनरस्रूजाति। यत्रैवदेवेभ्यो

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यन्नोपाक्राममन्नमेतद्देवाः श्रेष्ठं रेवं श्रेष्ठमैक्ष्णग्रोरुहाग्निः श्रागोचयत्त्रिविद्धि श्रौवे
दृयं तस्मान्मैत्रावरुणं चमसमेतन्नरञ्छ्राति २८ नश्चायन्ति। श्मश्रुपलितेश्चग्री
वाबालेवसतीवरीभिश्चद्भोन्नमस्येनवमस्उपर्युपरिवाबालं सः स्पर्शयन्ति
वसतीवरीश्च मैत्रावरुणं चमसमस्वमसमायोऽङ्गिरामतस्समोक्षथीभिरोक्षथीरि
ति यश्चात्सोऽहूर्व्वैकराद्दन्तोयत्तस्यरसोयश्चापाद्दन्तस्तमेवैतद्भयं सं सृज
ति २९ नैद्देकापेव मैत्रावरुणं चमसे वसतीवरीर्न्नयन्त्या मैत्रावरुणं चमसमाद्दे।
सतीवरीषु यश्चात्सोऽहूर्व्वैगुणाद्दस्येयत्तस्यरसोयश्चापाद्दन्तस्तमेवैतद्भयं सं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ ह्नामः इति वदन्नत्तइ तथा न क्रयो घस्याश्रायवनीयेसमवनयति नेदैवेषम।
द्वि॰ योयत्तस्पाग्नः सं ऽसज्यते थहोतृचमसेवसतीवरीर्गृह्णाति निग्राभ्यस्तयइ।
१५२ पर्युपरिवाह्याल ऽसं ऽस्पर्शयमतो वैदेवादिवमुपोत्क्रामस्तयजमानमेवै
142 तत्स्वर्गंपंथानमनुसंख्यापयति १॰ तद्यत्निष्कं ऽहोतारंसमघयौवैरपा
ऽस्यविरोपा१ इत्येवैतदाहतेअस्माहोतेवनवमुरिमविदमथोमेनं ऽसतेमेवै
तदाह २ सयद्यग्निष्टोमः स्यादाग्निरवरापां ऽसं ऽस्तवः परिशिष्टोलं ऽहोमा
यस्मातेजत्रूयायघ्नतालं ऽहोमायस्मादपंचवत्त्रृहीतमाज्यंगरहीलान्नहोति १५२

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यमग्नेष्टन्तमर्थंसवावानेष्वंशुनाः सयन्नामाश्वतीरिषः स्यादैन्द्राग्नेय्यान्तु द्वो
त्याग्निर्वा अग्निष्टोमस्तद्यावग्निष्टोमं प्रतिष्ठापयति सर्वं वस्याउक्थसम्मितो वा
अग्निष्टोमप्रवृत्ते इङ्गाद्यद्यग्निष्टोमः स्यात् ॥ यद्युक्थ्यः स्यान्मध्यमपरिधिस्तूप
स्पृशेद्यद्यः परिधयस्त्रीण्युक्थ्यान्येनेनाहिन्वर्हिर्यन्तः प्रतिनिश्चति यद्यप्रतिरात्रो वा
षोडशी वा स्यात्सैवस्तद्ग्याद्रमध्यमंपरिधिस्तूपस्पृशेत्सम्पूर्वैवेनस्ली मेतप्रपद्येत
तद्यथायथंयज्ञक्रतुस्थावर्जयति ॥ अप्युक्षायद्युक्षा एकधना भवन्ति। त्रयो वा।
पञ्च वा पञ्च वा सप्त वा सप्त वा ऽनव वा नव वैकादश वैकादश वा त्रयोदश वा त्र।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ योदशवापञ्चदशवास्कन्धंमद्दमिथुनंप्रजनंतेनमथ्ययणघणकोतिरिक्तातेसयज्ञ।
द्वि॰ मानस्यश्रियमभ्यतिरिच्यातेसवाएषांऽसयतनेयोयजमानस्यश्रियमभ्यतिरि।
१५३ च्यतेतघ्देषांऽसयतनेतस्मादेकयनानाम १४ ब्राह्मणम् ५ अथाधिषवणेप
153 र्युपविशन्त्याथ्यास्याःऽहिरण्यंमभीतेद्वयंवाइदंनतृतीयमस्तिसत्यंचैवानृतंच
सत्यमेवदेवाअनृतंमनुष्याअग्निरेतसहिरण्यंऽसत्येनांशूंऽशूनुपस्पृशानिस
त्येनसोमंप्रहराणीतितस्माद्धाअस्याःऽहिरण्यंमभीते १ अथग्रावाणमादत्ते। १५३
तेवाएतेश्मसयाग्रावाणोभवन्तिदेवोवैसोमोदिविहिसोमोवृत्रोवैसोमआसी।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नैभेननक्षत्रीषंयद्रियोयद्श्मशानंनक्षत्रीरेणोवैनमेतन्नमर्हंयनिकुर्वत्येक।
रोतितस्माद्श्मशमयाभवन्तिघ्नन्तिवापनमेतयद्भिप्रवन्तिनमेतेनघ्नन्ति
तथ्यानउदेतिनथ्यास्मज्जीवनितस्माद्श्मशमयायावाणोभवन्ति २ तस्माद्दे।
देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामाददेनावासीतिसवि
तावैदेवानांप्रसवितातत्सवितृप्रसूतएवैनमेतदादत्तेश्विनोर्बाहुभ्यामित्यश्वि
श्विनावध्वर्यूतयोरेवबाहुभ्यामादत्तेनस्वाभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामितिपूषाभाग
दुघस्तस्यैवहस्ताभ्यामादत्तेनस्वाभ्यांवज्रोवापघ्नतस्वनमनुष्याभवन्तीनमेता।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ भिर्ह्वैतमभिगदन्ते ३ आददे ग्रावासीति । यद्रावा वा एनमेतेनाभिषुण्वन्त्यथाऽङ्क्ति
द्वि॰ र्भवति यदाह्वृतिं न्द्रोऽस्य यद्विति एणाद्दास्येन तद्ध्येष ह यं ग्रामत आह्वनीष्वद्विति ।
२४४ एणश्चनन तस्मादाहद्रावासीति ४ गम्भीरमिममध्वरं कृधीत्यः गुरो वै यज्ञो महा-
न्तमिमं यज्ञं कुर्वीत्येवैतदाहेन्द्राय सुषुतमितीन्द्रो वै यज्ञस्य देवता तस्मादाहे-
न्द्रायेति सुषुतमिति सुसुतमित्येवैतदाहोत्तमेन पविनेत्येष वा उत्तमः पवि-
र्यत्सोमस्तस्मादाहोत्तमेन पविनेत्यूर्जस्वन्तं मधुमन्तं पयस्वन्तमिति रसवन्तमि-
त्येवैतदाह यदाहोर्जस्वन्तं मधुमन्तं पयस्वन्तमिति ५ अथ ग्रावाणं यच्छति । देवा ह वै २४४

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

यन्तेनद्धानानास्मरतस्मैभ्यश्चमहाद्धिमयाश्वक्रस्तेहोत्रहयाः॥ श्रुयन्नाम
वावेयक्ष्यामेनितिउपाः॥ स्वयज्ञनावमयश्चन ॥१॥ अथ नित्याभ्यासाद्दृशति
स्मिन्नवावयति नित्याभ्यासे देवश्रुन तर्पयतु मनो मे तर्पयतु वाचं मे त
र्पयतु प्राणं मे तर्पयतु चक्षुर्मे तर्पयतु श्रोत्रं मे तर्पयत्वात्मानं मे तर्पय
तु प्रजां मे तर्पयतु पशून्मे तर्पयतु गणान्मे तर्पयतु गणा मे मा वितृषन्निति
रस्मो वाश्चापस्तस्मै वै नामाशिषमाशास्ते सर्वमात्मानं तर्पयतु प्रजां मे
तर्पयतु तर्पय पशून्मे तर्पयतु गणान्मे तर्पयतु गणा मे मा वितृषन्निति सयप

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ षउणाऽष्टमवतः सविवस्मानादित्यो निदानेन सोऽस्येष्ठ्यातः १ तमभिमिमी
द्वि॰ तेऽग्निर्वा एतमेतद्यदभिषु एव त्वा ते मेते न ग्निन्ति तथा तउद्देनितथा संजीव
१४५ ति यद्वभिमीते तस्मान्मात्राममनुष्येषु पात्रेयो वा ण्यन्या मात्रा ८ समिमीत
इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत इत्यग्नीद्वै वैयतस्य देवतानस्मादाइन्द्राय त्वेति वसुम
145 ते रुद्रवत इति तदिन्द्रमेवाउ वसुभ्यो रुद्रेभ्यो भजन्तीन्द्राय त्वादित्यवत इति त
दिन्द्रमेवादित्येभ्यो भजतीन्द्राय त्वाभिमातिघ्न इति सपत्नो वा अभिमातिरि १४५
न्द्राय त्वा सपत्नघ्न इत्येवैतदाह सोमस्यो रा रो यथा श्रेष्ठः स्योथा रपवमस्यै भ्रक्ष नेदेवे

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

मः ८ श्येनाय त्वा सोमभृत इति । तद्गायत्र्यैव मिमीते श्येनो गायत्र्यस्मो बद्दस्याग्नि
र्वै गायत्री तद्गायत्र्यैव मिमीते सा यद्गायत्री श्येनो भूत्वा दिवः सोममाहरत्तेन सा
श्येनः सोमभृत्तेनैवास्या एतद्वीर्येण द्वितीयं मिमीते ९ अथ यत्पञ्च क्रमान्सो
मिमीते । संवत्सरसम्मितो वै यज्ञः पंच वा ऋतवः संवत्सरस्य तत्पंचभिराप्नोति
तस्मात्पंचक्रमान्मिमीते १० तमभिमृशति । यत्ते सोम दिवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां ।
यदुरावन्तरिक्षे तेनास्मै यजमानायोरु राये कृध्यधि दात्रे वोच इति यज्ञो वा ए ।
षो ये देवानां हविर्बभूव तद्वेतान्व क्रेमैव मसर्वेणैवात्मना देवानां हविर्बभूव

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰
हि॰
२५६

146

मितिमपनान्निखल्लश्रेउलोकेषुविमथन ५ नेहेदेवाग्रस्याएवन।नेमेते।
नैवेतान्नत्रूरामुवल्लमकुन्नपवदेवानाः हविर्भवन्नथोपवासेमपनेनैवे।
तान्नत्रूप्राप्रोतिमकुन्नपवंदेवानाः हविर्भवतिनमरादेवमभिमरशति ३
मथतिग्राप्प्यामिरूपमरुन्नयोवैद्वंज्ञभुमेनेनैवेतद्वीर्यंएग्गायुः स्मरन्ते।
तस्माद्देनाः स्मरन्मानानकिञ्चनशक्तियारयतेनाहस्वमेवबंशोवेरुः कमे
वबयेतिष्ठमद्दिया।भिरस्माभिर्द्धयोरदनत्तिसर्वेस्माश्दमिन्द्रायतनस्यानमा। २५६
मयदिदंकिंचापियोयंपवते ५ सह्लाब्रवी।सर्वेसेममिन्द्रनस्यानंयदिदंकिं

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

वति छ्वमेवमस्य तनिता दोत्त्युः। किञ्चत्तनः स्यादिति प्रथमभतपवव: सोमस्य
राज्ञस्तनितर्थे तिताय्रस्मा प्रतिष्ठन्तता स्तस्यानाऽस्मिन्यगृह्णीतनयदेनाऽऽ।
स्मिन्नगृह्णीतनस्माद्विग्राभ्यां नामतत्थैवैतापतयजमानऽस्मिन्नगृह्णीतेस
ग्रासामेव प्रथमभतः सोमस्य राज्ञो यद्विग्राभ्यामभिषुपस्पृजन्ति ४५ स उपस्पृज
ति श्वायायस्य वृत्रत उवति शिवा ह्यापतस्माद् दृह्यायायास्येति वृत्रत उवति वृत्रं
ह्येता अवृणयो ग्नां अस्तनस्य पत्नीरिस्यस्ता यायपस्ता देवीर्देवेभे मं यज्ञं नय
नेति ना यतिरेहितमिवाप्तिस्यपहूताः सोमस्य पिब तेति तदुपहूता एव भक्ष

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ब्रा॰ हि॰ २५७ समभवत्ं सोमस्यागलाम भवयन्ति ९ अथ प्रहरति स यं द्विष्यात्तं मनसा ध्याये ।

दमुष्मा अदं प्रहरामि न तस्य मिति यो न्वेवे मस्मात्तु यं ब्राह्मणाः ददन्ति न त्वेव परि ।

च लते ष्य किं य प तन्दे वो दि सो मो ग्न न्ति वा ए न मे त यद भिषु एवन्ति त मे त न त्व ।

147 न्ति तथा व उ दे ति न ष्या संजीवति तथा नेन संभवति य ष्युन द्विष्याद पितृ एमेव

मनसा ध्याये नथो अन्नेन संभवति ९ स प्रहरति । मा भेर्मा संविक्था इति मा वे

भेषीर्मा संविक्था अमुष्मा अयं देशं प्रहरामि न तस्य मिस्वैव तदाहोर्जं न्यत्क्षेति र सं ध २५७

स्मैवैनदाह धिषणेवीड्वी सती वीडयस्थाम् ऊर्जं दधाथामिती मेपवैतत्फलकेषा ।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

हूरिम्नैकस्याद्धः किंनुतद्यज्ञेयेनफलकेभिन्याद्दिमेद्वैद्यावापृथिवीपतस्मा
द्धन्नाड्ड्यतनाम्भः रेजेनेनतदाभ्यामेवैतेनतदाभ्यामेवैनमेनद्यावापृथिवीभ्याः शम
यतितन्धेमेशगनोभ्नदिनस्रजेन्स्थायामितिरसंदथाद्यामिप्येवैनदाद्दपाप्मा
ह्नोनसोमस्त्तितदस्य सर्वंपाप्मानः हन्ति १८ सवैत्रिरभिषुणोति । त्रिः से
भवतिचनत्रिग्राभमुपैतितदशदशावदावैविराड्वैराज्ञः सोमस्तस्माद्दशाक्तुवः
संपादयति १९ अथयत्त्रिग्राभमुपैति । यद्वावाग्घोये देवानाः रविर्भूवनद्देमा
दिशोभिरध्यावाभिहिंमिमिंमिंयुनेनस्रियेणाधाम्नामसः स्पृशोयेतितमेनहेवा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रा०
हि०
२५८

अभिग्राभिर्हिंस्मिभिर्मिथुनेनप्रियेणधाम्नासमस्पर्शयन्त्वप्रियामभुपायंस्तयो
पवैनमेषएतदाभिर्हिंस्मिभिर्मिंथुनेनप्रियेणधाम्नासंःस्पर्शयतियत्प्रियामभुम
पैति २० मउपैति।प्राणगणाउद्गायनकत्वंनत्वादिशाश्राधावन्निनितदेवमा।
भिर्हिंस्मिभिर्मिंथुनेनप्रियेणधाम्नासंःस्पर्शयत्यंमतिष्ठारसमरीष्विंदामिति।
योषावाअग्नायोषादिशस्तस्मादाद्दाम्नतिष्ठेतिसमरीष्विंदामितिप्रजावाअ
रीःसेप्रजाज्ञानन्तामित्येवैतदाहतस्माधाअपिविद्दंशमिवप्रजाभवन्तिसमेव। २५८
ताज्ञानतेतस्मादाहसमरीष्विंदामिति २१ अथयस्मात्सोमोनामायज्ञवाएषो

1496

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

ग्रेदेवानांहविरसंभृतंनह्येतांचक्रेमेवमस्यैणोवात्मनादेवानांहविर्भूत्वामि
तितस्ययात्वष्टुतमाननूरामसतामपतिरश्येतदेवाश्रमस्पएवननतेह्रोत्तुकपवे
तोपश्रूहस्मसद्देवनपनयाद्दविरेथीतितांह्रस्वोपशाहूहनस्मावेमपवेतित।
स्मात्सोमोनाम ॥२२॥ अथयस्माघत्तोनामम्रूत्तिवापनमेनयाद्दभिश्रएवत्तित
यद्देनन्नत्वनेनदेनंञ्जनयत्तिमनायमानोऽञ्जायतेमयंज्ञायतेनस्माद्यज्ञीय
स्तोऽद्वैनामैतद्यद्यज्ञइति ॥२३॥ नद्वैनामपिवाचश्रवाचैद। तमस्रूप्रशशंसिषोद्दे
वःश्रविष्टमम्यम् नतदस्त्रोमसवव्रत्तिमद्दितेत्रूवीमितेवचरतिमस्योद्दैवैत

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

द्वितीय तृतीय काण्डे   ५१५०

ब्रा॰ इवन्नवाचवमेवैतोजनयितासिनान्यस्त्विति २४ अथनिग्राभ्याभ्योग्रहा

द्वि॰ न्विगृह्णन्ति। ग्रावाणो हैवैहृत्वंजनयुर्मलेनैवैतद्वीर्येणाप्यः स्यमन्नेमन्द्रानांवैवस।

२४९ तीवरीर्गृह्णातिवसतीवरीभ्योनिग्राभ्यानिग्राभ्याभ्योग्रहान्विगृह्णतेनैवै

२४९ तद्वीर्येणग्रहान्विगृह्णतेहोतृचमसमाघो[illegible]वाअरवोनायोषायैवाऽइमाः प्रजाः।

प्रजायन्तेनदेनमेतस्मैयोषायाअरवो[illegible]प्रजनयतितस्माद्धोतृचमसमात् २५

ब्राह्मणम् ५ सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः कण्डिकासंख्या ११४ सर्वैकण्डि २४९

कासंख्या ८९९ शुभमस्तु ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri